

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการเรื่องการรื้อฟื้นความสัมพันธ์ผ่านช่องทางแดนธรรมชาติช่องพระพลัยของชุมชน
ท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา กรณีศึกษา ตำบลบักตอง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ
(ประเทศไทย) และคัมเปรียะปลาย เซราะตะเปรียงปราสาท เขตอุดรธานี (กัมพูชา)

สัญญาเลขที่ RDG59E0005

โดย

นายดิเรก ปัญญาเหลือ และคณะ

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยเรื่องการรื้อฟื้นความสัมพันธ์ผ่านช่องทางแดนธรรมชาติช่องพระพลัยของชุมชนท้องถิ่น
ชายแดนไทย-กัมพูชา กรณีศึกษา ตำบลบักตอง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ (ประเทศไทย)
และคุ้มเปรี้ยะปลาย เซราะตะเปรียงปราสาท เขตอุดรรัมย์ (กัมพูชา)

คณะผู้รับผิดชอบโครงการ

ทีมวิจัยท้องถิ่น		ทีมวิจัยท้องถิ่นกัมพูชา	
1. นายดิเรก ปัญญาเหลือ	11. นายสำเนียง ทองแถม	1. นายตุจกิม	11.นายเนือม ลัย
2. นายสหศักดิ์ ศิลารักษ์	12. นางมินตรา สายจันทร์	2.นายประชามน	12.นายเอ็ง วี
3. นายจำรูญ นิลทอง	13. นางสาวเนียง นันทะสิงห์	3.นางจัน เซียน	13.นายรื้อ รุน
4. นายชัยศรี ศรีสุภาพ	14. นายสถิต ไชยทอง	4.นายเอิน เอือน	14.นายเมา มอน
5. นายบุรินทร์ รุ่งคำ	15. นายอัศวิน บุญสูง	5.นายวัน กุซอล	15.น.ส.โซเฟีย อิง
6. นายประยูร วรรณทอง	16. นายนวุฒิ สอดแก้ว	6.นายจ้ง ชำอาจ	16. น.ส.มีเรีย เป็ก
7. นายสมิง รุ่งคำ	17. นายสุนัน สุขพันธ์	7.นายเซา ทาน	
8. นางประกาย สิงห์คำ	18. นายทองดี รุ่งคำ	8.นางลอย สว่าง	
9. นายวิฑูรย์ กะตะศิลา	19.พระมทายุทธกิจ ปัญญาอุไร	9.นางมู มัด	
10. นางประดับ สุขเกษม		10.นางนี แดน	

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

คำนำ

โครงการวิจัยเรื่องการรื้อฟื้นความสัมพันธ์ผ่านช่องทางแดนธรรมชาติของพระพลัยของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา กรณีศึกษา ตำบลบักดอง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ (ประเทศไทย) และ คุ่มเปรี้ยะปลาย เปรียงปะลาย เปรียงปราสาท เขตอุดรมิชัย (กัมพูชา) ได้รับการสนับสนุนจาก สกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น วัตถุประสงค์ของงานวิจัยนี้ ต้องการศึกษา ความสำคัญและความเปลี่ยนแปลงช่องทางแดนธรรมชาติของพระพลัยของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย ตำบลบักดองกับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาคุ่มเปรี้ยะปลาย ในอดีตและปัจจุบัน เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงของความสัมพันธ์ของคนในชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย ตำบลบักดองกับชุมชนท้องถิ่นชายแดน กัมพูชาคุ่มเปรี้ยะ และเพื่อศึกษาการรื้อฟื้นความสัมพันธ์ผ่านช่องทางแดนธรรมชาติของพระพลัยเพื่อนำไปสู่การสร้าง ความมั่นคงของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย ตำบลบักดองกับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชา คุ่มเปรี้ยะปลายภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงปัจจุบันร่วมกัน

การนำเสนอผลการวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 5 บท คือบทที่1บทนำ ที่กล่าวถึงความ เป็นมาและความสำคัญการวิจัย คำถามการวิจัย วัตถุประสงค์การวิจัย และผลที่คาดว่าจะได้รับ บทที่ 2 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยแนวคิดพื้นที่ชายแดน (Borderland) แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน แนวคิดความมั่นคงของมนุษย์ ชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยกัมพูชาพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ สภาพทั่วไปและมูล พื้นฐานตำบลบักดอง และกรอบแนวคิดการวิจัย บทที่3 ระเบียบวิธีวิจัย ที่อธิบายถึงขอบเขตการวิจัย วิธีการวิจัย การเตรียมทีมวิจัยและชุมชน การเก็บข้อมูลและเครื่องมือการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล และการ ปฏิบัติการรื้อฟื้นความสัมพันธ์ผ่านช่องทางแดนธรรมชาติของพระพลัยของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา การนำเสนอผลการวิจัยและการสื่อสารสาธารณะ บทที่ 4 ผลการวิจัยที่ว่าด้วยประวัติศาสตร์ บริบท ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา(ตำบลบักดอง-คุ่มเปรี้ยะปลาย) ความสำคัญและความเปลี่ยนแปลง ช่องทางแดนธรรมชาติของพระพลัย ความเปลี่ยนแปลงของความสัมพันธ์ของคนในชุมชนท้องถิ่นชายแดน ไทย -กัมพูชา (ตำบลบักดอง-คุ่มเปรี้ยะปลาย) การรื้อฟื้นความสัมพันธ์ผ่านช่องทางแดนธรรมชาติ ช่องพระ พลัยของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยและกัมพูชา(ตำบลบักดอง-คุ่มเปรี้ยะปลาย) บทที่5 สรุปผลการวิจัย เช่น สรุปผลวิธีการและเครื่องมือการวิจัย สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอจากการวิจัย

การดำเนินโครงการครั้งนี้ ได้รับความสำเร็จเนื่องจากได้รับการสนับสนุนจากบุคคลที่เกี่ยวข้องหลาย ฝ่าย โดยเฉพาะนักวิจัยท้องถิ่นและผู้นำในท้องถิ่นทั้งทั้งสองประเทศ (ไทยและกัมพูชา) ทีมพี่เลี้ยงศูนย์ ประสานงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดศรีสะเกษ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่ได้อำนวยความสะดวกและหนุนช่วยการดำเนินโครงการรวมถึงบุคคลอีกหลายท่านที่ไม่ได้อ้างถึงที่ ได้มีคุณูปการต่อการดำเนินโครงการวิจัยฯ นี้ คณะผู้ดำเนินโครงการวิจัยขอขอบคุณทุกท่านเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ทีมวิจัยท้องถิ่น

โครงการวิจัยเรื่องการรื้อฟื้นความสัมพันธ์ผ่านช่องทางแดนธรรมชาติ
ช่องพระพลัยของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา
(ตำบลบักดองและคุ่มเปรี้ยะปลาย)

	สารบัญ	หน้า
คำนำ		
สารบัญ		(1)
สารบัญภาพ		(2)
บทที่ 1	บทนำ	1
	1.1 ความเป็นมา/ความสำคัญของการวิจัย	1
	1.2 คำถามวิจัย	4
	1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย	5
	1.4 ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	5
บทที่ 2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
	2.1 แนวคิดพื้นที่ชายแดน (Borderland)	7
	2.2 แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน	12
	2.3 แนวคิดความมั่นคงของมนุษย์	14
	2.4 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	18
	2.4.1 ชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย- กัมพูชากับการเป็นประชาคมอาเซียน	18
	2.4.2 ชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยกัมพูชาพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ	20
	2.4.3 สภาพทั่วไปและมูลพื้นฐานตำบลบักดอง	22
	2.5 กรอบแนวคิดการวิจัย	32
บทที่ 3	ระเบียบวิธีวิจัย	34
	3.1 ขอบเขตการวิจัย	34
	3.2 วิธีดำเนินการวิจัย	37
	3.3 การสรุปและวิเคราะห์ข้อมูล	54
	3.4 การนำเสนอผลการวิจัยและการสื่อสารสาธารณะ	59
บทที่ 4	ผลการวิจัย	61
	4.1 บริบทของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา (ตำบลบักดอง-คุ่มเปรี้ยวปลาย)	61
	4.2 ความสำคัญและความเปลี่ยนแปลงช่องทางแดนธรรมชาติช่องพระพลัย	71

	4.3 ความเปลี่ยนแปลงของความสัมพันธ์ของคนในชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย - กัมพูชา (ตำบลบักดอง-คัมเปี๊ยะปลาย)	83
	4.4 การรื้อฟื้นความสัมพันธ์ผ่านช่องทางแดนธรรมชาติของพระพลัยของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยและกัมพูชา	89
บทที่ 5	สรุปผลการวิจัย	96
	5.1 สรุปผลในเชิงความรู้	96
	5.2 สรุปผลในเชิงการพัฒนา	96
	5.3 บทเรียนและสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการวิจัยของคณะผู้วิจัย	98
	5.4 การเปลี่ยนแปลงของตัวเองของคณะผู้วิจัย	99
	5.5 ประโยชน์/ผลของงานวิจัย	99
	5.6 ปัญหาข้อจำกัดในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นข้ามแดน	100
	5.7 ข้อเสนอแนะ	101

สารบัญภาพ

		หน้า
ภาพที่ 2 - 1	กรอบแนวคิดในการวิจัย	33
ภาพที่ 3 - 1	ประชุมทีมวิจัยและที่ปรึกษาเพื่อวางแผนและกำหนดบทบาทหน้าที่ในการวิจัย	38
ภาพที่ 3 - 2	เวทีฝึกอบรมออกแบบเครื่องมือการเก็บข้อมูลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นข้ามแดนไทย - กัมพูชา	41
ภาพที่ 3 - 3	เก็บข้อมูลบริบทชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยตำบลบักดอง	42
ภาพที่ 3 - 4	เก็บข้อมูลชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชา คัมเปี๊ยะปลาย	43
ภาพที่ 3 - 5	สัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไปจากผู้รู้ในชุมชน	45
ภาพที่ 3 - 6	สำรวจเส้นทางในอดีตของพระพลัย	46
ภาพที่ 3 - 7	เก็บข้อมูลวิถีชีวิตชาวบ้านคัมเปี๊ยะปลาย อ.ตะเปียงปราสาท จ.อุดรธานี	47
ภาพที่ 3 - 8	เก็บข้อมูลวิถีชีวิตและช่องพระพลัย คัมเปี๊ยะปลาย อ.ตะเปียงปราสาท จ. อุดรธานี (ครั้งที่ 2)	48
ภาพที่ 3 - 9	การเก็บข้อมูลช่องพระพลัยจากผู้รู้ในชุมชนตำบลบักดอง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ	49
ภาพที่ 3 - 10	ลงพื้นที่พูดคุยแผนปฏิบัติการฟื้นความสัมพันธ์ร่วมกันของชุมชนท้องถิ่น	50

	ตำบลบักดองและคุ้มเปรี๊ยะปลาย	
ภาพที่ 3 – 11	ปฏิบัติการผ้าป่า“เดอมปะกาชลองแดน”พื้นความสัมพันธ์ชุมชนไทย-กัมพูชา (บักดอง – เปรี๊ยะปลาย)	53
ภาพที่ 3 – 12	การสรุปและวิเคราะห์ข้อมูลจัดทำรายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 1	55
ภาพที่ 3 – 13	การสรุปและวิเคราะห์ข้อมูลจัดทำรายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 2	56
ภาพที่ 3 – 14	ประชุมสรุปกิจกรรมปฏิบัติการโครงการเพื่อจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์	57
ภาพที่ 3 – 15	ประชุมทีมสรุปผลการวิจัยเพื่อจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์	58
ภาพที่ 3 – 16	ประชุมออกแบบการนำเสนอผลการวิจัยการรื้อฟื้นความสัมพันธ์ผ่านช่องทางแดนธรรมชาติ ช่องพระพลัยของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา กรณีศึกษา ตำบลบักดองและคุ้มเปรี๊ยะปลาย	60
ภาพที่ 3 – 17	เวทีนำเสนอผลการวิจัยการรื้อฟื้นความสัมพันธ์ผ่านช่องทางแดนธรรมชาติช่องพระพลัย ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา กรณีศึกษา ตำบลบักดองและคุ้มเปรี๊ยะปลาย	60
ภาพที่ 4 – 1	แนวพรมแดนไทยและกัมพูชา	62
ภาพที่ 4 – 2	หนองตาเกือม (ตาคำ)	64
ภาพที่ 4 – 3	หนองตาบัน (หนองครก)	65
ภาพที่ 4 – 4	ห้วยทา	66
ภาพที่ 4 – 5	อ่างเก็บน้ำห้วยตะแบง (โกลตะแบง)	66
ภาพที่ 4 – 6	หนองตาแปะ	(
ภาพที่ 4 – 7	ฝายบ้านหนองบัวเรณ	67
ภาพที่ 4 – 8	แผนผังทรัพยากรแหล่งน้ำตำบลบักดอง	68
ภาพที่ 4 – 9	นายต๋วย กิม กำนันคุ้มเปรี๊ยะปลาย คนปัจจุบัน (พ.ศ. 2560)	68
ภาพที่ 4 – 10	ถนนคอนกรีตช่วงช่องสง่า – ภูมิเจิงพนม อ.อัลลองเวง จ.อุดรธานี	69
ภาพที่ 4 – 11	ถนนช่วงระหว่างคุ้มเปรี๊ยะปลาย – อำเภอจอมกระสานต์ จังหวัดพระวิหาร	69
ภาพที่ 4 – 12	วิถีชีวิตชาวบ้านคุ้มเปรี๊ยะปลาย อำเภอตะเปียงปราสาท จังหวัดอุดรธานี	70
ภาพที่ 4 – 13	ลักษณะน้ำดื่มและน้ำใช้ของชาวบ้านคุ้มเปรี๊ยะปลาย	70
ภาพที่ 4 – 14	อาหาร ของกิน สินค้าในตลาดคุ้มเปรี๊ยะปลาย	71
ภาพที่ 4 – 15	ภาพวาดลักษณะทางภูมิศาสตร์ช่องพระพลัย ต.บักดอง อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ	73

ภาพที่ 4 – 16	ลักษณะเส้นทางสัญจรช่องพระพลัย	73
ภาพที่ 4 – 17	ตัวอย่างพลอยของชาวบ้านคุ้มเปรี๊ยะปลาย อ.ตะเพียงปราสาท จ.อุดร มีชัย	76
ภาพที่ 4 – 18	เงินสตางค์ที่ใช้ในอดีตในการซื้อขายของชาวบ้าน	77
ภาพที่ 4 – 19	ตาพลและยายเขียน ญาติพี่น้องสองฝั่งไทย-กัมพูชาได้พบเจอกัน หลังจากพลัดพรากกัน	88
เอกสารและสิ่งอ้างอิง		102
ภาคผนวก		
ก	ตารางกิจกรรมในการดำเนินโครงการวิจัย	103
ข	หนังสือแจ้งกองกำลังสุรนารี	107
ค	หนังสือขออนุญาตข้ามแดนปฏิบัติการผ้าป่าเดอมปะกาชลองแดน พื้น ความสัมพันธ์ชุมชนไทย-กัมพูชา (บักดอง – เปรี๊ยะปลาย)	109
ง	คณะผู้วิจัย	121

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมา/ความสำคัญของการวิจัย

ชุมชนตำบลบักดอง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทย กับ ชุมชนเปี้ยะปลาย เขราดตะเปียงปราสาท เขตอุดรธานี ราชอาณาจักรกัมพูชา เป็นชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา โดยมีเทือกเขาพนมดงรักเป็นแนวกันเขตแดน ในอดีตชุมชนท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนทั้งสองฝั่ง มีการพึ่งพาอาศัยกันโดยสืบทอดมาตามธรรมชาติผ่านการดำเนินชีวิตที่เป็นวิถีชีวิตของชุมชนชายแดน เช่นการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าข้ามแดน การใช้ประโยชน์ทรัพยากรพื้นที่ข้ามแดน การมีกิจกรรมร่วมทางศาสนา วัฒนธรรมประเพณีความเชื่อข้ามแดนร่วมกัน ทั้งนี้ในการติดต่อไปมาหาสู่กันข้ามแดนของชุมชนทั้งสองฝั่ง ในอดีตไปมาหาสู่กันได้ง่าย โดยผ่านช่องผ่านแดนธรรมชาติ ช่องพระพลัย ซึ่งอยู่บนเทือกเขาพนมดงรัก ห่างจากตำบลบักดองไปทางทิศใต้ระยะทางประมาณ 30 กิโลเมตร และห่างจากตำบลเปี้ยะปลาย ตำบลท่านบัก ไปทางทิศเหนือ ระยะทางประมาณ 8 กิโลเมตร

ช่องพระพลัยในอดีตเป็นช่องผ่านแดนธรรมชาติที่มีความสำคัญต่อวิถีการดำเนินชีวิต และระบบความสัมพันธ์ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนทั้งสองประเทศ โดยมีการใช้ประโยชน์เป็นเส้นทางคมนาคม เป็นจุดที่พัก และเป็นจุดข้ามแดนของผู้คนทั้งสองประเทศในการเดินทางไปมาติดต่อค้าขาย แลกเปลี่ยนสินค้าข้ามแดนร่วมกัน เช่น เกลือ เนื้อสัตว์ หนังสัตว์ เขาสัตว์ วัตถุโบราณ ค้าขายวัว-ควาย การหาของป่า ล่าสัตว์ การเดินทางไปมาร่วมกิจกรรมทางสังคมวัฒนธรรมข้ามแดนร่วมกันของทั้งสองประเทศ เช่น งานบุญประเพณี แขนโพนตาผ้าป่า เรือมมะมวด ประเพณีสงกรานต์ งานบวช งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ การไปขุดพลอย และการไปเป็นครูสอนนักเรียนที่ฝั่งกัมพูชา เป็นต้น ช่องพระพลัยจึงเป็นช่องผ่านแดนธรรมชาติที่มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจ และระบบสังคมวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นชายแดนทั้งสองประเทศที่เป็นระบบความสัมพันธ์ของคนกับคน คนกับทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และคนกับระบบคุณค่าหรือสิ่งเหนือธรรมชาติ ที่มีการยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาในการอยู่อาศัยร่วมกัน ซึ่งเป็นระบบการพึ่งพาเกื้อกูลกัน ทำให้ชุมชนท้องถิ่นชายแดนทั้งสองประเทศมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันไว้วางใจซึ่งกันและกัน ลดความตึงเครียดของความขัดแย้งบนเส้นเขตแดนระหว่างชุมชนต่อชุมชน และรัฐต่อรัฐได้ ก่อเกิดเป็นความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีมาเป็นรากฐานที่สำคัญของการอยู่ร่วมกันโดยสืบทอดมาตามวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นชายแดนทั้งสองประเทศ

สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยตำบลบักดอง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดศรีสะเกษกับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาตำบลเปี้ยะปลาย อำเภอบึงสามพัน จังหวัดอุดรธานี เป็นผลพวง

จากผลกระทบของการพัฒนาบริเวณพื้นที่ชายแดนที่มุ่งเน้นเรื่องความมั่นคงของรัฐ ที่ให้ความสำคัญกับเรื่องเส้นเขตแดน และการพัฒนาประเทศที่มุ่งสู่ความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ พื้นที่ชายแดนจึงเป็นจุดศูนย์รวมของอำนาจรัฐและอำนาจทุน คอยกำกับควบคุม ทำให้ชุมชนท้องถิ่นชายแดนทั้งสองประเทศมีความอ่อนไหวต่อสถานการณ์ปัญหาที่หลากหลายสลับซับซ้อน เช่น ปัญหาความไม่ชัดเจนของเส้นเขตแดน ปัญหาเรื่องที่ดินทำกินที่มีการประกาศเขตพื้นที่อนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าพรมแดนรัก การสร้างเขื่อนตามแนวชายแดนทับที่ทำกินของชาวบ้าน การกว้านซื้อที่ดินของนายทุนเพื่อปลูกพืชเศรษฐกิจทำให้ชาวบ้านสูญเสียที่ดินทำกิน ปัญหาเรื่องภัยคอมมิวนิสต์ในอดีต ภัยสงครามภายในประเทศกัมพูชา ลูกระเบิดตามแนวชายแดนที่ยังเก็บกู้ไม่หมด ปัญหาเหล่านี้ล้วนเป็นตัวกีดกัน ผลักดัน ผู้คนออกจากพื้นที่ จากที่ผู้คนทั้งสองฝั่งเคยมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันไปมาหาสู่กันได้โดยง่ายมีความห่วงใยกันมากมากขึ้น ช่องผ่านแดนธรรมชาติ ช่องพระพลัย ที่เคยทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมประสานสานความสัมพันธ์ของผู้คนทั้งสองฝั่งในการพึ่งพาอาศัยกันทางด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมก็ถูกปิดไม่สามารถทำหน้าที่ได้ดังเดิม ความสัมพันธ์ของผู้คนระหว่างพี่น้องชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชาที่มีมาเนิ่นนาน และดำเนินต่อเนื่องมาตลอดถูกตัดขาดไป เนื่องจากผู้คนทั้งสองฝั่งไม่สามารถข้ามไปมาหาอยู่หากิน ทำอยู่ทำกิน ค่าขายแลกเปลี่ยนข้ามแดนได้ ส่งผลต่อวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คนชุมชนทั้งสองฝั่ง ซึ่งเป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรง ที่ต้องเดิมพันสูงในการแบกรับภาระความเสี่ยงและความเปราะบางในการดำเนินชีวิต บนสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงปัจจุบันที่มีความรวดเร็วและไม่หยุดนิ่ง ก่อให้เกิดความตึงเครียดทางด้านเศรษฐกิจ ความตึงเครียดทางสังคมวัฒนธรรมของผู้คนทั้งในระดับระหว่างชุมชนต่อชุมชน ชุมชนข้ามแดน ชุมชนกับรัฐ และรัฐต่อรัฐ ซึ่งส่งผลต่อสิทธิและโอกาสในการเข้าถึงการจัดการพัฒนาชีวิตตนเองของผู้คนในชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยและกัมพูชาด้วยกัน

การแก้ไขปัญหาระหว่างไทยและกัมพูชาที่ผ่านมาเป็นการดำเนินนโยบายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในระดับทวิภาคีของภาครัฐเพื่อลดกรณี ความขัดแย้งและการสร้างความมั่นคงภายในซึ่งเป็นการดำเนินงานในระดับบนโดยกลไกอำนาจภาครัฐ และภาคธุรกิจ ทั้งในระดับรัฐต่อรัฐ และหน่วยงานรัฐในพื้นที่ระดับจังหวัดและระดับอำเภอ เป็นเมืองคู่แฝด หรือเมืองคู่มิตร และการเปิดช่องผ่านแดนถาวรช่องสง่า เพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจ และการเมืองความมั่นคง เป็นสำคัญ โดยในการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหพื้นที่ชายแดนไทยรัฐบาลมีนโยบาย การประกาศเขตพื้นที่อนุรักษ์ การสร้างเขื่อน โดยการกันคนออกจากพื้นที่ และมีเจ้าหน้าที่ภาครัฐเข้าไปประจำรักษาการอยู่ในพื้นที่แทน ตามเขตพื้นที่อนุรักษ์ เขตหวงห้าม และตามช่องผ่านแดนธรรมชาติ ห้ามผู้คนเข้าออก ผ่านและข้ามแดนระหว่างไทยและกัมพูชา นโยบายการส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจ โดยการจัดสรรที่ดินทำกิน สปก.4-01 ขณะเดียวกันการพัฒนาในพื้นที่ชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชา รัฐเปิดโอกาสให้ชุมชนจับจองพื้นที่ตามแนวชายแดนเพื่อทำการผลิตทางการเกษตรได้ และมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการลงทุนทางเศรษฐกิจตามแนวชายแดนเช่นเดียวกันแต่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลควบคุมที่เข้มงวดของกลไกรัฐ ทั้งนี้ด้วยเหตุผลความมั่นคงรัฐและความปลอดภัยในชีวิตของผู้คนในชุมชนชายแดนซึ่งได้ผลในระดับหนึ่งแต่

ปัญหายังคงอยู่และเกิดปัญหาใหม่ตามมาอย่างไม่สิ้นสุด โดยเฉพาะปัญหาที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของ
 ผู้คนทั้งสองฝั่งที่ถูกปิดล้อมด้วยสภาพทางภูมิศาสตร์ โครงสร้างกลไกอำนาจรัฐ และอำนาจทุน ซึ่งเป็นตัวบั่น
 ทอนศักยภาพและสิทธิในการเข้าถึงเพื่อพัฒนาตนเองให้เต็มศักยภาพเท่าที่ควรจะเป็นในสถานการณ์การ
 เปลี่ยนแปลงปัจจุบันได้ เนื่องจากการดำเนินการบนฐานคิด ความต้องการของภาครัฐที่อยู่บนฐาน
 ผลประโยชน์และบนฐานความสัมพันธ์ที่ไม่มีความไว้วางใจกัน

จากสถานการณ์ความยากลำบากของชุมชนท้องถิ่นชายแดนในปัจจุบันที่ถูกปิดล้อมด้วยสภาพทาง
 ภูมิศาสตร์ โครงสร้างกลไกอำนาจรัฐ และอำนาจทุนดังกล่าว ชุมชนทั้งสองฝั่งก็ไม่ได้ยอมจำนนเสียทีเดียว
 โดยเฉพาะการรื้อฟื้นความสัมพันธ์ผ่านช่องทางแดนธรรมชาติช่องพระพลัยของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-
 กัมพูชาที่หยุดชะงักไปนานให้กลับมาทำหน้าที่ช่วยเหลือชีวิตผู้คนชุมชนทั้งสองฝั่งให้กับมีชีวิตชีวาช่วยเหลือ
 เกื้อกูล พึ่งพาอาศัยกันทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม บนฐานความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ที่ผ่านมามี
 ปฏิบัติการสร้างความสัมพันธ์ร่วมกันผ่านหลายช่องทาง เช่นการสร้างความสัมพันธ์ผ่านกิจกรรมทางวัฒนธรรม
 ประเพณี โดยการทำผ้าป่าไปทอด ณ ประเทศกัมพูชา การใช้กลไกรัฐระดับอำเภอโดยการนัดพบพูดคุยกันข้าม
 ร่วมกัน ระหว่างนายอำเภอต่อนายอำเภอข้ามแดน การนำพาผู้นำชาวบ้านกัมพูชาศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้
 การทำการเกษตรที่ประเทศไทยซึ่งเป็นสัญญาณมิตรหมายที่ดี ถือว่าได้ผลในระดับหนึ่ง และในส่วนของผู้นำ
 ท้องถิ่น ก็ได้มีการเสนอเรื่องผ่านผู้แทน หรือนักการเมืองในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ ทั้งในรูปแบบวาจา
 ผากเรื่อง ตลอดจนมาเท่าที่มีโอกาส แต่ไม่มีลายลักษณ์อักษรเรื่องก็เงียบหาย และปัจจุบัน องค์กรท้องถิ่น อบต.บัก
 ดองร่วมกับผู้นำท้องถิ่น ภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งในระดับอำเภอและ จังหวัดได้มีการเสนอเรื่องเพื่อขอ
 เปิดช่องทางแดนธรรมชาติช่องพระพลัยให้เป็นช่องทางแดนที่สามารถให้ผู้คนพี่น้องไทยกัมพูชาทั้งสองฝั่งข้ามไป
 มาหาสู่กันมีการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าร่วมกันได้ ซึ่งอยู่ในระหว่างการดำเนินการ ส่วนพื้นที่ชายแดนฝั่งกัมพูชา
 คุ่มเปรี้ยะปลายและคุ่มทำนบดึก รัฐบาลกัมพูชาได้มีการวางแผนเตรียมการพื้นที่ วางโครงสร้างพื้นฐานเพื่อ
 รองรับการเปิดจุดผ่านแดนช่องพระพลัยมานาน ซึ่งถือว่ามีความพร้อมในระดับหนึ่ง

อย่างไรก็ตามจากการประชุมวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคตร่วมกับผู้นำ
 ชุมชน ท้องถิ่นตำบลบักดอง นายอำเภอตะเปรี้ยวปราสาท กำนันตำบลเปรี้ยวปราย ได้มีความเห็นและมีความ
 ต้องการที่ตรงกัน คืออยากให้มีการเปิดจุดผ่านแดน บริเวณจุดผ่านแดนธรรมชาติ ช่องพระพลัย ที่หยุดชะงักไป
 นานให้กลับมาทำหน้าที่ช่วยเหลือชีวิตผู้คนชุมชนทั้งสองฝั่งให้กับมีชีวิตชีวาช่วยเหลือ เกื้อกูล พึ่งพาอาศัยกันทั้ง
 ด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม บนฐานความไว้วางใจซึ่งกันและกันตราบใดที่ชุมชนทั้งสองฝั่งมีความสัมพันธ์ที่ดี
 ต่อกันมีความไว้วางใจกันจะเป็นพลังนำไปสู่การสร้าง ความมั่นคงของชุมชนทั้งสองฝั่งภายใต้สถานการณ์ปัญหา
 การเปลี่ยนแปลงปัจจุบัน และการเป็นประชาคมอาเซียนร่วมกันได้ แต่เนื่องจากสถานการณ์ที่ผ่านมายังไม่
 เอื้ออำนวยให้ชุมชนท้องถิ่นชายแดนทั้งสองฝั่ง มีกระบวนการในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อตั้งรับ ปรับตัว

กำหนดทางเลือกทางออกในการในการอยู่ร่วมกันในปัจจุบันและอนาคตได้ การแก้ไขปัญหาของชุมชนจำเป็นจะต้องมีชุดความรู้และเครื่องมือที่สามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อนำไปสู่การรื้อฟื้นความสัมพันธ์ข้ามแดนร่วมกันได้ ทั้งนี้จะต้องอยู่บนฐานสังคมวัฒนธรรมที่เป็นวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนร่วมกัน โดยสิ่งที่เป็นจุดร่วมที่จะสามารถนำมาสร้างพลังอำนาจของชุมชนในการสร้างความสัมพันธ์ข้ามแดนของประเทศไทยและประเทศกัมพูชา ร่วมกันคือ ช่องผ่านแดนธรรมชาติช่องพระพลัย ซึ่งมีความสำคัญ ต่อระบบความสัมพันธ์ของผู้คนในการดำเนินชีวิตร่วมกันทั้งสองประเทศ เป็นความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีมานานและเป็นรากฐานที่สำคัญในการจัดระเบียบของการอยู่ร่วมกันโดยสิทธิธรรมชาติของผู้คน ที่มีมาในอดีตซึ่งเป็นคุณค่าที่ก่อให้เกิดการยอมรับ และการช่วยเหลือชีวิตของผู้คนในพื้นที่ข้ามชายแดนระหว่างชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชาด้วยกัน

ดังนั้นกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจะเป็นเครื่องมือในการรื้อฟื้นสายใยความสัมพันธ์ผ่านช่องผ่านแดนธรรมชาติ ช่องพระพลัย ของพี่น้องชุมชนท้องถิ่นไทย-กัมพูชาเพื่อนำไปสู่การสร้างความมั่นคงของชุมชนท้องถิ่นในเขตพื้นที่แดนต่อแดนนี้ร่วมกัน จะช่วยทำให้ความตึงเครียดในพื้นที่ลดลง และจะเป็นภาพที่ให้สังคมไทยส่วนใหญ่และรัฐตระหนักว่าเขตแดนเป็นเพียงส่วนหนึ่งของกลไกอำนาจรัฐ ไม่ใช่ทั้งหมดของชีวิตประชาชนในเขตแดนต่อแดน หากการจัดการอย่างยืดหยุ่นที่เกิดจากความเข้าใจและการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นที่แท้จริง จะเอื้ออำนวยให้ทั้งชีวิตของพี่น้องแดนต่อแดน และความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนต่อชุมชนข้ามแดน และระหว่างรัฐโดยรวมดีขึ้น นำไปสู่การสร้างพลังความร่วมมือในการพัฒนาที่อยู่บนฐานความรู้ของชุมชนท้องถิ่นทั้งสองประเทศร่วมกัน

1.2 คำถามวิจัย

1.2.1) คำถามหลัก

ช่องผ่านแดนธรรมชาติช่องพระพลัยจะสามารถรื้อฟื้นความสัมพันธ์ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชาเพื่อนำไปสู่การสร้างความมั่นคงของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย ตำบลบักดองกับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาคุ้มเปรี๊ยะปลายร่วมกันได้อย่างไร

1.2.2) คำถามรอง

1. ความสำคัญ และความเปลี่ยนแปลงของช่องผ่านแดนธรรมชาติช่องพระพลัยของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย ตำบลบักดองกับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาคุ้มเปรี๊ยะปลายในอดีตและปัจจุบัน เป็นอย่างไร และ ส่งผลกระทบต่อชีวิตผู้คนอย่างไร

2. ความเปลี่ยนแปลงของความสัมพันธ์ของคนในชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย ตำบลบักตองกับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาคุ้มเปรี้ยะปลายเป็นอย่างไรและส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของผู้คนอย่างไร

3. จะรื้อฟื้นความสัมพันธ์ผ่านช่องทางแดนธรรมชาติของพระพลัยเพื่อนำไปสู่การสร้างความมั่นคงของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย ตำบลบักตองกับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาคุ้มเปรี้ยะปลายภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงปัจจุบันร่วมกันได้อย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความสำคัญ และความเปลี่ยนแปลงช่องทางแดนธรรมชาติของพระพลัยของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย ตำบลบักตองกับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาคุ้มเปรี้ยะปลายในอดีตและปัจจุบัน

2. เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงของความสัมพันธ์ของคนในชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย ตำบลบักตองกับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาคุ้มเปรี้ยะ

3. เพื่อศึกษาการรื้อฟื้นความสัมพันธ์ผ่านช่องทางแดนธรรมชาติของพระพลัยเพื่อนำไปสู่การสร้างความมั่นคงของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย ตำบลบักตองกับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาคุ้มเปรี้ยะปลายภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงปัจจุบันร่วมกัน

1.4 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ชุดข้อมูลองค์ความรู้บริบทชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย ตำบลบักตอง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทย กับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาคุ้มเปรี้ยะปลาย เชราะตะเปรียงปราสาท เขตอุดรมีชัย ราชอาณาจักรกัมพูชา

2. ได้ชุดข้อมูลองค์ความรู้ความสำคัญ และความเปลี่ยนแปลงช่องทางแดนธรรมชาติของพระพลัยของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา และผลกระทบที่มีต่อชีวิตผู้คนของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย ตำบลบักตอง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทย กับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาคุ้มเปรี้ยะปลาย เชราะตะเปรียงปราสาท เขตอุดรมีชัย ราชอาณาจักรกัมพูชาในอดีตและปัจจุบัน

3. ได้ชุดข้อมูลองค์ความรู้การเปลี่ยนแปลงของความสัมพันธ์ของคนในชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย ตำบลบักดอง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทย กับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชา คัมเปรียะปลาย เหวะตะเปรียงปราสาท เขตอุดรมีชัย ราชอาณาจักรกัมพูชาในอดีตและปัจจุบัน

4. ได้ชุดข้อมูลองค์ความรู้การรื้อฟื้นความสัมพันธ์ผ่านช่องทางแดนธรรมชาติของพระพลัยเพื่อนำไปสู่การสร้างความมั่นคงของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย ตำบลบักดอง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทย กับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาคัมเปรียะปลาย เหวะตะเปรียงปราสาท เขตอุดรมีชัย ราชอาณาจักรกัมพูชาภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงปัจจุบัน

5. เกิดรูปแบบการรื้อฟื้นความสัมพันธ์ผ่านช่องทางแดนธรรมชาติของพระพลัยของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย ตำบลบักดอง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทย กับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาคัมเปรียะปลาย เหวะตะเปรียงปราสาท เขตอุดรมีชัย ราชอาณาจักรกัมพูชาโดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกระดับในการจัดการช่องทางแดนธรรมชาติของพระพลัยร่วมนำไปสู่การเป็นชุมชนคู่แฝดเพื่อสร้างความมั่นคงของชุมชนท้องถิ่นชายแดนทั้งสองประเทศร่วมกัน

6. เกิดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชนข้ามแดนเป็นหมู่บ้านคู่แฝด ผ่านกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเพื่อนำไปสู่การฟื้นความสัมพันธ์ที่ดีในการหาทางออกการจัดการปัญหาของชุมชนและนำไปสู่การสร้างความมั่นคงของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย ตำบลบักดอง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทย กับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาคัมเปรียะปลาย เหวะตะเปรียงปราสาท เขตอุดรมีชัย ราชอาณาจักรกัมพูชาอย่างต่อเนื่อง

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การทบทวน แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทิมวิจัยเพื่อท้องถิ่นตำบลปักดอง และตำบลเปรี๊ยะปลาย มีความต้องการนำเสนอประเด็นที่สอดคล้องกับโครงการเรื่องการรื้อฟื้นความสัมพันธ์ผ่านช่องทางแดนธรรมชาติของพระพลัยของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา กรณีศึกษา ตำบลปักดอง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดศรีสะเกษ (ประเทศไทย) และตำบลเปรี๊ยะปลาย เขตอูดมัมชัย (กัมพูชา) ดังนี้

- 2.1 แนวคิดพื้นที่ชายแดน (Borderland)
- 2.2 แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน
- 2.3 แนวคิดความมั่นคงของมนุษย์
- 2.4. เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 2.4.1) ชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย- กัมพูชากับการเป็นประชาคมอาเซียน
 - 2.4.2) ชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยกัมพูชาพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ
 - 2.4.3) สภาพทั่วไปและมูลพื้นฐานตำบลปักดอง
- 2.5 กรอบแนวคิดการวิจัย

2.1 แนวคิดพื้นที่ชายแดน (Borderland)

พื้นที่ชายแดนหรือพื้นที่พรมแดน มีคำใช้ที่ใกล้เคียงกับคำนี้หลายคำที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในอาณาบริเวณพื้นที่ดังกล่าวเช่น ชายแดน (Border) พรมแดน (Frontier) เขตแดน (Boundary) เส้นเขตแดน (Borderline) พื้นที่ชายแดน (Borderlands) และอาณาเขต (Territory) หรือคำที่มีลักษณะสื่อถึงการเคลื่อนไหวไร้ขอบเขตเช่น ข้ามเขตแดน (Trans-Boundary) ข้ามชาติ(Transnational) และข้ามแดน (Cross-Border) เป็นต้น มีการพยายามนิยามหรืออธิบายลักษณะการใช้ศัพท์เฉพาะของแต่ละคำอย่างระมัดระวัง ทั้งนี้ยังไม่ต้องกล่าวถึงการแปลความหมายในภาษาต่างๆ ที่ปราศจากความชัดเจนความเข้าใจ และนำมาใช้ในบริบทที่แตกต่างกัน (จักรกริช สังขมณี. 2550 : 16-17)

หากเราพิจารณาคูแนวคิดเรื่องพื้นที่ชายแดนในทางมานุษยวิทยา เราจะสังเกตเห็นได้ว่าการใช้แนวคิดนี้แตกต่างกันออกไปอย่างน้อยสามลักษณะด้วยกัน ลักษณะแรกเป็นการพูดถึงชายแดนด้านสังคม ซึ่งหมายถึงเครือข่ายความสัมพันธ์ การรวมกลุ่มและการจัดการองค์การทางสังคม ลักษณะที่สองเป็นชายแดนทางวัฒนธรรม ซึ่งหมายถึงเส้นแบ่งกันระบบสัญลักษณ์ และการให้ความหมายทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันออกไป ในแต่ละกลุ่ม และลักษณะที่สามเป็นการพูดถึงดินแดน (Territory) ซึ่งหมายถึงชายแดนทางกายภาพและการเมือง เน้นอนการแบ่งแยกชายแดนทั้งสามแบบนี้ มิใช่การแบ่งแยกใน

ลักษณะเด็ดขาด หากแต่มีการทับซ้อนกันอยู่ ระหว่างพื้นที่ทางสังคม (social space) พื้นที่ทางวัฒนธรรม (cultural space) กับพื้นที่ทางกายภาพและการเมือง (geopolitical space) (ยศ สันตสมบัติ. 2551: 49)

ทั้งนี้ คำว่าชายแดน พรหมแดน ได้มีผู้นิยามหรืออธิบายไว้หลากหลาย อาทิ Berg and Houtum (2003)⁶ อธิบายว่า ชายแดน มักถูกอ้างและก่อสร้างโดยรัฐในฐานะที่รัฐชาติยังเป็นผู้แสดงสำคัญในระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ รัฐจึงนำแนวคิดชายแดนมาถกเถียงในประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ในฐานะที่เป็นพื้นที่ความมั่นคง (the security border) โดยใช้เส้นเขตแดนตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ ทำหน้าที่กั้นประเทศหนึ่งออกจากประเทศหนึ่ง ป้องกันและอนุญาตให้ก้าวผ่านหรือไม่ให้ผ่าน ควบคุม อนุญาต หรืออำนวยความสะดวกเคลื่อนย้ายของผู้คนและสินค้า โดยแบ่งรูปแบบชายแดนออกเป็น 4 รูปแบบ คือ 1) ชายแดนในฐานะพื้นที่ความเป็นศัตรูกัน (alienated borders) เมื่อเกิดปัญหาระหว่างประเทศชายแดนจะทำหน้าที่ปิดกั้นแบ่งแยกทุกอย่างออกจากกัน ซึ่งมีแนวโน้มสู่การใช้กำลังทางทหารและอื่นๆ 2) ชายแดนในรูปแบบที่มีการดำรงอยู่ร่วมกัน (co-existent borderlands) จากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันแต่อาจไม่มีเสถียรภาพมากนักปรับเปลี่ยนไปตามบริบท 3) ชายแดนในฐานะที่เป็นแหล่งพึ่งพาอาศัยกัน (interdependent borderlands) ที่คนในพื้นที่มีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นมั่นคงต่อกันตลอดเวลาทำให้เกิดเครือข่ายทางเศรษฐกิจและสังคมขึ้น และ 4) ชายแดนในฐานะที่เป็นพื้นที่ของการบูรณาการเข้าหากัน (integrated borderlands) เป็นพื้นที่ที่มีเสถียรภาพสูงมาก คนมีความสัมพันธ์ที่มั่นคงและถาวร รัฐสองรัฐมีการบูรณาการทางเศรษฐกิจและสังคมสูง คนทั้งสองรัฐเคลื่อนย้ายไปมาได้สะดวก

ยศ สันตสมบัติ. (2551 : 53) เขตแดนหรือพรหมแดนของรัฐชาติแตกต่างจากพรหมแดนทางวัฒนธรรมในแง่ที่ว่า พรหมแดนของรัฐชาติถูกกำหนดอย่างแน่นอนตายตัวบนแผนที่ และได้รับการยอมรับจากระบบกฎหมายระหว่างประเทศ เขตแดนบ่งบอกอำนาจอธิปไตยและการควบคุมของรัฐเหนือประชาชน พลเมืองและการล่วงละเมิดเขตแดน อาจนำมาซึ่งการใช้กำลังทางทหารและความรุนแรงหรือการข่มขู่คุกคามว่าจะใช้กำลังเพื่อปกป้องอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดนของรัฐชาติ ดังนั้น เขตแดนหรือพรหมแดนของรัฐชาติจึงมีความแน่นอนตายตัวและชัดเจนกว่าพรหมแดนทางวัฒนธรรม และไม่มีปัญหายุ่งยากซับซ้อนของการตีความดังเช่นพรหมแดนทางวัฒนธรรม⁴ และในเล่มเดียวกัน ยศ สันตสมบัติ ยังกล่าวว่า ตั้งแต่ทศวรรษที่ 1970 เป็นต้นมา นักมานุษยวิทยาเริ่มใช้พื้นที่ชายแดนเป็นหน่วยของการวิเคราะห์ที่ช่วยให้มองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับรัฐชาติ ในลักษณะที่เคลื่อนไหวและซับซ้อนมากขึ้น การศึกษาชายแดนสหรัฐอเมริกากับเม็กซิโก เช่นงานของ Heyman (1991) , Alvarez (1995) และ Kearney (1998) ช่วยให้เห็นว่าความสัมพันธ์บริเวณชายแดนเชื่อมโยงกับประเด็นปัญหาของอำนาจ ความด้อยพัฒนา และกระบวนการโลกาภิวัตน์ซึ่งทำให้ทุน ผู้คน สินค้าและวัฒนธรรมก้าวไปมาข้ามพรหมแดนของรัฐชาติอย่างรวดเร็ว อิทธิพลของแนวคิดหลังสมัยใหม่ ทำให้ชายแดนถูกมองในลักษณะว่าเป็น “ภาพลักษณ์” (image)

⁶ อ้างถึงใน กนกวรรณ มะโนรมย์.2554. ชายแดนอีสานกับเพื่อนบ้าน ข้อค้นพบทางวิชาการและนโยบาย กรณีศึกษา กัมพูชาของไทย คนไร้รัฐ และเมืองคูมิตร์. เชียงใหม่ : ศูนย์วิจัยสังคมอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

⁴ ยศ สันตสมบัติ. 2551 : 53 . อำนาจ พื้นที่ และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ : การเมือง วัฒนธรรมของรัฐชาติในสังคมไทย

ของพหุวัฒนธรรมที่อยู่ร่วมกันและเลื่อนไหลไปมาอย่างต่อเนื่อง และเต็มไปด้วยความขัดแย้งในรูปแบบต่างๆ ชายแดนและพรมแดนดำรงอยู่ในหลายระดับทั้งในด้านของวัฒนธรรม สังคม การเมือง เพศ เชื้อชาติ และ จิตวิทยา

ยศ สันตสมบัติ (2551) ¹³ ได้สรุปไว้ในงานของอัลวาเรซและคอลลิเออร์ (Alvarez and Collier 1994) ได้ศึกษาคนข้ามบรรพทุกชาวเม็กซิกันที่มีหน้าที่ข้ามพรมแดนระหว่างรัฐคาลิฟอร์เนียกับเม็กซิโก พบว่า แนวคิดเรื่องชายแดนไม่ได้มีความหมายแต่เพียงพื้นที่ทางกายภาพซึ่งเป็นรอยต่อของพรมแดนระหว่างรัฐเท่านั้น หากแต่ชายแดนยังเป็นพื้นที่ซึ่งเราสามารถพบเห็นได้ทุกหนแห่งที่วัฒนธรรมหลายวัฒนธรรมดำรงอยู่ร่วมกันและมีปฏิสัมพันธ์กันโดยแต่ละวัฒนธรรมยังคงรักษา อัตลักษณ์ของตนเองไว้ได้ แม้ว่ารัฐจะมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนิยามอัตลักษณ์ทางสังคม การเมืองของความเป็นชาติ ด้วยการนำเสนอสัญลักษณ์และพิธีกรรมต่างๆ ในการกำหนดขอบเขต และควบคุมประชากรในพื้นที่เอาไว้ หากแต่ชายแดนก็เป็นพื้นที่ซึ่งมีความหมายกำกวม ที่ซึ่งชายแดนและผู้คนตามแนวชายแดนมีอัตลักษณ์ที่หลากหลาย เลื่อนไหล และในหลายกรณีหลุดจากการควบคุมของรัฐชาติ นัยนี้ชายแดนจึงเป็นพื้นที่ของการผลิตความหมาย พื้นที่ของการตีความและปะทะขัดแย้งทางวัฒนธรรม ประสบการณ์ในชีวิตประจำวันของผู้คนตามแนวชายแดนประสานผู้คนเหล่านั้นให้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของรัฐชาติ และในขณะเดียวกันก็ผลักและกีดกันคนเหล่านั้นออกไปในฐานะเป็นคนอื่น

พื้นที่ตามแนวชายแดนของประเทศ มีความสำคัญยิ่งต่อการรักษาเอกราชอธิปไตยและความมั่นคงของชาติ ภารกิจในการรักษาความมั่นคงตามแนวชายแดนนั้น มิได้หมายถึงการสร้างรั้ว เครื่องกีดขวาง การวางกำลังทหาร กองกำลังตำรวจตระเวนชายแดนเพื่อตรึงแนวชายแดนเท่านั้น แต่ยังหมายถึงภารกิจที่ต้องฟื้นฟูศักยภาพของประชาชนให้เข้มแข็งทุกด้าน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม จิตวิทยา การเมืองการปกครอง เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อมในหมู่บ้านตามแนวชายแดนให้สูงขึ้น พร้อมทั้งจะเป็นปราการพลังประชาชน⁵

(<http://www.ct-basc.org/data/history.pdf>)

ปิ่นแก้ว เหลืออร่ามศรี (2545)⁹ อธิบายว่า พรมแดนเปรียบเสมือนบจาร์กทางประวัติศาสตร์การเคลื่อนไหวของผู้คนที่ข้ามเส้นแบ่งของความเป็นรัฐชาติ พรมแดนเป็นพื้นที่ของปฏิสัมพันธ์และความคิดของผู้คนในพรมแดนหรือชายแดนที่ไม่ใช่ชนชั้นปกครอง แต่รัฐเป็นผู้กำหนดความเป็นไปและสร้างความแตกต่างของคนในแต่ละพื้นที่โดยการเข้าไปจัดระเบียบและสร้างกฎเกณฑ์เพื่อแบ่งพื้นที่ให้ชัดเจนแน่นอน พรมแดนเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งที่รัฐนำไปใช้เป็นเครื่องมือสร้างความเหมือนและความแตกต่างให้กับ “คน” ในฐานะที่เป็นประชากรของรัฐอันเป็นองค์ประกอบหนึ่งของรัฐชาติ ซึ่งส่งผลต่อการดำรงอยู่ของคนในพรมแดน

¹³ เล่มเดียวกัน

⁵ <http://www.ct-basc.org/data/history.pdf>

⁹ อ้างถึงใน กนกวรรณ มะโนรมย์ .2554. ชายแดนอีสานกับเพื่อนบ้าน ข้อค้นพบทางวิชาการและนโยบาย กรณีศึกษา กัมพูชาของไทย คนไร้รัฐ และเมืองคูมิตร์. เชียงใหม่ : ศูนย์วิจัยสังคมอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง คณะศิลปศาสตรมหาวิทาลัยอุบลราชธานี.

กำหนด แบ่งแยก กีดกัน ขัดขวางคนนอกออกจากคนในชาติ พรหมแดนถูกใช้เป็นเครื่องมือให้คนนอก “กลายเป็นอื่น” ในรัฐใดรัฐหนึ่งไป

ธงชัย วินิจจะกุล (Thongchai Winichakul. 2541 : 73-80) มองว่าพื้นที่ชายแดนหรือเขตแดนในกระบวนการกลายเป็นรัฐชาติของสยาม เป็นการใช้อำนาจของเทคโนโลยี โดยการใช้แผนที่เป็นเครื่องมือในช่วงเปลี่ยนผ่านศตวรรษที่ 20 การขีดเส้นกันเขตแดนลงบนแผนที่โดยอังกฤษกับรัฐบาลสยาม ทำให้เกิดผลต่อการกำหนดเส้นเขตแดน สยามได้กลายมาเป็นพื้นที่ที่มีเขตแดนที่ชัดเจนแน่นอน พื้นที่ทางกายภาพถูกแยกออกจากประเทศเพื่อนบ้านเช่น ลาว กัมพูชา พม่าและมาเลเซีย ปฏิบัติการของเทคโนโลยีในการจัดการเขตแดน เพื่อสร้างพื้นที่ของความเป็นรัฐชาติขึ้นมา โดยอาศัยความรู้ในการจัดการพื้นที่หรือภูมิศาสตร์ สร้างสถาบันทางสังคมขึ้นมารองรับแนวคิด Geo-body ทำให้การสร้างความมั่นคงทางภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ เป็นเทคโนโลยีที่ทรงอำนาจของความเป็นชาติเขตแดนหรือชายแดนของรัฐชาติจึงถูกกำหนดแน่นอนอย่างตายตัวบนแผนที่ และต้องได้รับการยอมรับจากระบบกฎหมายระหว่างประเทศ เขตแดนแบ่งบอกถึงอำนาจอธิปไตยและการควบคุมของรัฐเหนือประชาชนพลเมือง การล่วงละเมิดเขตแดน อาจนำมาซึ่งการใช้กำลังทหารและความรุนแรงหรือการข่มขู่คุกคาม ใช้กำลังเพื่อปกป้องอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดนของรัฐชาติ นับเนื่องตั้งแต่ ค.ศ. 1970 เป็นต้นมา นักมานุษยวิทยาเริ่มใช้พื้นที่ชายแดนเป็นหน่วยวิเคราะห์ที่ช่วยให้มองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับรัฐชาติ ในลักษณะที่เคลื่อนไหวและซับซ้อนมากขึ้น (ยศ สันตสมบัติ. 2551 : 53-56) อาณาบริเวณชายแดนจึงเป็นพื้นที่ที่เราไม่เพียงแต่เห็นอำนาจและข้อจำกัดของรัฐชาติ แต่เรายังเห็นความขัดแย้งและการอำนวยการความสะดวกในฐานะที่อาณาบริเวณนี้หลากล้นไปด้วยปฏิบัติการทางวัฒนธรรมของผู้คนจำนวนมากที่มีประวัติของการย้ายถิ่นพลัดถิ่น ข้ามรัฐชาติ อาณาบริเวณชายแดนเป็น พื้นที่ในระหว่าง ซึ่งมีมิติทางวัฒนธรรม การเมือง เศรษฐกิจ และความรุนแรงถูกถักทอกันอย่างซับซ้อนจนหลายครั้งไม่เห็นร่องรอย และบริเวณพื้นที่ในระหว่างนี้เองที่เป็นจุดนัดพบกันของความหลากหลาย ภายใต้ความพยายามทำให้กลมกลืนเป็นเนื้อเดียวกันของรัฐชาติ (เดชา ตั้งสีฟ้า. 2549 : 306-307)

Wilson and Donnan (2002 : 3-6) มองว่า ชายแดนมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นพื้นที่ที่ต่อรองได้ทั้งระดับปฏิบัติการและระดับการนิยามความหมายต่อกิจกรรมต่างๆ ในท้องถิ่น ผู้คนในพื้นที่พรหมแดนสามารถต่อรองและให้ความหมายที่เกี่ยวข้องกับการเป็นสมาชิกของชาติและรัฐได้ แนวคิดของ Appadurai (1996) มองพื้นที่ชายแดนในลักษณะที่เคลื่อนไหวและเลื่อนไหล ส่วน Walker (1997) เสนอว่า รัฐชาติไม่ได้มีอำนาจในการกำหนดกติกาต่างๆ ในบริเวณชายแดนแต่เพียงฝ่ายเดียว แต่ผู้คนที่อยู่ในบริเวณนั้นก็สามารถที่จะสร้างสรรค์ ต่อรองและอธิบายการให้ความหมายของพรหมแดนโดยตัวของเขาเองโดยผ่านกิจกรรมต่างๆชายแดนไม่ใช่เส้นที่ขีดไว้อย่างตายตัวเพื่อให้คน สิ่งของ หรือความคิด ข้ามไปข้ามมาแต่ชายแดนไม่ว่าจะเป็นชายแดนของอะไรก็ตาม ถูกขยับ ถูกลบ และถูกขีดใหม่อยู่เสมอ ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ของกลุ่มคนในแต่ละสถานที่และเวลา (ปฤษฎา รัตนพฤกษ์. 2545 : 38) พื้นที่ชายแดนจึงมีความหมายที่หลากหลายและแบ่งออกเป็นหลายลักษณะ แต่ละลักษณะไม่ได้แบ่งแยกอย่างชัดเจน มีการ

ทับซ้อนกันอยู่ ความหมายของพื้นที่ชายแดนจึงเลื่อนไหลไปตามระยะเวลา อำนาจ สังคม บริบทแวดล้อม และความเคลื่อนไหวของผู้คนที่เกี่ยวข้อง ผ่านอำนาจการต่อสู้ต่อรอง กิจกรรมต่างๆ ในวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชน

Wilson และ Donnan (1998 : 1-30) ⁷ กล่าวว่า พรมแดนระหว่างประเทศมีความหมายที่สำคัญมากกว่าเรื่องความมั่นคงหรืออธิปไตย เนื่องจากเป็นพื้นที่สะท้อนความหลากหลายทางอัตลักษณ์ของผู้คนที่เกิดจากความสัมพันธ์ทางสังคมผ่านทางการค้าขาย พิธีกรรม ประเพณี ประสพการณ์ในชีวิตประจำวัน การติดต่อแลกเปลี่ยนกับคนที่อยู่อีกฟากของเส้นพรมแดน นอกจากนี้ชายแดนยังเป็นพื้นที่ของการประลองอำนาจและต่อรองระหว่างกลุ่มคนต่างๆ ภายในท้องถิ่นและระหว่างประเทศ ระหว่างท้องถิ่นกับรัฐชาติและระหว่างประเทศ และระหว่างท้องถิ่น รัฐ และโลกาภิวัตน์

ส่วนในมุมมองของ Kearney⁸ ได้สะท้อนว่า พรมแดนเป็นพื้นที่ที่แสดงภาพลักษณ์ของพหุวัฒนธรรมที่วัฒนธรรมหลากหลายแบบที่ดำรงอยู่ร่วมกัน ปรับเปลี่ยน ลื่นไหลไปมาอยู่ตลอดเวลา ทั้งกลมกลืน ชัดแย้งหลายระดับ ขึ้นอยู่กับเพศ การเมือง เชื้อชาติ สังคม และจิตวิทยา ทั้งนี้เนื่องจากการเคลื่อนที่ไปมาอย่างรวดเร็วของทุน ผู้คน สินค้า และวัฒนธรรมจากกระบวนการโลกาภิวัตน์ และพรมแดนต่างมีประวัติศาสตร์เฉพาะแบบหนึ่งที่แตกต่างจากพื้นที่อื่นๆ

Brunet-Jailly (2005) ¹⁰ กล่าวว่า พรมแดนคือพื้นที่ของอิทธิพลและปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจ การค้า และการตลาดที่ส่งผลให้เกิดผลกระทบต่อชายแดนทั้งต่อรัฐและประชาชนในพื้นที่ เช่น การตอบสนองของรัฐต่อการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบจากการเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจที่ทำให้รัฐกำหนดแนวนโยบายในชายแดนค่อนข้างชัดเจนเพื่อควบคุมต่างๆ เช่น ควบคุมการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจชายแดนที่มาจากการย้ายถิ่นของแรงงาน การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม สังคม และอัตลักษณ์ของผู้คนในพื้นที่ชายแดนอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวทางเศรษฐกิจและการค้า ขณะเดียวกันชายแดนคือพื้นที่การจัดการและกำกับของรัฐซึ่งเป็นการมองพื้นที่ชายแดนจากบนสู่ล่างโดยชี้ให้เห็นว่ารัฐแต่ละระดับมีอำนาจในการจัดการและดำเนินการเชิงนโยบายและปฏิบัติในพื้นที่ชายแดน และมองถึงอิทธิพลของรัฐแต่ละรัฐในการกำหนดนโยบายของตนในพื้นที่ชายแดนซึ่งเป็นการมองเห็นบทบาทของชายแดนในแนวราบผ่านบทบาทของรัฐแต่ละรัฐในพื้นที่ชายแดนร่วมกัน

Vail ¹¹ สรุปว่า นิยามความหมายของชายแดน/พรมแดนในแง่รัฐ (กรณีเขาพระวิหาร) ชายแดนคือเส้นพรมแดนที่มีความหมายต่อการสร้างชาติและอธิปไตยของรัฐที่มีอาจแทรกแซงทางนโยบายซึ่งสะท้อน

⁷ อ้างถึงใน กนกวรรณ มะโนรมย์ .2554. ชายแดนอีสานกับเพื่อนบ้าน ข้อค้นพบทางวิชาการและนโยบาย กรณีกศึกษา กัมพูชาของไทย คนไร้รัฐ และเมืองคูมิตร. เชียงใหม่ : ศูนย์วิจัยสังคมอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

⁸ เล่มเดียวกัน

¹⁰ เล่มเดียวกัน

¹¹ เล่มเดียวกัน

ชัดเจนถึงความสำเร็จของรัฐในการสถาปนาความเป็นชาติและการสนับสนุนความเป็นชาตินิยมของชาติที่ต้องแบ่งแยกเขาแบ่งแยกเราและสร้างความเป็นอื่น รัฐชาติจึงมีบทบาทสูงมากในการกำกับความหมายของชายแดน

2.2 แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน

วัฒนธรรม หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิต (The way of life) ของคนในสังคม ที่เป็นระบบความคิดและค่านิยมที่สมาชิกมีส่วนร่วมกันเป็นสิ่งที่มนุษย์เรียนรู้ มีพื้นฐานมาจากการใช้สัญลักษณ์ เป็นองค์รวมของความรู้และภูมิปัญญาที่เป็นกระบวนการในการกำหนดนิยามความหมายของชีวิตและสิ่งที่อยู่ร่วมตัวมนุษย์ และวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่ง แต่เปลี่ยนแปลงปรับตัวอยู่ตลอดเวลา (ยศ สันตสมบัติ.2540:17) เมื่อมีการประดิษฐ์หรือค้นพบสิ่งใหม่ วิธีใหม่ที่ใช้แก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการของสังคมได้ดีกว่า อาจทำให้สมาชิกของสังคมเกิดความนิยมและในที่สุดอาจเลิกใช้วัฒนธรรมเดิม การรักษาหรือธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมเดิมจึงต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาวัฒนธรรมให้เหมาะสมมีประสิทธิภาพตามยุคสมัย

ฐานคิดสำคัญของแนวคิดหลักที่สำคัญของวัฒนธรรมชุมชน ได้แก่ แนวคิดว่าด้วยชุมชน ชุมชนกับสังคมภายนอกและการพัฒนา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) ชุมชนเป็นชีวิตของชาวบ้าน เป็นศูนย์กลางของการดำรงอยู่ ในชุมชนสมาชิกต่างมีความเกี่ยวพันซึ่งกันและกัน พวกเขาเคยพึ่งตนเองได้ ทั้งนี้ ชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้ด้วยตนเอง พวกเขาไม่ต้องพึ่งพิงสังคม ตามทัศนะนี้จะเห็นว่าวิถีชาวบ้านในสังคมเป็นอย่างไร

ด้านเศรษฐกิจและการทำมาหากิน ชาวบ้านมีการผลิตแบบเกษตรกรรม หัตถกรรมพื้นบ้านเป็นการผลิตแบบพออยู่พอกินเป็นหลัก เมื่อเหลือจึงนำไปแลกเปลี่ยนชาวบ้านจะใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่า และเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมว่าควรใช้อย่างพอประมาณ ชาวบ้านมีนิสัยการบริโภคอย่างพอดี ไม่ฟุ้งเฟ้อและประหยัด ในแง่นี้ชุมชนจึงสามารถพึ่งตนเองได้ในทางเศรษฐกิจ ทางสังคม การเมือง ชาวบ้านมีความสัมพันธ์กันผ่านระบบเครือญาติ และปกครองกันเองผ่านระบบอาวุโสซึ่งเป็นผู้นำ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านต่างๆ ที่ชาวบ้านให้ความเคารพยกย่องในชุมชน นอกจากระบบดังกล่าวแล้ว กล่าวได้ว่าชาวบ้านในชุมชนมีความเสมอภาคกันไม่มีชนชั้นและขัดแย้งทางชนชั้น แม้จะมีการทะเลาะเบาะแว้งกันบ้าง ก็ไม่ถึงกับจะนำไปสู่ความขัดแย้งแตกแยกกันในชุมชน ในด้านความเชื่อก่อนพระพุทธศาสนาจะแทรกเข้าไปในหมู่บ้าน ชาวบ้านเชื่อในธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ให้ความเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์เสมือนมีพลังอำนาจวิเศษสถิตอยู่ในที่ต่างๆ รอบตัวในการที่จะมีกิจกรรมสัมพันธ์กับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมเหล่านั้น ชาวบ้านจึงต้องประกอบพิธีกรรมขอขมาลาโทษเพื่อแสดงความเคารพต่อการล่วงเกินสิ่งเหล่านั้น ชาวบ้านยังนับถือผีบรรพบุรุษในฐานะพลังที่คอยควบคุมระบบระเบียบสังคมในชุมชน หลังจากที่พระพุทธศาสนาเข้าไปในชุมชนแล้วชาวบ้านได้ผสมผสานความเชื่อดังกล่าวเข้ากับพระพุทธศาสนาโดยยังอาศัยสิ่งเหนือธรรมชาติเป็นพื้นฐาน

องค์ประกอบสำคัญต่อการดำรงอยู่ของชุมชนที่มักจะถูกเน้นย้ำอยู่เสมอ โดยนักคิดแนววัฒนธรรมชุมชน ได้แก่ ภูมิปัญญาด้านความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ ชาวบ้านให้คุณค่ากับทุกสิ่งทุกอย่างป่าเขา สายน้ำ พืชพันธุ์ สัตว์ป่า บ้าน และสิ่งของต่างๆ ล้วนมีเจ้าของคือ ผี ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ เป็นความเชื่อของชาวบ้านผสมกับความเชื่อผี พุทธ และพราหมณ์ซึ่งผีมีอิทธิพลมากที่สุดเป็นตัวแทนอำนาจเหนือธรรมชาติ ซึ่งให้กฎเกณฑ์สังคมและให้ความชอบธรรมในการดำเนินชีวิต ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคนในชุมชนและกับชุมชนอื่นๆ ฉันทนองปู่ย่าเดียวกัน เคารพผู้อาวุโส

2) ชุมชนกับสังคมภายนอก นักคิดแนววัฒนธรรมชุมชนคิดว่าเดิมหมู่บ้านในชนบทมีศักยภาพพึ่งตนเองสูง แต่ก็มีสัมพันธ์ซึ่งกันกับสังคมภายนอกมาตลอด มิได้เป็นสังคมปิดตัวเองอยู่อย่างโดดเดี่ยว สังคมจึงมีลักษณะพึ่งพิงกันและกัน แต่วัฒนธรรมโดยหลักด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และชุมชนเป็นสังคมพึ่งตนเอง และอำนาจการตัดสินใจมักจะเกิดขึ้นและดำเนินไปอย่างเป็นตัวของตัวเอง สนธิสัญญาเบาริงพุทธศักราช 2398 มีผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรงเพราะเป็นการเปิดประตูการค้ากับประเทศตะวันตก ส่งผลต่อชุมชน ด้านเศรษฐกิจ เกิดการขยายตัวของเศรษฐกิจแบบการตลาดและกลายเป็นเศรษฐกิจทุนนิยม รุกรานชุมชนมากขึ้น เปลี่ยนวิถีชาวบ้านที่ผลิตเพื่อยังชีพมาเป็นการผลิตเพื่อขายเป็นหลัก เน้นผลิตจำนวนมากด้วยพื้นที่ขนาดใหญ่ ส่งผลต่อการทำลายสภาพแวดล้อม ด้านการเมือง ก่อให้เกิดการรวบอำนาจทางการเมืองจากรัฐท้องถิ่นเข้าสู่ส่วนกลางและยังแทรกแซงอำนาจการปกครองลงไปยังชุมชนในระดับหมู่บ้าน เดิมชุมชนมีแบบแผนระบบเครือญาติ ระบบอาวุโสและอำนาจจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ค่อยๆ เลื่อนหายไปจากชุมชน

กระแสวัฒนธรรมที่กระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรงคือ ระบบทุนนิยม ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงชุมชน โดยเฉพาะคุณค่าทางวัฒนธรรมที่แฝงอยู่ในแบบแผนการดำรงชีวิตด้านต่างๆ ของชาวบ้านถูกทำลายไปเกือบหมดสิ้น ผลการครอบงำชุมชนจำแนกได้ 3 ลักษณะคือ หนึ่งชุมชนที่ยังคงพึ่งตนเองได้หรือพึ่งตนเองได้มากกว่าพึ่งพิง สองชุมชนที่พึ่งตนเองได้น้อยกว่าพึ่งสังคมภายนอก สามชุมชนที่พึ่งตนเองไม่ได้โดยสิ้นเชิง

3) การพัฒนา นักคิดแนววัฒนธรรมชุมชนการพัฒนาที่ยึดเอาสังคมเมืองซึ่งเป็นรูปแบบสังคมต่างวัฒนธรรม จากวัฒนธรรมตะวันตกมาเป็นเป้าหมายของการพัฒนาหรือปรับเปลี่ยนให้สังคมมุ่งไปนั้น เป็นสิ่งที่ผิดพลาดเป็นการทำลายชุมชน ทำลายความดีความงามในอดีต มากกว่าจะพัฒนาให้สิ่งดีงามในอดีตเจริญงอกงาม อย่างไรก็ตามแนวคิดนี้ไม่ใช่การส่งเสริมให้ชาวบ้านกลับไปสู่อดีตแต่เป็นการกลับไปสู่คุณค่าดั้งเดิม เพราะมันคือพื้นฐานการดำเนินชีวิตของชาวบ้านโดยนำเอาสิ่งดีงามเหมาะสมสำหรับการพัฒนาชีวิตในปัจจุบันเพื่อประยุกต์และสร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่ตามสภาพยุคและสร้างสรรค์ ปัจจุบันซึ่งนักพัฒนาต้องทำความเข้าใจความเป็นจริงของชาวบ้าน เพื่อหาพลังอุดมการณ์ของชาวบ้าน ถ้าไม่ศึกษาวัฒนธรรมชาวบ้าน ความเข้าใจของเรากับชาวบ้านจะเป็นคลื่นคนละคลื่นเชื่อมกันไม่ติด การศึกษาวิถีชีวิตและความเป็นชุมชนของชาวบ้านเริ่มต้นที่การเรียนรู้ภาษาจนกระทั่งสิ่งต่างๆ จากมุมมองของชาวบ้าน

ยุคติ มุกตาวิจิตร (2548 : 14-42) กล่าวว่า กระบวนการพัฒนา ได้แก่ การปลูกจิตสำนึกให้ชาวบ้านตระหนักถึงคุณค่าในพลังตนเองบนพื้นฐานของความเข้าใจต่อวัฒนธรรมชุมชนอย่างถ่องแท้ของนักพัฒนา ในกระบวนการนี้จึงเป็นกระบวนการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันระหว่างชาวบ้านกับนักพัฒนาให้ชาวบ้านตระหนักถึงคุณค่าในพลังพัฒนา เพื่อแสวงหาวัฒนธรรมชุมชนมาต่อต้านและเป็นทางออกจากการครอบงำโดยกระแสวัฒนธรรมจากสังคมเมือง สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2544 :157) การพัฒนาในมิติวัฒนธรรมต้องอาศัยอุปนิสัยและปฏิบัติที่สมบูรณ์ซึ่งคุณสมบัติทั้งสามส่วนนี้จะต้องปฏิสนธิด้วยฉันทะอันบริสุทธิ์เหนียวแน่นและมั่นคง เป็นทุนวัฒนธรรมจนตกผลึกเป็นอัตลักษณ์ของประชากรส่วนใหญ่ของชุมชน ดังนั้น พลังขับเคลื่อนที่แท้จริงเพื่อการพัฒนาจึงอยู่ที่พลังภายในชุมชนนั่นคือการพัฒนาในมิติวัฒนธรรมต้องเกิดจากคนภายใน เป็นจิตสำนึกร่วมของคนภายใน เข้มแข็งจากภายในและสามารถใช้อัตลักษณ์นั้นสร้างสัมพันธ์กับชุมชนอื่นๆ เพื่อขยายวิถีและพลังเป็นชุมชนใหญ่ให้มั่นคงและมีคุณค่ายิ่งขึ้น การพัฒนาในมิติวัฒนธรรมจึงไม่ควรอ่อนตามกระแสผลักดันจากภายนอก ไม่ไล่ตามจนขาดความเป็นไทในชุมชนของตน

2.3 แนวคิดความมั่นคงของมนุษย์

แนวคิดความมั่นคงของมนุษย์เป็นแนวคิดที่เริ่มปรากฏขึ้นในต้นทศวรรษ 1990 โดยมีการเคลื่อนตัวของกระบวนทัศน์จากการมองความมั่นคงในมิติที่เน้นความมั่นคงของรัฐ ในแง่การป้องกันอาณาเขตและความเป็นอิสระทางการเมืองจากรัฐอื่นไปสู่กระบวนทัศน์ที่เน้น “ความมั่นคงของมนุษย์” หรือมนุษย์เป็นศูนย์กลางความมั่นคงนั่นเอง

ในปี 1999 มีการประชุมระดับรัฐมนตรีของหลายประเทศที่ประเทศนอร์เวย์ ในการประชุมได้มีการตกลงถึงคำนิยามของความมั่นคงของมนุษย์ว่า หมายถึง การเป็นอิสระภาพจากความกลัว (Freedom from Fear) และการเป็นอิสระภาพจากความขาดแคลน (Freedom from Want)

สำหรับคำนิยามล่าสุดได้รับการขยายความกว้างขวางมากขึ้น จากรายงานการวิจัยของ Latin American Node of the Millennium Project ภายใต้การดำเนินงานของ American Council for The United Nations University (2004) ซึ่งได้ระบุความหมายของความมั่นคงของมนุษย์ไว้ว่า “เป็นกลุ่มของสถานการณ์และเงื่อนไขที่เอื้ออำนวยให้สภาพสิ่งแวดล้อม สังคม การเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและธรรมชาติมีความยั่งยืนในการที่ทำให้บุคคลสามารถพัฒนาตนเองให้มีความก้าวหน้า มีชีวิตที่มีคุณภาพสามารถกำเนิดลูกหลาน ดำเนินการและบรรลุเป้าประสงค์ของตนเองอย่างมีสมดุลกับสิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมเหล่านี้จะช่วยให้บุคคลมีเสรีภาพพร้อมกับความรับผิดชอบ และเปิดโอกาสให้พวกเขามีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับสังคมโดยรวม” ในปัจจุบันประเทศต่างๆและองค์กรระหว่างประเทศ อาทิ ธนาคารโลก สหภาพยุโรป และสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations

Development Program –UNDP) ต่างก็ให้ความสำคัญและสนับสนุนแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์โดยเชื่อว่า ความมั่นคงของมนุษย์จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

UNDP ได้เสนอองค์ประกอบพื้นฐานของแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์ไว้ 4 ประการ คือ 1) ความมั่นคงของมนุษย์เป็นปัญหาสากล เกี่ยวข้องกับทุกประเทศ ทุกชนชั้น ทุกศาสนา และทุกเชื้อชาติ เพราะประชาชนแต่ละประเทศจะเผชิญกับภัยคุกคามในรูปแบบต่างๆ ที่คล้ายกัน เช่น การว่างงาน ยาเสพติด อาชญากรรม และมลภาวะ เป็นต้น 2) ความมั่นคงของมนุษย์เป็นปฏิกริยาที่มีผลกระทบเป็นลูกโซ่ การที่ประเทศหนึ่งประสบปัญหา ย่อมมีผลกระทบต่อประเทศอื่นด้วย 3) ความมั่นคงของมนุษย์เป็นสิ่งที่สามารถสร้างได้ไม่ยาก หากมีมาตรการและแนวทางป้องกันความเสี่ยงและภัยคุกคามต่างๆ เสียตั้งแต่เริ่มต้น 4) ความมั่นคงของมนุษย์เป็นแนวคิดที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิธีการในการดำรงชีวิตของมนุษย์ การมีเสรีภาพในการเลือกทำสิ่งต่างๆ

UNDP ได้เสนอประเด็นหลักในการพิจารณาขอบเขตของความมั่นคงของมนุษย์ไว้ 7 ด้าน ดังนี้

1. ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เป็นเรื่องเกี่ยวกับรายได้ รายได้ของประชาชนมาจากการทำงานในภาคอุตสาหกรรม การเกษตร และบริการเป็นหลัก มีบางส่วนอาจได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาล ความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจวัดได้จากอัตราการว่างงานโดยเฉพาะการว่างงานของกลุ่มวัยรุ่นและกลุ่มหนุ่มสาว อย่างไรก็ตาม การมีงานทำใช้ว่าจะสร้างความมั่นคงขึ้นมาได้ หากงานนั้นเป็นงานชั่วคราว หรืองานที่มีสัญญาจ้างระยะสั้น และอัตราค่าแรงอยู่ในระดับต่ำ สถานะการจ้างงานที่ขาดความมั่นคงส่วนใหญ่เป็นการจ้างงานของภาคเศรษฐกิจที่ไม่เป็นทางการซึ่งไม่อยู่ภายใต้กฎหมายแรงงาน

สำหรับเกษตรกรนั้น ความไม่มั่นคงด้านเศรษฐกิจเห็นได้จากการไร้ที่ทำกิน หรือมีที่ทำกินไม่เพียงพอ รวมทั้งไม่สามารถเข้าถึงแหล่งทุนภายในระบบที่จะนำมาลงทุนในการผลิตได้ เกษตรจำนวนมากต้องใช้เงินกู้ยืมในระบบซึ่งมีดอกเบี้ยราคาแพง ในด้านผู้ประกอบการรายย่อยนั้นก็ประสบปัญหาการเข้าถึงแหล่งทุนภายในระบบได้เช่นเดียวกัน ทำให้ต้องไปกู้เงินนอกระบบซึ่งเป็นการนำชีวิตของตนไปสู่ภาวะเสี่ยงทั้งทางเศรษฐกิจ และทางร่างกายได้ หากไม่สามารถชำระหนี้เงินกู้ได้ตามที่นายทุนกำหนด ผลสืบเนื่องจากการขาดความมั่นคงทางเศรษฐกิจอีกประการ คือ การไร้ที่อยู่อาศัย ต้องเช่าที่อยู่อาศัยรวมกันอย่างแออัด หรือกลายเป็นผู้ร่อนเร่ อาศัยสวนสาธารณะเป็นที่นอน

2. ความมั่นคงทางอาหาร เป็นภาวะที่ประชาชนทุกคนมีสิทธิและสามารถเข้าถึงแหล่งอาหารพื้นฐานได้ การเข้าถึงแหล่งอาหารมาจากแหล่งหลัก ๆ 3 แหล่งด้วยกัน คือ การเพาะปลูกด้วยตนเอง การซื้อหา และการได้รับการแจกจ่ายจากรัฐหรือเอกชน โดยปกติปริมาณอาหารไม่ใช่ประเด็นปัญหาหลัก แต่สิ่งที่กระทบต่อความมั่นคงด้านอาหารคือระบบการกระจายอาหารและการขาดกำลังซื้อ

3. ความมั่นคงด้านสุขภาพ เป็นสิ่งที่สามารถพิจารณาได้จากอัตราป่วยและอัตราตายของประชาชนที่มาจากโรคติดเชื้อ เช่น โรคเอดส์ วัณโรค โรคพยาธิ เป็นต้น กับโรคที่เกิดจากพฤติกรรมทั้งพฤติกรรมของตนเองและของผู้อื่น พฤติกรรมของตนเอง ได้แก่ การบริโภคอาหารขยะที่ไม่มีคุณค่าอาหาร ส่วนพฤติกรรมของผู้อื่น ได้แก่ การใช้สารพิษในการผลิตอาหาร ไม่ว่าในรูปของสารตกค้างจากผัก ผลไม้ หรือสารที่รักษาความสดของอาหาร

การเข้าถึงการบริการด้านสาธารณสุขเป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งซึ่งอาจพิจารณาได้จากอัตราของแพทย์ต่อประชากร ค่าใช้จ่ายทางด้านสาธารณสุขต่อหัวต่อปี ตัวบ่งชี้ถึงความไม่มั่นคงด้านสุขภาพอีกประการหนึ่งคือ การเสียชีวิตของสตรีขณะให้กำเนิดบุตร

4. ความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อม การคุกคามความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อม นับวันยิ่งรุนแรงมากขึ้น การขาดแคลนน้ำเป็นสิ่งที่สั่นคลอนความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญมาก เพราะการแย่งทรัพยากรน้ำ กลายเป็นสาเหตุความขัดแย้งระหว่างประชาชนในพื้นที่ ระหว่างผู้ที่อาศัยในชนบทกับเมือง การสูญเสียพื้นที่ป่า มลภาวะทางอากาศนับเป็นประเด็นหลักที่ทำให้ขาดความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อม

5. ความมั่นคงส่วนบุคคล เป็นภาวะที่ปลอดภัยจากการถูกทำร้ายและทารุณกรรมทางร่างกาย ที่มาจากการกระทำของรัฐ เช่น การถูกจับแล้วซ้อมเพื่อให้สารภาพจากประเทศอื่น จากกลุ่มคนต่างเชื้อชาติ ศาสนา หรือผู้มีอิทธิพล จากบุคคลใกล้ชิด เช่น ความรุนแรงในครอบครัว การทำร้ายเด็ก และการทำร้ายตนเอง

6. ความมั่นคงของชุมชน แสดงออกมาในรูปแบบของการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของสมาชิกในชุมชน ความสามารถในการดำรงรักษาอัตลักษณ์ และวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งอยู่ร่วมกันอย่างปรองดองระหว่างกลุ่มต่างๆ ในชุมชน มีความขัดแย้งกันน้อย

7. ความมั่นคงทางการเมือง เป็นภาวะที่ประชาชนสามารถมีชีวิตอยู่ในสังคม โดยไม่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนพื้นฐาน การที่ประชาชนมีเสรีภาพในการเลือกรับข่าวสาร โดยไม่ถูกควบคุมและจัดการโดยความต้องการของผู้ควบคุมอำนาจรัฐ รวมทั้งการจัดสรรงบประมาณของรัฐบาลต้องให้น้ำหนักกับการพัฒนาอื่นๆ มากกว่าการพัฒนาศักยภาพด้านการทหาร

ประเด็นความมั่นคงของมนุษย์ที่เสนอโดย UNDP ทั้ง 7 ดังกล่าว ต่างมีความเชื่อมโยงและมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน การขาดความมั่นคงด้านหนึ่ง ทำให้ความมั่นคงอีกด้านหนึ่งเกิดความสั่นคลอน และมีลักษณะเป็นปฏิกิริยาลูกโซ่ที่กระทบกันไปหมดทั้งระบบ

นอกจากความมั่นคงของมนุษย์ตามแนวคิดของ UNDP แล้ว Sue McGregor (2000) ได้จำแนกความมั่นคงของมนุษย์ออกเป็น 6 ด้าน ดังนี้

1. ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วย การเข้าถึงการจ้างงานและทรัพยากรที่จำเป็นต่อการดำรงอยู่ของบุคคล การลดความขาดแคลนและการปรับปรุงคุณภาพชีวิตในชุมชน สถานะความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจของสังคมใดสังคมหนึ่งสามารถบ่งชี้ได้จากการดำรงอยู่และการขยายตัวของความยากจน การลดลงของอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจ วิกฤตินี้สิน การลดลงของการค้า อัตราการว่างงาน และการจ้างงานระดับต่ำ

2. ความมั่นคงทางด้านสังคม หมายถึง ภาวะที่ปลอดจากการกีดกันแบ่งแยกทางสังคม ด้วยสาเหตุเรื่อง อายุ เพศ เชื้อชาติ ศาสนา และสถานภาพทางสังคม ความมั่นคงทางสังคมนั้นมีสิ่งที่เป็นตัวบ่งชี้ คือ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การมีเสรีภาพในการรวมกลุ่ม การเข้าถึงสวัสดิการทางสังคม การมีสังคมและชุมชนที่เข้มแข็ง สิ่งที่เป็นภาวะซึ่งแสดงให้เห็นว่าความมั่นคงด้านสังคมอยู่ในภาวะที่ล่อแหลม คือ การเติบโตของประชากรมากเกินไป การมีผู้อพยพเข้า การอพยพออกจากพื้นที่

3. ความมั่นคงด้านการเมือง หมายถึง สิทธิในการเลือกตั้งและการได้เป็นตัวแทน การมีเสรีภาพและอิสรภาพ การมีส่วนร่วม และการส่งเสริมให้อำนาจอในการตัดสินใจที่สมเหตุสมผล และผลการตัดสินใจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้ เช่น การตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งโดยเลือกพรรคการเมืองเข้าไปเป็นรัฐบาล รวมทั้งการได้รับการพิทักษ์ให้หลุดพ้นจากการใช้อำนาจที่ไม่เป็นธรรมจากเจ้าหน้าที่รัฐ การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม เช่น การจัดหาทนายความให้กับผู้ยากจนและได้รับความเป็นธรรมจากกระบวนการยุติธรรม ภาวะที่แสดงให้เห็นถึงความไม่มั่นคงทางการเมือง คือ การแพร่กระจายของความขัดแย้ง การก่อการร้ายและการตอบโต้การก่อการร้าย อาชญากรรม และการตอบโต้อาชญากรรม การถูกกดดันจากประเทศมหาอำนาจเพื่อให้ยอมรับการค้าเสรี การเกิดขึ้นของรัฐบาลที่ใช้อำนาจเป็นใหญ่ โดยไม่ฟังเสียงจากประชาชน

4. ความมั่นคงทางวัฒนธรรม หมายถึง การปกป้องรักษาและขยายความสามารถในการควบคุมความไม่แน่นอนและความหวาดกลัว สำหรับสิ่งบ่งชี้ที่แสดงให้เห็นถึงความไม่มั่นคงทางวัฒนธรรม ได้แก่ วิกฤติอารยะธรรม การมุ่งแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเป็นหลัก วิกฤติการของการเรียนรู้และความคิด การขาดจริยธรรม และความรับผิดชอบ การเอาอย่างตะวันตกโดยไม่ไตร่ตรอง การควบคุมสื่อ ข้อมูลข่าวสาร และเทคโนโลยีโดยกลุ่มคนจำนวนน้อยที่มีอำนาจทางการเมือง

5. ความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง สิทธิในการอนุรักษ์ชีวิต สุขภาพ และการอยู่อาศัยที่ปลอดภัย การมีสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน ความไม่มั่นคงของสิ่งแวดล้อมมีตัวบ่งชี้ คือ การสูญเสียพื้นที่ป่า มลภาวะทางอากาศและภาวะฝนกรด การปนเปื้อนและการขาดแคลนน้ำ การเสื่อมสลายและการพังทลายของแผ่นดิน ความไม่มั่นคงด้านอาหาร การทำลายทะเล โดยการทิ้งขยะพิษ หรือการแพร่กระจายของโรคติดต่อ และการที่บุคคลตายด้วยโรคเชิงพฤติกรรมมากขึ้น

6. ความมั่นคงด้านบุคคล หมายถึง การได้รับการปกป้องจากการถูกทำร้ายให้บาดเจ็บหรือเสียชีวิตจากบุคคลอื่นและกลุ่มบุคคลอื่น รวมทั้งการได้รับการศึกษาอย่างเพียงพอเพื่อใช้ในการพัฒนาสติ

และปัญหาของตนเอง สำหรับภาวะความเสี่ยงด้านบุคคล ได้แก่ การแพร่กระจายของอาวุธ การมีวิกฤติครอบครัว ความรุนแรงในครอบครัว การถูกโดดเดี่ยวและไม่สมาคมจากชุมชน การบริโภคจนเกินขอบเขต และการไม่รู้หนังสือ

มิติความมั่นคงของมนุษย์ที่เสนอโดย McGregor มีบางส่วนที่เหมือนกับ UNDP เช่น ความมั่นคงด้านเศรษฐกิจ ด้านบุคคล และด้านสิ่งแวดล้อม แต่ในส่วนอื่นๆ มีความแตกต่างอยู่บ้าง ถึงแม้ว่า McGregor จะเสนอความมั่นคงของมนุษย์เพียง 6 ด้าน แต่ในเนื้อหารายละเอียดมีประเด็นที่มากกว่าและลึกซึ้งกว่าของ UNDP ทั้งนี้เนื่องจากว่า แนวคิดของ UNDP มุ่งหวังให้ประเทศต่างๆ ยอมรับและสามารถนำไปปฏิบัติได้ การนำเสนอแนวคิดจึงค่อนข้างสั้น กระชับ และมีตัวชี้วัดเพียงไม่กี่ตัว แต่ของ McGregor มีตัวชี้วัดที่หลากหลาย และบางตัวมีลักษณะความเป็นนามธรรมสูง เช่น วิกฤติอารยะธรรม ซึ่งทำให้การนำไปปฏิบัติหรือวัดจะต้องดำเนินการแปลงหลายขั้นตอนจึงจะสามารถเข้าถึงรูปธรรมที่เป็นจริง อันจะเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ให้เห็นภาพของตัวบ่งชี้ได้

โดยสรุป แนวคิดความมั่นคงของมนุษย์ เป็นแนวคิดที่มองมนุษย์เป็นศูนย์กลางในการพัฒนา โดยพิจารณาว่ามีเงื่อนไขใดบ้างที่กระทบต่อความมั่นคงของมนุษย์และก่อให้เกิดความเสี่ยงในตัวมนุษย์ขึ้นมาทั้งปัจจัยที่มาจากเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม สาธารณสุข อาหาร ชุมชน และบุคคล

2.4 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.4.1) ชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย- กัมพูชากับการเป็นประชาคมอาเซียน

คนตามแนวชายแดนไทย-เขมร เคยเป็นพี่น้องหรือเครือญาติกันมาก่อนเรียกไทยว่าบ้านพี่ เรียกเขมรว่าบ้านน้องนี่คือคนรุ่นก่อนได้ปฏิบัติกันมาถ้าชาวบ้านจะลงไปกัมพูชาก็จะเรียกว่าลงไปเขมรถ้าเขมรมาไทยก็จะเรียกว่าขึ้นไปไทยซึ่งในอดีตความผูกพันของคนตามแนวชายแดนจะมีความผูกพันฉันพี่น้องพูดภาษาเดียวกันคุยกันรู้เรื่องใช้วิถีชีวิตคล้ายกันเราทำการเกษตรเหมือนกันมีประเพณีวัฒนธรรมคล้ายๆกันมีศาสนาเดียวกัน เช่นถ้าเป็นทางศาสนาพุทธเวลามีพระเทศเราก็จะใช้คัมภีร์ ไบลังเหมือนกันแล้วการไปมาหาสู่กันเราก็สามารถข้ามไปมาหาสู่กันได้ช่องทางธรรมชาติเช่นการไปแลกเปลี่ยนสินค้ากันไปค้าขายกันหรือไปเยี่ยมญาติพี่น้องที่อยู่ฝั่งทางกัมพูชามีอะไรเราก็สามารถช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ การเป็นประชาคมอาเซียนถือว่าเป็นโอกาสให้คนแต่ละประเทศมีการเข้าออกได้ง่ายขึ้นในการไปมาหาสู่กันได้ไปเยี่ยมญาติได้ง่ายขึ้น โดยเฉพาะในเสาหลัก ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community หรือ ASCC) ที่มีเป้าหมายให้อาเซียนเป็นประชาคมที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง สังคมที่เอื้ออาหารและแบ่งปัน ประชากรอาเซียนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีและมีการพัฒนาในทุกด้านเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมอัตลักษณ์ของอาเซียนมีวัตถุประสงค์หลัก คือ การสร้างประชาคมแห่งสังคมที่เอื้ออาหาร การแก้ไขผลกระทบต่อนสังคมอันเนื่องมาจากการรวมตัวทางเศรษฐกิจ การส่งเสริมความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมและการจัดการดูแลสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้องและการส่งเสริมความเข้าใจระหว่างประชาชนในระดับรากหญ้า การเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม รวมทั้งรับรู้ข่าวสารเพื่อให้ประชาชนตระหนักถึงเอกลักษณ์อาเซียน (ASEAN

Identity) โดยมีแผนปฏิบัติการด้านสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนระบุอยู่ในแผนปฏิบัติการเวียงจันทน์ ประกอบด้วย ความร่วมมือใน 6 ด้าน ดังนี้

1) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Development) ให้ความสำคัญกับการศึกษาการลงทุนในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ส่งเสริมการจ้างงานที่เหมาะสม ส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศการอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเชิงประยุกต์เสริมสร้างทักษะในการประกอบการสำหรับสตรี เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ พัฒนาสมรรถภาพของระบบราชการ ความร่วมมือในด้านนี้

2) การคุ้มครองและสวัสดิการสังคม (Social Welfare and Protection) ได้แก่ การขจัดความยากจน เครือข่ายความปลอดภัยทางสังคมและความคุ้มครองกันจากผลกระทบด้านลบจากการรวมตัวอาเซียนและโลกาภิวัตน์ ส่งเสริมความมั่นคงและความปลอดภัยด้านอาหาร การเข้าถึงการดูแลสุขภาพและส่งเสริมการดำรงชีวิตที่มีสุขภาพ การเพิ่มศักยภาพในการควบคุมโรคติดต่อ รับประกันอาเซียนที่ปลอดภัยเสถียร การสร้างรัฐที่พร้อมรับกับภัยพิบัติและประชาคมที่ปลอดภัยยิ่งขึ้น

3) สิทธิและความยุติธรรมทางสังคม (Social Justice and Rights) ได้แก่ การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิและสวัสดิการสำหรับสตรี เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ การคุ้มครองและส่งเสริมแรงงานโยกย้ายถิ่นฐาน ส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ

4) ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Sustainability) ได้แก่ การจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมของโลก การจัดการและการป้องกันปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมข้ามแดน ส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมและการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งเสริมเทคโนโลยีด้านสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมคุณภาพมาตรฐานการดำรงชีวิตในเขตเมือง การประสานนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมและฐานข้อมูล ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรชายฝั่งและทรัพยากรทางทะเลอย่างยั่งยืน ส่งเสริมการจัดการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน ส่งเสริมความยั่งยืนของทรัพยากรน้ำจัดการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการจัดการต่อผลกระทบ ส่งเสริมการบริหารจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน

5) การสร้างอัตลักษณ์อาเซียน (Building an ASEAN Identity) ส่งเสริมการตระหนักรู้เกี่ยวกับอาเซียนและความรู้สึกของการเป็นประชาคม การส่งเสริมและการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของอาเซียน ส่งเสริมการสร้างสรรคด้านวัฒนธรรมและอุตสาหกรรม การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับชุมชน

6) การลดช่องว่างทางการพัฒนา (Narrowing the Development Gap) การดำเนินงานความร่วมมือเหล่านี้ อาเซียนได้ดำเนินการทั้งในรูปแบบของความตกลงในระดับต่างๆ (MOU/ Agreement/ Declaration) และโครงการความร่วมมือทั้งระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนด้วยกันและระหว่างอาเซียนกับ

ประเทศภายนอกภูมิภาคซึ่งส่วนใหญ่เป็นประเทศคู่เจรจาทั้งในกรอบอาเซียนบวก 1 และอาเซียนบวก 3 และองค์การระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง ความร่วมมือทางด้านสังคมและวัฒนธรรม

แต่อย่างไรก็ตามยังมีจุดอ่อนหากมีการจัดการไม่ดีพอหรือไม่มีระบบในการจัดการพื้นที่ชายแดนร่วมระหว่างชุมชนที่อยู่ตามแนวชายแดนในการเข้าไปมีส่วนร่วมและมีความรู้สึกเป็นเจ้าของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนร่วมกับหน่วยงานรัฐและมีการจัดการร่วมทั้งสองประเทศ ไม่เช่นนั้นสถานการณ์ปัญหาใหม่ อาจจะเกิดขึ้นตามมาซึ่งพื้นที่ชายแดนเป็นพื้นที่ที่มีความเสี่ยง อ่อนไหวเปราะบาง ที่ทำให้คนกระทำได้ตลอดเวลาปัญหาอื่นๆจะตามมา ทั้งในด้านความมั่นคงของชุมชนและประเทศชาติ มีการนำเข้าสิ่งผิดกฎหมาย เช่น ยาเสพติด สินค้าหลบหนีภาษี การค้ามนุษย์ การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น

2.4.2 ชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยกัมพูชาพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ

จังหวัดศรีสะเกษ ตั้งอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย จัดเป็นกลุ่มจังหวัดอีสานใต้ เป็นจังหวัดที่มีประชากรมากเป็น อันดับที่ 9 ของประเทศความหนาแน่นของประชากรเป็น อันดับที่ 18 ของประเทศ คือ 164 คน ต่อ 1 ตารางกิโลเมตร มีพื้นที่ใหญ่เป็นอันดับที่ 21 ของ ประเทศ คือ 8,840 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ 22 อำเภอ มีอาณาเขตติดต่อกับทิศเหนือ ติดกับ จังหวัดยโสธร และจังหวัด ร้อยเอ็ด ทิศตะวันออก ติดกับ จังหวัดอุบลราชธานี ทิศตะวันตก ติดกับจังหวัดสุรินทร์ ทิศใต้ ติดกับ ประเทศกัมพูชาประชาธิปไตยโดยมีเทือกเขาพนมดงรักเป็นแนวกั้นเขตแดน

ลักษณะภูมิประเทศและระบบนิเวศพื้นที่ชายแดนจังหวัดศรีสะเกษ มีแนวชายแดนติดกับประเทศ กัมพูชาประชาธิปไตยทางด้านทิศใต้โดยมีเทือกเขาพนมดงรักเป็นแนวกั้นเขตแดน รวม 127 กิโลเมตร แบ่งเป็นในเขตพื้นที่ อำเภอกันทรลักษ์ 76 กิโลเมตร เขตพื้นที่ อำเภอขุนหาญ 18 กิโลเมตรและ เขตพื้นที่ อำเภอภูสิงห์ 33 กิโลเมตร ลักษณะพื้นที่ทางตอนใต้จะเป็นที่ลาดชันและลูกคลื่นลอนตื้นสลับลาดชัน ลงสู่ แม่น้ำมูลทางตอนเหนือของจังหวัด โดยพื้นที่บริเวณตอนกลางและตอนเหนือจะเป็นที่ราบลุ่มซึ่งเป็นพื้นที่ ส่วนใหญ่ของจังหวัด

ฐานทรัพยากรชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชาจังหวัดศรีสะเกษ เนื่องจากพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ ติดกับประเทศกัมพูชาประชาธิปไตยโดยมีเทือกเขาพนมดงรักเป็นแนวกั้นเขตแดน ในอดีต ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา มีความอุดมสมบูรณ์ทั้งป่าไม้ และเป็นแหล่งต้นน้ำ ลำต้นสาขาของแม่น้ำมูล มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาพนมดงรัก เช่น ห้วยทับทัน ห้วยสำราญ ห้วยขะยุง ห้วยทา ห้วยจันทร์ ห้วยตาจู ห้วยตึกชู ห้วยขุน ห้วยศาลา ซึ่งปัจจุบันในลำน้ำธรรมชาติดังกล่าวช่วงต้นน้ำ มีการสร้างอ่างเก็บน้ำหรือเขื่อน ตลอดตามแนวชายแดน และในส่วนของป่าไม้ ก็มีการประกาศเขตเป็นพื้นที่ อนุรักษ์ เช่น เขตอุทยานแห่งชาติเขาพระวิหาร ในเขตพื้นที่อำเภอกันทรลักษ์ พื้นที่ 49 ตารางกิโลเมตร หรือ 36,875 ไร่ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าพนมดงรัก ในพื้นที่ อำเภอกันทรลักษ์ อำเภอขุนหาญ พื้นที่ 310

ตารางกิโลเมตร หรือ 147,500 ไร่ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยศาลาในพื้นที่ อำเภอกันทรลักษ์ อำเภอบุณฑล อำเภอกุสุมาลย์ พื้นที่ 380 ตารางกิโลเมตร หรือ 238,500 ไร่

สภาพทางสังคมทั่วไปของจังหวัดศรีสะเกษในอดีตเคยเป็นอยู่วัฒนธรรมสมัยทวารวดีและอาณาจักรเขมรโบราณที่อุดมไปด้วยคุณค่าทางประวัติศาสตร์มายาวนานและมีการหล่อหลอมก่อเกิดวัฒนธรรมอันดีงาม ที่เกาะเกี่ยวกลุ่มคนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันได้จากอดีตจนถึงปัจจุบัน ประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ มีการผสมผสานกันระหว่างวัฒนธรรมหลายกระแสทั้งวัฒนธรรมเขมร วัฒนธรรมไทย ลาว โดยได้รับอิทธิพลทางด้านความเชื่อทั้งจากศาสนาพุทธ ศาสนาฮินดู และศาสนาพราหมณ์โดยชุมชนหมู่บ้านในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ มีกลุ่มวัฒนธรรมใหญ่ๆ อยู่ 3 สาย ประกอบด้วย สายจำปาศักดิ์ คือ กวย และ เยอ สายนครวัด คือ เขมร สายเวียงจันทน์ คือ ลาว โดยเฉพาะกลุ่มชนชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนจะเป็นกลุ่มวัฒนธรรมสายนครวัด คือกลุ่มชาติพันธุ์เขมร ซึ่งมีความสัมพันธ์กับพี่น้องเขมรในประเทศกัมพูชา มีการข้ามแดนไปมาหาสู่กันระหว่างพี่น้องเขมรฝั่งไทยและเขมรฝั่งกัมพูชา ผ่านช่องผ่านแดนธรรมชาติ และช่องผ่านแดนถาวรบนเทือกเขาพนมดงรัก ตลอดแนวพื้นที่ชายแดนตั้งแต่อำเภอกุสุมาลย์ อำเภอบุณฑล อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ มีช่องผ่านแดนธรรมชาติ และช่องผ่านแดนถาวรทำหน้าที่ ด้านประเพณี วัฒนธรรม เศรษฐกิจ สังคมการข้ามไปมาหาสู่กันของชุมชนพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา โดยมีช่องผ่านแดนถาวรคือช่องสะง่า และช่องผ่านแดนตามประเพณีหรือช่องผ่านแดนธรรมชาติ เช่น ช่องเปรี๊ยะจำบ็อก(ช่องบก) ช่องหัวเสา ช่องพระพลัย ช่องสระแจง (ช่องแปดหลัก) ช่องโดนเอวี่ ช่องบันไดหัก (เขาพระวิหาร) ช่องตาเฒ่า ช่องโพน

สภาพทางเศรษฐกิจของชุมชนหมู่บ้านตามแนวชายแดนในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ ประชาชนมีอาชีพหลักคือ ทำนา การทำไร่ พืชไรที่สำคัญคือข้าวโพด มันสำปะหลัง ผักต่างๆ หอมแดงและกระเทียม การทำสวน ได้แก่ สวนยางพารา การทำสวนผลไม้ เช่น เงาะ ทุเรียน มะไฟ เป็นต้น นอกจากการประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรมดังที่กล่าวมาแล้วชุมชนยังมีการประกอบอาชีพหัตถกรรมต่างๆ การทอผ้า สำหรับการค้าและการตลาดของชุมชนในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ จากเดิมเป็นระบบการผลิตเพื่อการยังชีพการแลกเปลี่ยนสินค้าเป็นการแลกเปลี่ยนกันระหว่างเผ่าต่างๆ โดยที่ความพอใจทั้งสองฝ่ายรวมทั้งการค้าขายข้ามเขตแดนตามแนวชายแดนของชุมชนระหว่างไทย-กัมพูชาซึ่งมีการข้ามไปมาหาสู่กันอยู่ตลอดเวลาทั้งตามด่านพรมแดนที่ถูกต้องตามกฎหมายของรัฐและตามด่านพรมแดนที่เป็นด่านตามประเพณีของชุมชนทั้งสองประเทศ

การพัฒนาพื้นที่ชายแดนที่ผ่านมา จังหวัดศรีสะเกษนั้น เป็นการดำเนินงานภายใต้กรอบของยุทธศาสตร์การพัฒนาของจังหวัด ซึ่งการกำหนดยุทธศาสตร์ดังกล่าวอยู่ภายใต้แนวทางของแผนพัฒนาฯ และภายใต้นโยบายของรัฐบาลเป็นหลัก เช่น กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ การประกันสุขภาพถ้วนหน้า พักชำระหนี้เกษตรกร นโยบายการป้องกันปราบปรามยาเสพติด การค้าข้ามแดน แรงงานข้ามชาติ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ความมั่นคงของประเทศ เป็นต้น ซึ่งรัฐบาลได้กระจายงบประมาณไปยังหน่วยงานต่างๆ ในการแก้ไขปัญหาของประชาชน แต่เนื่องจากพื้นที่ชายแดนมีความ

อ่อนไหวต่อการเกิดกรณีพิพาทความขัดแย้งในพื้นที่และระหว่างประเทศไม่ว่าจะเป็นเรื่องดินแดน แหล่งประวัติศาสตร์โบราณวัตถุ การค้าขาย แรงงานต่างด้าว ซึ่งปัญหาเหล่านี้ยังดำรงอยู่และจะก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งที่นำไปสู่ความรุนแรงได้ทุกเมื่อ ซึ่งในการดำเนินการแก้ไขปัญหานั้นที่ผ่านมาไม่ว่าจะเป็นชุมชนท้องถิ่น หน่วยงานองค์กรภาครัฐ และองค์กรเอกชนต่าง ๆ ยังไม่สามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืนได้ เพราะในการดำเนินการแก้ไขปัญหามาตามแนวทางดังกล่าวเป็นการมองปัญหาจากบนลงล่าง คนในท้องถิ่นไม่ได้มีส่วนร่วมในการเป็นผู้กำหนดปัญหา การวิเคราะห์สาเหตุ และหาแนวทางแก้ไขปัญหของตนเอง นอกจากนี้ ยังเป็นการมองปัญหาและกำหนดแนวทางในการแก้ปัญหาของทุกพื้นที่ในรูปแบบที่เหมือนกัน โดยไม่ได้มีการศึกษาถึงความแตกต่างและเงื่อนไขของแต่ละพื้นที่ เช่น ความแตกต่างทางด้านชาติพันธุ์ วัฒนธรรม นิเวศวัฒนธรรม ที่ล้วนมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนในพื้นที่นั้นๆ หรืออาจกล่าวได้ว่าการพัฒนาตามแนวทางที่ผ่านมา จึงยังไม่สามารถแก้ปัญหา ตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างแท้จริง ในทางตรงกันข้ามกลับก่อให้เกิดปัญหาใหม่ขึ้นมา และทำลายทุนทางสังคมของท้องถิ่นไป เช่น ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ทรัพยากร และความสัมพันธ์ที่เอื้ออาทรกันของผู้คนในท้องถิ่น เป็นต้น

2.4.3 สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานตำบลบักดอง

1) ประชากรตำบลบักดอง ในตำบลบักดองประชากรดั้งเดิมส่วนใหญ่เป็นคนกลุ่มชาติพันธุ์เขมร พูดภาษาท้องถิ่นเขมร อาศัย อยู่ในหมู่บ้าน 9 หมู่บ้าน คือ บ้านตาปรก บ้านหลักหิน บ้านบักดอง บ้านหนองบัวเรณ บ้านตาเส็ด บ้านตำหนักไทร บ้านสำโรงเกียรติ และบ้านสำโรงเก่า ปัจจุบันมีผู้นอพยพมาจากถิ่นต่างๆ มากขึ้น เกิดเป็น หมู่บ้านใหม่อีกหลายหมู่บ้าน ในชุมชนมีภาษาถิ่นที่ใช้ 3 ภาษา คือ ภาษาเขมร ภาษาส่วย และภาษาลาว อีสาน จากข้อมูลทะเบียนราษฎร ณ วันที่ 30 กันยายน 2559 มีจำนวนครัวเรือน 4,196 ครัวเรือน ประชากรรวมทั้งหมด 15,523 คน เพศชาย 7,744 คน หญิง 7,779 คน แยกเป็นรายหมู่บ้านดังนี้

ชื่อบ้าน	ชาย (คน)	หญิง (คน)	รวมทั้งหมด
หมู่ที่ 1 บ้านตาปรก	162	177	
หมู่ที่ 2 บ้านหลักหิน	426	473	
หมู่ที่ 3 บ้านบักดองตะวันตก	655	662	
หมู่ที่ 4 บ้านบักดองตะวันออก	354	366	
หมู่ที่ 5 บ้านหนองบัวเรณ	399	375	
หมู่ที่ 6 บ้านตาเส็ด	376	368	
หมู่ที่ 7 บ้านตำหนักไทร	564	567	
หมู่ที่ 8 บ้านสำโรงเกียรติ	546	538	
หมู่ที่ 9 บ้านสำโรงเก่า	423	448	
หมู่ที่ 10 บ้านชำบันได	94	101	
หมู่ที่ 11 บ้านภูดินพัฒนา	305	295	
หมู่ที่ 12 บ้านโนนตูมถาวร	145	142	

หมู่ที่ 13 บ้านสันติสุข	358	345	
หมู่ที่ 14 บ้านตระกูลชัย	388	436	
หมู่ที่ 15 บ้านทับทิมสยาม 07	323	306	
หมู่ที่ 16 บ้านน้ำมุด	381	335	
หมู่ที่ 17 บ้านสวนป่า	234	215	
หมู่ที่ 18 บ้านหลักหินใหม่	373	374	
หมู่ที่ 19 บ้านคำเจริญ	180	177	
หมู่ที่ 20 บ้านสำโรงเกียรติใต้	270	279	
หมู่ที่ 21 บ้านสำโรงใหม่ไทยเจริญ	402	386	
หมู่ที่ 22 บ้านบักดองใต้พัฒนา	386	414	
รวมทั้งหมด	7,744	7,779	<u>15,523</u>

ประชากรตำบลบักดอง แยกตามช่วงอายุ ได้ดังนี้

ช่วงอายุ	ชาย	หญิง	รวม
0 – 17 ปี	1,978	1,868	3,846
18 – 60 ปี	4,948	4,950	9,898
60 ปี ขึ้นไป	809	943	1,752

2) ที่ตั้งของหมู่บ้านและเขตการปกครอง ตำบลบักดอง มีเนื้อที่ประมาณ 296.30

ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 132,987.50 ไร่ เป็นตำบลที่มีเนื้อที่มากที่สุดในอำเภอขุนหาญ พื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นป่าไม้ คิดเป็นประมาณร้อยละ 70 ของพื้นที่ทั้งหมด อาณาเขต ทิศเหนือ จดกับ ตำบลสี ทิศใต้ จดกับประเทศกัมพูชา ทิศตะวันออก จดกับ ตำบลพราน และตำบลละลาย อำเภอกันทรลักษ์ ทิศตะวันตก จดกับ ตำบลห้วยจันทร์ มีจำนวนหมู่บ้าน 22 หมู่บ้าน ประกอบด้วย หมู่ที่ 1 บ้านตาปรก หมู่ที่ 2 บ้านหลักหิน หมู่ที่ 3 บ้านบักดองตะวันตก หมู่ที่ 4 บ้านบักดองตะวันออก หมู่ที่ 5 บ้านหนองบัวเรณ หมู่ที่ 6 บ้านตาเส็ด หมู่ที่ 7 บ้านตาหนักไทร หมู่ที่ 8 บ้านสำโรงเกียรติ หมู่ที่ 9 บ้านสำโรงเก่า หมู่ที่ 10 บ้านซำบันได หมู่ที่ 11 บ้านภูดินพัฒนา หมู่ที่ 12 บ้านโนนตูมถาวร หมู่ที่ 13 บ้านสันติสุข หมู่ที่ 14 บ้านตระกูลชัย หมู่ที่ 15 บ้านทับทิมสยาม 07 หมู่ที่ 16 บ้านน้ำมุด หมู่ที่ 17 บ้านสวนป่า หมู่ที่ 18 บ้านหลักหินใหม่ หมู่ที่ 19 บ้านคำเจริญ หมู่ที่ 20 บ้านสำโรงเกียรติใต้ หมู่ที่ 21 บ้านสำโรงใหม่ไทยเจริญ หมู่ที่ 22 บ้านบักดองใต้พัฒนา

3) ลักษณะภูมิประเทศ ตำบลบักดองภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นป่าเขา มีลำห้วย หนอง

คลอง ธารน้ำ อยู่ทั่วไป มีป่าไม้ประมาณ 70 เปอร์เซ็นต์ ของพื้นที่ทั้งหมด ทางตอนใต้ของตำบลเป็นพื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติเขาพระวิหาร และเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าพนมดงรักบางส่วน สภาพภูมิประเทศเป็นภูเขาสลับกับที่ราบเชิงเขา และที่ราบลุ่ม บริเวณทิศใต้ เป็นที่ราบเชิงเขาเหมาะสำหรับทำไร่ ทำสวน ส่วน

ทางเหนือ และทิศตะวันออกของตำบลเป็นที่ราบลุ่ม เหมาะแก่การทำนา ตำบลบักดองมีแหล่งน้ำธรรมชาติ คือ ห้วยตาเส็ด ลำห้วยทา ห้วยตะแบง หนองตาคำ น้ำตกสำโรงเกียรติ ซึ่งใช้ประโยชน์ทางการเกษตร

4) ทุณชุมชนตำบลบักดอง ทุณชุมชนตำบลบักดองที่สำคัญ ประกอบด้วยทุนทาง ความเชื่อ เกี่ยวกับหลวงพ่อดาต (วัดสำโรงเกียรติ) ปราสาทตำหนักไทร ทุนทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และ ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ (ดิน น้ำ ป่า น้ำตก) ดังนี้

4.1) ทุนทางความเชื่อเกี่ยวกับหลวงพ่อดาต (วัดสำโรงเกียรติ) เป็นพระพุทธรูปแบบ ขอมปางสะดุ้งมาร ขนาดหน้าตักกว้าง 4 นิ้ว สูง 5 นิ้ว สร้างด้วยเกสรดอกไม้ผสมครั้งหรืออย่างชันเป็นรูป พระ หลวงพ่อดาตประดิษฐานอยู่ที่วัดสำโรงเกียรติ บ้านสำโรงเกียรติ หมู่ 8 ตำบลบักดอง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดศรีสะเกษ พระพุทธรูปมีชื่อเรียกว่า “หลวงพ่อดาต” ตามชื่อคนนำมาถวาย ตามประวัติว่า ดาต เป็นคนเขมรตำมีญาติอยู่บ้านสำโรงเกียรติ ไปมาหาสู่กันเป็นประจำ วันหนึ่ง ดาตเอาใส่ไปดักปลาที่ร่องน้ำที่ เชิงเขาทางทิศใต้บ้านสำโรงเกียรติ รุ่งขึ้นได้ไปภูโสที่ดักไว้ ไม่ได้ปลาสักตัว แต่มีพระองค์หนึ่งติดใส่อยู่ จึงเอา ออกแล้วโยนทิ้งไป และเอาใส่ดักปลาไว้ที่เดิม วันหลังไปภูโสอีก ก็เห็นพระพุทธรูปองค์เดิมติดใส่อยู่อีก จึงได้ พิจารณาเห็นเหตุการณ์ที่ว่าโยนทิ้งน้ำไปแล้วกลับมาติดอีกน่าจะเป็นพระที่ศักดิ์สิทธิ์ จึงนำพระพุทธรูปไป ผากไว้บ้านญาติ ตกตอนกลางคืน ทั้งดาตและญาติฝันว่าเอาพระเข้าบ้านจะไม่เป็นมงคลให้เอาไปผากไว้ที่ วัด รุ่งขึ้นดาตได้นำพระพุทธรูปไปถวายวัดบ้านสำโรงเกียรติเพื่อเป็นสมบัติของวัดต่อไป เจ้าอาวาสจึง ได้แจ้งให้ประชาชนและชาวบ้านใกล้เคียงทราบ ต่างพากันมามีสการกันอย่างคึกคัก และเรียกท่านว่า “หลวงพ่อดาต” ตั้งแต่นั้นมาจนถึงปัจจุบัน

ปี พ.ศ. 2402 พระยาสุพรรณรักษาศรีนครลำดวน เจ้าเมืองสุพรรณจะอาราธนาหลวงพ่อดาตไปประดิษฐาน ไว้ ณ เมืองสุพรรณ จึงได้จัดขบวนช้างไปอาราธนาอย่างเอิกเกริก อาราธนาหลวงพ่อดาตขึ้นบนหลังช้าง พอ เคลื่อนขบวนออกจากวัดบ้านสำโรงเกียรติข้ามห้วยทาไปเพียงเล็กน้อยก็เกิดลมพายุ พัดมาทั้ง 4 ทิศ ฝนตก มาอย่างหนัก ช้าง ม้า หมอบกราบลงพื้น เสียงฟ้าคำราม ราวแผ่นดินจะถล่ม เจ้าเมืองสุพรรณเชื่อในความ ศักดิ์สิทธิ์ และปาฏิหาริย์จึงประกาศว่าถ้าลมฝนหยุดจะนำพระพุทธรูปไปไว้ที่เดิม พอประกาศเสร็จ ลมและ ฝนก็เบาลงทันที เจ้าเมืองสุพรรณจึงได้นำขบวนหลวงพ่อดาตไปประดิษฐานไว้ที่เดิม ณ วัดบ้านสำโรงเกียรติ ต่อมาไม่นานได้เกิดไฟไหม้กุฏิ ที่หลวงพ่อดาตประดิษฐานอยู่ ไหม้จนหมดสิ้นไม่มีอะไรเหลืออยู่ หลายคน เข้าใจว่าหลวงพ่อดาตคงถูกไฟไหม้อย่างแน่นอน คืนวันต่อมามีคนฝันเห็นหลวงพ่อดาตอยู่ในบ่อลึกและบอกว่า หนาว แต่ผู้ฝันจำไม่ได้ว่าอยู่บ่อไหน และได้เล่าความฝันให้คนฟังแต่ไม่มีใครเชื่อเพราะผู้ฝันเป็นเด็ก ครั้นเย็น วันหนึ่งชาวบ้านได้มาตักน้ำที่บ่อภายในวัด มองลงไปภายในบ่อเห็นหลวงพ่อดาตลอยน้ำอยู่คิดว่าเป็นกบ เมื่อถึง ถังน้ำขึ้นมาเห็นหลวงพ่อดาตอยู่ในถังน้ำ จึงร้องอุทานด้วยความดีใจ ชาวบ้านแตกตื่นพากันมาดูเป็นจำนวนมาก แล้วอาราธนาไปประดิษฐานไว้ที่วัดบ้านสำโรงเกียรติตามเดิม ต่อมาสามเณรรูปหนึ่งได้อาราธนาหลวงพ่อดาตใส่ พานถือไปบนกุฏิได้สะดวกพื้น หลวงพ่อดกมากระแทกพื้นจนพระเกศหัก จนต้องเอายางไม้มาต่อพระเกศ สังเกตเป็นรอยต่อทุกวันนี้ ต่อมาไม่นาน สามเณรรูปนั้นได้มรณภาพ คงเป็นเพราะความเสียใจในความ

บกพร่องของตนเอง เหตุหลวงพ่อดาตนมือฉันทัดกล่าว จึงมีผู้มาเคารพนับถือมากขึ้นตามลำดับ ส่วนมากจะมาขอพร และแก้บนหลวงพ่อบ้างไว้ ทราบว่าการบนบานที่เป็นผลสัมฤทธิ์ดีนั้น ต้องบนด้วยการ ขอบวชชั่วคราวหรือตลอดไป จะทำให้การบนบานเห็นผลอย่างยิ่ง ทั้งเป็นกุศลต่อตนเองและเป็นการสืบทอดพระศาสนา

4.2) ทูทางความเชื่อเกี่ยวกับปราสาทตำหนักไทร ตั้งอยู่ที่บ้านตำหนักไทร หมู่ 7

ตำบลบักดอง อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ริมทางหลวงหมายเลข 2127 (ขุนหาญ – บ้านสำโรงเกียรติ) ห่างจากอำเภอบางบาลประมาณ 20 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 81 กิโลเมตร ปราสาทตำหนักไทร เป็นปราสาทอิฐหลังเดียวบนฐานศิลาทราย พื้นที่รอบๆ มีการปรับสภาพจนราบเรียบ ปราสาทก่อด้วยอิฐ เป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสขนาดกว้าง ยาว 4 เมตร ย่อมุมไม้สิบสอง มีประตูเข้าออกได้ด้านเดียว คือ ด้านทิศ ตะวันออก ซึ่งเป็นด้านหน้า อีก 3 ด้าน เป็นประตูหลอก คือ สลักเป็นรูปบานประตูลงในเนื้ออิฐ บริเวณทางเข้ามีสิ่งห่อหุ้มสองตัว เฉพาะด้านหน้ากรอบประตูเป็นหินทราย แต่เดิมเคยมีทับหลังเป็นภาพพระนารายณ์บรรทมสินธุ์ มีพระชายาลักษณะนั่งอยู่ที่ปลายพระบาท และมีพระพรหมผุดขึ้นมาจากพระนาภี สองข้างพระพรหมเป็นรูปฤๅษีและบุคคลนั่งในซุ้มเรือนแก้ว ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพิมาย ปราสาทตำหนักไทรเป็นเทวาลัยในศาสนาพราหมณ์ อายุราวพุทธศตวรรษที่ 16-17

4.3) ทูทางวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลบักดองมีประเพณีที่สำคัญ คือ ประเพณี

แซนโฎนตา ที่ชาวบ้านให้ความสำคัญและปฏิบัติสืบทอดกันมายาวนานตามแบบชาวเขมร ที่แสดงออกถึงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ความรัก ความผูกพันของสมาชิกในครอบครัว เครือญาติรวมถึงชุมชนต่างๆ โดยจะประกอบพิธีกรรมในวันแรม 14 ค่ำ เดือน 10 ของทุกปี เมื่อถึงวันแรม 14 ค่ำ เดือน 10 ลูกหลานที่ไปทำงานหรือตั้งถิ่นฐานที่อื่น ไม่ว่าใกล้หรือไกล ต่างพร้อมใจกันเดินทางกลับมารวมญาติเพื่อทำพิธีแซนโฎนตา เช่นไหว้บรรพบุรุษร่วมกันอย่างพร้อมหน้าทุกหมู่บ้าน ส่วนด้านภูมิปัญญา ชาวบ้านกลุ่มชาติพันธุ์เขมรจะมีภูมิปัญญารำแม่ด เป็นภูมิปัญญาด้านจิตวิทยาการรักษาโรค ชาวบ้านเรียกว่า เรือมมะมั่วด หรือ รำแม่ด มีลักษณะคล้ายการทรงเจ้า เพราะเชื่อว่าเทพหรือผี มี 2 พวก คือ พวกที่อยากได้สิ่งของโดยให้คนจัดให้กับพวกที่คอยมาดูแลมนุษย์ รำแม่ดจะทำขึ้นเมื่อผู้ป่วย ซึ่งรักษาโดยวิธีการปกติธรรมดา หรือรักษาที่โรงพยาบาล แพทย์แผนปัจจุบันแล้วไม่หาย ก็จะไปดูกับแม่ครู ผู้เข้าทรง ถ้าผู้เข้าทรงบอกว่าผีแม่ดอยากให้จัดพิธีกรรมรำแม่ดให้ ก็จะมีการบนบานให้คนป่วยหาย หากหาย อาการเจ็บป่วยดีขึ้นก็จะมีการจัดพิธีกรรมรำแม่ดถวายให้ โดยการจัดปรมิธิและเชิญคนทาง แม่ครูมะมั่วดหลายๆคนมาเข้าทรงพ้อนรำร่วมกัน มีการบรรเลงและขับร้องเพลงซึ่งใช้เฉพาะพิธีกรรมรำแม่ดเท่านั้น

4.4) ทูทางทรัพยากรแหล่งน้ำ ตำบลบักดองมีแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญ คือ ห้วยตา

เส็ด ห้วยข้างทาง ลำห้วยทา และมีหนอง คลองบึง อยู่ทั่วไป ส่วนใหญ่แหล่งน้ำเหล่านี้มักประสบปัญหา น้ำแห้งขอด หรือมีสภาพตื้นเขินในฤดูแล้งไม่สามารถนำน้ำมาใช้เพื่อประโยชน์การเกษตรได้ตลอดปี และใน

ตำบลบักต้องมีการสร้างฝายทดน้ำ อ่างเก็บน้ำและสระเก็บน้ำไว้ใช้ประโยชน์ในการอุปโภคบริโภคและการเกษตร
ได้แก่

- อ่างเก็บน้ำห้วยทา ตั้งอยู่หมู่ที่ 12 บ้านโนนตูมถาวร ตำบลบักต้อง อำเภอชุมพวง จังหวัดศรีสะเกษ อยู่ในความรับผิดชอบของโครงการชลประทานศรีสะเกษ สำนักงานชลประทานที่ 8 นครราชสีมา สร้างแล้วเสร็จเมื่อปี พ.ศ.2546 ลักษณะเป็นเขื่อนดิน ความสูง 36 เมตร ความยาวของเขื่อน 1,300 เมตร เป็นโครงการอ่างเก็บน้ำขนาดกลาง ปริมาณน้ำที่ระดับเก็บกักปกติ 30 ล้านลูกบาศก์เมตร ปริมาณน้ำที่ระดับเก็บกักต่ำสุด 2.40 ล้านลูกบาศก์เมตร ปริมาณน้ำที่ระดับเก็บกักสูงสุด 33 ล้านลูกบาศก์เมตร อัตราระบายน้ำสูงสุด 231 ลูกบาศก์เมตร / วินาที พื้นที่โครงการ 11,644 ไร่ พื้นที่ส่งน้ำเพื่อปลูกพืช ฤดูแล้ง 5,400 ไร่ นอกจากนี้ อ่างเก็บน้ำเขื่อนห้วยทา มีทัศนียภาพสวยงาม เหมาะแก่การส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

- อ่างเก็บน้ำห้วยตะแบง ตั้งอยู่หมู่ที่ 13 บ้านสันติสุข ตำบลบักต้อง อำเภอชุมพวง จังหวัดศรีสะเกษ ประกอบด้วยระบบส่งน้ำ และอาคารประกอบ จำนวน 2 สาย แยกเป็นคลองส่งน้ำสาย RMC ยาว 10.279 กม. และคลองส่งน้ำสาย 1L-RMC ยาว 3.211 กม. รวมความยาว 13.490 กม. สร้างเพื่อประโยชน์ระยะยาวต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของราษฎร และเป็นการสนับสนุนแนวนโยบายการพัฒนาพื้นที่เพื่อความมั่นคงของชาติ โดยการพัฒนาชนบทในพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา ส่งน้ำให้กับพื้นที่เพาะปลูกในเขตตำบลบักต้อง อำเภอชุมพวง ประมาณ 3,800 ไร่

- อ่างเก็บน้ำบ้านภูดิน ตั้งอยู่หมู่ที่ 11 บ้านภูดินพัฒนา ตำบลบักต้อง อำเภอชุมพวง จังหวัดศรีสะเกษ เป็นอ่างเก็บน้ำโครงการชลประทานขนาดเล็ก อยู่ในความรับผิดชอบของโครงการชลประทานศรีสะเกษ สำนักชลประทานที่ 8 นครราชสีมา สร้างแล้วเสร็จเมื่อปี พ.ศ. 2536 ปริมาณเก็บกักน้ำ 0.05 ล้านลูกบาศก์เมตร ความสูงของอ่าง 8 เมตร

- อ่างเก็บน้ำหนองบัวเรณ ตั้งอยู่ที่บ้านหนองบัวเรณ หมู่ที่ 5 ตำบลบักต้อง อำเภอชุมพวง จังหวัดศรีสะเกษ เป็นอ่างเก็บน้ำโครงการชลประทานขนาดเล็ก อยู่ในความรับผิดชอบของโครงการชลประทานศรีสะเกษ สำนักชลประทานที่ 8 นครราชสีมา สร้างแล้วเสร็จเมื่อปี พ.ศ. 2531 ปริมาณกักเก็บน้ำ 0.02 ล้านลูกบาศก์เมตร

- อ่างเก็บน้ำวังน้ำเย็น ตั้งอยู่หมู่ที่ 15 บ้านทับทิมสยาม 07 ตำบลบักต้อง อำเภอชุมพวง จังหวัดศรีสะเกษ เป็นอ่างเก็บน้ำโครงการชลประทานขนาดเล็ก อยู่ในความรับผิดชอบของโครงการชลประทานศรีสะเกษ สำนักชลประทานที่ 8 นครราชสีมา สร้างแล้วเสร็จเมื่อปี พ.ศ. 2539 ปริมาณกักเก็บน้ำ 0.21 ล้านลูกบาศก์เมตร ความสูงของอ่าง 14 เมตร

- อ่างเก็บน้ำซำพนมพะโน ตั้งอยู่ที่บ้านทับทิมสยาม 07 ตำบลบักต้อง อำเภอชุมพวง จังหวัดศรีสะเกษ เป็นอ่างเก็บน้ำโครงการชลประทานขนาดเล็ก อยู่ในความรับผิดชอบของโครงการชลประทานศรีสะเกษ สำนักชลประทานที่ 8 นครราชสีมา สร้างแล้วเสร็จเมื่อปี พ.ศ. 2539 ความสูงของอ่าง 1 เมตร

- ฝ่ายบ้านตาปรก ตั้งอยู่ที่บ้านตาปรก หมู่ที่ 1 ตำบลบักดอง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดศรีสะเกษ เป็นฝายทดน้ำโครงการชลประทานขนาดเล็ก อยู่ในความรับผิดชอบของโครงการชลประทานศรีสะเกษ สำนักชลประทานที่ 8 นครราชสีมา สร้างแล้วเสร็จเมื่อปี พ.ศ. 2534 ลักษณะเป็นอ่างเก็บน้ำเขื่อนดิน ตัวฝายทดน้ำเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก ความสูงของฝาย 5 เมตร

- อ่างเก็บน้ำบ้านหลักหิน ตั้งอยู่ที่บ้านหลักหิน หมู่ที่ 2 ตำบลบักดอง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดศรีสะเกษ เป็นอ่างเก็บน้ำโครงการชลประทานขนาดเล็ก อยู่ในความรับผิดชอบของโครงการชลประทานศรีสะเกษ สำนักชลประทานที่ 8 นครราชสีมา สร้างแล้วเสร็จเมื่อปี พ.ศ. 2536 ความสูงของอ่าง 6 เมตร

- อ่างเก็บน้ำบ้านน้ำมุด ตั้งอยู่ที่บ้านน้ำมุด หมู่ที่ 16 ตำบลบักดอง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดศรีสะเกษ เป็นอ่างเก็บน้ำโครงการชลประทานขนาดเล็ก อยู่ในความรับผิดชอบของโครงการชลประทานศรีสะเกษ สำนักชลประทานที่ 8 นครราชสีมา สร้างแล้วเสร็จเมื่อปี พ.ศ. 2537 ปริมาณเก็บกักน้ำ 0.04 ล้านลูกบาศก์เมตร ความสูงของอ่าง 7 เมตร

- อ่างเก็บน้ำบ้านสำโรงเกียรติ ตั้งอยู่ที่บ้านสำโรงเกียรติ หมู่ที่ 8 ตำบลบักดอง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดศรีสะเกษ เป็นอ่างเก็บน้ำโครงการชลประทานขนาดเล็ก อยู่ในความรับผิดชอบของโครงการชลประทานศรีสะเกษ สำนักชลประทานที่ 8 นครราชสีมา สร้างแล้วเสร็จเมื่อปี พ.ศ. 2526 ปริมาณเก็บกักน้ำ 0.12 ล้านลูกบาศก์เมตร

- อ่างเก็บน้ำบ้านตาเส็ด ตั้งอยู่ที่บ้านตาเส็ด หมู่ที่ 6 ตำบลบักดอง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดศรีสะเกษ เป็นอ่างเก็บน้ำโครงการชลประทานขนาดเล็ก อยู่ในความรับผิดชอบของโครงการชลประทานศรีสะเกษ สำนักชลประทานที่ 8 นครราชสีมา สร้างแล้วเสร็จเมื่อปี พ.ศ. 2545 ปริมาณเก็บกักน้ำ 0.06 ล้านลูกบาศก์เมตร ความสูงของอ่าง 6 เมตร

- ฝ่ายบ้านหนองบัวเรณ ตั้งอยู่ที่บ้านหนองบัวเรณ หมู่ที่ 5 ตำบลบักดอง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดศรีสะเกษ เป็นอ่างเก็บน้ำโครงการชลประทานขนาดเล็ก อยู่ในความรับผิดชอบของโครงการชลประทานศรีสะเกษ สำนักชลประทานที่ 8 นครราชสีมา สร้างแล้วเสร็จเมื่อปี พ.ศ. 2546

4.5) พุน้ำทรีพยากรณ์น้ำตกธรรมชาติ ตำบลบักดองมีน้ำตกธรรมชาติที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ 2 แห่ง ด้วยกัน คือน้ำตกสำโรงเกียรติ และน้ำตกพรหมวิหาร ดังนี้

- น้ำตกสำโรงเกียรติ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า น้ำตกปีศาจ ตามชื่อหน่วยทหารพรานที่เข้ามาตั้งฐานปฏิบัติการ อยู่ภายในเขตรักษาพันธุ์ป่าพนมดงรัก พื้นที่หมู่ 20 บ้านสำโรงเกียรติใต้ ตำบลบักดอง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดศรีสะเกษ มีต้นกำเนิดสายน้ำจากภูเขากันตุง บนเทือกเขาพนมดงรัก เป็นน้ำตกขนาดกลาง สูงประมาณ 8 เมตร ในฤดูฝนน้ำตกสำโรงเกียรติจะดูสวยงามมาก การเดินทาง ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 2127 เชื่อมกับเส้น 2236

- น้ำตกพรหมวิหาร อยู่ในพื้นที่ ม.16 บ้านน้ำมุด ตำบลบักดอง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดศรีสะเกษ

เกษ เป็นน้ำตกที่มีความสวยงามอีกแห่งหนึ่งของอำเภอบางบาล มีน้ำไหลตลอดปี ใกล้กับน้ำตกพรหมวิหาร จะเป็นหน้าผาสูง สามารถมองเห็นทิวทัศน์ของภูเขาและทัศนียภาพได้อย่างชัดเจน เรียกว่า ผาพรหมวิหาร การเดินทางมาน้ำตกใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 2127 แล้วเลี้ยวไปตามทางหลวงหมายเลข 2341 ประมาณ 10 กิโลเมตร จากบริเวณสามแยกทางหลวงหน้าโรงเรียนบ้านหนองบัวเรณ ระยะทางห่างจากอำเภอบางบาลประมาณ 22 กิโลเมตร

4.6) ทูทางทรัพยากรดิน ลักษณะของดินตำบลบักดองตามข้อมูลในระบบสารสนเทศฐานข้อมูลกลุ่มชุดดินของกรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ดินที่พบในเขตตำบลบักดองส่วนใหญ่ประกอบด้วยชุดกลุ่ม 5 ชุด กลุ่มชุดดินที่ 62 กลุ่มชุดดินที่ 61 กลุ่มชุดดินที่ 35 กลุ่มชุดดินที่ 40 กลุ่มชุดดินที่ 22 รวมเป็นพื้นที่จำนวน 96,776.19 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 74.49 ของพื้นที่ตำบลบักดองทั้งหมด

■ กลุ่มชุดดินที่ 62 ดินประเภทนี้ประกอบด้วยพื้นที่ภูเขา มีความลาดชันมากกว่า 35 % ดินที่พบมีทั้งดินลึกและตื้น ลักษณะของเนื้อดินและความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติแตกต่างกันไปแล้วแต่ชนิดของหินต้นกำเนิดบริเวณนั้น มักมีเศษหิน ก้อนหิน หรือหินพื้นโผล่กระจายอยู่ตามส่วนใหญ่มักปกคลุมด้วยป่าไม้ ประเภทต่างๆ เช่น ป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง หรือป่าดิบชื้น หลายแห่งมีการทำไร่เลื่อนลอย โดยปราศจากมาตรการในการอนุรักษ์ดินและน้ำ ซึ่งเป็นผลทำให้เกิดการชะล้างพังทลายของดิน จนบางแห่งเหลือแต่หินพื้นโผล่ กลุ่มชุดดินนี้ไม่ควรนำมาใช้ประโยชน์ทางการเกษตร เนื่องจากมีปัญหาหลายประการที่มีผลกระทบต่อระบบนิเวศควรสงวนไว้เป็นป่าตามธรรมชาติ เพื่อรักษาแหล่งต้นน้ำลำธาร ดินชนิดนี้ครอบคลุมพื้นที่ 25,499.83 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 19.63 ของพื้นที่ตำบลบักดองทั้งหมด ปัญหาการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทนี้คือพื้นที่ภูเขาลาดชันมากกว่า 35 % มีการกัดกร่อนของดินได้ง่าย ดินกลุ่ม 62 มีศักยภาพไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการเพาะปลูกพืช เนื่องจากเป็นดินตื้น มีหินโผล่ ที่ผิวดินเป็นส่วนใหญ่ และพื้นที่เป็นภูเขาสูงชัน มีความลาดเท ง่ายต่อการชะล้างพังทลายของดิน จึงเหมาะสมที่จะรักษาไว้เป็นป่าไม้ธรรมชาติเพื่อรักษาสภาพแวดล้อมและเป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธาร

■ กลุ่มชุดดินที่ 61 ดินนี้มีการผสมของดินหลายชนิด ซึ่งเกิดจากการผุพังสลายตัวของหินต้นกำเนิดชนิดต่างๆ แล้วถูกพัดพามาทับถมบริเวณที่ลาดเชิงเขา เหมาะสมที่จะคงเป็นธรรมชาติ มีบางแห่งทำไร่เลื่อนลอย มีสภาพพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดถึงลอนชัน มีความลาดชันประมาณ 6-20 % ดินที่พบส่วนใหญ่มีการระบายน้ำดีถึงปานกลาง มีลักษณะและคุณสมบัติแตกต่างกันไปตามวัตถุดิบกำเนิดดิน เช่น เนื้อดิน สีดิน ความลึกของดิน ปฏิกิริยาดิน ตลอดจนความอุดมสมบูรณ์ทางพื้นที่ เศษหิน ก้อนหิน และพื้นหินโผล่กระจายอยู่ทั่วไป ได้แก่ ชุดดินที่ลาดเชิงเขา ปัจจุบันมีการทำไร่เลื่อนลอย บริเวณที่มีความลาดชันสูง เกิดปัญหาการชะล้างพังทลายของดิน เนื่องจากมีการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยปราศจากมาตรการในการอนุรักษ์ดินและน้ำ ดินชนิดนี้ครอบคลุมพื้นที่ 24,123.91 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 18.57 ของพื้นที่ตำบลบักดองทั้งหมด สภาพพื้นที่ของดินกลุ่มนี้ เป็นลูกคลื่น ลอดลาดถึงลอนชัน มีการกัดกร่อนของดินที่มีความลาดชันสูง ความเหมาะสมหรือศักยภาพของดินกลุ่มนี้เพื่อ ใช้ประโยชน์ต่อการเพาะปลูกพืช แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับความลึกของดิน เนื้อดิน สภาพพื้นที่และความลาดเท ใน การประเมินความเหมาะสมของดิน จึงได้ใช้ชั้น

ความลาดเทของพื้นที่เป็นหลักในการประเมิน เพราะค่อนข้าง จะมีความสัมพันธ์กับความลึกของดิน ปัญหาการชะล้างพังทลายและระดับความชื้นในดิน

■ กลุ่มชุดดินที่ 35 เนื้อดินเป็นดินร่วนปนทราย ส่วนดินล่างเป็นดินร่วนเหนียวปนทราย สีน้ำตาล สีเหลือง หรือสีแดง เกิดจากวัตถุต้นกำเนิดดินพวกตะกอนลำน้ำ หรือเกิดจากการสลายตัวผุพังของดินเหนียว พบบริเวณพื้นที่ดินที่มีลักษณะเป็นลูกคลื่นจนถึงที่ลาดเชิงเขา ส่วนใหญ่มีความลาดชันประมาณ 3-20 % และบางส่วนมีความลาดชันประมาณ 20-35 % เป็นดินลึก มีการระบายน้ำดี ระดับน้ำใต้ดินอยู่ลึกกว่า 1.50 เมตรตลอดปี มีความอุดมสมบูรณ์ ตามธรรมชาติ ค่า pH ประมาณ 4.5 – 5.5 ได้แก่ ชุดดินดอนไร่ โคราช สะตึก วาริน ยโสธร และด่านซ้าย มาบบอน ปัจจุบัน บริเวณดังกล่าวใช้ปลูกพืชไร่ต่างๆ เช่น มันสำปะหลัง ข้าวโพด ข้าวฟ่าง อ้อย ปอ งอ และถั่ว บางแห่งใช้ปลูกไม้ผล และไม้ยืนต้นบางชนิด ดินชนิดนี้ครอบคลุมพื้นที่ 22,882.96 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 17.61 ของพื้นที่ตำบลบักดองทั้งหมด เนื้อดินค่อนข้างเป็นทราย มีการอุ้มน้ำต่ำถึงปานกลาง น้ำใต้ดินลึก มีการกัดกร่อนของดินปานกลางถึงรุนแรง บริเวณที่มีความลาดชันสูงเสี่ยงต่อการขาดแคลนน้ำ ดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ

กลุ่มชุดดินที่ 35 นี้มีศักยภาพในการปลูกพืชไร่ ไม้ผล และไม้ยืนต้น ตลอดทั้งพัฒนาทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์มากกว่าที่จะนำมาใช้ทำนา หรือปลูกข้าวที่ต้องการน้ำขัง เนื่องจากเป็นที่ดอนสภาพพื้นที่ลูกคลื่นลาดถึงลูกคลื่นลอนชันเป็นส่วนใหญ่ ลักษณะเนื้อดินเป็นดินร่วนปนทรายถึงดินร่วนเหนียวปนทราย การระบายน้ำดีมีความพรุนมา เกือบกักน้ำไม่ค่อยอยู่

■ กลุ่มชุดดินที่ 40 เนื้อดินเป็นพวกดินร่วนปนทราย ดินสีน้ำตาลอ่อน สีเหลืองหรือแดง บางแห่งอาจพบจุดประสีในดินชั้นล่าง เกิดจากวัตถุต้นกำเนิดดินพวกตะกอนลำน้ำหรือจากการสลายตัวผุพังของดินเหนียว พบบริเวณพื้นที่ค่อนข้างราบเรียบจนถึงพื้นที่ลาดชันเชิงเขา ส่วนใหญ่มีความลาดชันประมาณ 2-20 % และบางส่วนมีความลาดชัน 20-35% เป็นดินลึก มีการระบายน้ำดี ระดับน้ำใต้ดินอยู่ลึกกว่า 1 เมตรตลอดปี มีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติค่า pH 4.5-5.5 ได้แก่ ชุดดินสันป่าตอง เขาพลอง ชุดดินหุบกะพง และชุดดินยางตลาด ชุมพาง ปัจจุบันบริเวณดังกล่าวใช้ปลูกพืชไร่ต่างๆ เช่น มันสำปะหลัง อ้อย ปอ ข้าวโพด และถั่ว บางแห่งมีสภาพเป็นป่าละเมาะ หรือทุ่งหญ้าธรรมชาติ ดินชนิดนี้ครอบคลุมพื้นที่ 12,577.45 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 9.68 ของพื้นที่ตำบลบักดองทั้งหมด ลักษณะเนื้อดินเป็นทรายจัด น้ำซึมผ่านชั้นดินได้เร็วมาก ดินอุ้มน้ำต่ำ ระดับน้ำใต้ดินต่ำมาก ดินมีการกัดกร่อนในบริเวณที่มีความลาดชันสูง ความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำ

กลุ่มชุดดินที่ 40 นี้ มีความเหมาะสมในการปลูกพืชไร่ และไม้ผล ค่อนข้างไม่เหมาะสมที่จะนำมาปลูกพืชผัก และไม่เหมาะสมที่จะใช้ในการทำนา เนื่องจากเนื้อดินค่อนข้างเป็นทรายและสภาพพื้นที่ไม่อำนวยแต่สามารถใช้ประโยชน์ในการปลูกไม้โตเร็วและปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์ได้ดี

■ กลุ่มชุดดินที่ 22 หน่วยที่ดินเป็นกลุ่มชุดดินที่มีเนื้อดินเป็นพวกดินร่วนปนทราย ดินทรายปนดินร่วนสีพื้นเป็นสีเทาหรือน้ำตาลปนเทา มีจุดประสีน้ำตาลปนเหลือง หรือสีเหลืองปนน้ำตาลอ่อน และอาจพบศิลาแลงอ่อนในดินชั้นล่างมีสภาพพื้นที่ค่อนข้างราบเรียบ เป็นดินลึก มีการระบายน้ำค่อนข้างเร็ว ดินมีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติต่ำ ปฏิกิริยาดินเป็นกรด จัดถึงเป็นกรดแก่ ค่าความเป็นกรด เป็นต่าง

ประมาณ 4.5-5.5 บริเวณดังกล่าวส่วนใหญ่ในฤดูฝนใช้ปลูกข้าว บางแห่งยังคงสภาพเป็นป่าอยู่ หรือใช้ปลูกไม้ยืนต้น แต่ถ้ามีปัญหาเรื่องการแข่งของน้ำในช่วงฤดูฝน ตัวอย่างชุดดินที่อยู่ในกลุ่มนี้ได้แก่ ชุดดินน้ำกระจาย ชุดดินสีทน ชุดดินสันทราย และชุดดินชัยภูมิ ดินชนิดนี้ครอบคลุมพื้นที่ 11,692.04 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 9.00 ของพื้นที่ตำบลบักดองทั้งหมด ปัญหาสำคัญในการใช้ประโยชน์ที่ดินของหน่วยที่ดินนี้ ได้แก่ ดินค่อนข้างเป็นทราย มีความสามารถในการอุ้มน้ำต่ำ และมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ

โดยทั่วไปศักยภาพของกลุ่มชุดดินที่ 22 เหมาะที่จะใช้ในการทำนาเนื่องจากสภาพพื้นที่ค่อนข้างราบเรียบมีน้ำขังแช่ในช่วงฤดูฝน แต่สามารถปลูกพืชไร่หรือพืชผัก เช่น ถั่วเหลือง ถั่วลิสง ข้าวโพด ยาสูบ กระเทียม มะเขือเทศ ฯลฯ ก่อนและหลังการปลูกข้าวถ้ามีน้ำชลประทานหรือมีแหล่งน้ำธรรมชาติในเขตฝนตกชุก เช่น ภาคใต้ และภาคตะวันออก ใช้ปลูกยางพาราและไม้ผล

4.7) ทูทางทรัพยากรป่าไม้ ป่าไม้ในเขตตำบลบักดองส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นป่าโปร่ง ประกอบด้วย ป่ายาง ไม้ประดู่ ไม้พะยุง ไม้แดง ไม้กระบาก และไม้เบญจพรรณ แบ่งตามการจัดการออกเป็นป่าชุมชน และ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าพนมดงรัก ดังนี้

- ป่าชุมชนทับทิมสยาม 07 ตั้งอยู่ที่หมู่บ้านทับทิมสยาม 07 หมู่ที่ 15 ตำบลบักดอง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ เป็นป่าชุมชนในพื้นที่ป่าสงวน ได้รับการขึ้นทะเบียน เป็นป่าชุมชน ตามหนังสือส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน กรมป่าไม้ ที่ ทส 1604.43/4424 ลงวันที่ 16 มีนาคม 2558 มีพื้นที่ 1,932 ไร่ 2 งาน 71 ตารางวา

- ป่าชุมชนบ้านโนนตูมถาวร ตั้งอยู่ที่บ้านโนนตูมถาวร หมู่ 12 ตำบลบักดอง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นป่าชุมชน ตามหนังสือส่วนส่งเสริมการจัดการป่าชุมชน กรมป่าไม้ ที่ ทส 1604.43/4424 ลงวันที่ 16 มีนาคม 2558 มีพื้นที่ 416 ไร่ 60 ตารางวา

- เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าพนมดงรัก มีการกำหนดเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2503 โดยมีการตราพระราชกฤษฎีกากำหนดบริเวณที่ดินป่าพนมดงรัก ในท้องที่ตำบล โนนสูง ตำบลบักดอง อำเภอขุนหาญ และตำบลละลาย ตำบลบึงมะลู อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ ให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า พ.ศ. 2521 ซึ่งลงประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ หน้า 10 เล่ม 95 ตอนที่ 141 ลงวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2521 รวมพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าพนมดงรักทั้งหมด 316 ตารางกิโลเมตร หรือ 197,500 ไร่ เนื่องจากป่าพนมดงรัก ในท้องที่ดังกล่าว มีสภาพภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นเทือกเขาสลับซับซ้อน มีแหล่งน้ำแหล่งอาหารของสัตว์ป่าอุดมสมบูรณ์ มีสัตว์ป่าหลายชนิดอาศัยอยู่ชุกชุม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มีกูปรีหรือโคไพร ซึ่งเป็นสัตว์ป่าสงวนที่หายาก และกำลังจะสูญพันธุ์อาศัยอยู่ เพื่อรักษาไว้ซึ่งพันธุ์สัตว์ป่าและให้เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าอย่างปลอดภัย รวมทั้งเป็นการช่วยบรรเทาอุทกภัยและความแห้งแล้ง

จากการทบทวนเอกสารรายงานวิจัย และวิทยานิพนธ์ในสถาบันการศึกษาต่างๆ แล้วพบว่ามิงานศึกษาข้ามแดนค่อนข้างจำกัด

บัญญัติ สาสี(2553:124) กล่าวถึงเรื่องราวของ “พยานต่างประเทศ พ่อเขมรไทย แม่เขมรกัมพูชา” แสดงให้เห็นภาพของชายแดนว่า รัฐในอดีตที่มองเพียงกายภาพคือ เขตแดน จะไม่สามารถควบคุมกำกับวิถีชีวิตคนระหว่างพรมแดนได้อย่างเช่นอดีต

อำพา แก้วกำกวง (2558) ได้ศึกษา เรื่อง ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนชายแดน ไทย-กัมพูชาด้านจังหวัดจันทบุรี พบว่า พื้นที่ชุมชนชายแดนไทย-กัมพูชา มีความสัมพันธ์กันมานานแบบพึ่งพาอาศัยกันในการดำรงชีพประจำวัน สถานการณ์ในปัจจุบันชุมชนไทย-กัมพูชา มีการร่วมมือกันมากขึ้นทั้งในทางเศรษฐกิจและสังคม โดยมีเอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เข้ามามีบทบาทมากขึ้น และผู้ศึกษาได้เสนอแนะว่า ภาครัฐควรให้ความสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นในด้านสังคม วัฒนธรรมไปพร้อมกับการพัฒนาเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว รวมทั้ง ความสัมพันธ์ของชุมชนทั้งสองชาติยังเป็นเครือข่ายการเฝ้าระวังภัยความมั่นคงแบบใหม่

การศึกษาของนักสังคมศาสตร์ประวัติศาสตร์และรัฐศาสตร์กระแสหลัก เกี่ยวกับรัฐชาติ ได้อธิบายว่าพรมแดนระหว่างประเทศเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ เพราะเป็นเส้นแบ่งความเหมือนความต่างของคนในสังคมบ่งบอกขอบเขตและความเป็นดินแดนความเป็นรัฐชาติที่มีการสืบทอดอุดมการณ์วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่ต่อเนื่องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแตกต่างจากสังคมอื่นนอกเส้น พรมแดน ดังนั้น การเคลื่อนย้ายผู้คนจึงต้องได้รับฉันทานุมัติพรมแดนจึงเป็นเครื่องมือในการจัดระเบียบของรัฐและสร้างกฎเกณฑ์เพื่อแบ่งพื้นที่ให้ชัดเจน

เสาวภา พรสิริพงษ์ (2556) ศึกษาเรื่อง การทูตภาคประชาชน จากพรมแดนรัฐชาติสู่พรมแดนวัฒนธรรม พบว่า จากกรณีพิพาทชายแดนไทย-กัมพูชาประเด็นปราสาทพระวิหารใน พ.ศ.2505 ทำให้ความสัมพันธ์ไม่ครอบคลุมบริบทเท่าใดนัก รวมถึงการสร้างกระแสชาตินิยมของทั้งสองชาติ จนถึงขั้นใช้กำลังทหารเข้ามาจัดการความขัดแย้ง จึงทำให้ชุมชนชายแดนไทย-กัมพูชาได้รับผลกระทบ ต้องสูญเสียชีวิต การประกอบอาชีพ ทรัพย์สินถูกทำลาย จนพบว่าผู้นำชุมชนในท้องถิ่นหาทางเลือกแบบการทูตภาคประชาชน โดยใช้งานวิจัยเป็นเครื่องมือพัฒนาศักยภาพผู้นำในพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา จนเป็นแนวทางในการสร้างความสัมพันธ์ผ่านกลไกทางวัฒนธรรมระหว่างชุมชนทั้งสองชาติในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์เป็นไปด้วยดี

อำพา แก้วกำกวง และกานทิ อุต (2551) ศึกษาเรื่อง ทศนคติด้านสังคมและวัฒนธรรมของชาวกัมพูชาในประเทศไทยที่มีต่อความสัมพันธ์ ไทย-กัมพูชา ผลการศึกษา ชาวกัมพูชาที่อาศัยอยู่ในไทยส่วนมากมีทัศนคติเชิงบวกต่อความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา แต่พบว่ามีบางส่วนมีทัศนคตินิ่งเฉยไม่ยินดียินร้าย และมีทัศนคติเชิงลบต่อไทย แม้มีเพียงส่วนน้อยแต่อาจจะส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของประเทศทั้งสองสำหรับทัศนคติเชิงบวก ได้แก่ ความเชื่อ และพุทธศาสนา การศึกษา ขนบธรรมเนียม ประเพณี และการแต่งกาย ส่วนทัศนคติเชิงลบ ได้แก่ ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์กรณีพิพาทชายแดน และนิสัยคนไทย

ยิ่งยง เทาประเสริฐ และคณะ (2547) ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาความร่วมมือของประเทศไทยในการใช้มิติวัฒนธรรมเป็นฐานของการพัฒนาความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน พบว่า มีข้อเสนอแนวทาง

นำมิติทางวัฒนธรรมมาพัฒนาความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน 3 ด้านด้วยกัน คือ ด้านการบริการ ด้านการค้า และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมกำหนดนโยบาย การเสริมสร้างเครือข่ายคนในท้องถิ่นให้สร้างประโยชน์ร่วมกัน และไม่เน้นการแข่งขันให้มีการใช้สอยทรัพยากรท้องถิ่นร่วมกันอย่างยั่งยืน

Andrew Walker (1999:232) กล่าวถึงอำนาจใหม่ที่ชายแดนว่าจะประกอบด้วยช่องโหว่ (Interstitial zon) ที่มีการโยกย้ายและแทนที่ เกิดการสูญสลายของอาณาบริเวณแบบหนึ่งเดียว จะเกิดอัตลักษณ์และลักษณะใหม่ของวิถีชีวิต เกิดการเชื่อมต่อในมิติการทับซ้อนทั้งด้านการเมืองระดับท้องถิ่น สังคม พหุลักษณะ และวัฒนธรรมแบบสิ้นไหล

จากการศึกษาทบทวนเอกสารรายงานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง พบว่าในพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชาส่วนใหญ่เป็นนักวิชาการที่มีการศึกษาวิจัย ซึ่งค่อนข้างมีข้อจำกัดทั้งเนื้อหา วิธีการและมีความแตกต่างจากการศึกษานี้ที่ชุมชนทั้งสองฝั่งพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชาด้วยกันเป็นนักวิจัย โดยใช้วิธีการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เพื่อการรื้อฟื้นความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และนำไปสู่การปฏิบัติการสร้างความมั่นคงของชุมชนท้องถิ่นชายแดนทั้งสองประเทศ ภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงปัจจุบัน โดยใช้ ความรู้ความสัมพันธ์ผ่านช่องผ่านแดนธรรมชาติช่องพระพลัยของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา กรณีศึกษา ตำบลบักดอง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ (ประเทศไทย) และคัมเปรียะปลาย เซราะตะเปรียงปราสาท เขตอุดรมีชัย (กัมพูชา)

2.5 กรอบแนวคิดการวิจัย

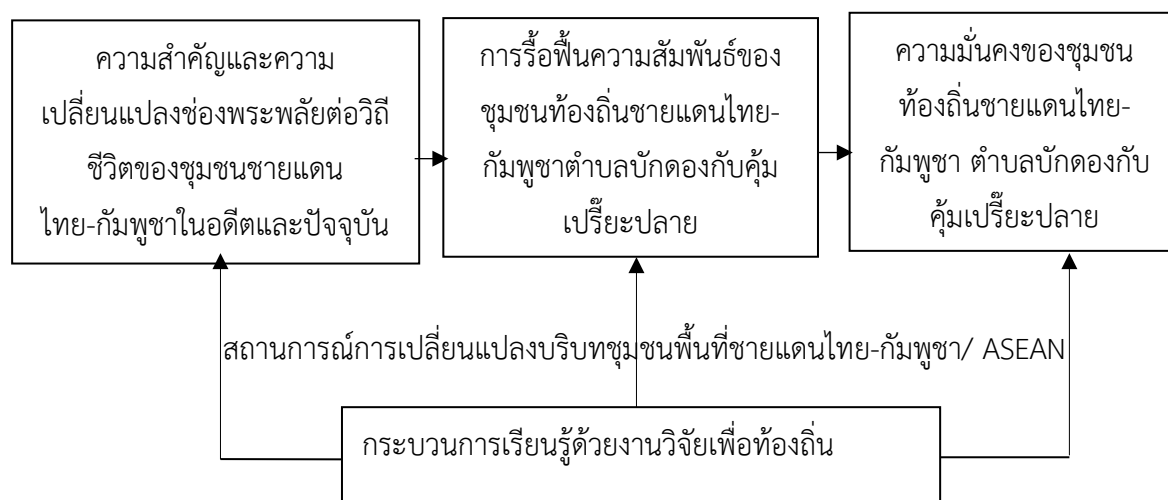
ในการศึกษาโครงการนี้มุ่งเน้นไปที่การรื้อฟื้นสายใยความสัมพันธ์ทางสังคมวัฒนธรรมระหว่างพี่น้องเขมร-ไทยที่มีมายาวนาน แต่ถูกทำให้หยุดชะงักไปในเวลาหนึ่ง ให้กลับมามี “ชีวิต” และรองรับชีวิตของผู้คนในเขตแดนต่อแดนนี้ โดยจะศึกษาผ่านช่องผ่านแดนธรรมชาติ “ช่องพระพลัย” ระหว่างชุมชนตำบลบักดอง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทย กับคัมพระพลัย เซราะตะเปรียงปราสาท เขตอุดรมีชัย ราชอาณาจักรกัมพูชา โดยมีแนวคิดในการศึกษาดังนี้

1. ความสัมพันธ์ของคนระหว่างพี่น้องชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชามีมาเนิ่นนาน และดำเนินต่อเนื่องมาตลอดผ่านการค้าขายแลกเปลี่ยน การใช้ประโยชน์ทรัพยากรร่วม และประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ก่อเกิดเป็นความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีมาเป็นรากฐานที่สำคัญของการอยู่ร่วมกันโดยสิทธิธรรมชาติของผู้คนทั้งสองประเทศ

2. ภายใต้เงื่อนไขนโยบายการพัฒนาพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชาบนสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง และด้วยความเข้มงวดของกลไกอำนาจรัฐ ได้แยกห่าง ฉีกขาดความสัมพันธ์ทางสังคมวัฒนธรรมของพี่น้องไทย-กัมพูชา ได้ก่อให้เกิดความตึงเครียดระหว่างชายแดนมากขึ้นทำให้กลไกทางสังคมและวัฒนธรรมที่เคยช่วยทำให้ลดความตึงเครียดและเคยเป็นสายใยความสัมพันธ์เกื้อกูลกันฉันทพี่น้องที่เป็นระบบคุณค่าลดพลัง

3. ช่องพระพลัยเป็นช่องผ่านแดนธรรมชาติที่มีความสำคัญต่อระบบความสัมพันธ์ของผู้คนในการดำเนินชีวิตร่วมกันทั้งสองประเทศ เป็นความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีมานานและเป็นรากฐานที่สำคัญในการจัดระเบียบของการอยู่ร่วมกันโดยสิทธิธรรมชาติของผู้คน ที่มีมาในอดีตซึ่งเป็นคุณค่าที่ก่อให้เกิดการยอมรับ และการช่วยเหลือชีวิตของผู้คนในพื้นที่ข้ามชายแดนระหว่างชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา

4. การรื้อฟื้นสายใยความสัมพันธ์ผ่านช่องผ่านแดนธรรมชาติ ช่องพระพลัย ของพี่น้องชุมชนท้องถิ่นไทย-กัมพูชาเพื่อนำไปสู่การสร้างความมั่นคงของชุมชนท้องถิ่นในเขตพื้นที่แดนต่อแดนนี้ร่วมกัน จะช่วยทำให้ความตึงเครียดในพื้นที่ลดลง และจะเป็นภาพที่ให้สังคมไทยส่วนใหญ่และรัฐตระหนักว่าเขตแดนเป็นเพียงส่วนหนึ่งของกลไกอำนาจรัฐ ไม่ใช่ทั้งหมดของชีวิตประชาชนในเขตแดนต่อแดน การตระหนักและรับรู้เช่นนี้ น่าจะทำให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งมากขึ้นว่าการจัดการพื้นที่ชายแดนไม่สามารถทำได้ด้วยอำนาจรัฐเด็ดขาดอย่างที่เป็มา หากการจัดการอย่างยืดหยุ่นที่เกิดจากความเข้าใจเช่นนี้ จะเอื้ออำนวยให้ทั้งชีวิตของพี่น้องแดนต่อแดน และความสัมพันธ์ระหว่างรัฐโดยรวมดีขึ้น

ภาพที่ 2-1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการรื้อฟื้นความสัมพันธ์ผ่านช่องทางแดนธรรมชาติช่องพระพลัยของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา กรณีศึกษา ตำบลบักดอง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ (ไทย) และคัมเปรียะปลายเซราะตะเปรียงปราสาท เขตอุดรมีชัย (กัมพูชา) เป็นการวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยมีขอบเขตการวิจัย ด้านกลุ่มเป้าหมาย ด้านพื้นที่การวิจัย ด้านเนื้อหาการวิจัย และมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

3.1 ขอบเขตการวิจัย

3.1.1 กลุ่มเป้าหมาย

การเลือกประชากรกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้กำหนดประชากรกลุ่มเป้าหมายเฉพาะในพื้นที่วิจัยทั้งสองประเทศที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องการวิจัย ประกอบด้วย ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน กรรมการหมู่บ้าน ผู้กลุ่มกิจกรรมในชุมชน ผู้รู้ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้เฒ่า ผู้แก่ พระสงฆ์ กลุ่มเด็กและเยาวชน หน่วยงานองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่ และเจ้าหน้าที่รัฐในระดับอำเภอในเขตพื้นที่ชายแดนที่มีอาณาเขตติดต่อกัน

3.1.2 พื้นที่การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยในพื้นที่ชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยและชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาการเลือกพื้นที่ในการวิจัยข้ามแดนร่วมกันครั้งนี้ชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยตำบลบักดอง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ เป็นผู้เลือกชุมชนท้องถิ่นชายแดนฝั่งกัมพูชาโดยพิจารณาถึงชุมชนที่มีสายสัมพันธ์ทางกลุ่มเครือญาติ เคยมีการค้าขายแลกเปลี่ยน การใช้ประโยชน์ทรัพยากร และการใช้ประโยชน์จัดผ่านแดนธรรมชาติช่องพระพลัยร่วมกัน มาในอดีต และมีวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อและภาษาที่เหมือนกันและอยู่ฝั่งตรงข้ามคนละฟากฝั่งของเทือกเขาพนมดงรัก คือ คัมเปรียะปลายเซราะตะเปรียงปราสาท เขตอุดรมีชัย ราชอาณาจักรกัมพูชา โดยมีชุมชนพื้นที่เป้าหมาย ดังนี้

➤ ชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยตำบลบักดอง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทย 22 หมู่บ้าน ประกอบด้วย 1) บ้านตาปรก 2) บ้านหลักหิน 3) บ้านบักดองตะวันออก 4) บ้านบักดองตะวันตก 5) บ้านหนองบัวเรณ 6) บ้านตาเส็ด 7) บ้านตำหนักไทร 8) บ้านสำโรงเกียด 9) บ้านสำโรงเก่า 10) บ้านซำบันได 11)

บ้านภูดินพัฒนา 12)บ้านโนนตุ้มถาวร 13)บ้านสันติสุข 14)บ้านตระกูลชัย 15)บ้านทับทิมสยาม07 16)บ้านน้ำมุด 17)บ้านสวนป่า 18) บ้านหลักหินใหม่ 19) บ้านคำเจริญ 20)บ้านสำโรงเกียรติใต้ 21) บ้านสำโรงใหม่ไทยเจริญ 22) บ้านบักดองใต้พัฒนา

➤ ชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาคุ้มเปรี๊ยะปลาย เชระตะเปรี๊ยะปราสาท เขตอุดรรัมย์ชัยราชอาณาจักรกัมพูชา 8 หมู่บ้าน ประกอบด้วย 1) ภูมิโธลาคูล 2) ภูมิตรำจาน 3) ภูมิตรำโปงคังจั้ง (ตรำโปงเหนือ) 4) ภูมิตรำโปงคังตะโงง (ตรำโปงใต้) 5) ภูมิปราสาทกะฮอมแซงใจ 6) ภูมิเปรี๊ยะพะลัย 7) ภูมิปันเตื่อยจ๊ะ 8) ภูมิตะเปียงบัย

3.1.3 เนื้อหาการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ทีมวิจัยท้องถิ่นได้ร่วมกันกำหนดเนื้อหาการวิจัยเพื่อค้นหาข้อมูล ความรู้ และนำมาวิเคราะห์เพื่อออกแบบทางเลือกในการทดลองปฏิบัติการที่เหมาะสม และตอบโจทย์การวิจัยได้ โดยมีเนื้อหาหลัก ดังนี้

1. ความสำคัญและความเปลี่ยนแปลงช่องทางแดนธรรมชาติช่องพระพลัยของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา ตำบลบักดองกับคุ้มเปรี๊ยะปลายในอดีตและปัจจุบัน และส่งผลกระทบต่อชีวิตผู้คน

- ลักษณะทางภูมิศาสตร์ ที่ตั้ง และอาณาเขต
- ความสำคัญการทำหน้าที่ของช่องพระพลัยของชาวบ้านทั้งสองประเทศในอดีตและปัจจุบัน
- การใช้ประโยชน์ของชาวบ้านทั้งสองประเทศในอดีตและปัจจุบัน
- ความเปลี่ยนแปลงช่องทางแดนธรรมชาติช่องพระพลัยต่อการทำหน้าที่และการใช้ประโยชน์ของชาวบ้านทั้งสองประเทศในอดีตและปัจจุบัน
- ผลกระทบความขัดแย้งต่อความสัมพันธ์ของผู้คนในการดำเนินชีวิต ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ภายใต้อาณัติความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น
- ปัญหาข้อจำกัดและศักยภาพของช่องทางแดนธรรมชาติช่องพระพลัยที่มีต่อความสัมพันธ์ข้ามแดนของชุมชนและการพัฒนาเพื่อนำไปสู่การสร้างความมั่นคงของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย ตำบลบักดองกับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาคุ้มเปรี๊ยะปลาย

2. ความเปลี่ยนแปลงของความสัมพันธ์ของคนในชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยตำบลบักดองกับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาคุ้มเปรี๊ยะปลายในอดีตและปัจจุบัน

- ประวัติศาสตร์และพัฒนาการด้านความสัมพันธ์ของผู้คน ความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ การแลกเปลี่ยนค้าขาย
- การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ด้านสังคม ผู้นำ กลุ่มกิจกรรม ภายใต้อิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เกิดจากรัฐและทุน
- ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ทำให้เกิด ผลกระทบความขัดแย้งต่อความสัมพันธ์ของผู้คน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม

3. ศึกษาการรื้อฟื้นความสัมพันธ์ผ่านช่องทางแดนธรรมชาติช่องพระพลัยเพื่อนำไปสู่การสร้าง ความมั่นคงของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย ตำบลบักดองกับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาคุ้มเปรี๊ยะปลายในอดีตและปัจจุบัน ภายใต้อิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงปัจจุบันร่วมกัน

- รูปแบบ วิธีการ ขั้นตอนการฟื้นความสัมพันธ์ข้ามแดนผ่านช่องทางแดนธรรมชาติช่องพระพลัย
- ผลที่เกิดขึ้นจากปฏิบัติการฟื้นความสัมพันธ์ข้ามแดนผ่านช่องทางแดนธรรมชาติช่องพระพลัย
- กิจกรรมรูปธรรมในการนำไปสู่การสร้าง ความมั่นคงของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา ภายใต้อิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงปัจจุบัน

4. ศึกษาบริบทของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย ตำบลบักดองกับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาคุ้มเปรี๊ยะปลาย

- ประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา
- วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา
- สภาพทางสังคมของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา
- สภาพทางเศรษฐกิจ วิธีการทำมาหากินของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา
- ฐานทรัพยากรของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา
- พัฒนาการการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากร และผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา
- ปัญหา ข้อจำกัด จุดอ่อน จุดแข็ง และโอกาส ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชากับการเป็นประชาคมอาเซียน

3.2 วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยนี้คณะผู้วิจัยได้แบ่งช่วงเวลาและขั้นตอนวิธีการดำเนินงานออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 เป็นขั้นการเตรียมทีมวิจัยและชุมชน และการเก็บข้อมูลบริบทพื้นที่ชายแดนไทยตำบลบักดองกับพื้นที่ชายแดนกัมพูชา คุ่มเปรียะปลาย ระยะที่ 2 เป็นขั้นตอนการเก็บข้อมูลวิถีชีวิตชาวบ้าน ความสำคัญและความเปลี่ยนแปลงช่องทางแดนธรรมชาติช่องพระพลัย และความเปลี่ยนแปลงของความสัมพันธ์ของคนในชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยตำบลบักดองกับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาคุ่มเปรียะปลายในอดีตและปัจจุบัน ระยะที่ 3 เป็นขั้นตอนการปฏิบัติการรื้อฟื้นความสัมพันธ์ผ่านช่องทางแดนธรรมชาติช่องพระพลัยเพื่อนำไปสู่การสร้าง ความมั่นคงของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย ตำบลบักดองกับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาคุ่มเปรียะปลาย โดยในแต่ละระยะของการวิจัยมีขั้นตอนวิธีการดังนี้

ระยะที่ 1 ขั้นตอนการเตรียมทีมวิจัยและชุมชน และการเก็บข้อมูลบริบทพื้นที่ชายแดนไทยตำบลบักดองกับพื้นที่ชายแดนกัมพูชา คุ่มเปรียะปลาย ดังนี้

1) **ประชุมทีมวิจัยและที่ปรึกษาเพื่อวางแผนและกำหนดบทบาทหน้าที่ในการวิจัย** ดำเนินการในวันที่ 3 ธันวาคม 2558 เวลา 10.00 – 15.00 สถานที่ อบต.บักดอง อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ มีผู้เข้าร่วม คือ ทีมวิจัยบักดอง 12 คน พี่เลี้ยง/ศูนย์ประสานงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดศรีสะเกษ 6 คน รวมทั้งหมด 18 คน กระบวนการพูดคุย คือ

1.1) ทบทวนความเป็นมาของโครงการวิจัย โดยนายดิเรก ปัญญาเหลือ หัวหน้าโครงการ ได้เล่าเกี่ยวกับที่มาของการทำวิจัย ว่า “ สืบเนื่องจากการพูดคุยการทำวิจัยกับ สกว. / โหนดพี่เลี้ยงศรีสะเกษ ได้ประสานมายังท่านนายกฯ หาทีมงานที่สนใจทำเรื่องวิจัยเกี่ยวกับการวิจัยระหว่าง 2 ประเทศ ที่นี้ท่านนายกฯ ก็ได้มอบหมายให้ผมดำเนินการ ก็ได้ปรึกษากันอยู่หลายวันก่อนที่จะได้ทีมงานมา ปกติแล้วงานวิจัยส่วนใหญ่จะเป็นของนักวิชาการ ในระดับ ดร. หรือจะเป็นนักศึกษาปริญญาโท ขึ้นไป แต่วันนี้เรามีโอกาสเป็นนักวิจัย ในฐานะนักวิจัยท้องถิ่น ซึ่งความรู้ันั้นไม่จำเป็น ขอแค่เรามีใจรัก ดังนั้นก็เลยได้ปรึกษาหลายท่าน ได้เชิญชวน ก็ขอคำแนะนำว่าถ้าจะขอเชิญท่านเข้ามาร่วมในทีมวิจัย เพื่อทำการวิจัยโดยที่เราไม่ต้องมีการศึกษาสูงเท่ากับระดับ ดร. หลายท่าน เบ็ดเสร็จ ก็ 9 ท่านที่อยู่ในทีมงาน และที่ปรึกษาอีก 3 ท่าน วันนี้หลายท่านก็ติดงาน และทราบว่างานท่านก็จะมาช่วงบ่ายด้วย เพราะว่างานนี้เป็นงานที่สำคัญ..”

“...งบประมาณครั้งนี้ที่เราได้ในสัญญาก็คือ ห้าแสนเก้าหมื่นเก้าพันสามสิบบาท ถือว่าสูงนะครับ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นวันนี้ก็ต้องขอขอบคุณโหนดทุกท่านที่ได้ประสานงานมา ที่แรกเราได้ห้าแสนสอง แต่พอดูในสัญญาจริงๆ

ห้าแสนเก้า ที่นี้เราจะมีวิธีการยังงัยใช้เงินห้าแสนเก้าให้คุ้มกับที่เขาให้มา คนที่ให้มาคือ “ผู้ให้ทุน” ส่วนเราคือ “ผู้รับทุน” โดยมีผม ในฐานะที่เป็นหัวหน้าโครงการซึ่งวันนั้นท่านได้ให้ความไว้วางใจให้เป็นหัวหน้าโครงการ ก็ด้วยความยินดีนะครับ ส่วนหนึ่งก็คืออยากมีประสบการณ์ทำงานวิจัยด้วย ซึ่งมันเป็นงานที่ค่อนข้างท้าทายสำหรับพวกเราเนะครับ แต่ว่าก็จะพยายามนำทีมให้ดีที่สุด ตอนนี้อย่างแรกโอนมาเรียบร้อย “สองแสนสี่หมื่นหนึ่งพันกว่าบาท” ก็คือในระยะเวลา 8 เดือนเราต้องใช้เงินตัวนี้ให้คุ้มค่า ในจำนวนห้าแสนเก้า เราจะมีอยู่ 3 ช่วง 3 ระยะ กิจกรรม เท่าที่อ่านในสัญญา พอเข้าใจได้ว่าทุกบาททุกสตางค์ต้องคุ้มค่าที่สุด งวดแรก สองแสนสี่พันที่สอง ประมาณแสนห้า งวดสาม แสนเก้า และงวดสุดท้าย งวดที่ 4 ก็คือค่าตอบแทนหนึ่งหมื่นบาท เบ็ดเสร็จแล้วค่าตอบแทนทั้งหมด ค่าตอบแทนทีมงานในวงเงินห้าแสนเก้า จะประมาณหนึ่งแสนบาท แยกเป็นค่าตอบแทนของทีมวิจัย..”

ภาพที่ 3 - 1 ประชุมทีมวิจัยและที่ปรึกษาเพื่อวางแผนและกำหนดบทบาทหน้าที่ในการวิจัย

1.2) ทำความเข้าใจการดำเนินโครงการร่วมกัน โดยมีนายรุ่งวิจิต คำงาม ผู้ประสานงานศูนย์ประสานงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดศรีสะเกษ ชวนทีมวิจัยทบทวนโครงการร่วมกันก่อน เพื่อว่าทางทีมจะได้ประสานกับทางฝั่งกำพูชามาร่วม จะได้คุยไปในแนวทางเดียวกัน ประเด็นในการทบทวน ประกอบด้วย 1) ชื่อโครงการ “การรื้อฟื้นความสัมพันธ์ผ่านแดนธรรมชาติของพระพลัยของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา (ตำบลบักดอง – คัมเปรียะปลาย) 2) กรอบแนวคิดการวิจัย ใช้กระบวนการเรียนรู้ด้วยงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการศึกษา เกี่ยวกับช่องพระพลัย ความสัมพันธ์ของชุมชน 2 ฝั่ง ความมั่นคงของชุมชนท้องถิ่น

ชายแดนไทย-กัมพูชา 3) คำถามวิจัย (คำถามหลัก-คำถามรอง) 4) วัตถุประสงค์ 5) เนื้อหาการวิจัย 6) กิจกรรมวิจัย ระยะที่ 1 พ.ย. 2558 – มิถุนายน 2559 (8 เดือน) ซึ่งจากการทำทบทวนสาระสำคัญโครงการดังกล่าวทำให้ทีมวิจัยรับทราบ และเข้าใจการทำวิจัยร่วมกันมากขึ้น หลังจากนั้น ทางไหนด/พี่เลี้ยงได้ชี้แจงเกี่ยวกับการบริหารจัดการโครงการวิจัย การเงินการบัญชี การจัดทำรายงานกิจกรรม และการจัดทำรายงานวิจัย เพื่อให้การบริหารโครงการสามารถตอบวัตถุประสงค์การวิจัย และมีถูกต้องในการใช้จ่ายงบประมาณและสอดคล้องกับแผนการดำเนินกิจกรรมโครงการที่กำหนดไว้ร่วมกัน

1.3) กำหนดบทบาทหน้าที่ทีมวิจัย ทีมวิจัยและพี่เลี้ยงได้พูดคุยและกำหนดตำแหน่ง บทบาทในทีมวิจัยเพื่อให้เกิดการทำงานเป็นทีม ช่วยเหลือและเรียนรู้ร่วมกัน สรุปได้ ดังนี้

ตำแหน่ง / บทบาท	ผู้รับผิดชอบ
1. การเงิน / การบัญชี	1) ดิเรก ปัญญาเหลือ 2) ประดับ สุขเกษม 3) สหศักดิ์ ศิลารักษ์
2. บันทึกกิจกรรม	1) ประดับ 2) มินตรา 3) ประกาย
3. อาหาร/สถานที่	1) ดิเรก ปัญญาเหลือ 2) นวุติ 3) สกิต
4. บันทึกภาพกิจกรรม	1) วิชญ์ 2) สำเนียง ทองแถม
5. ประสานงาน / ประชาสัมพันธ์	1) สหศักดิ์ 2) สำเนียง ทองแถม 3) บุรินทร์ 4) อัครวิน 5) วิรัช
6. ฝ่ายรวบรวมข้อมูล	1) สุนัน 2) พระมหายุทธกิจ
7. ฝ่ายเอกสาร	1) ดิเรก ปัญญาเหลือ 2) สมิง
8. ฝ่ายล่ามภาษากัมพูชา	1) ประยูร 2) จำรูญ 3) บุรินทร์ 4) ทองดี 5) สำเนียง นันทะสิงห์

1.4) วางแผนการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ทีมวิจัยและพี่เลี้ยงได้พูดคุย วางแผนกำหนดช่วงเวลา ดำเนินกิจกรรมโครงการ ระยะที่ 1 ไว้ดังนี้

กิจกรรมระยะที่ 1	ช่วงเวลา
1. ประชุมทีมวิจัยและที่ปรึกษา	3 ธันวาคม 2558
2. ออกแบบเครื่องมืองานวิจัยเพื่อท้องถิ่น	มกราคม 2559
3. ประชุมชี้แจงโครงการต่อชุมชน	มกราคม 2559
4. เก็บข้อมูลบริบทชุมชนชายแดนไทย-กัมพูชา	กุมภาพันธ์ 2559
5. ประชุมสรุปข้อมูลบริบทชุมชนชายแดนไทย-กัมพูชา	มีนาคม 2559
6. เวทีนำเสนอข้อมูลผลการศึกษเบื้องต้นต่อชุมชน	เมษายน 2559

7. ประชุมสรุปวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดทำรายงาน ความก้าวหน้า ครั้งที่ 1	พฤษภาคม 2559
8. เวทีพิจารณารายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 1	พฤษภาคม 2559
9. เพิ่มเติมข้อมูล / จัดทำรายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 1	มิถุนายน 2559

2) เวทีฝึกอบรมออกแบบเครื่องมือการเก็บข้อมูลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นข้ามแดนไทย – กัมพูชา

แบบมีส่วนร่วม ดำเนินการในวันที่ 5-7 กุมภาพันธ์ 2559 สถานที่ ณ ศูนย์พัฒนาการเกษตรอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อ.ภูสิงห์ จ.ศรีสะเกษ ทีมวิจัยทั้งหมด 22 คน เป็นทีมวิจัยบักตอง จำนวน 13 คน คือ นายดิเรก ปัญญาเหลือ นางประดับ สุขเกษม นางมินตรา สายจันทร์ นายสหศักดิ์ ศิลารักษ์ นายบุรินทร์ รุ่งคำ นายสถิต ไชยทองนางประกาย สิงห์คำ นางสาวเนียง นันทะสิงห์ นายสุนัน สุขพันธ์พระประยูร วรรณทอง นายชัยศรี ศรีสุภาพนายอัศวิน บุญสูง และ นายพล รุ่งคำ และเป็นทีมวิจัยฝั่งกัมพูชา จำนวน 9 คน คือ นายเขาทาน นายตุจ กิม นางจัน เชื่อน นางนิม ไล นางเอ็น เอือน นายซุน ยิม นายเฮง จันเยง นางเมา มอน นายนี แดน วัตถุประสงค์การอบรมฯ เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับทีมวิจัย และทำความเข้าใจวิธี หลักการทำวิจัย และเครื่องมือการทำวิจัยร่วมกัน

วิธีการ / ขั้นตอนการทำกิจกรรมนี้ ทีมวิจัยประสานไปที่ทีมฝั่งกัมพูชาเพื่อเชิญมาร่วมการอบรมฯ ร่วมกัน โดยทีมวิจัยไทยเดินทางไปรับทีมวิจัยฝั่งกัมพูชาที่ช่องทางแดนถาวร ช่องสง่า มาพักกับทีมวิจัยไทยในหมู่บ้าน และเดินทางจากบ้านบักตองมาพร้อมกันเพื่อเข้าร่วมอบรมฯ ที่ศูนย์พัฒนาเกษตรฯ อำเภอภูสิงห์ การอบรมฯ ทีมวิจัยได้ฟังการบรรยายจากโหนด/พี่เลี้ยงศูนย์ประสานงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดศรีสะเกษ เกี่ยวกับแนวคิดงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ความรู้เกี่ยวกับการแตกองค์ประกอบการศึกษา การเก็บข้อมูล การออกแบบเครื่องมือ นอกจากการฟังการบรรยาย ทีมวิจัยได้เข้ากลุ่มตามโครงการเพื่อฝึกทำด้วยตัวเอง พูดคุยกันในกลุ่ม และนำเสนอผลงานของกลุ่มตัวเอง เช่น การแตกองค์ประกอบการศึกษา การออกแบบเครื่องมือ การเก็บข้อมูล มีกิจกรรมสานสัมพันธ์นักวิจัยไทยและกัมพูชาที่เข้าอบรมด้วยกัน และบายศรีสู่ขวัญในวันสุดท้ายก่อนจบการอบรมฯ

ผลที่เกิดในกิจกรรม ทีมวิจัยได้องค์ความรู้ของการทำวิจัย ได้ความสัมพันธ์ระหว่างไทย – กัมพูชา เข้าใจสนิทสนมกันขึ้น และได้เรียนรู้ร่วมกันทั้งทีมวิจัยบักตองและเพื่อนทีมวิจัยในพื้นที่บ้านจองกอ-โนนทองหลวง อำเภอขุนหาญ พื้นที่บ้านไพรพัฒนา อำเภอภูสิงห์ และทีมวิจัยจากฝั่งกัมพูชา 3 พื้นที่ แต่เนื่องจากว่าการทำวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยที่ทำร่วมกันระหว่างนักวิจัยไทยและกัมพูชา จะมีปัญหา / อุปสรรคด้านภาษาที่สื่อสารฟังแล้วเข้าใจยาก จะต้องอธิบายทั้งของฝั่งไทยและกัมพูชา ล่ามใช้ภาษาไม่คล่อง การพูดคุยในกลุ่มย่อยจะทำให้พูด สื่อสารกันได้ดีกว่าเวทีใหญ่

ภาพที่ 3 – 2 เวทีฝึกอบรมออกแบบเครื่องมือการเก็บข้อมูลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นข้ามแดนไทย – กัมพูชา

3) การเก็บรวบรวมข้อมูลบริบทพื้นที่ ในการวิจัยนี้คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในบริบทพื้นที่ชุมชนชายแดนไทยตำบลบักคอง และพื้นที่ชุมชนชายแดนกัมพูชาคัมเป็ระยะปลาย คือ

3.1) เก็บข้อมูลบริบทชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยตำบลบักคอง ข้อมูลบริบทชุมชนที่ทีมวิจัยได้ทำการศึกษา ประกอบด้วย ประวัติความเป็นมาของชุมชน วิถีชีวิต การทำมาหากิน ทรัพยากรในชุมชน วัฒนธรรมประเพณี ซึ่งทีมวิจัยได้ข้อมูลจากทั้งเอกสารฐานข้อมูลชุมชนตำบลบักคอง จากองค์การบริหารส่วนตำบลบักคอง มาใช้ประกอบทำความเข้าใจชุมชนในเบื้องต้น จากนั้นทีมวิจัยได้ศึกษาข้อมูลเพิ่มเติม โดยใช้วิธีการ ดังนี้

3.1.1) การสำรวจชุมชนตำบลบักคอง โดยใช้รถยนต์เป็นพาหนะในการออกสำรวจ เนื่องจากพื้นที่ตำบลบักคอง มี 22 หมู่บ้าน และเดินสำรวจร่วมกันในจุดสำคัญ เช่น หนองตาเกือม (ตาค่า) หนองตาบัน (หนองครก) ทำนบระวี ห้วยทา อ่างเก็บน้ำห้วยตะแบง (โกลตะแบง) หนองตาแปะ ฝายบ้านหนองบัวเรณ และพูดคุยกับผู้รู้ ชาวบ้านที่ได้พบขณะสำรวจ เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของแต่ละจุด แต่ละสถานที่ ความสำคัญ การใช้ประโยชน์ เป็นต้น ทีมวิจัยได้พูดคุยกันในทีมด้วยระหว่างเดินสำรวจ และจดบันทึกข้อมูลไว้ และสรุปกันเมื่อสำรวจเสร็จเรียบร้อยและนำข้อมูลจากการสำรวจมาจัดทำแผนผังทรัพยากรชุมชนเพื่อตรวจสอบข้อมูล และทำความเข้าใจร่วมกัน

3.1.2) การสัมภาษณ์ผู้รู้ ผู้สูงอายุในชุมชนเพิ่มเติมเกี่ยวกับประวัติศาสตร์หมู่บ้าน โดยจัดเป็นวงผู้เฒ่า เล่าประวัติศาสตร์บ้านบักดอง ซึ่งทีมวิจัยได้แบ่งกันไปประสาน และเชิญผู้รู้ ผู้สูงอายุในชุมชนมาพูดคุยกันจำนวน 10 ท่าน คือ นายหลอม มิ่งเมือง อายุ 88 ปี นายยิบ พรหมพล อายุ 82 ปี นายสมัน บุญเรือง อายุ 80 ปี นายจวม สอดแก้ว อายุ 89 ปี นายรี พรหมพล อายุ 88 ปี นายจรรย์ ไชยทอง อายุ 77 ปี นางสาวน มิ่งเมือง อายุ 89 ปี นายอุดม จันทร์จำนงค์ อายุ 73 ปี นายจิต เกิดกล้า อายุ 60 ปี นางมลินทร์ ทองอินทร์ อายุ 63 ปี โดยทีมวิจัยแบ่งหน้าที่กันให้มีคนสัมภาษณ์ คนบันทึก คนถ่ายภาพ และอำนวยความสะดวกในการพูดคุย และมีพี่เลี้ยง/โหนดศรีสะเกษ ช่วยในการบันทึก และจัดพิมพ์ข้อมูลให้

ภาพที่ 3 – 3 เก็บข้อมูลบริบทชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยตำบลบักดอง

3.2) เก็บข้อมูลบริบทชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาคัมเปรี๊ยะปลาย ใช้เวลา 3 วัน ระหว่างวันที่ 4 – 6 มีนาคม 2559 ทีมวิจัยไทย 6 คน คือ นายดิเรก ปัญญาเหลือ นางประดับ สุขเกษม นายอัศวิน บุญสูง นายพล รุ่งคำ นายบุรินทร์ รุ่งคำ นางมินตรา สายจันทร์ ลงพื้นที่ภูมิโอรราตุล คัมเปรี๊ยะปลาย ชรกตะเปียงปราสาท เขตอุดรธานี เพื่อศึกษาข้อมูลบริบทชุมชนฝั่งกัมพูชา ทำความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการให้ชุมชนได้รับทราบ และเรียนรู้ สานสัมพันธ์ชุมชนชายแดนไทย-กัมพูชา โดยทีมวิจัยได้เตรียม

สัมภาระที่จำเป็นของส่วนตัว จัดเตรียมอาหาร ออกเดินทางจากบ้านบักดอง อำเภอขุนหาญ เดินทางไปถึง ช่องผ่านแดนถาวรช่องสะง่า เวลาประมาณ 10.00 น.

ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ ที่ด่านผ่านแดนช่องสะง่าได้ขึ้นรถโดยสารประจำทางของฝั้กัมพูชา เพื่อเดินทางไปยังโอร่าตุล ระหว่างทางได้แวะรับนางสาวโซเฟียสาวชาวกำพูชา ที่เคยมาศึกษาอยู่ในวิทยาลัยการอาชีพ อำเภอขุนหาญ เพื่อร่วมเดินทางไปโอร่าตุล และเพื่อให้ทำหน้าที่เป็นล่ามให้ด้วย ระหว่างการเดินทางได้พูดคุย สอบถาม โซเฟีย อิง นักศึกษากำพูชา เกี่ยวกับเรื่องทั่วไปของผู้คนและประเทศกำพูชา ทีมวิจัยเดินทางมาถึงโอร่าตุล เวลา 11.30 น. มีนายประชา มน กำนันตำบลเปรี๊ยะปลาย เป็นผู้ต้อนรับ และแนะนำทีมวิจัย จากนั้นได้ ประกอบอาหารและรับประทานอาหารร่วมกันผู้ประกอบอาหาร คือ นางประดับ สุขเกษม โซเฟีย อิง รับประทานอาหารเสร็จ ทีมงานลงพื้นที่สำรวจข้อมูลทั่วไป มี ดิเรก มินตรา สำรวจศูนย์เด็ก โรงเรียน ส่วน อัครวิน นายบุรินทร์ นายพล ข้อมูลทั่วไปและช่วยงานพัฒนาของหมู่บ้าน ตอนเย็นเวลา 17.30 น. ประกอบอาหารเย็นรับประทานอาหารร่วมกันทั้งฝ่ายไทยและฝ่ายกำพูชา ที่บ้านนางจัน เชื่อน ระหว่างรับประทานอาหารได้คุยกันถึงเหตุผลที่จะที่มาศึกษาในครั้งนี้ โดยมีโซเฟีย อิง (คนกำพูชาที่ไปเรียนไทย) คอยเป็นล่ามแปล และทำความเข้าใจให้กับทีมกำพูชา

ภาพที่ 3 - 4 เก็บข้อมูลชุมชนท้องถิ่นชายแดนกำพูชา คัมเปรี๊ยะปลาย

ผลที่เกิดในกิจกรรม คือ ทีมไทยและกัมพูชามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันมากขึ้น ได้เรียนรู้วิถีชีวิต ความต้องการของพี่น้องกัมพูชา ในขณะเดียวกันกิจกรรมครั้งนี้ มีปัญหา อุปสรรคอยู่บ้าง คือ ท่านกำนันคุ้ม เปรี้ยะปลาย ได้แจ้งให้ทราบตั้งแต่ตอนเย็นช่วงรับประทานอาหารร่วมกันว่า ไม่สามารถที่จะให้ลงพื้นที่สำรวจ ข้อมูลได้เนื่องจากว่า ต้องการให้ทางการฝั่งไทย มีหนังสือถึงผู้นำฝั่งกัมพูชาเพื่อแจ้งให้ทราบถึง วัตถุประสงค์ของ ทีมวิจัยฝั่งไทย ทีมวิจัยบักตองได้พยายามเจรจาแล้วไม่เป็นผล จึงตัดสินใจเดินทางกลับในวันรุ่งขึ้น (5 มีนาคม 2559) หลังจากเดินทางกลับจากกัมพูชาแล้ว ทีมวิจัยบักตองได้เดินทางไปพบนายอำเภอขุนหาญเพื่อขอให้ออก หนังสือแจ้งไปยังผู้นำฝ่ายกัมพูชา คำตอบคือ นายอำเภอ แจ้งว่าถ้าทีมวิจัยบักตองต้องการทราบเกี่ยวกับเรื่องใด ให้เขียนหัวข้อมาเพื่อจะให้เลขา นายอำเภอส่งให้ฝ่ายกัมพูชาเอง ทีมวิจัยจึงได้แจ้งต่อเจ้าหน้าที่ประสานงาน ทราบ และประสานงานกับ สกว.เพื่อทำหนังสือรับรองการเป็นทีมวิจัยและโครงการวิจัยฯ ที่ดำเนินการศึกษา ระหว่างไทยและกัมพูชา เพื่ออำนวยความสะดวกในการศึกษาวิจัย

ระยะที่ 2 ขั้นตอนการเก็บข้อมูลวิถีชีวิตชาวบ้าน ความสำคัญและความเปลี่ยนแปลงช่องผ่านแดน ธรรมชาติช่องพระพลัย และความเปลี่ยนแปลงของความสัมพันธ์ของคนในชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยตำบลบักตองกับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาคุ้มเปรี้ยะปลายในอดีตและปัจจุบัน ดังนี้

1) เก็บข้อมูลช่องผ่านแดนธรรมชาติช่องพระพลัย มีวิธีการเก็บข้อมูล คือ

1.1) สัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไปจากผู้รู้ในชุมชน มี 2 แบบ แบบที่ 1) ทีมวิจัยไปสัมภาษณ์ผู้รู้ที่บ้านของผู้รู้ คือ ณ บ้านเลขที่ 5 หมู่ 3 ตำบลบักตอง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ และบ้านเลขที่ 12 หมู่ 4 ตำบลบักตอง อำเภอขุนหาญ จังหวัด ศรีสะเกษ โดยทีมวิจัยนัดหมายผู้รู้ไว้ และไปสัมภาษณ์ ทีมวิจัยที่ไป คือ นายดิเรก ปัญญาเหลือ นางประดับ สุขเกษม นายอัศวิน บุญสูง นายสหศักดิ์ ศีลารักษ์ ประเด็นในการ สัมภาษณ์ คือ ประวัติความเป็นมาของช่องพระพลัย วิธีการสัญจร เหตุที่ไปทำการค้า หรือการสร้าง ความสัมพันธ์ต่างๆ และ ลำดับเครือญาติ บทบาทของทีมวิจัยในการเก็บข้อมูลครั้งนี้ คือ สัมภาษณ์ จดบันทึก และถ่ายภาพ แบบที่ 2) จัดวงพูดคุยร่วมกัน โดยทีมวิจัยเชิญผู้สูงอายุ ผู้รู้ในชุมชน มาร่วมพูดคุยเรื่องราวช่อง พระพลัยในอดีตร่วมกัน ณ วัดบ้านบักตอง ตำบลบักตอง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ โดยมีผู้ให้ข้อมูลร่วม พูดคุย จำนวน 10 ท่าน คือ นายหลอม มิ่งเมือง อายุ 88 ปี นายยิบ พรหมพล อายุ 82 ปี นายสมัน บุญเรือง อายุ 80 ปี นายจวม สอดแก้ว อายุ 89 ปี นายรี พรหมพล อายุ 88 ปี นายจรรย์ ไชยทอง อายุ 77 ปี นางสาวน มิ่งเมือง อายุ 89 ปี นายอุดม จันทร์จำนงค์ อายุ 73 ปี นายจิต เกิดกล้า อายุ 60 ปี นางมลินทร์ ทองอินทร์ อายุ 63 ปี โดยมีนายดิเรก ปัญญาเหลือ นายบุรินทร์ รุ่งคำ เป็นคนชวนพูดคุย และมีนางมินตรา สายจันทร์ นางประกาย สิงห์คำ และนางสำเนียง นันทะสิงห์ เป็นผู้ร่วมพูดคุย และบันทึกข้อมูล

ภาพที่ 3 – 5 สัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไปจากผู้รู้ในชุมชน

1.2) สำรวจเส้นทางข้ามแดนของช่องพระพลัยในอดีต ทีมวิจัยบักดอง 14 คน คือ นายดิเรก ปัญญาเหลือ นางประดับ สุขเกษม นายสหศักดิ์ ศิลารักษ์ นายสำเนียง ทองแถม นายสนั่น สุขพันธ์ นาย บุรินทร์ รุ่งคำ นายอัศวิน บุญสูง นายสถิต ไชยทอง นางประกาย สิงห์คำ นางมินตรา สายจันทร์ นาง สำเนียง นันทะสิงห์ นายนวุฒิ สอดแก้ว นายพล รุ่งคำ และนายวิรัช ทองแถม ร่วมกับผู้สนใจ 3 คน คือ นาง ทศนันท์ กันทอง (ครูผู้ช่วยผู้ดูแลเด็ก) นางนภัสกร ปัญญาเหลือ (เจ้าหน้าที่กองคลัง) นายชัยศรี มั่งเมือง (ชาวบ้านบักดอง) และทีมโหนด/พี่เลี้ยงศรีสะเกษ คือ นางสาวเบญจมาภรณ์ แดนอินทร์ นางปราณี ระวังภัย และนายรังสรรค์ โพธิสาร ได้ร่วมกันศึกษาเส้นทางช่องพระพลัยจากบ้านบักดอง ถึงฐานปฏิบัติการช่องพระพลัย เพื่อสำรวจเส้นทางการสัญจรจากช่องพระพลัยที่เคยไปมาหาสู่กันในอดีตระหว่างชาวบ้านไทยและกัมพูชา เพื่อประสานงานกับหัวหน้าชุดฐานปฏิบัติการฝั่งไทย ทีมวิจัยได้ฟังบรรยายจาก ผบ.ร้อย จ.ส.อ. คำผอง จอมคำ ศรี เกี่ยวกับความเป็นมาของทีมปฏิบัติการ ความเป็นอยู่ของหน่วยงาน

จากการพูดคุยกับหัวหน้าชุดฯ ทีมวิจัยได้รับคำแนะนำว่าการทำงานวิจัยข้ามแดนไทยและกัมพูชา ในแนวชายแดน ต้องเสนอไปเบื้องต้น เพื่ออนุญาตให้เดินทาง ทำการศึกษาให้ถูกต้องตามระเบียบ แจ้ง

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้รับทราบ ในส่วนของฝั่งไทยให้ทีมวิจัยแจ้งไปยัง ฉก.3 อำเภอกุสิงห์ เพื่อขอคำแนะนำต่างๆ และอนุญาตศึกษาวิจัยในพื้นที่

ภาพที่ 3 – 6 สำรวจเส้นทางในอดีตช่องพระพลัย

2) การเก็บข้อมูลวิถีชีวิตชาวบ้านชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชา-ไทย โดยในการเก็บข้อมูลวิถีชีวิตชาวบ้านชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชา-ไทย คณะผู้วิจัย ดำเนินการในพื้นที่คุ้มเปรี๊ยะปลาย (กัมพูชา) ทีมวิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับวิถีชีวิตชาวบ้านคุ้มเปรี๊ยะปลาย อำเภอดะเปรียงปราสาท จังหวัดอุดรธานี (กัมพูชา) และศึกษาเกี่ยวกับช่องพระพลัย โดยได้ลงพื้นที่ศึกษาในชุมชน 2 ครั้ง ครั้งแรก คือ วันที่ 22 เมษายน 2560 ครั้งที่ 2 คือ วันที่ 22-23 มิถุนายน 2560 เดินทางข้ามแดนผ่านทางช่องผ่านแดนถาวรช่องสะง่า อำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ใช้พาสปอร์ตเอกสารเดินทางและทำเรื่องขอข้ามแดนที่ ตม.ไทย และ ตม.กัมพูชา จากนั้นทีมวิจัยเช่ารถยนต์ของฝั่งกัมพูชาเพื่อเดินทางจากช่องผ่านแดนถาวรช่องสะง่า ไปยังพื้นที่วิจัยคือคุ้มเปรี๊ยะปลาย ใช้เวลาเดินทางประมาณ 2 ชั่วโมง

การลงพื้นที่ฝั่กัมพูชา ทีมวิจัยดำบั้กตองได้ประสาณงานกับผู้นำคั้มเปรียะปลาย คือ นายตึย กิม กำนันคั้มเปรียะปลาย และ นางเชียน ซึ่เป็นเครือญาติของทีมวิจัยดำบั้กตอง คือ นายพล รุ่งคำ เพื่อแจ้งประสาณการลงไปพื้นที่และขอศึษาในพื้นที่ การศึษาวิถีชีวิตชาวบ้านคั้มเปรียะปลายในครั้งนีั เป็นการไปประสาณงานต่อกับทีมวิจัยคั้มเปรียะปลายอื่กครั้งเนื่องจากการเก็บข้อมูลในช่วงที่ 1 มีข้อจำกัดในการลงพื้นที่ศึษาข้อมูลร่ว่กับทีมวิจัยคั้มเปรียะปลาย เพราะในพื้นที่มีสถานการณ์การเปลี่นแปลงเรื่งการเลื่อกตั้งกำนันและในฝั่ไทยก็อยู่ระหว่างการประสาณงานกับหน่วยความมั่นคงให้รับทราบ และเข้าใจการทำงานวิจัยข้ามแดนไทยและกัมพูชาในพื้นที่

ภาพที่ 3 – 7 เก็บข้อมูลวิถีชีวิตชาวบ้านคั้มเปรียะปลาย อ.ตะเปรียงปราสาท จ.อุดรธานี (ครั้งที่ 1)

การศึษาวิถีชีวิตชาวบ้านคั้มเปรียะปลาย ทีมวิจัยฝั่ไทยและกัมพูชา ได้ทำการศึษา พุดคุยร่ว่กัน โดยมีกลุ่มชาวบ้านฝั่กัมพูชา มาให้ข้อมูล แลกเปลี่นกัน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ครู ผู้รู้ในชุมชน กลุ่มเครือญาติ โดยมีกำนันตึย กิม เป็นผู้ประสาณชาวบ้านให้และทีมวิจัยชวนพุดคุยเกี่ยวกับวิถีชีวิต เช่น การทำมาหากิน อาชีพ ประเพณี ความเชื่อ การมาตั้งถิ่นฐาน อาหารการกิน เป็นต้น สถานที่พุดคุย คือ บ้านเครือญาติของทีมวิจัยไทยและกัมพูชา ซึ่ทำให้มีความเป็นกันเอง พุดคุยกันได้อย่างเป็นธรรมชาติ และการพุดคุยเรื่งวิถีชีวิต ทำให้เข้าใจความเป็นอยู่ ที่มาที่ไปของกลุ่มคนในชุมชนคั้มเปรียะปลาย และสร้างความไว้วางใจต่อกันมากขึ้น

เก็บข้อมูลวิถีชีวิตคุ้มเปรี้ยะปลายและช่องพระพลัย ครั้งที่ 2 (วันที่ 22-23 มิถุนายน 2560) ทีมวิจัย ตำบลบักดองและคุ้มเปรี้ยะปลาย ได้ร่วมกันสำรวจพื้นที่คุ้มเปรี้ยะปลาย ทั้ง 7 หมู่บ้าน ประกอบด้วย ภูมิโหล่า ดูล ภูมิตรำจาน ภูมิตรำโปงคังจิง (ตรำโปงเหนือ) ภูมิตรำโปงคังตะโงง (ตรำโปงใต้) ภูมิเปรี้ยะพลัย ภูมิปันเต้อยจ๊ะ และภูมิตะเปียงบัย โดยทีมวิจัยทั้งสองฝั่งได้นำรถจักรยานยนต์ ไปตามหมู่บ้าน พูดคุยกับชาวบ้าน ผู้นำ และครู และและชมจุดต่างๆ สถานที่สำคัญของหมู่บ้าน เช่น โรงเรียน ตลาดค้าขายสินค้า บ้านผู้รู้ ช่องพระพลัย สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านเคารพ และเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนคุ้มเปรี้ยะปลาย จากนั้นทีมวิจัยได้สรุปข้อมูลร่วมกัน และหารือการทำกิจกรรมวิจัยร่วมกันในครั้งต่อไป

การสำรวจพื้นที่ร่วมกันในครั้งนี้ทำให้ทีมวิจัยไทยและกัมพูชาได้เรียนรู้บริบทพื้นที่ ชุมชนร่วมกัน สร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น มีความไว้วางใจกันมากขึ้น เนื่องจากทางคุ้มเปรี้ยะปลายมีผู้นำ คือ กำนันต้อย กิม ที่เป็นคนมีความคิดในเรื่องการพัฒนาและการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของชาวบ้านสองฝั่งไทยและกัมพูชา ทำให้การศึกษาวิจัยในระยะที่ 2 ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากชาวบ้านคุ้มเปรี้ยะปลาย

ภาพที่ 3 – 8 เก็บข้อมูลวิถีชีวิตและช่องพระพลัย คุ้มเปรี้ยะปลาย อ.ตะเปียงปราสาท จ. อุดรธานี (ครั้งที่ 2)

3) เก็บข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญและความเปลี่ยนแปลงช่องทางแดนธรรมชาติช่องพระพลัยของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา ตำบลบักดองกับคุ้มเปรี้ยะปลาย โดยคณะผู้วิจัยใช้ประเด็นคำถามคือ ลักษณะทางภูมิศาสตร์ ที่ตั้ง และอาณาเขต ความสำคัญของช่องพระพลัยต่อชาวบ้านสองฝั่งไทยและกัมพูชา การใช้ประโยชน์ของชาวบ้านสองฝั่งในอดีตและปัจจุบัน ความเปลี่ยนแปลงช่องทางแดนธรรมชาติช่องพระพลัยผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของผู้คนสองฝั่ง และปัญหาข้อจำกัดของช่องทางแดนธรรมชาติช่องพระพลัยใน

ปัจจุบัน วิธีการเก็บข้อมูล ใช้ 2 แบบคือ ทีมวิจัยใช้เวทีระดมข้อมูลร่วมกับผู้รู้ในชุมชน ดำเนินการในวันที่ 12 มิถุนายน 2560 ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลบักดอง อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ โดยทีมวิจัยได้ร่วมกันวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายในชุมชนร่วมกันว่ามีผู้รู้ท่านใดที่มีประสบการณ์ ความรู้เกี่ยวกับช่องพระพลัย หรือเคยใช้ประโยชน์เดินทางผ่านเส้นทางช่องพระพลัยในอดีต จากนั้นทีมวิจัยได้แบ่งกันประสานงานผู้รู้ที่ได้จากการวิเคราะห์ร่วมกันเพื่อเชิญร่วมเวทีระดมข้อมูลแลกเปลี่ยนกัน โดยทีมวิจัยเป็นผู้ชวนคุย และบันทึก สรุปรายชื่อข้อมูลการพูดคุยแลกเปลี่ยน และทีมวิจัยใช้วิธีการลงสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้รู้ รายบุคคล โดยไปพูดคุย สัมภาษณ์ที่บ้านผู้รู้ที่ไม่สามารถมาร่วมเวทีระดมข้อมูลได้เนื่องจากมีข้อจำกัดเรื่องเวลาและการเดินทางเข้าร่วม

ภาพที่ 3 – 9 การเก็บข้อมูลช่องพระพลัยจากผู้รู้ในชุมชนตำบลบักดอง อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ

ระยะที่ 3: ขั้นตอนการปฏิบัติการรื้อฟื้นความสัมพันธ์ผ่านช่องทางแดนธรรมชาติช่องพระพลัยเพื่อนำไปสู่การสร้างเชื่อมั่นของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย ตำบลบักดองกับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาข้ามพรมแดน มีผลการดำเนินการ ดังนี้

1) ประชุมทีมออกแบบกิจกรรมปฏิบัติการโครงการ ในวันที่ 20 กรกฎาคม 2561 วัดสุประสงค์เพื่อออกแบบกิจกรรมปฏิบัติการร่วมกัน มีผู้เข้าร่วม ทีมวิจัย 6 คน พี่เลี้ยงโหนด 1 คน โดยใช้วิธีการนั่งคุยปรึกษาหารือโดยสรุปผลการประชุมทีมการเลือกกิจกรรมปฏิบัติการเริ่มแรกทีมวิจัยได้ประชุมออกแบบ

ปฏิบัติการเป็นกิจกรรมที่วางแผนไว้ว่าจะพาทีมวิจัยและคนที่เคยใช้ช่องพระพลัยไปพบกันที่ช่องพระพลัยโดยมีกิจกรรมร่วมกันคือไปพบเจอและกินข้าวร่วมกันทำบุญร่วมกันเล่าความหลังที่เคยมีร่วมกันที่ช่องพระพลัยพอทีมวิจัยได้นำเอาแผนไปคุยกับทีมวิจัยฝั่งกัมพูชาที่แจ้งว่าตรงบริเวณนั้นเราไม่สามารถเข้าไปทำกิจกรรมได้เพราะทางกำนันที่เป็นทีมวิจัยบอกว่าทางอำเภอไม่อนุญาตให้เข้าไปเพราะเป็นพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อความมั่นคงเลยไม่สะดวกที่จะให้ทีมเข้าไปทีมวิจัยและชุมชนเข้าไปใช้ประโยชน์ในการทำกิจกรรมปฏิบัติการร่วมกันได้และมีข้อเสนอว่าถ้าจะทำกิจกรรมปฏิบัติการร่วมกันสามารถมีกิจกรรมร่วมกันได้ในพื้นที่ชุมชนฝั่งกัมพูชาได้ โดยใช้กิจกรรมด้านวัฒนธรรม ประเพณี (ผ้าป่าสามัคคี)หรือกีฬาเป็นกิจกรรมที่สามารถจัดร่วมกันได้

ภาพที่ 3 – 10 ลงพื้นที่พูดคุยแผนปฏิบัติการฟื้นฟูความสัมพันธ์ร่วมกันของชุมชนท้องถิ่น
ตำบลบักตองและคุ้มเปี้ยะปลาย

2) ประชุมหรือกำหนดวันที่และออกแบบร่างกำหนดการกิจกรรมปฏิบัติการร่วมกัน วันที่ 22 มิถุนายน 2561 ณ โรงเรียนมัธยมบักตองวิทยา วัดตุประสงค์ 1. เพื่อหากำหนดกิจกรรมปฏิบัติการร่วมกัน 2. เพื่อออกแบบกำหนดการปฏิบัติการร่วมกัน 3. เพื่อแบ่งบทบาทหน้าที่รับผิดชอบในกิจกรรมปฏิบัติการร่วมกัน มีผู้เข้าร่วม ทีมวิจัยบ้านบักตอง 9 คน พี่เลี้ยงโหนดศรีสะเกษ 1 คน โดยเริ่มกระบวนการจากพี่เลี้ยงโหนด ปราณี ระบุว่าได้ระดมชื่อกิจกรรมร่วมกันว่าจะตั้งชื่อว่าอย่างไรต่อมาก็วัดตุประสงค์กิจกรรมผลที่คาดว่าจะได้รับ กำหนดกลุ่มเป้าหมายผู้เข้าร่วมเดินทางจากนั้นก็ชวนทีมวิจัยออกแบบกิจกรรมร่วมกันว่าในผ้าป่าสามัคคีเราจะมีกิจกรรมอะไรให้ทีมและชาวบ้านทั้งสองฝั่งได้ทำร่วมกันบ้างแล้วแบ่งบทบาทหน้าที่กันไปรับผิดชอบ พี่เลี้ยงโหนดได้ทำความเข้าใจในระเบียบการส่งหนังสือขออนุญาตข้ามแดนไปทำกิจกรรมว่ามีวิธีการขั้นตอนอย่างไรบ้าง

ผลที่ได้จากการประชุมที่มิจิวิชัยสรุปร่วมกันว่ากิจกรรมปฏิบัติการผ่าป่าสามัคคี คือ “เดอมปะกาชลองแดน” ฟื้นฟูความสัมพันธ์ชุมชนไทย-กัมพูชา (บักตอง – เปรี๊ยะปลาย) ตำบลบักตอง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ (ประเทศไทย) และคุ้มเปรี๊ยะปลาย เขาระตะเปียงปราสาท เขตอุดรมีชัย (กัมพูชา) ในวันที่ 21-22 เดือนกรกฎาคม 2561 ณ โรงเรียนอนุวิทยาลัยเปรี๊ยะปลาย คุ้มเปรี๊ยะปลาย เขาระตะเปียงปราสาท เขตอุดรมีชัย (กัมพูชา) และกลุ่มเป้าหมายที่จะเดินทางเข้าร่วม 1. ทีมวิจัยบ้านบักตอง 2. กลุ่มผู้ที่เคยไปมาหาสู่กันที่ช่องพระพลัย 3. กลุ่มผู้ที่สนใจ กิจกรรมที่จะมีร่วมกัน ได้ร่างกำหนดการเพื่อแนบหนังสือส่งที่อำเภอ ตามที่พี่เลี้ยงได้แจ้งระเบียบขั้นตอนการส่งหนังสือขออนุญาตข้ามแดน

3) การประสานงานโดยการทำหนังสือขออนุญาตปฏิบัติการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นข้ามแดน โดยทีมวิจัยบ้านบักตองออกหนังสือขออนุญาตทำผ่าป่าสามัคคีข้ามแดนพร้อมกำหนดการในกิจกรรมผ่าป่า รายชื่อผู้ร่วมเดินทาง หมายเลขทะเบียนรถ ยี่ห้อ สี ลักษณะรถ ชื่อผู้ขับ แนบส่งถึงนายอำเภอขุนหาญทีมวิจัยส่งหนังสือให้นายอำเภอในวันที่ 2 ก.ค. 61 หนังสือค้างอยู่ว่าการอำเภอนาน 7 วัน วันที่ 9 ก.ค. 61 ทีมเดินทางไปรับหนังสือจากอำเภอเพื่อไปส่งสำนักงานจังหวัด หนังสือที่ส่งถึงจังหวัดต้องออกโดยอำเภอเท่านั้นแล้วทางสำนักงานจังหวัดรับหนังสือจากอำเภอนำเสนอให้ท่านผู้ว่าเซ็นอนุมัติ ใช้เวลายื่นหนังสือในสำนักงานจังหวัด ระยะเวลา 3 วัน ผู้ว่าราชการจังหวัดได้ลงนามแล้วเจ้าหน้าที่สำนักงานจังหวัดต้องออกหนังสือแจ้งไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น 1. นายอำเภอภูสิงห์ 2. ผู้บัญชาการกองกำลังสุรนารี 3. นายด่านศุลกากรช่องสง่า 4. หน่วยประสานงานชายแดนไทย-กัมพูча ประจำพื้นที่ที่ 1 อำเภอกันทรลักษ์ 5. ด่านควบคุมโรคติดต่อ ช่องสง่า วันที่ 11 ก.ค. 61 ทีมได้เดินทางไปรับหนังสือจากสำนักงานจังหวัดเพื่อนำส่งตามเจ้าหน้าที่จังหวัดได้ระบุไว้ข้างต้นหนังสือ ได้แก่ 1. ที่ว่าการอำเภอภูสิงห์ 2. นายด่านศุลกากรช่องสง่า 3. ด่านควบคุมโรคติดต่อช่องสง่า 4) หน่วยชุดประสานงานชายแดนไทย-กัมพูชา ประจำพื้นที่ที่ 1 ค่ายสิงห์คำอยู่ที่อำเภอกันทรลักษ์ 5) ผู้บัญชาการกองกำลังสุรนารีนำส่งที่ ผ.ก.3 ศูนย์พัฒนาเกษตรภูสิงห์

จากนั้นทีมวิจัยได้ประสานไปยังสำนักงานจังหวัดเพื่อตามหนังสือที่จะส่งถึงผู้ว่าราชการจังหวัดอุดรมีชัย ผังกัมพูชา เพราะว่าหนังสือที่ส่งภายในประเทศไทยกรณีท่านผู้ว่าไม่อยู่รองผู้ว่ามีอำนาจเซ็นแทนได้แต่ถ้าเป็นกรณีส่งหนังสือระหว่างประเทศต้องเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดลงนามเท่านั้นจากนั้นทางเจ้าหน้าที่สำนักงานจังหวัดได้แจ้งกลับมาว่าท่านผู้ว่าราชการจังหวัดได้ลงนามเรียบร้อยแล้วให้ทีมวิจัยมารับหนังสือไปส่งยังด่าน ตม. ผังกัมพูชาไปยังผู้ว่าอุดรมีชัยพอส่งหนังสือก็ได้นั่งรอดูเจ้าหน้าที่ผังกัมพูชาได้เปิดอ่านรายละเอียดในหนังสือแล้วใช้กล้องมือถือถ่ายรูปเอกสารทุกหน้าเพื่อส่งไปยังจังหวัดเบื้องต้นก่อนจากนั้นทีมได้แลกเบอร์โทรกันกับเจ้าหน้าที่ทหารผังกัมพูชา แล้วเจ้าหน้าที่ผังกัมพูชาแจ้งให้ทราบว่าจะอีก 2-3 วันจะแจ้งตอบกลับให้ทีมวิจัยทราบ พอทีมได้เบอร์โทรเจ้าหน้าที่ผังกัมพูชา ก็ได้ส่งเบอร์โทรไปให้ก้านตุ้ง กิมทีมวิจัยผังกัมพูชาเพื่อโทรประสานติดตามเรื่องทางผังกัมพูชาอีกที วันที่ 14 ก.ค. 61 ก้านตุ้ง กิมทีมวิจัยผังกัมพูชาได้แจ้งกลับมายังทีมไทยว่าก้านตุ้งได้โทรติดตามเรื่องหนังสือแล้วทราบว่า อีก 2 – 3 วัน ผู้ว่าราชการจังหวัดจะแจ้งมายังนายอำเภอตะเปียงปราสาท

เพื่อให้ทางอำเภอไปรอรับคณะผ้าป่าที่ด้านช่องสง่า ซึ่งในการนำส่งหนังสือขออนุญาตข้ามแดนทุกครั้งจะมีการบันทึกภาพขณะส่งหนังสือเพื่อเป็นหลักฐานว่าได้ส่งหนังสือแล้ว และการนำส่งทุกครั้งก็จะสอบถามเจ้าหน้าที่ว่ามีอะไรจะแนะนำไหมทุกครั้ง

4) ปฏิบัติการผ้าป่า “เดอมปะกาชลองแดน” ฟื้นฟูความสัมพันธ์ชุมชนไทย-กัมพูชา (บักดอง – เปรี๊ยะปลาย) ในวันที่ 21-22 เดือนกรกฎาคม 2561 วัตถุประสงค์ 1. เพื่อเปิดโอกาสให้กลุ่มคนที่เคยรู้จักกันได้อธิบายความหลังผ่านกิจกรรมผ้าป่าสามัคคี 2. เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชุมชนชายแดนไทยตำบลบักดองกับตำบลเปรี๊ยะปลายประเทศกัมพูชา มีผู้เข้าร่วม จำนวน 203 คน ประกอบด้วย ทีมวิจัย 12 คน คณะพยาบาลโรงพยาบาลจังหวัดศรีสะเกษ 14 คน โรงเรียนมัธยมบักดอง 7 คน เด็กเยาวชน 10 คน หน่วยงานทหารฝั่งไทย 4 คน ผู้นำชุมชนและชาวบ้านตำบลบักดอง 26 คน ศูนย์ประสานงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดศรีสะเกษ 3 คน รวม 76 คน และ หน่วยงานทหารฝั่งกัมพูชา 4 คน ตัวแทนอำเภอตะเปียงปราสาท (เลขานุการนายอำเภอ) 1 คน วัฒนธรรมอำเภอตะเปียงปราสาท 1 คน ครูโรงเรียนในตำบลตะเปียงปราสาท 5 โรงเรียน 5 คน ชาวบ้านชุมชนตำบลตะเปียงปราสาท 30 คน นักเรียนในโรงเรียนมัธยม 80 คน พระสงฆ์ สามเณร จากวัด ในตำบลตะเปียงปราสาท 3 วัด 6 รูป รวม 127 คน โดยมีกิจกรรมปฏิบัติกรร่วมกัน คือ พิธีการเซ่นไหว้เจ้าที่เจ้าทางบอกกล่าวบรรพบุรุษโดยทีมพี่น้องฝั่งกัมพูชา การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมการแสดงฟ้อนรำโดยทีมเยาวชนตำบลบักดอง การทำบุญตักบาตรร่วมกัน การเล่าเรื่องอดีตผ่านงานวิจัย การถวายผ้าป่าแด่พระสงฆ์ การมอบอุปกรณ์การศึกษาอุปกรณ์การกีฬาให้กับโรงเรียน การมอบอุปกรณ์เครื่องใช้ให้กับญาติพี่น้องและทีมวิจัยฝั่งกัมพูชา

ผลที่ได้จากการปฏิบัติการ “เดอมปะกาชลองแดน” ฟื้นฟูความสัมพันธ์ชุมชนไทย-กัมพูชา (บักดอง – เปรี๊ยะปลาย) สามารถฟื้นฟูความสัมพันธ์ของชุมชนทั้งสองฝั่งได้โดยจะแบ่งออกเป็นสามด้าน ได้แก่ 1) ในด้านความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ทีมได้เห็นพี่น้องที่ได้พลัดพรากจากกันมานานนับสิบกว่าปีที่ได้มาพบเจอกันอีกครั้ง จนเกิดการฟื้นฟูการติดต่อกันกลับคืนมาอีกครั้ง ได้กลับมาผูกพันกันมากขึ้นมีความคิดถึงกัน ช่วยเหลือกันและกันมากขึ้น 2) ในด้านความสัมพันธ์ทางช่องพระพลัย ทีมที่เคยไปมาหาสู่กัน พอได้เจอกันอีกครั้งก็เผลอเข้ากอดกันได้ พูดคุยถามไถ่ทุกข์สุขว่าอยู่อย่างไรอยู่ที่ไหน ได้รู้พื้นพุดคุยเรื่องอดีตร่วมกันทั้งในด้านทุกข์และสุข ได้เรียกลูกหลานมาแนะนำให้รู้จักทำให้คนสองคนได้มีโอกาสกลับมาพบเจอกันในรอบ 30 ปีอีกครั้ง 3) ความสัมพันธ์ด้านเสียเวลากลับ ทำให้ทั้งสองคนได้กลับมาพบกันอีกครั้งไปพักไปเยี่ยมลูกหลานนายชาวนานไปอาบน้ำที่บ้านนายชาวนานพอนั้นก็เป็นการได้นั่งพุดคุยกันถามทุกข์สุขกันในโรงเรียนเป็นกิจกรรมที่ทำให้นายไชยศรีศรีสุภาพมีความสุขที่ได้พบเจอกันอีกครั้งและได้มีการแลกเปลี่ยนเบอร์โทรกันไว้เพื่อเวลาที่มีข่าวสารหรืองานอะไรให้โทรแจ้งข่าวกันได้

ภาพที่ 3-11 ปฏิบัติการผ้าป่า“เดอมปะกาชลองแตน”ฟื้นความสัมพันธ์ชุมชนไทย-กัมพูชา (บักตอง – เป็ระยะปลาย)

3.3 การสรุปและวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในระหว่างการเก็บข้อมูลและหลังการเก็บข้อมูล โดยการจัดระเบียบข้อมูล คือการนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษา มาจำแนกประเภทข้อมูล จัดกลุ่มข้อมูล หาข้อสรุป ตีความข้อมูลที่ผ่านเครื่องมือการวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยการทำความเข้าใจร่วมกันระหว่างทีมนักวิจัยชุมชนท้องถิ่นไทย บ้านจอกกอก บ้านโนนทองหลางและเรียบเรียงจัดทำเป็นเอกสารผลการศึกษาร่วมกัน โดยคณะผู้วิจัยแบ่งการสรุปวิเคราะห์ข้อมูล ออกเป็น 3 แบบ ดังนี้

3.3.1) การสรุปวิเคราะห์ผลการทำกิจกรรม เป็นการสรุปผลจากการทำกิจกรรมวิจัยในแต่ละครั้ง เช่น การประชุมทีม การฝึกอบรม การเก็บข้อมูล การประชุมทีม เป็นต้น โดยทีมวิจัยทำเป็นลักษณะของรายงานกิจกรรมที่บันทึกเกี่ยวกับ วัน เวลา สถานที่ ผู้เข้าร่วม วัตถุประสงค์ สิ่งที่ทำ ผลที่ได้ และปัญหาอุปสรรค ของการทำงานแต่ละกิจกรรม ซึ่งข้อมูลในส่วนนี้ทำให้ทีมวิจัยได้ตรวจสอบว่าได้ทำกิจกรรมอะไรไปบ้างแล้ว และสิ่งที่ได้ เช่น ข้อมูล เนื้อหา การเรียนรู้ของทีมวิจัย รวมทั้งปัญหาและวิธีการแก้ของทีม และนำข้อมูลส่วนนี้มาปรับวางแผนการทำงานภายในทีมวิจัยร่วมกัน

3.3.2) การสรุปวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อออกแบบการปฏิบัติการ โดยการใช้ฐานข้อมูลความสัมพันธ์ การใช้ประโยชน์ คุณค่าของช่องพระพลัยที่เคยมีในอดีต เป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์ของพี่น้องสองฝั่งในปัจจุบัน ซึ่งทีมวิจัยได้หารือถึงรูปแบบ แนวทาง ความเป็นไปได้ของกิจกรรมที่จะดำเนินร่วมกันได้ ซึ่งแนวทางที่ได้ในเบื้องต้น เป็นการใช้องค์กรด้านวัฒนธรรม ประเพณีหรือกีฬาเป็นกิจกรรมที่สามารถจัดร่วมกันได้ สำหรับสถานที่จัด หากใช้ที่ช่องพระพลัย ทางฝั่งกัมพูชาก็ยินดี แต่ต้องมีการประสานงาน ขออนุญาต แจ้งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รับทราบร่วมกันทั้งฝั่งไทยและกัมพูชา ซึ่งในการเลือกกิจกรรมปฏิบัติการเริ่มแรกทีมวิจัยได้ประชุมออกแบบปฏิบัติการเป็นกิจกรรมที่วางแผนไว้ว่าจะพาทีมวิจัยและคนที่เคยใช้ช่องพระพลัยไปพบกันที่ช่องพระพลัยโดยมีกิจกรรมร่วมกันคือไปพบเจอและกินข้าวร่วมกันทำบุญร่วมกันเล่าความหลังที่เคยมีร่วมกันที่ช่องพระพลัยพอทีมวิจัยได้นำเอาแผนไปคุยกับทีมวิจัยฝั่งกัมพูชาก็แจ้งว่าตรงบริเวณนั้นเราไม่สามารถเข้าไปทำกิจกรรมได้เพราะทางก้านั้นที่เป็นทีมวิจัยบอกว่าทางอำเภอไม่อนุญาตให้เข้าไปเพราะเป็นพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อความมั่นคงเลยไม่สะดวกที่จะให้ทีมเข้าไปทีมวิจัยเลยเปลี่ยนแผนในการจัดกิจกรรมครั้งนี้โดยทีมนี้ขึ้นได้ว่ามีผู้นำชุมชนในตำบลเปรียะปลายได้มาพูดคุยด้วยในเรื่องขอความอนุเคราะห์ให้ทางทีมไทยเราจัดทำผ้าป่าไปที่วัดเพราะทางวัดยังขาดแคลนอยู่มากประกอบกับมีคุณตาตรัวเป็นสามีของยายจันทร์ เขียวทีมวิจัยฝั่งกัมพูชาได้พูดคุยกับทีมวิจัยว่าอยากให้ทางทีมไทยจัดทำผ้าป่าไปวัดตุลจอรอนบ้านโกลลำตุลเพราะว่าวัดยังต้องการความช่วยเหลือจากฝั่งเรา ทีมเลยประชุมกันว่าถ้าเราไม่สามารถจัดกิจกรรมที่ช่องพระพลัยได้เราจะทำกิจกรรมอะไรร่วมกัน ทีมเลยยกเอาประเด็นผ้าป่านี้นี้ขึ้นมาพูดคุยกันพอในประชุมทีมวิจัยก็มีความคิดเห็นพร้อมกันว่าถ้าเรายกกิจกรรมผ้าป่าสามัคคีขึ้นมาเราจะสามารถเป็นการเปิดโอกาสให้พี่น้องทั้งสองฝั่งได้ไปพบปะกันอีกครั้งจากที่เคยพลัดพรากจากกันมานานนับ 43 ปี ได้กลับมาพูดคุยความหลังร่วมกันและสามารถฟื้นความสัมพันธ์ของคนทั้งสองฝั่งได้

ด้านความไว้วางใจกันจากที่ทีมวิจัยได้พูดคุยตกลงเรื่องการทำผ้าป่าทางทีมได้รับความไว้วางใจและเชื่อมั่นจากชุมชนฝั่กัมพูชามากขึ้นซึ่งก่อนหน้านี้ทางทีมวิจัยฝั่กัมพูชายังไม่มั่นใจที่ในเวลาติดต่อกันทีมมักจะบอกว่าไม่มีเวลาเพราะว่าทางฝั่กัมพูชายังไม่เชื่อมั่นเท่าไรมาการทำงานวิจัยแล้วทางทีมฝั่กัมพูชาจะได้อะไรเขายังไม่ค่อยเชื่อมั่นเพราะยังไม่เห็นเป็นรูปธรรมแต่พอเราลงพื้นที่ไปประสานงานว่าเราจะมีกิจกรรมผ้าป่าลงไปชุมชนความคลางแคลงใจก็บางเบาลงและได้เพิ่มความเชื่อใจและไว้วางใจกันยิ่งขึ้นซึ่งจะเห็นได้จากเกิดความร่วมมือในการประสานงานกับหน่วยงานแต่ละพื้นที่ของทั้งสองฝั่กัมพูชามากขึ้นจนส่งผลให้กิจกรรมการทอดผ้าป่าดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

3.3.3) การสรุปวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทำรายงานผลการวิจัย โดยแบ่งเป็น 1) การสรุปวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทำรายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 1 , 2) การสรุปวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทำรายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 2 และ 3) การสรุปวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทำรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ ดังนี้

1) การสรุปวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทำรายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 1 ในวันที่ 29 มีนาคม 2560 บ้านหัวหน้าโครงการ อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ วัตถุประสงค์ เพื่อสรุปเรียบเรียงข้อมูลจัดทำรายงานความก้าวหน้าร่วมกัน โดยทีมวิจัยใช้วงประชุมพูดคุยกันภายในทีมวิจัย เพื่อตรวจสอบประเด็นเนื้อหาที่ศึกษาเก็บข้อมูลในพื้นที่ร่วมกัน โดยนำประเด็นเนื้อหามาเป็นกรอบในการพูดคุย และตรวจสอบว่าทีมวิจัยได้เก็บข้อมูลได้ครบตามประเด็นหรือไม่ และข้อมูลที่ได้น่ามีความสมบูรณ์ หรือขาดส่วนใดที่ต้องเพิ่มเติม และทีมวิจัยก็ช่วยกันเติมเต็มรายละเอียดที่ขาดให้สมบูรณ์ร่วมกันในวงพูดคุย

ภาพที่ 3 – 12 การสรุปและวิเคราะห์ข้อมูลจัดทำรายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 1

2) การสรุปวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทำรายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 2 ทีมวิจัยใช้การประชุมทีม 2 ครั้ง การประชุมครั้งที่ 1 ดำเนินการในวันที่ 6 มิถุนายน 2560 และ 13 มิถุนายน 2560 ณ บ้านหัวหน้าโครงการ เพื่อตรวจเช็คข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลระยะที่ 2 ซึ่งได้พบว่าข้อมูลที่ยังไม่เพียงพอ ทีมวิจัยจึงได้ทำแผนการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนเรื่องของช่องพระพลัย ในวันที่ 22 – 23 มิถุนายน 2560 ที่คุ้มเปรี้ยะปลาย อ.ตะเปียงปราสาท จ.อุดรธานี (กัมพูชา) และการประชุมครั้งที่ 2 เป็นการออกแบบร่างรายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 2 ร่วมกัน ดำเนินการในวันที่ 6 มิถุนายน 2560 ณ บ้านหัวหน้าโครงการ เพื่อสรุปข้อมูลจัดทำรายงานก้าวหน้าผลการศึกษาระยะที่ 2 เสนอต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยมีพี่เลี้ยงโหนด ศูนย์ประสานงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดศรีสะเกษร่วมกระบวนการและแนะนำในการจัดทำรายงานให้กับทีมวิจัย

ภาพที่ 3 – 13 การสรุปและวิเคราะห์ข้อมูลจัดทำรายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 2

3.3.4) การสรุปวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทำรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ โดยคณะผู้วิจัยและชุมชนบ้านได้ร่วมกันประชุมสรุปวิเคราะห์ผลความก้าวหน้าผลการวิจัย ครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 และผลการทดลองปฏิบัติ จำแนกแยกคัดผลที่เกิดขึ้นตามวัตถุประสงค์ ผลที่เกิดขึ้นนอกเหนือจากวัตถุประสงค์ บทเรียน ปัญหาข้อจำกัด และข้อเสนอต่องานวิจัยเพื่อท้องถิ่นข้ามแดน แล้วนำมาจัดระบบเป็นหมวดหมู่เรียบเรียงเขียนเพื่อตอบโจทย์การวิจัยตามวัตถุประสงค์ โดยทีมวิจัยมีการแบ่งบทบาทหน้าที่รับผิดชอบในการเขียนตามวัตถุประสงค์การวิจัย และรายงานการเงินการบัญชีโครงการ โดยมีพี่เลี้ยงศูนย์ประสานงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดศรีสะเกษ

คอยเป็นที่ปรึกษาและตั้งคำถามเพื่อการวิเคราะห์และการเรียบเรียงเขียนรายงานให้กับทีมวิจัย ผลการดำเนินการที่ทีมวิจัยสามารถวิเคราะห์สรุปผลการวิจัยและเขียนเรียบเรียงผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยในแต่ละวัตถุประสงค์ และจัดทำรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ร่วมกันได้ โดยมีการดำเนินการดังนี้

1) ประชุมสรุปกิจกรรมปฏิบัติการโครงการ วันที่ 4 กรกฎาคม 2561 ณ บ้านบักตอง วัตถุประสงค์ 1. เพื่อสรุปกิจกรรมปฏิบัติการโครงการเพื่อเขียนรายงาน 2. เพื่อสรุปการเงินโครงการจัดทำรายงานการเงิน มีผู้เข้าร่วม 1 ทีมวิจัย 9 คน 2. พี่เลี้ยงโหนด 1 คน สรุปผลกิจกรรม ทีมวิจัยได้อาาวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษาการรื้อฟื้นความสัมพันธ์ผ่านช่องทางแดนธรรมชาติของพระพลัยเพื่อนำไปสู่การสร้างความมั่นคงของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย ตำบลบักตองกับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาคุ้มเปรี้ยะปลายภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงปัจจุบันร่วมกัน ของโครงการมาตั้งแต่สรุปข้อมูลจากการปฏิบัติการโครงการครั้งนี้ว่าสามารถตอบวัตถุประสงค์โครงการด้านใดบ้าง ทั้งในด้านการเลือกวิธีปฏิบัติการที่เหมาะสมและเป็นไปได้ ผู้เข้าร่วม และผลการปฏิบัติการ นำมาสรุปและเรียบเรียงเขียนเป็นรายงานฉบับสมบูรณ์

ภาพที่3-14 ประชุมสรุปกิจกรรมปฏิบัติการโครงการเพื่อจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

2) ประชุมทีมสรุปผลการวิจัยจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์ทีมได้ประชุมสรุปข้อมูล 2 ครั้ง ครั้งที่ 1 วันที่ 17 พ.ค. 2561 ลงพื้นที่ภูมิโอลำดูล วัดอุประสงค์ เพื่อประชุมสรุปการดำเนินโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์ มีผู้เข้าร่วม ทีมวิจัย ผังไทย 9 คน ทีมวิจัยผังกัมพูชา 7 คน พี่เลี้ยงโหนด 1 คน โดยมี กระบวนการประชุมย่อยที่บ้านกำนันตุ้มจิม ทีมวิจัยผังกัมพูชา ใช้เครื่องมือบันไดกระบวนการขั้นตอนการทำงาน วิจัย 1. การรื้อฟื้นความรู้สึกนึกคิดจิตวิญญาณของพี่น้องทั้งสองฝั่ง 2. การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของ ชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย – กัมพูชา 3. การสร้างความเชื่อมั่นความเข้าใจซึ่งกันและกันของชุมชนท้องถิ่น ชายแดนไทย-กัมพูชา 4. การสร้างพลังร่วมทางสังคมและสาธารณะของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา แล้วบันไดขั้นตอนต่อไปทีมวิจัยทั้งสองฝั่งจะทำอะไรร่วมกัน ผลการทำกิจกรรมทีมวิจัยทั้งสองฝั่งได้แลกเปลี่ยนการ ดำเนินกิจกรรมของทั้งสองฝั่งจนสามารถสรุปออกมาเป็นข้อมูลทั้ง 4 ด้าน ทีมวิจัยเสนอกิจกรรมที่อยากทำ ร่วมกัน 2 ด้าน 1.ด้านการทำเกษตรการปลูกผักเพราะเห็ด 2. ด้านประเพณีวัฒนธรรม เช่นบุญกฐิน ผ้าป่า สามัคคี

ภาพที่ 3-15 ประชุมทีมสรุปผลการวิจัยเพื่อจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

3.4 การนำเสนอผลการวิจัยและการสื่อสารสาธารณะ

การนำเสนอผลการวิจัยที่มิวิจัยได้ร่วมกันนำเสนอผลในชุดโครงการวิจัยชุดความสัมพันธ์ข้ามแดนไทยและกัมพูชา ในเวทีการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 5 “มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บริบทและทิศทางประเทศไทย 4.0” ณ อาคาร 20 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ในวันที่ 31 สิงหาคม 2560

ก่อนเวทีนำเสนอผลการวิจัยที่มิวิจัยตำบลบักดองได้ร่วมกันออกแบบการนำเสนอผลการวิจัยร่วมกันกับที่มิวิจัยชุดความสัมพันธ์ข้ามแดนไทยและกัมพูชา ในวันที่ 3 สิงหาคม 2560 ณ ศูนย์พัฒนาการเกษตรอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อทำความเข้าใจรูปแบบเวทีนำเสนอ กำหนดเนื้อหา แบ่งบทบาทหน้าที่ที่มิวิจัยแต่ละทีมในการดำเนินการ และออกแบบและเตรียมสื่อ เนื้อหาการนำเสนอของแต่ละทีม และออกแบบกำหนดการร่วมกันกับที่มิวิจัยโครงการอื่นๆ และทีมพี่เลี้ยงโหนด ศูนย์ประสานงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดศรีสะเกษ

จากนั้นที่มิวิจัยตำบลบักดองได้ประสานงานกับที่มิวิจัยคุ้มเปี้ยะปลายเพื่อเข้าร่วมเวทีนำเสนอผลการวิจัยเพื่อท้องถิ่นชุดความสัมพันธ์ข้ามแดนบนฐานชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยและกัมพูชา วันที่ 30 สิงหาคม – 1 กันยายน 2560 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี โดยวันที่ 30 สิงหาคม 2560 ที่มิวิจัยคุ้มเปี้ยะปลายเดินทางมาถึงฝั่งไทย และที่มิวิจัยตำบลบักดองได้รอรับที่ช่องสง่าและเดินทางไปมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี วันที่ 31 สิงหาคม 2560 เป็นการนำเสนอผลการวิจัย โดยในช่วงเช้า เป็นพิธีเปิดเวที และเดินชมนิทรรศการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น “ความสัมพันธ์ข้ามแดนบนฐานชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยและกัมพูชา” ซึ่งมีทั้งหมด 6 โครงการ และช่วงบ่ายเป็นเวทีนำเสนอผลการวิจัย โดยที่มิวิจัยนำเสนอในห้องนำเสนอกลุ่มที่ 7 : ชุมชนแห่งการเรียนรู้ความสัมพันธ์ข้ามแดนบนฐานสังคมวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา (จังหวัดศรีสะเกษ) ณ ห้องบุษยรัตน์ ชั้น 2 อาคาร 20 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บัญชา แก้วส่อง รองผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เป็นประธานเปิดเวทีนำเสนอผลการวิจัย นายรุ่งวิจิต คำงาม ผู้ประสานงาน ศูนย์ประสานงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดศรีสะเกษ นำเสนอภาพรวมชุดโครงการวิจัยความสัมพันธ์ข้ามแดนบนฐานชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย – กัมพูชา (ศรีสะเกษ) และที่มิวิจัยตำบลบักดองและคุ้มเปี้ยะปลายได้นำเสนอผลปากเปล่าต่อผู้ที่สนใจเข้าร่วมฟังในห้องนำเสนอ ซึ่งมีทั้งอาจารย์และนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี พันเอกจกพงศ์ จันทรสุทธิประภา ผู้บังคับการหน่วยเฉพาะกิจทหารราบที่ 6 จังหวัดอุบลราชธานี ชุดประสานงานชายแดนไทย-กัมพูชา ชุดประสานงานชายแดนกัมพูชา-ไทย เข้าร่วมรับฟังและแลกเปลี่ยนความรู้เพิ่มเติมให้กับที่มิวิจัย และในวันที่ 1 กันยายน 2560 ที่มิวิจัยชุดความสัมพันธ์ข้ามแดนฯ ไทยและกัมพูชา ทั้ง 6 โครงการได้ร่วมกันสรุปบทเรียนการนำเสนอผลการวิจัยและสานสัมพันธ์ร่วมกันโดยการหาข้อสรุปร่วมกัน ผู้เกี่ยวข้องและนักวิจัยท้องถิ่นไทยและกัมพูชา จังหวัดศรีสะเกษ

ภาพที่ 3 – 16 ประชุมออกแบบการนำเสนอผลการวิจัยการรื้อฟื้นความสัมพันธ์ผ่านช่องทางแดนธรรมชาติ
ช่องพระพลัยของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา กรณีศึกษา ตำบลบักตองและคุ้มเปี้ยะปลาย

ภาพที่ 3 – 17 เวทีนำเสนอผลการวิจัยการรื้อฟื้นความสัมพันธ์ผ่านช่องทางแดนธรรมชาติช่องพระพลัย
ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา กรณีศึกษา ตำบลบักตองและคุ้มเปี้ยะปลาย

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยจะนำเสนอให้เห็นถึงบริบทของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา กรณีชุมชนท้องถิ่นชายแดนตำบลบักดอง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทย กับบริบทของชุมชนท้องถิ่นชายแดน คัมเปรี๊ยะปลาย เชราะตะเปรียงปราสาท เขตอุดรมีชัย ราชอาณาจักรกัมพูชา เพื่อทำความเข้าใจชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยและกัมพูชาาร่วมกัน และการนำเสนอผลเพื่อตอบโจทย์การวิจัยตามวัตถุประสงค์ ข้อที่1 ข้อที่ 2 และข้อที่ 3 ดังนี้

4.1 บริบทของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา (ตำบลบักดอง-คัมเปรี๊ยะปลาย)

4.1.1 พื้นที่ชายแดนจังหวัดศรีสะเกษที่ติดกับกัมพูชา

จังหวัดศรีสะเกษ มีแนวชายแดนติดกับประเทศกัมพูชา เริ่มจากช่องโพน อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดอุบลราชธานี ถึง ช่องสะง่า อำเภอภูสิงห์ ระยะทาง 127 กิโลเมตร โดยมี 3 อำเภอที่มีอาณาเขตติดกับราชอาณาจักรกัมพูชา คือ อำเภอกันทรลักษ์ ติดกับชายแดนอำเภอจอมกระแสนต์ จังหวัดพระวิหาร ระยะทาง 76 กิโลเมตร อำเภอขุนหาญ ติดกับชายแดนอำเภอ ตระเปรียงปราสาท จังหวัดอุดรมีชัย ระยะทาง 18 กิโลเมตร และอำเภอภูสิงห์ ติดกับชายแดนอำเภออัลลองเวง จังหวัดอุดรมีชัย ระยะทาง 33 กิโลเมตร¹ ในอดีตมีช่องทางที่สามารถสัญจรไปมาระหว่างประเทศไทยกับประเทศกัมพูชา 16 ช่องทาง คือ ช่องโพน ช่องตาเกียรติ ช่องกุยมะตึก ช่องคำผกา ช่องกระปือ ช่องตาเซ็ม ช่องกำเปรียบ ช่องจักแจรง ช่องกกเนย์ ช่องเชิงพระพุทธร ช่องโดนตวล ช่องแปดหลัก ช่องตาเฒ่า ช่องพระพะลัย ช่องบันไดหัก (ผามออีแดง) และช่องสะง่า และจากการศึกษา พบว่าในอดีตช่องผ่านแดนที่สามารถเดินทางไปมาหาสู่กันได้ระหว่างไทยกับกัมพูชา และเป็นที่รู้จักกันใน 3 อำเภอของจังหวัดศรีสะเกษที่ติดชายแดนกัมพูชา คือ

1. ช่องตาเฒ่า อยู่ในพื้นที่ชายแดนอำเภอกันทรลักษ์ ตรงข้ามกับจังหวัดพระวิหาร เป็นช่องเขาตามธรรมชาติที่สามารถเดินทางสัญจรได้โดยทางเท้า ตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติเขาพระวิหาร อยู่บริเวณชายแดนแนวเขตของไทยกับกัมพูชา เป็นพื้นที่คอดกึ่งของเทือกเขาพนมดงรัก ที่สามารถเดินทางไปมาหาสู่กันได้ระหว่างทั้งสองประเทศ และเคยประกาศเป็นเป็นจุดผ่านแดนผ่อนปรน แต่ยังไม่จัดเป็นพื้นที่ปลอดภัยจากทุ่นระเบิด ถึงแม้มีการเก็บกู้กับระเบิดไปบ้างแล้วปัจจุบันไม่สามารถเดินทางไปมาได้ นับแต่ ปี 2551 เป็นต้นมาที่กัมพูชาได้ปิดประตูที่จุดผ่อนปรนด้านชายแดนแห่งนี้

¹ ที่มา http://sisaket.go.th/ssis/border_khmer.php

2. ช่องพระพลัย อยู่ในพื้นที่ชายแดนอำเภอขุนหาญ ตรงข้ามกับอำเภอตระปึงปราสาท จังหวัดอุดรธานี ประเทศกัมพูชา เป็นช่องทางที่สามารถสัญจรไปมาได้โดยทางเท้า แต่เนื่องจากยังมีกักระเบิดหลงเหลือจากสงครามภายในประเทศกัมพูชาอยู่ และยังเป็นพื้นที่ป่า จึงไม่สะดวกและไม่มีความปลอดภัยในการเดินทาง แต่ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ระหว่างแดนต่อแดนนี้ยังมีความต้องการและหวังว่าช่องพระพลัยจะมีการพัฒนาร่วมกันเพื่อเอื้ออำนวยให้ชีวิตชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยและกัมพูชามีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นสามารถข้ามไปมาหากันช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกันได้เหมือนดังเช่นในอดีตปัจจุบันในการข้ามไปมาหากันของชุมชนท้องถิ่นชายแดนที่อาศัยอยู่บริเวณนี้ ได้ใช้เส้นทางที่จุดผ่านแดนถาวรช่องสะงำที่อำเภอภูสิงห์

3. ด่านชายแดนช่องสะงำ อยู่ในพื้นที่ชายแดนอำเภอภูสิงห์ ตรงข้ามกับอำเภออัลลองเวง จังหวัดพระวิหาร โดยมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2547 อนุมัติให้เปิดเป็นด่านชายแดนถาวรในการเดินทางเข้า-ออกระหว่างไทยกับกัมพูชา เป็นเส้นทางในการเดินทางไปสู่จังหวัดอุดรธานีและจังหวัดเสียมราฐ โดยเส้นทางยุทธศาสตร์หมายเลข 68 ของกัมพูชา ซึ่งอดีตเขมรแดงเคยใช้เป็นทางลี้ภัยกำลังพล ในสมัยสงครามภายใน เดิมเป็นทางลัดกรัง ปัจจุบันเป็นทางลาดยางตัดตรงจากชายแดนไทยที่ "ช่องสะงำ" อำเภอภูสิงห์ เชื่อมกับเส้นทางของกรมโยธาธิการ หมายเลข 2201 ในเขตจังหวัดศรีสะเกษ โดยมีเส้นทางเชื่อมต่อกับทางหลวงหมายเลข 24 เส้นทางยุทธศาสตร์โดยสะดวก มีระยะทางจากชายแดนไทยที่อำเภอภูสิงห์ เริ่มต้นจากช่องสะงำ ไปอำเภอ อัลลองเวง และไปจังหวัดเสียมราฐ ระยะทาง 167 กิโลเมตรปัจจุบันยังมีการสัญจรไปมาหาสู่กันของประชาชนทั้งสองประเทศอยู่เป็นประจำทุกวัน

ภาพที่ 4 – 1 แนวพรมแดนไทยและกัมพูชา

4.1.2 บริบทของชุมชนท้องถิ่นชายแดนตำบลบักดอง

ชุมชนบ้านบักดองเป็นชุมชนดั้งเดิมที่ก่อตั้งมานานผู้ให้ข้อมูล ท่านหนึ่งเล่าว่า ตั้งแต่เกิดมาจำได้ว่าที่บ้านบักดองมีการแบ่งที่เอาไว้เท่าๆกัน เดิมเป็นบ้านบักดองบ้านเดียว ผู้นำคนแรก คือ นายแก้ว พานจันทร์ เป็นกำนันตำบลบักดองคนแรก ต่อมาได้แยก หมู่บ้านเป็นบักดองหมู่ที่ 4 มีนายใส มั่งเมือง ได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้าน ผู้ทรงอิทธิพลในสมัยนั้น หลังจาก ครบวาระ กำนันแก้ว พานจันทร์ ได้ไปอาศัยอยู่ที่บ้านทุ่งเลน หมู่ 7 ตำบลพราน (ปัจจุบัน) จากนั้นบ้านบักดอง หมู่ 3 มีนายสอน ไชยชนะ เป็นกำนันตำบลบักดอง อาศัยอาศัยอยู่ที่บ้านโนนสูง เดิมบ้านบักดอง ขึ้นอยู่กับ ตำบลโนนสูง บักดองหมู่ 3 (ปัจจุบัน) ที่มีผู้ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน บ้านบักดอง หมู่ที่ 3 ต่อจาก นายสอน สมเสมา ตามลำดับ คือ นายสี ทินวงศ์ (พ่อนายเคลย ทินวงศ์) นายพล รุ่งคำ (พ่อนายประเสริฐ รุ่งคำ) นายสุข สมศรี นายบุตร สมเสมา นายเฉลิม พานจันทร์ นายวุฒิ สอดแก้ว นายสมิต แก้วแสง และนาย แห่ ภิญโญ

หลังจากนั้นเริ่มมีการแยกหมู่บ้านออกเป็น 2 หมู่บ้าน คือ บ้านบักดองตะวันตก หมู่ 3 บ้านบักดองตะวันออกหมู่ 4 สมัยก่อนถ้าในหมู่บ้านมีสถานการณ์ไม่ปกติ ผู้ใหญ่บ้านจะใช้วิธีการเคาะกระบอกไม้ไผ่ (ร๊วๆ) เช่น ไฟไหม้ โจรปล้น มีเหตุวุ่นเหตุน่ากลัว กรณีจับโจรผู้ร้ายได้จะจับมาใส่ “กะเนาะ” คือ ที่ใส่ขาแขน ของผู้ต้องหา ทำด้วยไม้ ถ้าสืบสวนแล้วมีความผิดจริงผู้ใหญ่บ้านและชาวบ้านนำส่งที่เมืองชูนธ์ แต่ถ้าหากไม่มีความผิด ก็จะปล่อยตัว หรือหากเกิดเหตุการณ์ในวัดจะมีการตีฆ้อง ตีกลองบอกให้ชาวบ้านรับทราบเหตุการณ์ในวัด เช่น พระมรณะ อาพาต ชาวบ้านก็จะมารวมตัวกันที่วัด แต่ถ้าเป็นเหตุการณ์ปกติหรือเรียก ลูกบ้านประชุมจะเคาะจิ้งหะซำๆ ธรรมดา สมัยก่อนการตั้งบ้านเรือนจะอยู่ห่างกัน ตั้งบ้านอยู่เป็นกลุ่มเครือญาติ ตามที่ทำกินของตัวเอง ใช้วิธีการแบ่งตามธรรมชาติ มีเสาปักหลักบอกเขตแดน การจับจองที่ทำกิน การทำกินก็ต้องไปบุกเบิก ถากถาง เป็นการทำกินลักษณะไร่เลื่อนลอย ปลูกพืชทำการเกษตร เช่น ทำนา ข้าว ไร่ข้าว แตงโม ข้าวโพด เป็นการทำเพื่อกิน บริโภคในครัวเรือน ยังไม่มีการทำเพื่อขาย

วิถีชีวิตคนสมัยก่อนจะมีความสัมพันธ์กับป่า ทั้งล่าสัตว์ หาของป่า ถ้าคนในหมู่บ้านที่เป็นพรานไปล่าสัตว์ ได้สัตว์ป่ามา เช่น เก้ง หมูป่า จะส่งสัญญาณให้เพื่อนบ้านรู้โดยการเป่าเขาสัตว์ คนในหมู่บ้านใครมีข้าวสาร อาหาร ก็จะนำมาแลกเนื้อสัตว์เป็นอาหาร ถ้าใครไม่มีอาหารสิ่งของไปแลกก็จะไปช่วยฆ่าแะ แลเนื้อ ก็จะได้อเนื้อเป็นแบ่งปันมาเป็นการตอบแทน ส่วนใหญ่จะไปหาสัตว์ป่าแถวป่าบริเวณบ้านบักดอง (สวน ป่าในปัจจุบัน) แต่ก่อนสภาพป่าจะเป็นป่าดงดิบ มีสัตว์ป่ามาก เสือ ช้าง เวลาบ่ายสามโมงเย็นชาวบ้านก็ไม่ กล้าออกจากบ้านแล้วเพราะกลัวสัตว์ป่าทำร้าย คนแถวบ้านตาเส็ด ส่วนใหญ่ไม่เรียนหนังสือ เพราะไม่กล้า เดินทางมาเรียนที่โรงเรียนในบ้านบักดอง โรงเรียนสมัยก่อนใช้บริเวณวัดเป็นสถานที่เรียนใช้หล้าคามุงเป็นหลังคา เด็กที่มาเรียนไม่ได้จำกัดอายุ มีอายุประมาณ 12-16 ปี ก็จะมาเรียนด้วยกัน ฐานทรัพยากรแหล่งน้ำของชุมชนบักดองที่มีการใช้ประโยชน์ร่วมกันจากอดีตถึงปัจจุบัน มีดังนี้

1) หนองตาเกือม (ตาคำ) มีน้ำไหลมาจากต้นน้ำชำปึกา อยู่ระหว่างตำบลบักดอง ตำบล ห้วยจันทร์ เป็นหนองน้ำธรรมชาติดั้งเดิม ต่อมากรมชลประทานได้ขุดลอกเพิ่มเติม ที่ลอกแล้ว ลึก ประมาณ 6 เมตร ที่ยังไม่ลอก ลึกประมาณ 3 เมตร ใช้เป็นแหล่งหาอยู่หากินของชาวบ้าน หน้าแล้งใช้น้ำ ทำนาปรัง ซึ่งเริ่มมีการทำนาปรังมาประมาณ 10 ปี ย้อนหลัง หมู่บ้านที่ได้ใช้ประโยชน์จากหนองตาเกือม คือ บ้านตาเส็ด หมู่ 6 บ้านบักดอง หมู่ 3,4,22 และเป็นแหล่งหาปูปลา แหล่งอาหารธรรมชาติ ชาวบ้าน จะช่วยกันดูแล เป็นหน้าที่ที่รู้จักกันโดยธรรมชาติ ช่วยกันทำนุ ดูแลการใช้ประโยชน์ ใช้เครื่องมือธรรมชาติ ไม่ให้หากินแบบทำลาย เช่น ใช้อาวางปลา ใช้ไฟฟ้าช็อต แต่ก่อนในหนองตาเกือมจะมีทรัพยากรพวก ปลา ที่เป็นปลาธรรมชาติและมีคนมาปล่อย มีเต่า ตะพาบน้ำ ผักตบชวา ชาวบ้านก็จะมาเอาไปทอเสื่อ ใน หน้าแล้งทำนาปรัง ระบายน้ำออก มีที่เปิด ปิด 1 แห่ง แต่ตอนนี้ชำรุดแล้ว รอบหนองจะเป็นพื้นที่ การเกษตรของชาวบ้าน เช่น นาข้าว สวนยาง สวนปาล์ม กล้วย ยูคาลิปตัส เจ้าของพื้นที่เกษตรที่ได้ใช้ ประโยชน์น้ำจากหนองตาเกือม ได้แก่ พ่อยศ บุญสูง พ่อฮัม บุญเฟื่อง ดิเรก ปัญญาเหลือ เสวย หงส์ทอง จิราภรณ์ คำแก้ว ทองพันธุ์ จันทร์จำนงค์ สุนทร เสนเทศ ทรวง พานจันทร์ เป็นต้น

ภาพที่ 4 – 2 หนองตาเกือม (ตาคำ)

2) หนองตาบัน (หนองครก) เดิมเป็นหนองธรรมชาติดั้งเดิม ไม่ใหญ่มาก ต่อมาหลวงตามาก (เจ้าอาวาสบักดอง) ระดมคนไปช่วยกันขุดลอกเพื่อเก็บกักน้ำทำการเกษตร ปัจจุบันตั้งอยู่ที่บ้านบักดอง ตะวันตก หมู่ 3 ชาวบ้านช่วยกันดูแลตามธรรมชาติ ใครอยู่ใกล้ อยากรได้น้ำก็เปิดน้ำเข้านา ถ้าพอแล้วก็บอก คนต้นน้ำปิดน้ำ พื้นที่การเกษตรรอบหนองตาบัน จะทำนาข้าว (นาปี) ต่อมาประมาณ 4-5 ปี ที่แล้วเริ่มมี การทำนาปรัง สวนมะม่วง สวนยางพารา หน้าแล้งก็ยังพอมินน้ำให้ใช้ นอกจากปีที่แล้งมากๆ น้ำก็น้อย แต่ไม่ ถึงกับแห้ง ซึ่งฝั่งทิศตะวันตกของหนองตาบันน้ำจะระบายลงฝั่งหมู่ 3 ออกไปทางหมู่บ้านสวนป่าบางส่วนที่ ทำนา ออกมาทางหมู่บ้านหลักหินใหม่ และหนองมือช้าง ฝั่งทิศตะวันออกของหนองตาบัน จะดันน้ำมาที่ หนองตาเกือม แล้วระบายมาทางข้างโรงเรียนบ้านตาเส็ด น้ำก็จะไหลโค้งออกมาบ้านบักดอง หมู่ 4 หมู่ 2 และหมู่ 1 บ้านตาปรก

ภาพที่ 4 – 3 หนองตาบัน (หนองครก)

3) ทำนบระวี เป็นเหมือนหัวใจคนบักดอง เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติ รับน้ำฝนและจากลำตาปี ช่วงหน้าน้ำ ลึกประมาณ 3 เมตร หน้าแล้ง ลึกแค่หัวเข่า แล้วชาวบ้านร่วมแรงขุดทำนบ ในสมัยที่ ศิกฤทธิ์ ปราโมทย์ เป็นนายกรัฐมนตรี ชาวบ้านได้รับงบประมาณมาปรับ ทำนบให้สูงขึ้น ใหญ่ขึ้น ซึ่งการริเริ่มทำ ทำนบนี้ มีหลวงพ่อบุญมา รุ่งคำ (ประภากะโร) เจ้าอาวาสวัดบักดอง (สมัยนั้น) เป็นผู้นำในการพา ชาวบ้านทำทำนบระวี (ระวี เป็นภาษาเขมร หมายถึง ต้นลิ้นฟ้า) แต่ก่อนแห้งแล้ง ชาวบ้านอดอยาก ไม่มีน้ำ ทำการเกษตร ทำนบนี้เป็นที่เก็บน้ำ จ่ายน้ำตามคลองเล็ก ไปลงที่หนองตาบัน หนองตาเก้อม ชาวบ้านได้ น้ำทำการเกษตรมาจนถึงปัจจุบัน รวมเวลาประมาณ 70 กว่าปีที่ทำนบระวี ตอนที่ทำนบตื้นเขิน ปลาเริ่ม น้อยลง แต่ก่อนชาวบ้าน ทำข้าวไร่ ปัจจุบันทำนาข้าว ข้าวโพก ยางพารา มะม่วงหิมพานต์ มันสำปะหลัง ชาวบ้านเป็นเจ้าของ ช่วยกันดูแล เป็นจิตใต้สำนึกว่าตรงนี้เป็นที่ชุบชีวิตของชาวบ้าน

4) ห้วยทา เดิมเป็นลำน้ำธรรมชาติ ต้นน้ำอยู่ที่บ้านทับทิมสยาม 07 ไหลลงมา ตามทางน้ำ และไหลผ่านพื้นที่หมู่บ้านตำบลบักดอง ไปสิ้นสุดที่บ้านตาปรก หมู่ 1 ต่อมา มีการสำรวจทำแหล่งน้ำ มีการ เสนอผ่าน อบต. แล้วเสนอต่อหน่วยงานกรมชลประทาน จังหวัดศรีสะเกษ แล้วกรมชลประทานก็ลงมา สำรวจพื้นที่ ดูความเป็นไปได้ ประชาคมหมู่บ้าน ความต้องการสร้างแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรของคนในชุมชน ซึ่งก็ผ่านการประชาคมหมู่บ้าน สภาตำบล แล้วนำเสนอต่อกรมชลประทาน เพื่อขอสนับสนุนงบประมาณ มาสร้างเป็น เขื่อนห้วยทา ครอบคลุมบริเวณพื้นที่หมู่ 12, 7, 8 ของตำบลบักดอง ชาวบ้านได้ทำนา 2 ครั้ง ต่อ ปี คนที่มีพื้นที่ริมน้ำก็ได้เลี้ยงปลาในกระชัง ชาวบ้านใช้น้ำทำสวนผลไม้ ผลิตพืชผักการเกษตรต่างๆ

ภาพที่ 4 – 4 ห้วยทา

5) อ่างเก็บน้ำห้วยตะแบง (โกลตะแบง) ตั้งชื่อเรียกตามต้นไม้ คือ ต้นตะแบง เป็นไม้ใหญ่ใบใช้ห่อข้าวอาหารแห้งได้ ห้วยตะแบงมีต้นน้ำจากเพิงปะทุตไหลลงน้ำตกสำโรงเกียรติ ประมาณปี 2542 ได้รับ งบประมาณทำโครงการพระราชดำริสร้างเป็นอ่างเก็บน้ำห้วยตะแบง ทำให้ชาวบ้านทับทิมสยาม 07 ได้มีน้ำ ใช้ ในอดีตบริเวณนี้จะเป็นที่ตั้งศูนย์อพยพชาวเขมรกลุ่มพูชาที่หนีภัยสงคราม ความไม่สงบในประเทศ มาตามแนวชายแดน ทางภาคไทยแล้วชาวบ้านบักดองได้ใช้พื้นที่บริเวณห้วยตะแบงเป็นชนที่ตั้งศูนย์อพยพฯ ช่วยเหลือและคัดกรอง ป้องกันการหลบหนีเข้าประเทศไทย ลักษณะภูมิประเทศบริเวณนี้จะเป็นเหมือนแอ่งกระทะที่ต่ำ และมีภูเขาสูงซึ่งช่วยในการลดแรงปะทะจากการยิงปืน ระเบิดเพื่อทำร้ายกลุ่มชาวเขมรที่ลี้ภัย

ภาพที่ 4 – 5 อ่างเก็บน้ำห้วยตะแบง (โกลตะแบง)

6) หนองตาแปะ เดิมเป็นหนองธรรมชาติ กรมชลประทานมีโครงการมาขุดลอก ปรับใหม่ ใช้งบประมาณ 22 ล้าน และชุมชนมีแนวคิดที่จะส่งเสริมเป็นแหล่งท่องเที่ยวของบ้านสำโรงเกียรติ พื้นที่รอบข้างเป็นพื้นที่การเกษตร เช่น นาข้าว มันสำปะหลัง ยางพารา สวนกล้วย ทุเรียน ชาวบ้านสามารถใช้น้ำเพื่อการเกษตรได้ หมู่บ้านที่ได้รับประโยชน์ คือ หมู่ 20 , 8 , 7 , 5 , 22 , 4 , 2 และ 1

ภาพที่ 4 - 6 หนองตาแปะ

7) ฝ่ายบ้านหนองบัวเรณ ประมาณ 70 ปีที่แล้ว เดิมชาวบ้านช่วยกันทำ แล้วต่อมาฝ่ายแตก กรมชลประทานมาพัฒนาให้แข็งแรงขึ้น ทำให้ชาวบ้านได้ใช้ทำนาทั้งปี และบางคนก็เลี้ยงปลาในกระชัง แต่มีบางปีที่ฝนตกหนัก น้ำขุ่น ปลาตาย ชาวบ้านก็เริ่มเลิกเลี้ยงปลาในกระชัง หมู่บ้านที่ได้ใช้ประโยชน์ คือ หมู่ 5, 6 , 22, 4 , 1 , 2 ไหลลงตำบลสี ตำบลกระหว่น และไหลไปรวมที่ห้วยชะยุ้ง

ภาพที่ 4 - 7 ฝ่ายบ้านหนองบัวเรณ

ภาพที่ 4 – 8 แผนผังทรัพยากรแหล่งน้ำตำบลบักดอง

4.1.3 บริบทของชุมชนท้องถิ่นชายแดนคุ้มเปรี๊ยะปลาย

ชุมชนท้องถิ่นชายแดนกำพูชาคุ้มเปรี๊ยะปลาย อยู่ในเขตตำบลเปรี๊ยะปราสาท จังหวัดอุดรธานี มีทั้งหมด 8 หมู่บ้าน ประกอบด้วย 1) ภูมิโหลาคูล 2) ภูมิตรำจาน 3) ภูมิตรำโปงคังจิ้ง (ตรำโปงเหนือ) 4) ภูมิตรำโปงคังตะโปง (ตรำโปงใต้) 5) ภูมิปราสาทกะฮอมแซงใจ 6) ภูมิเปรี๊ยะพะลัย 7) ภูมิปันเต้อยจ๊ะ 8) ภูมิตะเปียงบัย การปกครองของหมู่บ้านมีผู้นำที่ชาวบ้านให้ความเคารพ คือ กำนัน และมีผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน เป็นผู้ที่ประสานงานกับหน่วยงานของรัฐบาลในพื้นที่ เพื่อแจ้งข่าวสาร การพัฒนา การทำกิจกรรมต่างๆ ของประชาชนในพื้นที่ กำนันของคุ้มเปรี๊ยะปลายคนปัจจุบัน (พ.ศ. 2560) คือ นายตุ้ย กิม เป็นคนเก่งมีความสามารถ พูดสื่อสารภาษาไทยได้ในระดับดี และมีแนวคิดในการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกับคนในชุมชนและหน่วยงานรัฐบาลในพื้นที่

ภาพที่ 4 – 9 นายตุ้ย กิม กำนันคุ้มเปรี๊ยะปลาย คนปัจจุบัน (พ.ศ. 2560)

คุ้มเปรี๊ยะปลาย เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่เป็นหมู่บ้านชายแดนท้องถิ่นกัมพูชาที่อยู่ตามแนวเทือกเขาพนมดงรัก ตรงข้ามกับฝั่งไทย คือ ตำบลบักตอง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ในอดีตผู้คนสองฝั่งเดินทางข้ามแดนผ่านทางช่องพระพลัย แต่ปัจจุบันไม่สามารถทำได้แล้ว การเดินทางระหว่างคุ้มเปรี๊ยะปลายและพื้นที่ตำบลบักตอง หรือระหว่างกัมพูชาและไทย ทางจังหวัดศรีสะเกษในปัจจุบันสามารถข้ามแดนได้ผ่านทางช่องผ่านแดนถาวรช่องสง่า อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ โดยใช้รถยนต์ รถตู้ของคนกัมพูชาที่คอยให้บริการ รับจ้างที่ช่องสง่า ปัจจุบันถนนหนทางจากช่องสง่าถึงคุ้มเปรี๊ยะปลายมีความสะดวก เป็นถนนคอนกรีตช่วงระหว่างช่องสง่าลงเขามาสักระยะ หมู่บ้านแรกของกัมพูชาที่พบ คือ ภูมิเจิงพนม อำเภออัลลองเวง จังหวัดอุดรธานี จากนั้นจะเป็นถนนลาดยางไปจนถึงคุ้มเปรี๊ยะปลาย และเรื่อยไปจนถึงอำเภอจอมกระสาน จังหวัดพระวิหาร

ภาพที่ 4 – 10 ถนนคอนกรีตช่วงช่องสง่า – ภูมิเจิงพนม อ.อัลลองเวง จ.อุดรธานี

ภาพที่ 4 – 11 ถนนช่วงระหว่างคุ้มเปรี๊ยะปลาย – อำเภอจอมกระสานต์ จังหวัดพระวิหาร

วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนบ้านคุ้มเปรี๊ยะปลายส่วนใหญ่ทำนา ปลูग्มันสำปะหลัง เลี้ยงวัว ซึ่งเป็นงานที่เด็กๆ ลูกหลานจะช่วยพ่อแม่ทำได้ และผู้ใหญ่จะสอนให้เด็กๆ ทำงาน ช่วยงานได้เท่าที่เด็กจะทำได้ นอกจากการทำการเกษตรแล้ว บางส่วนมีอาชีพค้าขาย ซึ่งมีทั้งทำเพิงขายของในบ้านของตัวเอง และทำเป็นร้านขายของหรือไปนั่งขายในตลาดที่ตำบลรวมกัน สินค้าส่วนใหญ่ที่ขายจะเป็นอาหาร ของกิน น้ำดื่ม พืชผัก เนื้อของใช้ทั่วไป เสื้อผ้า รองเท้า น้ำมัน เป็นต้น

ที่คุ้มเปรี๊ยะปลาย ยังไม่มีความพร้อมทางด้านน้ำประปา ไฟฟ้า ห้องน้ำ ชาวบ้านใช้น้ำจากบ่อน้ำที่ทำไว้ในบ้าน และทำอ่างเพื่อเก็บน้ำฝนไว้ใช้ เวลาใช้จะเปิดก๊อกน้ำให้ไหลลงอ่างเล็กที่ทำไว้ และซื้อน้ำดื่มจากร้านค้าเพื่ออุปโภค ใช้ไฟฟ้าจากโซล่าเซลล์ หรือแบตเตอรี่เพื่อชาร์ตอุปกรณ์ไฟฟ้า เช่น โทรศัพท์ โทรทัศน์ เครื่องเสียง เป็นต้น

ภาพที่ 4 – 12 วิถีชีวิตชาวบ้านคุ้มเปรี๊ยะปลาย อำเภอดะเปรียงปราสาท จังหวัดอุดรธานี

ภาพที่ 4 – 13 ลักษณะน้ำดื่มและน้ำใช้ของชาวบ้านคุ้มเปรี๊ยะปลาย

ภาพที่ 4 – 14 อาหาร ของกิน สินค้าในตลาดคุ่มเปรี้ยวปลาย

วิถีชีวิตของคนคุ่มเปรี้ยวปลายมีความคล้ายคลึงกันเป็นอย่างมากกับชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย และมีรากฐานความสัมพันธ์ดั้งเดิมของคนในอดีตที่ไปมาหาสู่กันผ่านช่องพระพลัย ซึ่งในปัจจุบันที่การติดต่อสื่อสาร ถนนหนทางที่สะดวกสบาย แต่ความสัมพันธ์ของผู้คนชายแดนกลับห่างเหินกันไป ความสัมพันธ์ของชาวบ้านที่สามารถแลกเปลี่ยน ค่าขาย พึ่งพาช่วยเหลือกันได้ลดน้อยลง ด้วยขอบเขตพื้นที่ที่อยู่ใกล้กัน หากมีการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างกันเช่นในอดีต การเป็นอยู่ของคนท้องถิ่นชายแดนสองฝั่งไทยและกัมพูชาจะกลับมามีชีวิตชีวา ช่วยเหลือ เกื้อกูลต่อกัน เป็นพี่น้อง เครือญาติ เพื่อนเกลอ เพื่อร่วมกันพัฒนาในเรื่องต่างๆ ของคนชายแดนได้ร่วมกัน

4.2 ความสำคัญและความเปลี่ยนแปลงช่องผ่านแดนธรรมชาติช่องพระพลัย

การศึกษาความสำคัญและความเปลี่ยนแปลงของช่องผ่านแดนพระพลัยต่อวิถีชีวิตของชุมชนชายแดนไทย-กัมพูชาในอดีตและปัจจุบัน ทีมวิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่ตั้ง และอาณาเขต ความสำคัญการทำหน้าที่และการใช้ประโยชน์ของชาวบ้าน ความเปลี่ยนแปลงช่องผ่านแดนธรรมชาติช่อง

พระพลัย ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง และปัญหาข้อจำกัดและศักยภาพของช่องทางแดนธรรมชาติช่องพระพลัย ดังนี้

4.2.1 ลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่ตั้ง และอาณาเขต ช่องพระพลัย เป็นช่องเทือกเขาที่ตั้งอยู่ในเทือกเขาพนมดงรัก ซึ่งเป็นแนวพรมแดนธรรมชาติแบ่งกันระหว่างประเทศไทยและประเทศกัมพูชา ซึ่งตั้งอยู่ในเขตปกครองของหมู่บ้านสันติสุข หมู่ที่ 13 ตำบล บักตอง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ตั้งอยู่ด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ของอำเภอขุนหาญ อยู่ห่างจากอำเภอขุนหาญ ระยะทางประมาณ 27 กิโลเมตร เป็นเส้นทางเก่าแก่โบราณในการเดินทางเข้าออกติดต่อกันไปมาระหว่างประชาชนชาวไทยกับประชาชนชาวกัมพูชาตั้งแต่อดีตกาลจนถึงปัจจุบัน เพราะประชาชนทั้งสองประเทศ ในแถบนี้ เป็นญาติพี่น้องมาตั้งแต่ดั้งเดิม ทั้งประเทศไทยและประเทศกัมพูชา ได้เล็งเห็นความสำคัญของช่องเขาพระพลัยแห่งนี้มาโดยตลอด จึงได้พัฒนาปรับปรุงเส้นทางการติดต่อกันทั้งสองประเทศให้ประชาชน ได้เดินทาง ไปมาหาสู่กันสะดวกอย่างต่อเนื่อง หน่วยทหารที่รับผิดชอบในเขตชายแดนเห็นความสำคัญดังกล่าวจึงกำหนดเส้นทางเข้าออกไปยังช่องพระพลัยแห่งนี้เป็นเส้นทางยุทธศาสตร์ทางการทหารและเส้นทาง ด้านความมั่นคงตลอดมาจนถึงปัจจุบัน (ที่ทำการปกครองอำเภอขุนหาญ : ฝ่ายความมั่นคง, 27 ส.ค. 2558.)

ในอดีตประมาณ 60-70 ปี ที่แล้ว เส้นทางสัญจรจากบ้านบักตอง – ช่องพระพลัย คุณตาได้เดินทางไปบ่อกำปาง ปัจจุบัน คือบ้านตรำจาน หาบข้าวสารไปขาย โดยใช้วิธีการตวงขาย กับถ้วยตราไก่ ถ้วยละ 1 บาท ได้ประมาณ 40-45 บาท ระยะเวลากการเดินทาง ออกจากบ้านสำโรงเกียรติไปพักที่ ตำนกตาออก ที่พักเป็น軒าหรือ กระท่อม เป็นเวลา 1 คืน เดินทางต่อไปจากตำหนักตาออก ลงไปที่โดนเปียงตรงตำหนักหรือที่พักจะมีร่องน้ำไหล แบ่งเส้นทาง เดินทางไปครั้งละประมาณ 10-15 คน คนที่เคยเดินทางไปด้วยในสมัยนั้น คือนายใส มั่งเมือง ผู้ใหญ่บ้านในสมัยนั้น (ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว) นายเหลื่อ บุญเพื่อง (เสียชีวิตแล้ว) ตาสุข สมศรี (เสียชีวิตแล้ว) หลังจากข้าวสารหมดแล้ว จะเดินทางกลับวันนั้นเลย เพราะไม่หนักระหว่างที่นำข้าวสารไปขายฝั่งกัมพูชา พักอยู่ที่บ้านนายระยะ (ภาษากัมพูชา นายระยยะ) เป็นหัวหน้ากุลา พวกพ่อค้า เข้าไปล่าสัตว์แต่ไม่ได้อะไร ขากลับจึงซื้อเนื้อแห้งราคากิโลละ 1 บาท (สมัยนั้น) คนที่ไปด้วย ตาถึง ตาปัด (เสียชีวิตแล้ว) ยายโตะ จ่านง (ยังมีชีวิตอยู่) ไปถึงกัมพูชาได้รับการต้อนรับด้วยเหล้ากลั่นคนที่เดินร่วมทางคือตาปัด (เสียชีวิตแล้ว) นายสิม ดาบด้วน (เสียชีวิตแล้ว) เดินทางไปเป็นตำรวจที่ฝั่งกัมพูชา (คุณตาของคุณดิเรก ปัญญาเหลื่อ คุณอัศวิน บุญสูง) ที่จอมกระชาน เมื่อครั้งที่คุณตาหลอม มั่งเมือง เดินทางไปกัมพูชา จะมีผู้หญิงร่วมเดินทางไปด้วย คือนางส้มโอ พานจันทร์ นางเสวย ธิวัน (เสียชีวิตแล้ว) ระหว่างการเดินทาง ตาหลอม มั่งเมือง จะได้ไปกับนายจันทร์ รุ่งคำ นายสี รุ่งคำ (เสียชีวิตแล้วทั้งคู่) ไปขุดพลอยที่ จราบกำปาง (ชำน้าซับ) นางงก สอดแก้ว นายน้อย โพธิ์อุดม ยายเต็ม โพธิ์อุดม (เสียชีวิตแล้ว) ตาหลอม มั่งเมือง เดินทางไปกัมพูชา 3 ครั้ง ก็เลิกไปเพราะต้องหาข้าวสารหนัก และเส้นทางคดเคี้ยวเดินทางลำบาก วิธีการได้ข้าวสาร ต้องสีข้าวกับมือ อุปกรณ์สีข้าวโบราณ (สัมภาษณ์นายหลอม มั่งเมือง)

ภาพที่ 4 - 15 ภาพวาดลักษณะทางภูมิศาสตร์ของพระพลัย ต.บักคอง อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ

ภาพที่ 4 - 16 ลักษณะเส้นทางสัญจรของพระพลัย

ความหมายของจรรอกเปรี้ยะปลาย คือ ห้วยที่มีน้ำไหลเยอะมาก ขึ้นและลง สูงต่ำ ปัจจุบันปรับสภาพน้ำไหล ไล่ท่อ เมื่อครั้งชนล้าเลียงท่อนซุงจากกัมพูชา จำเปียมสลา ทางแยกน้ำไหลลงเขมร จากฝั่งไทย บ่อโปต เส้นทางช่องพระพลัย สมัยสงครามอินโดจีน มีตำรวจเข้าไปปฏิบัติที่กัมพูชา เช่น พลสมัครสมิ ดาบ ด้วน (บุตรตาของนายดิเรก ปัญญาเหลือ, นายอัศวิน บุญสูง, นักวิจัยท้องถิ่นบ้านบักดอง) เงินเดือนประมาณ เดือนละ 47 บาท ญี่ปุ่นเป็นคนจ่ายเงินเดือน เป็นเหรียญแดงเจาะรูตรงกลาง สมัยสงครามอินโดจีนอยู่ใน สภาพทุรกันดารทหารญี่ปุ่นกระโดดร่มลงมาแล้ว ข้าวสารหมด เสบียงหมดทำให้อดข้าวตาย เมื่อคุณตาริ พรหมพล ขายข้าวสารหมดแล้วเดินทางกลับบ้าน ได้รับจ้างอุ้มลูกของพ่อค้าพลอยคนไทย ที่ไปซื้อพลอยใน ฝั่งกัมพูชา กลับไทยไปที่บ้านขุนหาญ ตำบลขุนหาญ ได้รับค่าจ้างเที่ยวละ 20 บาท พ่อค้าเป็นคนมาจาก จังหวัดอุบลราชธานี แวะพักกับญาติที่บ้านขุนหาญ

4.2.2 ความสำคัญการทำหน้าที่และการใช้ประโยชน์จากช่องพระพลัย คำว่า“พระพลัย” ใน ความหมายของชาวบ้าน บ้างบอกว่าเป็นเส้นทางพระธุดงค์ แสวงหาพระธรรม คนท้องถิ่นอธิบายว่า พระพะ ลัย หรือ ปลาย หมายถึง ลำน้ำที่มีมาก ไหลวกไปวนมาตามที่สูงต่ำ ไปตามทางที่น้ำไหลลงได้ เป็นคลองสาย เดียว แต่มั่นยาว ไหลไปมา พอคนข้ามไปมา ตรงนั้น ก็เจอ ตรงนั้นก็เจอ เป็นเส้นเดียวกัน และผู้สูงอายุใน ชุมชน บอกว่า ได้ยินคำว่า “เปรี้ยะปลาย” มาตั้งแต่เป็นเด็ก คนในพื้นที่ใช้คำเรียก พระพลัย (ฝั่งไทย) เปรี้ยะปลาย (ฝั่งกัมพูชา) หากแปลความหมายในภาษาท้องถิ่นเขมร คำว่า เปรี้ยะ หมายถึง พระ คำว่า ปลาย หมายถึง คลองน้ำ หมายถึง “คลองน้ำมีเยอะ เดินไปทางไหนก็ข้ามแต่คลองน้ำ จนคนเดินทางร้อง อุทานออกมาว่า เปรี้ยะปลาย”

คนดั้งเดิม ของบ้านบักดองเป็นคนกลุ่มชาติพันธุ์เขมร พูดภาษาเขมร ในปัจจุบันมีคนหลากหลาย กลุ่ม ทั้งลาว กวย ไทย ซึ่งเป็นเขย สะใภ้ที่มาจากที่อื่น เช่น กวย จะมาจากบ้านกระเจา บ้านโนนสูง ปัจจุบัน เด็กๆ ลูกหลานใช้ภาษากลางเป็นส่วนใหญ่ ไม่พูดภาษาเขมร ปู่ย่าตายายต้องพูดภาษากลางกับลูกหลาน วิถี ชีวิตดั้งเดิมหลังจากทำนาทำไร่เสร็จ ก็จะทำกับดักสัตว์เพื่อหาแลกเปลี่ยน บริโภค แลกขายแดนหรือเขมร บางส่วนข้ามแดนไปเยี่ยมญาติ สัตว์ที่หามาได้ส่วนใหญ่เป็นกิ้ง กวาง หมูป่า การสัญจรในอดีต จะใช้ การรวานเกวียนเพื่อเดินทางไปแลกเปลี่ยนในฝั่งเขมร ยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงในหมู่บ้าน ร่วมกับผู้นำ หมู่บ้าน มีการจัดสรรพื้นที่ทำกินให้กับชาวบ้าน ที่ไม่มีที่ทำกิน ไม่มีที่อยู่อาศัย ใช้วิธีการบุกเบิกถากถาง ให้ เป็นที่ทำกิน และที่อยู่อาศัย ใช้วิธีการจับสลากในพื้นที่ (สัมภาษณ์ ครูชิต สุขเกษม)

ต่อมาในสมัยนั้น มีความอดอยาก ชาวบ้านได้ไปขุดทำนบ ตั้งชื่อว่า “ทำนบระวี” คนที่ไปขุดก็จะ แบ่งพื้นที่ทำกินให้ ให้เป็นที่ทำกิน ทำนา ในสมัยนั้นอดอยากมาก ขุดต้นมะละกอมารวมกับข้าว หุงกิน หลังจากนั้นหลวงตามาไปบิณฑบาต ชาวบ้านก็บิณฑบาตที่ทำนบระวี จึงได้ไปปั้นทำนบหนองบัวเรณ พอ ปั้นทำนบเสร็จ น้ำท่วม บ้านหนองบัวเรณ ชาวบ้านจึงจะมาทำลายทำนบ ทำนบจึงมีแนวคิดว่าจะสร้างสะพาน ดำนักไทร โดยใช้ไม้ซุงต้นยาง ล้มลงให้ขวางในลำน้ำเพื่อเป็นสะพานในการเดินทางไปมาหาสู่กัน

ความยากจน แร่นแค้นในอดีต ทำให้ชาวบ้านสองฝั่งประเทศข้ามไปมาระหว่างบ้านบักดองฝั่งไทย และกัมพูชา ซึ่งแต่ก่อนไม่มีชื่อหมู่บ้านรู้เพียงแต่เป็นฝั่งกัมพูชา เส้นทางที่ใช้สัญจรในอดีต คือเส้นทางช่องพระพลัย การเดินทางสมัยนั้นเดินทางผ่านร่องน้ำ ก็จะนับหินที่เก็บได้ นับได้ 150 ทางน้ำไหล ภาษาเขมรเรียกว่า “ปราย” การข้ามไปนั้นก็มีหลายหลายบ้างไปล่าสัตว์ บางไปแลกของ ขุดพลอยขุดแก้ว หาทิ้งทำกิน เช่น ตาจวม ข้ามไปล่าสัตว์ โดยมีตาสมเป็นคนพาไป เดินทางไปผ่านช่องเบรียะปราย ไปล่าสัตว์ แลกสินค้า ใช้การเดินทางส่วนใหญ่สิ่งที่แลกมาได้จะเป็นปลาแห้ง เนื้อแห้ง นำมาแบ่งญาติพี่น้องกิน ในขณะเดียวกันก็ได้ไปรู้จักกับเพื่อนชาวเขมร ก็ได้มีการไปมาหาสู่กัน ข้ามไปมาบ่อยๆ มีความสนิทสนมกันมากขึ้น ในตอนนั้นต้องเดินทางไปซื้อเกลือที่ซุซันห์ เพื่อนำไปแลกกับฝั่งเขมร ใช้เวลารวมประมาณ 10 วัน จากนั้นก็พัก 10 วัน ค่อยไปอีกครั้ง ในสมัยนั้นก็ยังมีการขุดพลอย ขายให้ญวนหรือที่คนสมัยก่อนเรียกว่า “กุลา” (สัมภาษณ์, นายหลอม มั่งเมือง) ²

ประมาณ 66 ปีที่ผ่านมา ชาวบ้านไปขุดพลอยที่บ่อกำปาง บ่อมะขาม หรือโนงอำปิล (ภาษาเขมร) อีกเส้นทางหนึ่ง คือ ช่องพระพลัยผ่านจะเมาะ กอง (โก่ง) ผ่านห้วยชะยุ่ง - ระหานหรือลำทาด น้ำลึกเทียบหัวเข่า เส้นทางสั้น เพราะมีสาหร่ายขึ้น การเดินทางพักที่ ดำหนักตาดอก ไปกันประมาณ 10 – 15 คน แต่คนที่เคยไปด้วย เสียชีวิตหมดแล้ว ชาวบ้านที่เคยไปขุดพลอย เช่น พ่อหลอม เดินทางไปขุดพลอย คนสมัยก่อนเรียก “พลอย” ว่า “แก้ว” พ่อหลอมไปกับเพื่อนๆ แต่ไปขุดไม่ได้อะไรเลย พอกลับมาก็นอนฝัน ว่ามีผู้หญิงมาชอบ ก็เลยกลับไปขุดอีก กับเพื่อนได้แก้วพลอยมาขายได้เงิน 300 บาท แต่ก่อนเดินทางไปขุดพลอย ขุดแก้วก็จะนำข้าวสารไปด้วย ใช้วิธีการแบกไป การเดินทางไปก็จะไปพักที่ศาลากับนายตำรวจ ส่วนคนที่ขุดพลอยก็จะไปพักที่บ้านพ่อคำ (กุลา) รับซื้อพลอยแก้ว ที่รู้จักกันเพราะไปขุดพลอยแก้ว ราคาพลอยในสมัยนั้นก็จะขึ้นอยู่กับคนที่รับซื้อ แล้วแต่เขาจะให้ราคา กำหนดราคาให้ จากการดูคุณภาพของพลอยแก้ว

การขุดพลอยจะขุดพลอยตามห้วยเสร็จแล้วร้อนเอาพลอยเล็กๆ เรียกว่าแกวอังกอ (พลอยข้าวสาร) วิธีการขุดหาพลอยแก้วแต่ก่อนใช้การขุด แล้วนำไปล้าง ไม่ต้องร้อน ลักษณะของพลอยจะเป็นสีแดง คนแต่ก่อนจะเรียกพลอยว่าแก้ว ในขณะเดียวกัน ที่ไปขุดแก้วก็จะไปแลกของเช่นกัน ไปขายข้าวสารครั้งหนึ่งกลับมาจะได้เงิน 40-45 บาท บางที่ได้เงิน 30-40 บาท ก็พอเป็นทุนซื้อวัว ควายได้ ถ้าจะซื้อ บาง คนที่ไปขายข้าวสาร เป็นการรับเอาข้าวสารของคนที่มีข้าวไปขายให้ที่ฝั่งกัมพูชา คล้ายกับเป็นลูกหาบรับจ้างแบกข้าวสารไปขายให้ แล้วก็แบ่งเงินกับเจ้าของข้าวอีกที ระหว่างเดินทาง หากหิวน้ำไม่มีน้ำดื่ม ก็จะดื่มน้ำจากหลุม รอยเท้าสัตว์ ปลักของวัวควาย ซึ่งจะใช้ฝารองกรองตะกอนแล้วดื่มน้ำ การไปมาหาสู่กันสมัยนั้นยังไม่มีรถเป็นครีเออติกัน มีเพียงแค่การลงไปหาอยู่หากิน แลกเปลี่ยนสิ่งของกัน แต่ก่อนฝั่งกัมพูชา ก็ยังไม่มีชุมชน หมู่บ้าน ต่อมาประมาณ 66 ปีที่แล้วก็เริ่มอยู่กันเป็นชุมชน มีบ้านอยู่ประมาณ 10-20 หลังคาเรือน แล้วก็มาหยุดการข้ามไปฝั่งกัมพูชา เพราะเริ่มพอมีพอกินแล้ว ไม่แร่นแค้นอดอยาก เพราะมีฝาย แหล่งน้ำ มีที่ทำกินสมบูรณ์มากขึ้น (สัมภาษณ์, นายรี พรหมพล) ³

² ผู้ให้ข้อมูล นายหลอม มั่งเมือง อายุ 88 ปี บ้านเลขที่ 5 หมู่ 3 ตำบลบักดอง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ

³ ผู้ให้ข้อมูล นายรี พรหมพล บ้านเลขที่ 12 หมู่ 4 ตำบลบักดอง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ

ภาพที่ 4 – 17 ตัวอย่างพลอยของชาวบ้านคุ้มเปี้ยะปลาย อ.ตะเปียงปราสาท จ.อุดรธานี

บ้างเดินทางไปทางจรกเปี้ยะปลาย หรือ จระโกม (ภาษาเขมร) แปลว่าข้างลอดผ่านช่องไม่ได้ จะได้เลื้อยคุบข้าง ออกมาบางส่วนเพื่อให้ผ่านไปได้หัวเสา (เขตตำบลกันทรอม ห้วยจันทร์) เดินทางไปเพื่อไปขายข้าวสาร วิธีการนำข้าวสารไปขาย จะเอาข้าวสารบรรจุในกระสอบที่ทำจากใบกระแซง มัดและทาม โดยใช้ไม้ไผ่สอดเข้าไปในถุง เมื่อนำข้าวสารไปถึง จะมีกุลาชื่อนายระยะ เป็นชาวแกวหรือเวียดนาม เป็นพ่อค้าคนกลางขายให้กับพญา ถ้วยละ 1 บาท ข้าวสารเป็นสินค้าที่ขายดีมาก เนื่องจากตรงบ่อพลอย (เดิมเรียกบ้านไผ่หรือชรกกระแซย ชรกตร้าเจก) ไม่มีข้าวกิน ถ้าต้องลงไปถึงหมู่บ้าน ระยะทางไกลมาก คุณตาริพรหมพล เดินทางไปเพื่อเอาข้าวสารไปขาย เพื่อนำมาเป็นสินสอดจำนวน 140 บาท (สมัยนั้น) คุณตาริพรหมพล จะต้องเดินทางไปถึง 3 เทียว จึงจะครบค่าสินสอด” เมื่อเก็บเงินได้พอค่าสินสอดครบแล้วแต่งงาน คุณตาริ ไม่เคยเดินทางลงไปฝั่งกำพูชาอีกเลย จนกระทั่ง 18 ปี หลังจากแต่งงานได้เดินทางไปอีกครั้งกับ หลวงปู่หงส์ อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ วัดเพชรบุรี และในปีนั้นภรรยาได้กำเนิดบุตรชาย จึงตั้งชื่อว่า มน หรือนายทวิ พรหมพล

ภาพที่ 4 – 18 เงินสตางค์ที่ใช้ในอดีตในการซื้อขายของชาวบ้าน

นอกจากนี้ชาวบ้านบางคนได้มีการค้าขายโดยใช้เส้นทางช่องพระพลัยในการสัญจรไปมา เช่น พ่อค้าคนไทย คือคุณตาระยะ (กุลาคคนไทย) เป็นพ่อค้าคนกลางใช้วิธีหาของไปฝั่งกัมพูชา เวลาเดินทางไปค้าขายพ่อค้าสมัยก่อน ก็จะอาศัยตม่น้ำตามห้วย ห่อข้าวสารไปหุง แต่ละคนหาไปคนละประมาณ 40-45 ถ้วย อาหารมีเพียงพริกและเกลือเท่านั้น สมัยนั้นยังไม่มีกะปิ น้ำปลา ผงชูรส หนทางลำบากมาก สูงและต่ำ ลักษณะเส้นทางสัญจร มีลักษณะคดเคี้ยว ขึ้นลงเป็นที่เนินสูงสลับกัน แล้วเดินลงทางเรียบ เส้นทางที่ ผ่านดูตามร่องน้ำไหล ไปในทิศทางเดียวกัน เส้นทางเดิม คือ เส้นทางน้ำตกสำโรงเกียรติ มีบริเวณน้ำไหล เรียกว่า ระหามหรือ (ปะเลียมตึก) สูงประมาณ 50 เมตร ตกกลางคืนจะได้ยินเสียงเสื่อร้อง เลาะสันทางตามป่าไปถึงบริเวณ โดนเปียง ตำนกสุดท้ายที่จะถึงกัมพูชา ระหว่างเดินทางจะมีหมาป่าล่าสัตว์ทิ้งไว้ พ่อค้า ผู้คนที่สัญจรผ่านก็ได้เก็บมาทำอาหารรับประทาน ในอดีตการเดินทางข้ามไปมาสองฝั่งระหว่างไทยและกัมพูชา ผ่านทางช่องพระพลัย บางคนจะนำสัตว์เลี้ยงเดินทางไปด้วย เช่น หมา ไ่วช่วยตมกลิ่น เหา สัญญาณเตือนอันตรายต่างๆ เช่น จากสัตว์ป่า คนร้าย และจะต้องระมัดระวังคือ คนแอบจับตอนกลางคืนเพื่อทำร้าย ปล้นระหว่างเดินทาง

4.2.3 ความเปลี่ยนแปลงช่องผ่านแดนธรรมชาติช่องพระพลัย ในสมัยก่อนชาวบ้านสองฝั่งไทย และกัมพูชา มีการไปมาหาสู่กัน ค้าขาย แลกเปลี่ยนสิ่งของระหว่างกัน มีการเอาหนังกวาง เก้ง ไปขาย เดินทางผ่านเส้นทางพระพลัย / เปรียะปลาย ที่มีคลองน้ำมาก เช่น กรณีพ่อของยายเขียน (ชาวบ้านเปรียะปลาย) ค้าขายพวกงาช้าง เก้ง กวาง เดินทางไปขายทางโคราช เอาของไปไว้ที่โดนเอวาร์ ขึ้นเกวียนไปขายที่โคราช ชลบุรี จันทบุรี ก็ใช้เส้นทางช่องพระพลัย และหยุดไปช่วงหนึ่งที่เกิดสงคราม แต่เมื่อสงครามสงบ

คนไทยก็ไปแสวงโชคทางฝั่งกัมพูชา เบียดะปลาย มาค้าขาย ส่วนทางคนกัมพูชาก็เอาเนื้อแห้ง ปลา ร้า ไปขายที่ไทย แล้วก็จะซื้อของ เสื้อผ้า มีด เคี่ยมเกี่ยวข้าว เครื่องมือการเกษตร จอบ เสียม จากพ่อค้าชาวกลาที่เร่ขายในฝั่งไทย ขายของได้เงินไทย ใช้เงินซื้อข้าวของกลับมาฝั่งกัมพูชา เป็นลักษณะการขายไป ซื้อมา

ในปัจจุบันช่องพระพลัย ถูกปิดกั้นและห้ามชาวบ้านทั้งสองฝั่งเดินทางสัญจรไปมาหาสู่ ค้าขาย แลกเปลี่ยน หายู่หากินร่วมกันเช่นในอดีต สืบเนื่องจากปัญหาเรื่องภัยคอมมิวนิสต์ในอดีต ภัยสงครามภายในประเทศกัมพูชา ที่ทิ้งลูกระเบิดตามแนวชายแดนที่ยังเก็บกู้ไม่หมด และจากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ทั้งเรื่องความมั่นคง ความสัมพันธ์ การเมืองการปกครองของรัฐบาลทั้งสองฝั่ง กรณีพิพาทเขาพระวิหาร ทางของไทยและกัมพูชาได้ห้ามประชาชนทั้งสองฝั่งไม่ให้ข้ามไปมา ค้าขาย แลกเปลี่ยนกัน ความสัมพันธ์ของชาวบ้านสองฝั่งไทยและกัมพูชาจึงได้หยุดชะงักตั้งแต่นั้นมาถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2560) ทำให้ ผู้คนสองฝั่งหยุดการติดต่อ ค้าขาย แลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันของชาวบ้านสองฝั่ง แบบในอดีตได้ห่างเหิน แบ่งเขาแบ่งรามากขึ้น ช่องผ่านแดนธรรมชาติช่องพระพลัย ที่เคยทำหน้าที่เป็น ตัวเชื่อมประสาน สานความสัมพันธ์ของผู้คนทั้งสองฝั่งในการพึ่งพาอาศัยกันทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมก็ถูกปิดไม่สามารถทำหน้าที่ได้ดังเดิม เพื่อให้ทั้งสองประเทศได้พัฒนาทั้งด้านสังคมและเศรษฐกิจ และเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม ที่จะก่อให้เกิดความร่วมมือในการเป็นสมาชิกกลุ่มประเทศอาเซียนในเร็ววัน นี้ ซึ่งจะส่งผลต่อความสงบสุขของประชาชนและความมั่นคงของชาติต่อไป หน่วยงานในพื้นที่ได้มีการหารือ สร้างความสัมพันธ์ระหว่างชายแดนไทยและกัมพูชา เช่น ความสัมพันธ์ของเจ้าหน้าที่ไทยและกัมพูชา การติดต่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่ของไทยและกัมพูชาในพื้นที่ช่องพระพลัยซึ่งเป็นช่องเขาที่ตั้งอยู่ในเทือกเขาพนมดงรัก ที่ประชาชนทั้งสองประเทศใช้ในการเดินทางเข้าออกได้เพียงเส้นทางเดียวในแถบนี้มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารของไทยกับเจ้าหน้าที่ของกัมพูชา ได้มีการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันในรูปแบบกิจกรรมต่างๆ ในพื้นที่ร่วมกันมายาวนานต่อเนื่อง รายละเอียดพอสังเขป ดังนี้

1. กรมทหารพรานที่ 23 ค่ายสิงห์ดำ ได้ไปฝึกอบรมและให้ความรู้เรื่องการเกษตร เช่น การทำปุ๋ย อินทรีย์ ปุ๋ยชีวภาพ รวมทั้งการนำเครื่องอุปโภคบริโภค ไปมอบให้แก่เจ้าหน้าที่ทหารและประชาชนของฝ่ายกัมพูชาเป็นประจำ

2. กรมทหารพรานที่ 23 ได้จัดให้มีการประชุมพบปะกับเจ้าหน้าที่ทหารระดับสูงของกัมพูชาในพื้นที่ และได้ร่วมกับหน่วยทหารของกัมพูชาจัดกิจกรรมวันปีใหม่ งานวันสงกรานต์ ตลอดจนการร่วมงานกิจกรรมวันสำคัญอื่นๆ ตามประเพณีช่องเขาพระพลัยในโอกาสวันสำคัญต่างๆ เป็นประจำเพื่อเป็นการสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน อันจะก่อให้เกิดความเชื่อมั่น ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

3. เมื่อปี พ.ศ. 2544 และปี พ.ศ. 2546 นายจุม เจียต นายอำเภอตอเปียงปราสาท ซึ่งต่อมาได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรองผู้ว่าราชการอุดรธานี ราชอาณาจักรกัมพูชา ได้เดินทางเข้าไปเยี่ยมคารวะนายประเสริฐ อร่ามศรีวรพงษ์ นายอำเภอขุนหาญ เพื่อพบปะพูดคุยในเรื่องการขอให้มีการเปิดช่องผ่านแดนช่อง

เขาพระพะลัย เพื่อเป็นช่องทางการค้าแลกเปลี่ยนสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็น ในชีวิตประจำวันของประชาชนในพื้นที่ชายแดนทั้งสองประเทศ และเป็นช่องทางในการช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมแก่ชาวกัมพูชาในการเข้าอยู่ฉุกเฉิน เพื่อเข้ามารักษาพยาบาลในสถานพยาบาลของไทย

4. เมื่อปี พ.ศ. 2548 และปี พ.ศ. 2550 นายวัน กุซอล นายอำเภอตอเปียงปราสาท จังหวัดอุดรธานี ราชอาณาจักรกัมพูชา ได้เดินทางเข้ามาเยี่ยมคารวะนายเผด็จ แบนเนียน นายอำเภอขุนหาญ เพื่อพบปะแลกเปลี่ยนพูดคุยในเรื่อง การขอให้เปิดช่องพะพะลัย เพื่อเป็นช่องทางการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็นในชีวิตประจำวันของประชาชนในพื้นที่ชายแดนทั้งสองประเทศ และเป็นช่องทางการช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมแก่ชาวกัมพูชาในการเข้าออกฉุกเฉินเพื่อเข้ามารักษาพยาบาลในค่ายทหารของไทยจากการเจ็บไข้ได้ป่วย

5. เมื่อปี พ.ศ. 2552 นายวัน กุซอล นายอำเภอตอเปียงปราสาท จังหวัดอุดรธานี ราชอาณาจักรกัมพูชา ได้เดินทางเข้ามาเยี่ยมคารวะนายณรงค์ศักดิ์ พลศักดิ์ นายอำเภอขุนหาญ เพื่อพบปะแลกเปลี่ยนพูดคุยในเรื่อง การขอให้เปิดช่องพะพะลัย เพื่อเป็นช่องทางการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็นในชีวิตประจำวันของประชาชนในพื้นที่ชายแดนทั้งสองประเทศ และเป็นช่องทางการช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมแก่ชาวกัมพูชาในการเข้าออกฉุกเฉินเพื่อเข้ามารักษาพยาบาลในค่ายทหารของไทยจากการเจ็บไข้ได้ป่วย

6. เมื่อปี พ.ศ. 2553 นายนายณรงค์ศักดิ์ พลศักดิ์ นายอำเภอขุนหาญ ได้เดินทางไปเยี่ยมคารวะนายวัน กุซอล นายอำเภอตอเปียงปราสาท และอำเภออัลลองเวง โดยมีนายกักกาชาดอำเภอและคณะกลุ่มแม่บ้าน ได้นำอาสาสมัครประจำบ้าน เครื่องอุปโภคบริโภคไปมอบให้ประชาชนประเทศกัมพูชาทั้งสองอำเภอด้วย นอกจากนี้ได้จัดกิจกรรมแข่งขันกีฬา ฟุตบอล วอลเลย์บอล เพื่อเป็นการเชื่อมความสัมพันธ์มิตรต่อกัน ซึ่งมีข้าราชการประชาชนชาวไทยและชาวกัมพูชา ร่วมทำกิจกรรมเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดความสุขสนุกร่วมกันและมีความรักสามัคคีต่อกันได้เป็นอย่างดี

7. เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2557 นายโนว์ ซอน ดาราเก็ด นายอำเภอตอเปียงปราสาท จังหวัดอุดรธานี ราชอาณาจักรกัมพูชา และหัวหน้าส่วนราชการอำเภอ ได้เดินทางเข้ามาพบปะกับนายฉลอง เทอมวิระพงษ์ นายอำเภอขุนหาญ พร้อมทั้งหัวหน้าส่วนราชการอำเภอ ณ บริเวณฐานทหารพรานที่ 2302 ช่องเขาพระพลัยบ้านสันติสุขหมู่ที่ 13 ตำบลบักตอง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อพัฒนาสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ชายแดนในระดับอำเภอและเป็นการสร้างสัมพันธ์มิตรต่อกันระหว่างในอำเภอขุนหาญ และนายอำเภอตอเปียงปราสาท จังหวัดอุดรธานี ราชอาณาจักรกัมพูชา

นอกจากนี้ ในช่วง พ.ศ. 2535-2537 เป็นระยะเวลา 4 ปี ได้มีบริษัททำไม้ของพ่อค้าชาวไทยได้เข้าไปสัมปทานป่าไม้ในฝั่งกัมพูชา และได้รับอนุญาตจากรัฐบาลไทยในสมัยนั้นให้ชักลากไม้ที่ตัดได้ในพื้นที่สัมปทานกลับมายังประเทศไทย โดยใช้เส้นทางช่องเขาพระพลัยแห่งนี้เป็นเส้นทางลากไม้ขึ้น และจากการสอบถามประชาชนแถบชายแดนทั้งสองประเทศ พบว่า ตั้งแต่อดีตที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันประชาชนชาวไทย

และกัมพูชา ที่อาศัยอยู่ในเขตชายแดนบริเวณนี้น่าจะเป็นพื้นที่นั่งสืบทอดวิถีชีวิตเดียวกันมาตั้งแต่ดั้งเดิม โดยใช้เส้นทางช่องพระพลัยเป็นเส้นทางในการเดินทางสัญจรไปมาตามวิถีชีวิตอยู่แล้ว และการพึ่งพาอาศัยกัน ฉันทุนาติพื้นที่ที่พึ่งจะกระทำได้ แต่เนื่องจากทั้งสองประเทศไม่ได้เปิดช่องเขาพระพลัยให้เป็นช่องทางค้าขายระหว่างกันอย่างเป็นทางการ จึงไม่ได้มีการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างกันอย่างชัดเจนและกว้างขวาง หากมีการเปิดจุดผ่อนปรนการค้าช่องเขาพระพลัย จึงเชื่อว่าการติดต่อค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าอุปโภคบริโภค ระหว่างกัน จะมีมูลค่าสูงมากขึ้นเรื่อยๆ จะบังเกิดผลดีแก่ประชาชนทั้งสองประเทศ ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชายแดน มีการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ชีวิตความเป็นอยู่ และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจะทำให้ปัญหาอุปสรรคต่างๆ ที่เคยเกิดจากประเทศทั้งสองประเทศในพื้นที่ชายแดนก็จะลดน้อยลงไป อีกทั้งยังจะเป็นช่องทางสำคัญของประเทศไทยที่จะมีช่องระบายสินค้าออกไปยังประเทศเพื่อนบ้านได้อีกทางหนึ่งด้วย

ทั้งนี้ ที่ผ่านมาทางหน่วยงานในพื้นที่ได้มีแนวคิดที่จะเสนอความเห็นในการขอเปิดจุดผ่อนปรนการค้าช่องพระพลัย โดยทางฝั่งกัมพูชา นายอำเภอตอเปียงปราสาท เสนอความต้องการให้มีการเปิดด่านชายแดน (ช่องพระพลัย) เพื่อขนส่งสินค้าอุปโภคบริโภค รวมทั้งสอนค่าการเกษตรระหว่างกัมพูชาและไทย เพื่อช่วยชาวกัมพูชาที่มีฐานะความเป็นอยู่ที่ยากจนให้ได้ซื้อสินค้าในราคาถูก แต่ทางฝั่งไทยยังมีข้อกังวลและเกรงปัญหาที่เกิดขึ้น โดย นายอำเภอขุนหาญ ได้ขอความร่วมมือให้ฝ่ายอำเภอตอเปียงปราสาท แจ้งเตือนกำชับประชาชนของกัมพูชา ไม่ให้เข้ามาลักลอบตัดไม้ทำลายป่าในพื้นที่ฝั่งไทย ตลอดจนลักลอบลำเลียงยาเสพติดเข้ามาในราชอาณาจักรไทย

สำหรับด่านช่องพระพลัยนี้ เป็นด่านเชื่อมตรงสู่กลุ่มโบราณสถานสำคัญขนาดใหญ่อีกแห่งหนึ่งในฝั่งประเทศเพื่อนบ้าน คือ กลุ่มปราสาทและเมืองโบราณเกาะแกร์ ซึ่งเป็นนครหลวงเก่าของอาณาจักรขอมโบราณ ก่อนที่จะย้ายไปที่นครวัด ที่เมืองโบราณเกาะแกร์ มีปราสาทหินขนาดใหญ่-น้อย เท่าที่ได้รับการสำรวจแล้วจำนวนกว่า 1,000 แห่ง และมีปราสาทหินที่โดดเด่นหลายหลัง เช่น มหาปราสาทเกาะแกร์ รูปทรงปิระมิด พื้นที่เมืองโบราณเกาะแกร์ ขณะนี้อยู่ในรายการที่ประเทศกัมพูชา เสนอขอขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกอีกแห่งหนึ่ง แวดล้อมอยู่ในธรรมชาติที่ร่มรื่น สมบูรณ์ ของเขตอุทยานแห่งชาติกุเลนพรหมเทพ ซึ่งเขตเกาะแกร์ กำลังได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั่วโลกไม่แพ้นครวัดนครธม และเป็นแม่เหล็กการท่องเที่ยวที่ทางกัมพูชาได้กำหนดเป็นเส้นทางเชื่อมโยงระหว่างมรดกโลกนครวัด นครธม เกาะแกร์ อุทยานแห่งชาติกุเลนพรหมเทพ มรดกโลกปราสาทพระวิหาร ด่านช่องพระพลัย ถือเป็นเส้นทางตัดตรงดึงดูดผู้มาปราสาทเกาะแกร์และเมืองโบราณเกาะแกร์ ด้วยระยะทางประมาณ 45-50 กิโลเมตร จึงถือเป็นด่านใหม่ที่มีศักยภาพ บริเวณชายแดนศรีสะเกษ (<https://www.facebook.com/SisaketCityPage/>)

4.2.4 ปัญหาข้อจำกัดและศักยภาพของช่องผ่านแดนธรรมชาติช่องพระพลัย ในอดีตแม้ว่าช่องพระพลัยจะมีความสำคัญต่อวิถีชีวิต การหาอยู่หากิน การแลกเปลี่ยน ค้าขายของชาวบ้านทั้งสองฝั่งชายแดนไทยและกัมพูชา แต่ปัจจุบันมีข้อจำกัดในการใช้ประโยชน์เช่นในอดีต เนื่องจาก เป็นจุดที่มีความอ่อนไหว และเป็นช่องทางที่เฝ้าระวังในเรื่องต่างๆ ที่จะกระทบต่อความมั่นคงของทั้งสองประเทศ และที่สำคัญคือ ที่ตั้งช่องพระพลัย มีลักษณะภูมิประเทศเป็นช่องเขาอยู่ในเทือกเขาพนมดงรัก เป็นเทือกเขาสูง

ชั้น และตลอดแนวเทือกเขาทั้งในฝั่งกัมพูชา และฝั่งไทยเป็นหน้าผาสูงชัน และหุบเหวลึกมากมาย เป็นเส้นทางที่ใช้สัญจร ติดต่อกันมาระหว่างประชาชนทั้งสองประเทศได้เพียงเส้นทางเดียวเท่านั้น และในพื้นที่บริเวณช่องเขา ยังไม่ได้มีเจ้าหน้าที่ทหารของไทยและกัมพูชาตั้งจุดตรวจ/จุดสกัดตรวจตรา ในเขตแดนของแต่ละฝ่ายและลาดตระเวนร่วมกันตลอดแนวชายแดน ตลอดเวลา ดังนั้น ในปัจจุบันหากต้องมีการใช้เส้นทางช่องพระพลัย หน่วยงานในพื้นที่ยังมองว่ายังมีปัญหาข้อจำกัดและผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นตามบริเวณช่องพระพลัยหลายด้าน อาทิ

1. ผลกระทบด้านป่าไม้ และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หากมีการเปิดจุดผ่อนปรนการค้า ป่าในแถบนี้จะเป็นการยากที่ประชาชน ชาวกัมพูชาที่จะลักลอบป็นหน้าผาที่สูงชันและหุบเหวลึกมากมาย เข้ามาลักลอบตัดไม้ทำลายป่าและทรัพยากรธรรมชาติที่มีค่าในฝั่งไทย สำหรับป่าไม้ในเขตฝั่งไทยก็จะมีเจ้าหน้าที่พิทักษ์ป่า เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าพนมดงรัก ตั้งฐานปฏิบัติการในป่าผืนนี้ ออกตรวจตราตระเวน ป้องกันรักษาพันธุ์พื้นที่ป่าตลอดเวลาและรอบแนวป่า ยังมีแนวเขตของป่า กำหนดไว้อย่างชัดเจนตลอดแนว อีกทั้งเส้นทางไปยังช่องเขาพระพลัย ยังมีเจ้าหน้าที่ทหาร ตำรวจ และฝ่ายป้องกัน สนธิกำลังกันตั้งจุดตรวจ/จุดสกัด ร่วมกันป้องกันตรวจตราอีกชั้นหนึ่ง เป็นการยากที่คนไทยจะเข้าไปบุกรุกตัดไม้ทำลายป่าและทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม จึงไม่น่าจะมีผลกระทบที่เกิดขึ้นกับพื้นที่ป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติ แต่อย่างไรก็ตาม แต่กลับจะเป็นผลดีแก่พื้นที่ป่าไม้ ที่ได้มีจัดตั้งจุดตรวจ/จุดสกัด ป้องกันบุกรุกตัดไม้ทำลายป่า และทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม เพิ่มอีกชั้นหนึ่ง

2. ผลกระทบด้านยาเสพติด และการค้าอาวุธสงคราม หากมีการเปิดจุดผ่อนปรนการค้า เป็นการยากที่ประชาชนชาวกัมพูชาจะลักลอบป็นหน้าผาสูงชัน และหุบเหวลึกมากมาย นำยาเสพติดและอาวุธสงครามเข้ามาซื้อขาย ยังจุดผ่อนปรนการค้าและหากจะนำยาเสพติดและอาวุธสงครามเข้ามาทางช่องพระพลัย ก็จะมีเจ้าหน้าที่ทหารทั้งฝ่ายไทยและฝ่ายกัมพูชา คอยลาดตระเวนตรวจตราร่วมกันจับกุมผู้กระทำความผิดตลอดเวลาอยู่แล้ว สำหรับในฝั่งไทยเส้นทางตอนในเข้าไปยังช่องพระพลัยจะยังคงมีเจ้าหน้าที่ทหาร ตำรวจ และฝ่ายป้องกันสนธิกำลังร่วมกัน ตั้งจุดตรวจ/จุดสกัด ร่วมกันป้องกันตรวจตราอีกชั้นแรก และหากมีคนทำยาเสพติดหรืออาวุธสงครามเข้ามาส่งให้กับชาวกัมพูชา ในลานตลาดการค้าแลกเปลี่ยนสินค้าจะมีเจ้าหน้าที่ทหาร ตำรวจ และฝ่ายปกครอง คอยตรวจตรา ดูแล อย่างใกล้ชิดตลอดเวลา ในด้านยาเสพติด และการค้าอาวุธสงคราม จึงไม่น่าจะมีผลกระทบในพื้นที่จุดผ่อนปรนการค้าแต่อย่างใด

3. ผลกระทบด้านแนวเขตชายแดนระหว่างไทยและกัมพูชา ลักษณะภูมิประเทศช่องพระพลัย เป็นช่องเขาอยู่ในเทือกเขาพนมดงรัก เป็นเทือกเขาสูงชัน และช่องเขายังมีสันปันน้ำที่เป็นหุบเขาลาดเอียงที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แบ่งแนวเขตแดนไว้ชัดเจน ซึ่งเจ้าหน้าที่ทหารทั้งฝ่ายไทยและฝั่งกัมพูชา ต่างยอมรับสันปันน้ำบริเวณเป็นเขตอำนาจการปกครองของทั้งสองประเทศ ตลอดมาจนถึงปัจจุบัน ถึงแม้ในพื้นที่บริเวณนี้ทั้งหมด คณะกรรมาธิการร่วมเขตแดนไทย-กัมพูชา ยังไม่ได้มีการปักปันเขตแดนก็ตาม หากมีการเปิดเป็นจุดผ่อนปรนการค้าจึงไม่น่าจะมีผลกระทบในด้านแนวเขตแดนระหว่างไทยและกัมพูชา แต่อย่างใด

4. ผลกระทบด้านเส้นทางคมนาคมของทั้งสองประเทศ เส้นทางคมนาคมในฝั่งไทยเข้าสู่ช่องพระพลี เป็นเส้นทางสัญจรเก่าแก่โบราณ ในการเดินทางเข้าออกติดต่อกันไปมาระหว่างประชาชนชาวไทย กับ ประชาชนชาวกัมพูชา มาตั้งแต่อดีตกาลจนถึงปัจจุบัน เพราะประชาชนทั้งประเทศในแถบนี้เป็นญาติพี่น้อง กัน สืบสายโลหิตเดียว วงศ์ตระกูลเดียวกัน ทั้งขึ้นไปและลงมาตั้งแต่ดั้งเดิม ทางทหารยังได้กำหนด เส้นทางนี้ เป็นเส้นทางยุทธศาสตร์ทางการทหารและเป็นเส้นทางความมั่นคงในขณะเดียวกัน สำหรับในฝั่ง ประเทศกัมพูชาได้ก่อสร้างถนนต่อเชื่อมมากับถนนหมายเลข 56 สายอำเภอตอเปียงปราสาท จังหวัดอุดรมี ชัย – จังหวัดพระวิหาร ที่บริเวณสามแยกบ้านดำนบ้าย อำเภอตอเปียงปราสาท เข้าสู่ช่องพระพลีเป็น ระยะทาง 12 กิโลเมตร เสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงไม่น่ามีผลกระทบด้านเส้นทางคมนาคมของทั้งสองประเทศ หากมีการเปิดเป็นจุดผ่อนปรนการค้าแต่อย่างใด

5. ผลกระทบด้านแรงงานและการค้ามนุษย์ ช่องพระพลีเป็นช่องเขาอยู่ในเทือกเขาพนมดงรัก เป็นเทือกเขาสูงชันและตลอดแนวเทือกเขาทั้งฝั่งกัมพูชาและไทย เป็นหน้าผาสูงชันและเป็นหุบเหวลึกมาก มีเส้นทางสัญจรไปมาระหว่างประชาชนทั้งสองประเทศได้เพียงเส้นทางเดียว คือ ช่องพระพลีเท่านั้น และ ในพื้นที่บริเวณช่องเขา ได้มีเจ้าหน้าที่ทหารของฝ่ายไทยและกัมพูชาตั้งจุดตรวจ/จุดสกัด ตรวจตรา ลาดตระเวนร่วมกัน อยู่ตลอดเวลาอีกด้วย วัตถุประสงค์ของการเปิดจุดผ่อนปรนการค้า เพื่อเป็นช่องทาง การค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็นในชีวิตประจำวันของประชาชนในพื้นที่ชายแดนทั้งสอง ประเทศ จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาพื้นที่ชายแดนร่วมกัน ดังนั้น ช่องทางจุดผ่อนปรนช่องพระพลี จึงไม่ใช่เส้นทางที่จะให้แรงงานของกัมพูชาเดินทางเข้าประเทศ ไทยสู่ตอนในได้ และเส้นทางจากช่องพระพลีเข้าสู่ประเทศไทยตอนในยังจะมีเจ้าหน้าที่ทหาร ตำรวจ ฝ่าย ปกครอง สนธิกำลังกัน ตั้งจุดตรวจ/จุดสกัด ร่วมกันตรวจตราอีกชั้นหนึ่ง หากจะมีกลุ่มคนจากฝั่งไทยเขาไป รับแรงงานเข้ามาจาก ฝั่งกัมพูชาจากจุดผ่อนปรนการค้า จึงไม่น่าจะมีผลกระทบในด้านแรงงานและการค้า มนุษย์แต่อย่างใด

จากการศึกษา พบว่า การสร้างความสัมพันธ์ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยและกัมพูชา ยังมี เงื่อนไข ข้อจำกัดอยู่มาก ต้องตระหนักถึงความมั่นคง ปัญหา ข้อจำกัดให้รอบด้าน แต่หากชุมชนท้องถิ่นสอง ฝั่งมีการติดต่อค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้า และแสวงหาความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาความร่วมมือร่วมกัน รับทราบปัญหา หาทางแก้ไข ข้อเสนอแนะ การแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น ในบริเวณพื้นที่ชายแดนร่วมกัน รวมทั้งการจัดกิจกรรม แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างกันในช่วงโอกาสที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดความคุ้นเคย ความเชื่อมั่น ความวางใจซึ่งกันและกันอย่างแน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้นไป จะยังส่งผลให้การแก้ปัญหาชายแดน ต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และด้วยความสำคัญของช่องพระพลีที่ทำให้ผู้คนที่นี่ อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนทั้งสองฝั่งได้สานสัมพันธ์ที่หลากหลายผ่านการทำมาหากิน ไปมา หาซื้อ ค้าขาย แต่งงาน เกิดเป็นความสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่างประเทศได้ และมองถึงแนวโน้มข้างหน้าโลกจะมีความ เสรี ก้าวข้ามเขตแดนมากขึ้น การติดต่อสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านเป็นสิ่งที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนาแลกเปลี่ยน เรียนรู้ซึ่งกันและกันได้มากยิ่งขึ้น การศึกษาความสำคัญและความเปลี่ยนแปลงช่องผ่านแดนธรรมชาติช่อง

พระพลัยของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยและกัมพูชาเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ช่องพระพลัยได้ทำหน้าที่ช่วยเหลือชีวิตผู้คนชุมชนทั้งสองฝั่งให้กลับมาใช้ชีวิตชีวาช่วยเหลือ เกื้อกูล พึ่งพาอาศัยกันทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม บนฐานความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

4.3 ความเปลี่ยนแปลงของความสัมพันธ์ของคนในชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย -กัมพูชา (ตำบลบักดอง-คุ่มเปรียะปลาย)

จากการศึกษา พบว่า ชาวบ้านสองฝั่งไทยและกัมพูชา ตำบลบักดองและคุ่มเปรียะปลาย มีประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงเกี่ยวข้องกันมา ผ่านเส้นทางช่องพระพลัยที่เป็นช่องทางการติดต่อค้าขาย แลกเปลี่ยนกัน ในสมัยก่อนที่ผู้คนสามารถเดินทางข้ามแดนเพื่อแสวงโชค แลกเปลี่ยน ค้าขาย ทำให้เกิดความสัมพันธ์ข้ามแดนของผู้คนบ้างแต่งงานไปตั้งรกรากที่กัมพูชา บ้างมาค้าขายที่ฝั่งไทย เกิดเป็นเครือญาติ เพื่อนเกลอกัน ในปัจจุบันชาวบ้านสองฝั่งชายแดนไทยและกัมพูชา ตำบลบักดองและคุ่มเปรียะปลาย ใช้ภาษาพูดคือภาษาเขมรที่มีความใกล้เคียงกันแม้จะเป็นภาษาเขมรท้องถิ่นไทยและภาษาเขมรประเทศกัมพูชาก็ตาม มีสำเนียงพูดใกล้เคียงกันสามารถสื่อสารกันได้เข้าใจเป็นอย่างดี คำศัพท์ส่วนใหญ่เหมือนกัน อาทิ

คำศัพท์ภาษาเขมรสองฝั่งไทย-กัมพูชา		
ตำบลบักดอง (ไทย)	คุ่มเปรียะปลาย (กัมพูชา)	ความหมาย
สเล็กเกรีย	สเล็กเกรีย	ตะไคร้
ตำโรง	ตำโรง	มันสำปะหลัง
โก กะใบ	โก กะใบ	วัว ควาย
โดง	โดง	มะพร้าว
เจก	เจก	กล้วย
ขเนอร์	ขเนอร์	ขนุน
ละฮง	ละฮง	มะละกอ
อัมปิล	อัมปิล	มะขาม
สวาย	สวาย	มะม่วง
โปรีะ	โปรีะ	ผู้ชาย
สไลย	สไลย	ผู้หญิง

คำศัพท์ภาษาเขมรสองฝั่งไทย-กัมพูชา		
ตำบลบักดอง (ไทย)	คุ้มเปรี๊ยะปลาย (กัมพูชา)	ความหมาย
ปรอฮก	ปรอฮก	ปลาร้า
อนโทนู โจ๊ะฮเพ็กตัก	เอ็นโทนู	รู้จักน้ำ
แพนก	แพนก	ตา
เมื่อด	เมื่อด	ปาก
จะโม๊ะ	จะโมะ	จมูก
ตะจิก	ไตรจิก	หู
กอ	กอ	คือ
บาทได	บาทได	ฝ่ามือ
แกงได	แกงได	ข้อศอก
พลตได	พลตได	น่องแขน
ก๊วลได	ก๊วลได	ต้นแขน
เจิง	เจิง	ขา
ก๊วลเจิง	ก๊วลเจิง	ต้นขา
กะบสลงจั้งก๊วง	กะบาลจั้งก๊วง	หัวเข่า
พลตจั้ง	พลตจั้ง	น่องขา
กอจั้ง	กอจั้ง	ข้อขา

สมัยก่อนบ้านเรือนฝั่งกัมพูชามีไม่มาก เป็นป่า คนอยู่กันท่ามกลางป่า สัตว์ป่าเยอะ มีพื้นที่จำนวนมากแต่ไม่ได้ทำนา ส่วนใหญ่ขุดพลอยขาย ซื้อข้าว ฝั่งไทยเอาข้าวไปขาย บางคนทุนไป หาบไป ใช้เงินไทยในการซื้อขาย นอกจากข้าว เป็นน้ำตาล กระเทียม กุ้งแห้ง ฝั่งกัมพูชา มีเนื้อ เนื้อช้าง วัว แกะ มีค่าจ้าง 5 บาท ให้คนหาบ แรงงานที่เป็นลูกหาบชาวเขมรไม่มี มีแต่ฝั่งไทยรับจ้างหาบ เป็นคนตัวใหญ่ๆ บ่าใหญ่

ก่อนที่ทางการสองฝั่งจะปิดไม่ให้ชาวบ้านข้ามไปมาผ่านทางช่องพระพลัย เส้นทางช่องพระพลัยนับว่าเป็นช่องทางที่สำคัญต่อการค้าขาย แลกเปลี่ยนของชาวบ้าน เช่น ตาเรียน คำใส เป็นคนบ้านไพร ตำบลไพร อำเภอบึงสามพัน จังหวัดศรีสะเกษ ได้ข่าวว่า ที่กัมพูชา หาเงินง่าย รู้ว่ามีช่องทางการทำมาหากินก็ลงไป อาชีพที่ทำคืออินทรี (นายฮ้อย) มีนายทุนซื้อวัวควายแต่ตาเรียน ทำหน้าที่ไล่ต้อนวัวควายขึ้นมาให้นายทุนที่ซื้อ ใช้ช่องพระพลัยเป็นจุดค้าขาย ซื้อวัวควายกันของคน 2 ฝั่ง ตัวละ 300-400 -1,000 บาท

แล้วแต่นาต หรือตกลงกัน ตาเรียน กับพ่อรัตน์ ไปด้วยกัน ซื้อเสร็จแล้วเอาขึ้นมาก็จะเอาวัวควายไปพักที่คอกของตาเปา ที่บ้านกันตร๊วง ตำบลห้วยจันทร์ อำเภอบุณฑล จังหวัดศรีสะเกษ เขาไปจะเอาเคียวเกี่ยวข้าวไปขาย ครั้งหนึ่งประมาณ 50 อัน อันละ 50 บาท (เราสั่งวัวเขาไว้ แล้วไปเอาที่ช่องพระพลัย เขมรสั่งเคียวเกี่ยวข้าวจากไทย) ประมาณ 1 ปี ทหารฝั่งไทยปิดช่องไม่ให้ใช้เป็นเส้นทางซื้อขายวัวควาย ให้เปลี่ยนไปใช้ที่ช่องสง่า (ณ ตอนนั้นยังไม่ได้เป็นช่องถาวร) โดยไปบุกเบิก เวลาลงไปกัมพูชาต้องแอบลงไปจะไปทางแสน้อย ภูเลน แต่ถ้าซื้อวัวควายได้แล้ว ทหารก็ให้ขึ้นผ่านทางช่องสง่าได้ แล้วก็เอาวัวควายมาพักที่คอกของนายเปา บ้านกันตร๊วง ตำบลห้วยจันทร์ แล้วก็มีคนมาติดซื้อขายวัวควายจากคอก

พ่อรัตน์ คำใส ต้อนควายที่ซื้อมา 100 ตัว มาทางช่องพระพลัย ตอนนั้นทหารไทยกักไว้ 50 ตัว เพื่อตรวจความแข็งแรง เอามาได้ 50 ตัว ได้ค่าจ้างจากการดูแล ต้อนวัวควาย ตัวละ 50 บาท มีตัวที่รอดบ้าง ตายบ้าง ให้กับทหารบ้าง ส่วนที่เอามาได้จะพักที่คอกนายเปา แล้วซื้อขายกันไปจากคอก ส่วนที่เอาไม่ได้ พ่อรัตน์ก็เป็นคนไปเลี้ยงให้ 1 เดือน แล้วทหารก็ให้เอาขึ้นไปได้ทั้ง 50 ตัว แล้วก็เอาไปพักที่คอกนายเปาเหมือนเดิม อยู่ได้ประมาณ 3 – 4 เดือน ทหารไทยที่ช่องพระพลัยก็ปิดช่องไม่ให้มีการขนวัวควายขึ้นมาอีกเลย อยากให้ไปมาง่ายเหมือนในอดีตเพราะหาकिनง่าย ถ้าไปมาช่องพระพลัยได้ก็จะถามทางกัมพูชาว่าอยากได้อะไร เราก็มาหาสินค้า สิ่งของลงไปขายให้เขา เขากลับขึ้นมาก็ซื้อเห็ด หวาย กลับขึ้นมา หลังจากปิดช่องพระพลัย พ่อรัตน์ ก็ถูกว่าจ้างไปคุมคนงานทำทางจากอัลลองเวง – เสียมเรียบ เพราะสามารถพูดสื่อสาร โดยบริษัทหนึ่งของไทย ใช้เวลาทำงานตรงนี้ 1 ปี เหนื่อยกับการทำงาน มีการแข่งขันกัน ก็เลยออกมา และมาทำไร่ทำนาที่สำโรงเกียรติมาถึงปัจจุบัน

ตาระเียะ เป็นคนก่อตั้งหมู่บ้านตรัมจาร และเป็นเจ้าพ่อบ่อกัมปาง คนขุดพลอยต้องขายให้เขา กฎของบ่อใครทำผิดก็จะถูกลงโทษเวลามีคนทำผิด ตาระเียะก็เป็นคนตัดสิน ลงโทษ โดยการตีตรวน เอาไม้มาล้อมมือ ล้อมขา ตาระเียะไม่ใช่เจ้าหน้าที่ แต่เป็นคนที่มีอำนาจตัดสินคนทำผิดได้ ถ้าไม่ผิดก็ไม่ลงโทษ ไม่ได้ใช้อำนาจในทางที่ผิด เวลาซื้อทอง ซื้อแก้ว ก็จ้างคนหาขึ้นมา เทียว 5 บาท ขึ้นมาทางช่องพระพลัย ตาระเียะเป็นกุลาทาทางจันทร์ เวลาไปมา ก็จะมีลูกน้องคอยมารับมาส่ง ตาระเียะมีเมียเป็นคนเขมรเวลามาก็นั่งรถมา มาพักที่ศรีสะเกษ แล้วก็เดินทางที่ช่องพระพลัย ตอนที่ตาระเียะลงมา คนที่ขุดพลอยก็จะมารอรับ เหมือนดีใจว่าจะมาซื้อพลอย ถ้าพลอยไม่ถึงกะรัต จะไม่มีราคา ถ้าครึ่งเม็ดไม่มีราคา ถ้าน้ำหนักพลอยถึงกะรัตขึ้นไปจะมีราคาเม็ดเท่าเม็ดข้าวโพด ประมาณ 10 เรียล ใช้เงินไทยซื้อ สมัยนั้นเป็นธนบัตรใบละบาท (ร.8) สีเขียวๆ สีขาว แต่ก่อนบ่อพลอยที่แยกออกจากบ่อกัมปาง ก็จะมีบ่อบ้านโนน (ที่เป็นโนน) บ่อบ้านมะขาม บ่อทราย บ่อตานี จะอยู่เรียงกันไป มีเคียวเสื่อเป็นของป้องกันอันตราย โดยการเป่าเคียวเสื่อสัตว์ป่าได้ยินก็จะหยุด ไม่กล้าเข้ามาทำอันตราย และเอาก่อนดินมาเป่าคาถาแล้วโยนออกไปเพื่อกันพวกสัตว์ร้าย เป็นความเชื่อว่าขับไล่อันตรายอย่ามาใกล้ ไปทำกระท่อมที่บ่อ เวลาไปขุดพลอยก็จะพักที่บ่อ ไม่มีการแบ่งว่าบ่อของใคร เวลาร่อนพลอยใช้ตะแกรงร่อน ก้อนหินอันใหญ่ๆ ทิ้งก่อน เหลือเศษเล็กๆ ค่อยมาเลือกพลอยที่สวยงาม

ผู้ให้ข้อมูล (ไม่ประสงค์ระบุชื่อ) เคยไปเป็นล่าม ให้กับพ่อค้ากุลาทางไทย พุดเขมรให้กับชาวบ้านเขมร และเป็นผู้ประสานให้คนซื้อขายวัว ควาย ถ้ามีพ่อค้าจะลงไปซื้อวัวควาย ก็จะแจ้งคนฝั่งกัมพูชาเอาวัวควายมาให้ ถ้าเขาตกลงกันก็ซื้อขายกัน ตรงช่องพระพลัย วัวควายตัวไหนตีราคาตกลงจ่ายเงินซื้อทีละตัวจ่ายเงินแล้วก็ส่งวัว ควายให้ข้ามมาฝั่งไทย โดยล่าม/ผู้ประสานจะได้ค่าแรงคิดเป็นเงิน 10 บาท เมื่อซื้อ-ขายได้ 1 ตัว การซื้อวัวควายในช่วงนั้นประมาณ 1 ปีครั้งที่มีการซื้อขายได้อย่างถูกกฎหมาย เพราะรัฐบาล 2 ฝั่งรับและอนุญาต เพราะมีการกักกัน มีการฉีดวัคซีนสัตว์เรียบร้อย แต่ก็จะมีการตรวจขนสัตว์ข้ามมาของเจ้าหน้าที่มีทั้งด่านของป่าไม้ ปศุสัตว์กักกันสัตว์ ด่านศุลกากร (สุรินทร์) และเคยไปอยู่กัมพูชา พ่อแม่อุ้มไปตัวยังแดงจำความไม่ได้ กลับมาตอนอายุ 30 ปี ได้เมียคนกันทรลักษ์ กลับมาไทยเพราะมีสงคราม สมัยก่อนลาวไปอยู่ฝั่งกัมพูชาเยอะ เขมรพุดลาวได้ ลาวพุดเขมรได้ บ่าวสาวจับกัน ได้ผิวเขมร-ลาว ได้เมียเขมร-ลาว อยู่ร่วมกัน ทำบุญร่วมกัน เข้าวัดเข้าวา ทำบุญเก่ง วันบุญวันพระ บ่าวสาวเข้าวัด ตอนนั้นมีวัดแล้ว ชื่อวัดบ้านจารย์ (ดอกจาน - ภาษาลาว ทองกวาว - ภาษาไทย)

หลังจากที่ผู้ให้ข้อมูลกลับมาฝั่งไทย มีพี่ชายอยู่ (แต่ตอนนี้ตายแล้ว) น้องก็ไปขึ้นไทยทางบ่อโพลิน ข้ามมาเป็นจันทบุรี ปัจจุบันไม่ได้ติดต่อกัน หลานอยู่ทางจังหวัดพระวิหาร ก็ได้ติดต่อกันเหมือนกันตั้งแต่แยกกัน พี่ไปทางน้องไปทาง มีบางคนไปแคนนาดา เพราะมีการสู้รบ ทางองค์การสหประชาชาติมีการรับผู้ลี้ภัยไปประเทศที่ 3 ตอนผู้ให้ข้อมูลขึ้นมาไทย มีลูก 2 คนแล้ว อายุประมาณ 26-27 ปี ตอนขึ้นมาใช้ทางช่อง 8 หลัก มีหินใหญ่ 9 ก้อน แต่นับเรียกว่า ช่อง 8 หลัก

ชาวบ้านสันนิษฐานว่าน่าจะก่อนปี 2500 ที่ชาวบ้านจะไปมาผ่านช่องพระพลัย เพื่อหาโชค หาเพื่อนเกลอ มีการนำข้าวสาร เกลือ ไปแลกอาหาร เนื้อสัตว์ (เนื้อช้าง) ปลา ร้า ไปเรื่อยมาจนมีพ่อค้าไทย มีการไปมาหาสู่ กัน ค้าขายกัน บางคนไปแต่งงานมีครอบครัวอยู่ทางกัมพูชา ไปเป็นครู จนกระทั่งถึงปี 2051 ทางเขมรอ้าง สิทธิในการเป็นเจ้าของปราสาทเขาพระวิหาร ต่อมามีการยื่นให้ศาลโลกตัดสิน เมื่อปี 2502 จนกระทั่งศาล โลกตัดสินในปี 2505 ให้เขมรมีสิทธิในปราสาทเขาพระวิหาร หลังจากนั้นการไปมาหาสู่ก็หยุดชะงักลง แต่ก็มีการไปมาหาสู่กันบ้างของชาวบ้านแต่ไปแบบไม่ให้ใครเห็น ไม่เป็นทางการ ผู้ให้ข้อมูลคนหนึ่งเล่าว่า “ในช่วงที่นายพลลอนนอน ยึดอำนาจจากศรีหนุ ในระหว่างนั้นก็มีการเปิดความสัมพันธ์ของ ไทยและเขมร ชาวบ้านก็เริ่มไปมาหาสู่กันอีกครั้ง ต่อมา ปี 2518 พอลพต ได้เข้ายึดอำนาจจากรัฐบาลลอนนอน และปราบปรามฝ่ายตรงข้าม ทำให้ประชาชนที่อยู่ตามตะเข็บชายแดนกลัวอำนาจรัฐบาล ก็พากันอพยพมาอยู่ฝั่งไทย ช่วงเขมรแดงมีอำนาจ ทำให้การไปมาของชาวบ้าน 2 ฝั่ง หยุดชะงัก บวกกับแนวร่วมคอมมิวนิสต์ (ผคท.) ที่เข้ามาในพื้นที่ พื้นที่กลายเป็นพื้นที่สีแดง คือมีการแทรกซึมอยู่ของแนวร่วม ผคท. ชาวบ้านไม่กล้าไปเพราะกลัวว่าถูกมองว่าเป็นสาย หรือเป็น ผคท. ด้วย..”

ทั้งนี้เมื่อมีการใช้พรมแดนแบ่งแยกผู้คน และสถานการณ์ เหตุการณ์ต่างๆ ตามแนวชายแดนในแต่ละช่วง แต่ละยุคสมัยได้ปิดกั้นผู้คนสองฝั่งทำให้เกิดการหยุดชะงักด้านความสัมพันธ์ การเคลื่อนย้ายของผู้คน และเกิดการแบ่งความเป็นคนไทยและกัมพูชา ซึ่งในอดีตชาวบ้านข้ามไปมาแสวงโชค แลกเปลี่ยนค้าขาย ตามแนวชายแดนระหว่างชาวบ้านไม่สามารถทำได้ และชาวบ้านที่เคยข้ามไปมาในอดีตได้ขาดการ

ติดต่อกับญาติพี่น้อง เช่น ปัจจุบันชาวบ้านตรำจานที่อาศัยอยู่ในคุ้มเปรี้ยะปลาย เป็นคนจากฝั่งไทยที่อพยพไปอยู่ฝั่งกัมพูชา เพราะในอดีตมีแต่คนไทยที่อพยพลงไปทำมาหากิน แล้วก็มีครอบครัว มีสามี ภรรยา เป็นคนกัมพูชา บางกรณีเป็นคนไทยทั้งครอบครัว อพยพลงไป มีลูกแล้วลูกเกิดที่กัมพูชา พอมีสงครามอพยพกลับขึ้นฝั่งไทย เขาก็ว่าเป็นคนกัมพูชาอพยพมา หรือกรณีของตาพล เกิดที่เจียมแสน คุ้มเยียง อ.จอมกระสาน จ. พระวิหาร ประมาณปลายปี 15 (พ.ย.) เชมรแดง โดยนายพลพลพต (ตาม้อก) ตอนนั้นมีเหตุการณ์ไม่สู้ดี ที่กุเลน อ.จอมกระสาน เชมรคิดว่าถ้าเป็นคนทางนั้นจะให้ไปเรียน แต่ความหมายคือ เอาไปฆ่า ถ้าใครรวยกว่า เก่งกว่า คนที่มีความคิด จะถูกเชมรแดงฆ่าตาย ตอนที่รู้ข่าวว่าเขาจะให้ไปเรียน (ไปฆ่า) เหตุการณ์ข้างในมีสัญญาณ รู้ถึงความไม่ปลอดภัย พวกกันขึ้นมาทางช่องพระพลัย มีคนทั้งคนและพระจาก วัดกวางยง วัดราแจ็ก วัดกันตรูจ แต่ในขณะที่พวกกันเดินมา ทหารเชมรแดงขึ้นมาตามมา ต่างคนต่างสู้กัน และกลัว ขึ้นมาทางช่องพระพลัยไม่ได้เพราะสูง เปลี่ยนไปขึ้นที่พนมไทย แล้วยุ บ้านโดนอาว อ.กันทรลักษ์ ขึ้นมาได้ประมาณ 107 คน และไปที่โดนอาว ทหารเชมรเสรี ที่อยู่เขาพระวิหารรู้ข่าวว่ามีชาวบ้านอพยพมา มาถามชาวบ้านว่าใครอยากอยู่เป็นทหารด้วยกัน หรือไม่ก็ไปอยู่กับญาติที่ไทย ก็มีทั้งคนที่สมัครใจเป็นทหาร และบางส่วนไปอยู่กับญาติที่ฝั่งไทย จะมีข่าวว่ามีเชมรอพยพ (ตาปัด เป็นคนแจ่งข่าว) ใครมีญาติเชมรก็ไปดูว่ามีญาติตัวเองหรือไม่

กรณีตาพล มีป้าชื่อนางพง เป็นเมียของนายเลง เป็นคนเชมร ซึ่งเคยลงไปทำมาหากิน หาปลา หาของกินต่างๆ ไปถามหานายเลงว่าได้ขึ้นมาหรือไม่ แต่ไม่เห็นนายเลง แต่มีคนหนึ่ง (ตาปัด) ที่รู้จักว่ามีหลานของนายเลง คือ ตาพล ขึ้นมาด้วย ป้าพง เลยถามว่ามาอยู่ที่บ้านตาเล็ดด้วยกันหรือไม่ ตาพลก็เลยมาอยู่ด้วย มาอยู่ 1 ปี ช่วยทำงานทำไรนา แล้วก็กลับไปอยู่เขาพระวิหาร จากนั้นพระที่มาด้วยกันมาจำวัดที่บ้านโดนอาว แล้วก็ไปรับตาพลมาอยู่ที่โดนอาว แล้วให้ตาพลไปเรียนภาษาเชมรที่เขาพระวิหาร

พอทหารเชมรแดงยึดประเทศไทยก็แยกย้ายกันเพราะกลัว ประมาณปี 2516 ตาพลก็กลับมาอยู่ที่บ้านตาเล็ดกับนางพง นางพงเลยยกลูกสาวให้ ตาพล แล้วเป็นครอบครัว ทำมาหากินช่วยกันอยู่บ้านตาเล็ดมาจนถึงปัจจุบัน (2560) แล้วตาพลก็ไม่ได้ติดต่อ พบเจอญาติพี่น้องทางกัมพูชาอีกเลย (แล้วได้เจอกันวันที่ทีมวิจัยลงพื้นที่โอราดูน) ตาพลได้พบญาติที่กัมพูชา คือ นางจัน เขียน ซึ่งเกิดที่ไทย และมีพ่อเป็นคนจันทบุรี แม่เป็นคนตำบลรุ้ง อำเภอกันทรลักษ์ พวกกันไปทำมาหากินที่กัมพูชา จับจองที่ทาง แล้วก็อยู่ทางฝั่งกัมพูชา สามีนางจัน เขียน มีอาชีพค้าขายสัตว์ป่า ของป่า เอามาขายที่ฝั่งไทยใช้เส้นทางช่องพระพลัย ด้วยเหตุที่ว่าพ่อของนางจัน เขียน เป็นคนที่มีอาคม พินแทงไม่เข้า แต่ก็มีคนที่ทำร้าย โดยการใช้ไม้เสียบทางทวาร ทำให้เสียชีวิต แล้วนางจัน เขียน กับสามี ลูกหลานก็อยู่ทางฝั่งกัมพูชาตั้งแต่นั้นมา ปัจจุบันอาศัยอยู่ภูมิล่อราดูน คุ้มเปรี้ยะปลาย สรกดะเปียงปราสาท เขตอุดรมิซย ในอดีต ทำอาชีพเลี้ยงวัว ซื้อขายกันทางช่องพระพลัยกับนายฮ้อย ปัจจุบันยังเลี้ยงวัวควายเหมือนเดิม แต่ไม่ได้ซื้อขายทางช่องพระพลัยแล้ว

เมื่อถึงช่วงที่ข้ามไปมาไม่ได้ คน 2 ฝั่ง ก็ต่างคนต่างอยู่ ไม่ได้ไปมาหากัน ถ้าหากเปิดข้ามได้ก็อยากไปเพราะว่ามีญาติอยู่ฝั่งนั้น เพราะเคยไปอยู่นาน มีญาติ เหมือนบ้าน พ่อแม่ก็ตายอยู่ฝั่งกัมพูชา หลังจากที่มีการห้ามไปมาก็ไม่ได้ลงไปอีกเลย ไม่ได้ไปก็คิดถึง ถ้าลงไปได้ก็จะไปหาพี่น้อง ไปเล่นกับพี่น้อง บ้านเคยอยู่

พ่อแม่ก็ตายผั่งนั้น ตอนนี้มีหลายอยู่ น้องคนหนึ่งก็หายไป ไม่รู้หายไป เป็นตายอย่างไร ผั่งกัมพูชาก็อยากมาหาพี่น้อง ผลกระทบเมื่อไม่ได้ข้ามไปมาหากัน 2 ผั่ง ไม่ได้มีผลต่อการใช้ชีวิต ทำมาหากิน เพราะพอมีที่ทางทำกิน เพียงแต่ทางด้านจิตใจ ทางความรู้สึกมันไม่ได้เจอพี่น้องก็คิดถึง อยากให้เหมือนในอดีตที่ไปมาหาสู่ติดต่อกันได้ สิ่งที่ยากได้คือ การได้เจอเจอญาติพี่น้องที่ห่างหาย หินจากกันมานาน พอได้มาเจอกันแล้วมันมีค่ายากที่จะบอกได้ อย่างกรณีของ นายพล หลังจากที่มาอยู่บ้านตาเส็ด มาเป็นเวลา 30-40 ปี ก็ยังคิดอยู่ว่า ญาติพี่น้องที่อยู่ผั่งกัมพูชาจะยังมีชีวิตอยู่หรือไม่ หรือมีใครอยู่ทางนั้นบ้าง

การได้ไปหาญาติพี่น้องผั่งนั้น ตอนแรกยังจะไม่รู้จักกัน ถ้ามไปถามมาปรากฏว่าเป็นญาติกัน แล้วใจเขาก็รู้สึกปราบปลื้ม มันบอกออกมาเป็นคำพูดไม่ได้ แต่ในความรู้สึกมันเป็นจิตวิญญาณที่บ่งบอกยาก ว่าเขาได้ไปเจอเจอสิ่งที่โหยหามานาน อยากจะพบเจอกันแต่ว่าในอดีตที่ผ่านมามันมีอุปสรรคหลายๆ อย่างที่ไม่สามารถไปมาได้ อย่างช่องพระพลัย ก่อนหน้านั้นก็มีคนข้ามไปมาได้ในอดีต แต่หลังจากนั้นมาก็เป็นอุปสรรคจากนโยบายของรัฐบาล การไม่ได้ไปมาหาสู่กัน ทางผ่านก็กลายเป็นทางรก เมื่อมีโอกาสได้ไปโดยที่ไม่ได้ใช้ช่องทางเดิมเป็นช่องทางที่เปิดโดยถูกต้องตามกฎหมายก็คือช่องสง่า ถึงแม้จะไกลสักแค่ไหน ร้อยกว่ากิโลก็ถือว่าไกล รวมจากบ้านบักดอง-ช่องสง่า-คุ้มเปรี้ยะปลาย ก็เกือบสองร้อยกิโลเมตร ก็พยายามดันดันไปหาจนเจอ ก็เป็นสิ่งที่เรียกว่ามีค่ามากสำหรับชาวบ้านสองผั่งไทยและกัมพูชา

ภาพที่ 4 – 19 ตาพลและยายเชียน ญาติพี่น้องสองผั่งไทย-กัมพูชาได้

พบเจอกันหลังจากพลัดพรากกัน

การศึกษาครั้งนี้ ได้พบว่า ความสัมพันธ์ของชุมชนชายแดนไทยกัมพูชามีประโยชน์ต่อผู้คน คือ วิถีชีวิตดั้งเดิมในการดำเนินชีวิตของทั้งสองผั่งก็จะได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ซึ่งเมื่อก่อน วัฒนธรรมต่างๆ อาจมีบ้างที่แปลก แตกต่างกัน ไม่เหมือนกันบ้างแต่โดยสรุปแล้วจะเหมือนกันมากกว่า เพราะฉะนั้นประโยชน์ของการทำวิจัย ถ้าหากว่าเส้นทางช่องพระพลัยสามารถเปิดให้ข้ามไปมาได้ พูดได้ว่าวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ก็จะได้ไปมาหาสู่ จะได้ทำร่วมกันอย่างเช่นเรื่องของการทำบุญ เราอาจจะข้ามไปทางนั้น

หรือว่าญาติพี่น้องอาจจะข้ามมาทางนี้ ทำผ้าป่า ทำอะไรก็ได้ ถือว่าเป็นประโยชน์ และอีกอย่างหนึ่ง การประกอบอาชีพ การดำเนินชีวิต เหมือนเดิมๆ อดีตที่เคยทำมา แม้ว่าปัจจุบัน มันจะไม่เหมือนแต่ก็ถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการประกอบอาชีพ ถ้าหากว่าเราสามารถไปมาหาสู่กันได้ อย่างเช่นการทำไร่ หาอยู่หากินในอดีต ใช้ความสำคัญของช่องพระพลัยเป็นจุดเริ่มต้นของการค้นหา สานสัมพันธ์ความเป็นพี่น้องของคนชายแดน 2 ฝ่าย ค้นหาความเป็นญาติร่วมสายเลือด สร้างความเป็นญาติร่วมหมู่บ้าน ญาติร่วมตำบล ญาติร่วมอำเภอ และในที่สุดก็เป็นญาติร่วมประเทศ ญาติร่วมแผ่นดิน เมื่อมีการคบค้าสมาคมกัน ไปมาหาสู่กันก็เป็นญาติโดยอัตโนมัติ ดังคำกล่าวว่า “ความคุ้นเคยเป็นญาติอย่างยิ่ง : วิสสาสปรมา ญาติ” ในสังคมชุมชน สังคมเล็กๆ ของชาวบ้านที่เข้าใจและนับถือกัน สามารถพึ่งพาช่วยเหลือกันได้ในระดับท้องถิ่นชายแดนร่วมกัน

4.4 การรื้อฟื้นความสัมพันธ์ผ่านช่องผ่านแดนธรรมชาติช่องพระพลัยของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยและกัมพูชา

ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องชุมชนที่อาศัยอยู่ระหว่างแดนต่อแดนบริเวณชายแดนไทยตำบลปักดอง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษกับชายแดนกัมพูชา คุ่ม (ตำบล) เปรี๊ยะปลาย ชรก (อำเภอ) ตะเปียงปราสาท เขต(จังหวัด)อุดรธานี มีการช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกันปฏิบัติการร่วมกันผ่านกิจกรรมทางสังคม วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ การหาอยู่หากิน และการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างกัน โดยมีการข้ามไปมาหากันผ่านช่องผ่านแดนช่องพระพลัย ก่อเกิดความสัมพันธ์กันมาในอดีตเนิ่นนาน แต่เนื่องด้วยสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นในบริเวณพื้นที่ชายแดน เช่นปัญหาด้านการรับรู้และความเข้าใจในประวัติศาสตร์ร่วมระหว่างไทยและกัมพูชา ปัญหาการเมืองและความมั่นคงภายในประเทศ ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ที่ว่าด้วยเรื่องเส้นพรมแดนและความเป็นรัฐชาติ กรณีพิพาทเรื่องการแสดงสิทธิเป็นเจ้าของปราสาทเขาพระวิหารและเส้นเขตแดนบริเวณพื้นที่ปราสาทเขาพระวิหาร และที่สำคัญสิทธิโดยธรรมชาติของชุมชนชายแดนทั้งสองฝั่งที่เคยไปมาหากันช่วยเหลือเกื้อกูลกันหาอยู่หากิน ค้าขาย ใช้ฐานทรัพยากรร่วมกันที่เคยมีมาในอดีตถูกตัดขาดและมีความห่างเหินกันมานานกว่า 40 ปี การดำเนินการวิจัยเพื่อรื้อฟื้นความสัมพันธ์ผ่านช่องผ่านแดนธรรมชาติช่องพระพลัยของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย ตำบลปักดองกับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาคุ่มเปรี๊ยะปลายภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงปัจจุบันร่วมกันครั้งนี้ มีความยากลำบากในบรรยากาศความหวาดระแวงซึ่งกันและกันระหว่างรัฐกับรัฐ รัฐกับชุมชน ชุมชนกับชุมชน แม้ว่าชุมชนทั้งสองฝั่งจะมีความสัมพันธ์กันมาก่อนในอดีต ก็ไม่สามารถทำได้เสียทีเดียวเนื่องจากเพราะกลไกอำนาจรัฐทั้งสองประเทศบริเวณพื้นที่ชายแดนช่องพระพลัยที่มีความเข้มงวด

อย่างไรก็ตาม การศึกษาวิจัยของคณะผู้วิจัยในครั้งนี้ได้ใช้กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เป็นเครื่องมือสร้างการเรียนรู้การรื้อฟื้นความสัมพันธ์ผ่านช่องผ่านแดนธรรมชาติช่องพระพลัยร่วมกันแบบค่อยเป็นค่อยไปเรียนรู้ซึ่งกันและกันเรียนรู้ที่เรียนรู้ร่อง เรียนรู้เขาเรียนรู้เรา ผ่านการศึกษาสืบค้นข้อมูลความรู้และปฏิบัติการบนฐานข้อมูลความรู้ร่วมกัน เพื่อสร้างความไว้วางใจ ความเชื่อมั่นศรัทธา และการสร้างพลัง

ร่วมทางสังคมและสาธิตนำไปสู่การสร้างความมั่นคงของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยตำบลบักดองกับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาคัมเปรียะปลายร่วมกันได้เริ่มตั้งแต่กระบวนการสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน ขั้นตอนการพัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัย การสร้างการเรียนรู้ร่วมกันขั้นตอนการเตรียมการทีมวิจัยและขั้นตอนการเก็บข้อมูลวิจัย การสร้างการเรียนรู้ผ่านขั้นตอนการปฏิบัติการแก้ไขปัญหาบนฐานข้อมูลความรู้ การวิจัย การสร้างการเรียนรู้ผ่านขั้นตอนการนำเสนอผลการวิจัยและการสื่อสารสาธารณะ สามารถเชื่อมความสัมพันธ์ใหม่ระหว่างทีมวิจัยเพื่อท้องถิ่นตำบลบักดองกับทีมวิจัยเพื่อท้องถิ่นคัมเปรียะปลายที่มีความแน่นแฟ้นไว้วางใจ เชื่อมั่นซึ่งกันและกันมากขึ้น

การปฏิบัติการรื้อฟื้นความสัมพันธ์ผ่านช่องทางแดนธรรมชาติช่องพระพลัยเพื่อนำไปสู่การสร้าง ความมั่นคงของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย ตำบลบักดองกับชุมชนท้องถิ่นชายแดนกัมพูชาคัมเปรียะปลาย ภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงปัจจุบันร่วมกัน โดยชุมชนทั้งสองประเทศมีปฏิบัติการกิจกรรมผ้าป่า “เดอมปะกาคลองแดน” ฟื้นความสัมพันธ์ชุมชนไทย-กัมพูชา (บักดอง – เปรียะปลาย) ในวันที่ 21-22 เดือนกรกฎาคม 2561 ทั้งนี้ เพื่อเปิดโอกาสให้กลุ่มคนที่เคยรู้จักกันได้รื้อฟื้นความหลังผ่านกิจกรรมผ้าป่า สามัคคี เป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชุมชนชายแดนไทยตำบลบักดองกับตำบลเปรียะปลาย ประเทศกัมพูชา มีผู้เข้าร่วม จำนวน 203 คน ประกอบด้วย ทีมวิจัย 12 คน คณะพยาบาลโรงพยาบาล จังหวัดศรีสะเกษ 14 คน โรงเรียนมัธยมบักดอง 7 คน เด็กเยาวชน 10 คน หน่วยงานทหารฝั่งไทย 4 คน ผู้นำชุมชนและชาวบ้านตำบลบักดอง 26 คน ศูนย์ประสานงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดศรีสะเกษ 3 คน รวม 76 คน และ หน่วยงานทหารฝั่งกัมพูชา 4 คน ตัวแทนอำเภอตะเปียงปราสาท (เลขานุการนายอำเภอ) 1 คนวัฒนธรรมอำเภอตะเปียงปราสาท 1 คน ครูโรงเรียนในตำบลตะเปียงปราสาท 5 โรงเรียน 5 คน ชาวบ้านชุมชนตำบลตะเปียงปราสาท 30 คน นักเรียนในโรงเรียนมัธยม 80 คน พระสงฆ์ สามเณร จากวัด ใน ตำบลตะเปียงปราสาท 3 วัด 6 รูป รวม 127 คน โดยมีกิจกรรมปฏิบัติการร่วมกัน คือ พิธีการเซ่นไหว้ เจ้าที่เจ้าทางบอกกล่าวบรรพบุรุษโดยทีมพี่น้องฝั่งกัมพูชา การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมการแสดงฟ้อนรำโดย ทีมเยาวชนตำบลบักดอง การทำบุญตักบาตรร่วมกัน การเล่าเรื่องอดีตผ่านงานวิจัย การถวายเป็นผ้าป่าแด่ พระสงฆ์ การมอบอุปกรณ์การศึกษาอุปกรณ์การกีฬาให้กับโรงเรียน การมอบอุปกรณ์เครื่องใช้ให้กับญาติพี่น้อง และทีมวิจัยฝั่งกัมพูชา ผลการปฏิบัติการก่อให้เกิดผล คือ

4.4.1) สามารถรื้อฟื้นความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ทีมได้เห็นพี่น้องที่ได้พลัดพรากจากกันมานานนับ สิบกว่าปีที่ได้มาพบเจอกันอีกครั้งจนเกิดการฟื้นฟูการติดต่อกันกลับคืนมาอีกครั้ง ได้กลับมาผูกพันกันมากขึ้นมีความคิดถึงกัน ช่วยเหลือกันและกันมากขึ้น อย่างเช่น กรณี นายพล รุ่งคำ กับ ยายจัน เขียร เริ่มจาก นายพล รุ่งคำ ได้เข้าเป็นทีมวิจัยพอได้ร่วมเดินทางเข้าไปกับทีมวิจัยเพื่อไปชี้แจงโครงการและหาทีมวิจัย ครั้งแรกที่ลงไปก็ยังไม่รู้ว่าพี่สาวอยู่บ้านนี้พอทีมชี้แจงโครงการแล้วก็หาทีมวิจัยร่วมทีมเลยแจ้งกับกำนันตุจกิมว่าโครงการต้องมีทีมวิจัยร่วมซึ่งกำนันต้องหาชาวบ้านมาเป็นทีมร่วมแล้วทีมจึงถามกำนันว่าบ้านนี้มีใคร มีพี่น้องที่เป็นคนไทยบ้างไหมกำนันเลยบอกว่ามี กำนันเลยเรียกนางจันทร เขียร มาเพราะนางจันทร เขียร

เคยบอกว่ามีพี่น้องฝั่งไทย พอนางจันทร์ เขียวเดินมาถึงบ้านกำนัน นายพลถึงได้เห็นว่าเป็นพี่สาวตัวเองก็ดีใจมากเลยเพราะไม่คิดว่าชาตินี้จะได้เจอกันอีกเพราะพลัดพรากกันมาตั้งแต่ตาอายุ 15 ปี พอมาเจอกันอีกที่ตอนอายุ 58 ปี รวม 43 ปีที่ไม่เคยเจอกันพอได้เจอพี่สาวก็เรียกลูกหลานมาทุกคนเพื่อมาทำความรู้จักกับน้ำ ทำให้เราดีใจอย่างมากที่ได้เห็นลูกหลานที่ทุกครั้งที่ได้ลงพื้นที่ไปทำงานวิจัยฝั่งกัมพูชาก็ไปหาพี่สาวทุกครั้งไปนอนไปพักที่บ้านพี่ตลอดส่วนลูกหลานก็คอยหาหุงหาอาหารข้าวปลามาไว้ให้กิน ส่วนยายจันทร์ เขียว ก็ไม่ได้คิดเลยว่าชาตินี้จะได้อ่านน้องชายอีกเราได้เล่าความหลังที่ผ่านมาร่วมกันทำการใช้ชีวิตที่ไปมาหาสู่กันจนต้องเจอเหตุการณ์ที่ทำให้เราได้พลัดพรากกันทำให้ดีใจอย่างมากเลย ต้องขอขอบคุณงานวิจัยที่ทำให้เราได้เจอกันอีกครั้งถ้าไม่ได้เข้าร่วมเป็นทีมวิจัยเราก็คงจะไม่ได้เจอพี่สาวอีกเลยพอเราได้เข้าร่วมงานวิจัยร่วมกันได้กลับมาผูกพันกันมากขึ้นมีความคิดถึงกันมากแต่ต่อจากนี้ไปเราคิดถึงก็จะลงไปหาเพราะรู้แล้วว่าพี่อยู่ที่ไหนหรือเขามีงานอะไรก็จะประสานมาที่ทีมวิจัยคนอื่น เช่น นายอัศวินแล้วอัศวินจะเป็นคนมาบอกอีกที่งานวิจัยนี้ทำให้เราได้รู้ว่าเราช่วยเหลือกันมากขึ้น

4.1.2) สามารถรื้อฟื้นความสัมพันธ์ของเสีย(เกลอ) ที่เคยไปมาหาสู่กันผ่านช่องพระพลัย กรณีนายไชยศรี ศรีสุภาพที่เป็นเสี้ยวเกลอกับนายชาวทานที่อยู่ฝั่งกัมพูชาเมื่อสมัย 2528 ซึ่งนายชาวทานได้เป็นผู้อพยพขึ้นมาอยู่ถักกิโล 6 แล้วนายไชยศรี ศรีสุภาพในช่วงนั้น เป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดเลยได้ลงพื้นที่ไปที่ศูนย์อพยพขณะนั้นจึงทำให้ทั้งสองคนได้เจอกันจึงได้ผูกพันกันจนได้ผูกเสี่ยวเอาเกลอกันตั้งแต่ตอนนั้นหลังพอศูนย์อพยพก็ได้กลับลงไปฝั่งกัมพูชาคืนก็ทำให้ทั้งสองไม่สามารถไปมาหาสู่กันได้จนได้ขอติดตามลงไปฝั่งกัมพูชากับนายโชติที่ลงไปค้าขายจึงขอลงไปด้วยเพราะอยากไปเจอเกลอซึ่งในช่วงนั้นนายชาวทานได้เป็นปลัดนายอำเภอตะเปียงปราสาทแล้วนายโชติจึงพานายไชยศรีเดินทางลงไปตามเส้นธรรมชาติช่องพระพลัยที่ได้นัดกับนายชาวทานบริเวณนั้นพอไปถึงนายชาวทานก็ได้พาเกลอและนายโชติไปที่บ้านไชยนิวัติหรือตำบลตั้ง แล้วพาไปกินข้าวที่ร้านค้า พอช่วงค่ำก็พาเดินทางกลับมาพักที่บริเวณก่อนขึ้นช่องใกล้กับศาลตากระฮอม เพราะต้องรอพ่อค้าเขมรไถ่วัวมา ณ จุดช่องค้าขายพอฝูงวัวมาถึงก็เร้าค้าขายเสร็จแล้วเราก็ตอนวัวขึ้นช่องกลับมาฝั่งไทย หลังจากนั้นนายไชยศรีก็ขอลงไปอีกครั้งเพื่อลงไปหาเกลอไปครั้งนี้นายไชยศรีก็ได้ซื้อแบตเตอรี่และเสื้อผ้าของลูกๆ เกลอไปฝากด้วยซึ่งได้นัดเจอกันตรงทางขึ้นฝั่งเขมรพอได้พบเจอพูดคุยแล้วก็ต้องรอทางพ่อค้าเรากับพ่อค้าฝั่งกัมพูชาเสร็จจึงกลับมาพร้อมกับพ่อค้าหลังจากนั้นเกิดเหตุการณ์สำคัญทางการเมืองกัมพูชาทางฝั่งไทยจึงปิดด่านในช่วงประมาณปี 2540 จึงทำให้ทั้งสองขาดการติดต่อกันจนมาถึงปี 2559 ในบ้านบักดองได้มีโครงการวิจัยขึ้นมาทำให้นายไชยศรี ศรีสุภาพ ได้เข้าร่วมเป็นทีมวิจัยบวกกับนายชาวทานก็ได้เป็นวิจัยฝั่งกัมพูชาพอมีเวทีประชุมงานวิจัยร่วมกันที่ศูนย์พัฒนาเกษตรภูสิงห์ก่อนจะถึงเวทีทีมวิจัยไทยได้ปรับทีมวิจัยฝั่งกัมพูชามาพักที่บ้านบักดองและทีมได้แจ้งนายไชยศรีว่ามีเกลอเขาขึ้นมาด้วยทำให้นายไชยศรีได้รู้ข่าวว่ามีนายชาวทานขึ้นมาซึ่งตอนนี้นายไชยศรีได้อยู่ที่กันทรอมจึงประสานให้ทีมวิจัยได้ปรับที่บ้านกันทรอมเพื่อเข้าร่วมเวทีครั้งนั้นด้วยทำให้ทั้งสองได้เจอกันอีกครั้งจากนั้นในช่วงกิจกรรมปฏิบัติการโครงการวิจัยก็เป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่ทำให้เกลอทั้งสองคนได้กลับมาพบกันอีกครั้งและนายไชยศรีได้ไปพักไปเยี่ยมลูกหลานนายชาวทานไปอาบน้ำที่บ้านนายชาวทานพอจากนั้นก็เป็นการได้

นั่งพูดคุยกันถามทุกข์สุขกันในโรงเรียนเป็นกิจกรรมที่ทำให้นายไชยศรี ศรีสุภาพมีความสุขที่ได้พบเจอกันอีกครั้งและได้มีการแลกเปลี่ยนเบอร์โทรกันไว้เพื่อเวลามีข่าวสารหรืองานอะไรให้โทรแจ้งข่าวกันได้

4.1.3) สามารถรื้อฟื้นความรู้สึกร่วม “ความสัมพันธ์ผ่านช่องพระพลัย” กรณีนายโชติ เป็นคนที่เคยมีความสัมพันธ์กับพี่น้องฝั่งกัมพูชา ในช่วงปี พ.ศ.2539 โดยได้รู้จักกับนายชาวทาน และนายวันกระซอล และนายอำเภोजेत จุม และจำสืบเอกคำพองเป็นผ.บ.ร้อยทหารพรานชายแดนช่องพระพลัยทางนายอำเภोजेत จุม หลังจากเมื่อปี พ.ศ.2539 เราก็ขาดการติดต่อกันจากนั้นปี 2540-2541 ได้มีการปิดด่านช่องพระพลัยพอปิดด่านแต่นายโชติก็ยังขึ้นลงตรงช่องด้วยความสัมพันธ์กับทหารทั้งสองฝั่งเกิดการไว้วางใจจึงให้นายโชติข้ามลงไปได้ด้วยส่วนตัวโดยถามว่าอยากไปเดินร่วมกับเจ้าหน้าที่ฝั่งกัมพูชามั้ย นายโชติจึงเดินเท้าลงไปที่บ้านไชยนิวัตหรือตำบลจี้เพื่อไปพักอยู่กับนายมด ที่เป็นคนที่รู้จักด้านเพราะเขาเป็นเจ้าหน้าที่ทางอำเภอที่เคยเดินตรวจบริเวณชายแดนกันจึงทำให้เกิดการเชื่อใจผูกพันจึงขอขึ้นมามาเล่นที่บ้านฝั่งไทย นายมดก็ถามว่าอยากไปเที่ยวไหมถ้าอยากไปให้เอารถมอเตอร์ไซค์ไปแล้วเติมน้ำมันเอง นายโชติเลยเอารถขับไปที่ตะเปียงปราสาท แล้วนายมดบอกว่าให้ไปหาเพื่อนแกที่นั่นแล้วก็ไปพักที่บ้านเพื่อนนายมด ก่อนที่ไปเล่นที่อลองเวง ไปเพื่ออยากรู้ อยากเห็นว่าฝั่งนั้นเป็นยังไง พอขากลับก็ไปพักที่ค่ายทหารบ้านตาเกต ที่ได้รู้จักกับกำนันตวน ก่อนที่จะขับเอารถมาคืนนายมด แล้วเดินทางเท้ากลับมาที่ช่องพระพลัยแล้วข้ามกลับบ้านซึ่งระยะเวลาเดินทางไปกลับแต่ละครั้งของนายโชติใช้เวลา 15 – 20 วันเพราะไปแบบไปพักเล่นกับเพื่อนฝูงตามรายทาง หลังจากนั้นด่านก็ปิดเป็นการไม่สามารถลงไปได้อีกเลยจนได้มีโครงการที่มิวิชัยได้ชวนเข้าโครงการก็ทำให้ได้เข้าร่วมปฏิบัติการทำให้นายโชติ นิลดำได้ลงพื้นที่ไปเข้าร่วมผ้าป่าทำให้ได้พบเจอกับคนที่เคยไปหาหาสุกันครั้งเก่าก่อนซึ่งดีใจมากแทบร้องไห้ออกมาเพราะว่าความสัมพันธ์ที่เรามีร่วมกันในยามนั้นเราเคยไปพักไปอาศัยที่บ้านเขาตั้งแต่บ้านเดิมอยู่ที่พระพลัยใหม่ช่วงนั้นติดต่อกันตลอดได้ซื้อรถจักรยานไปฝากหลานซื้อเสื้อผ้าไปฝากยามที่ลงไปหา รู้จักกันในด้านการค้าต้องอาศัยกันและกัน พอได้เจอกันอีกครั้ง ผ่านกิจกรรมปฏิบัติการ“เดอมปะกาชลองแดน”ฟื้นความสัมพันธ์ชุมชนไทย-กัมพูชา (ปักดอง – เปรี๊ยะปลาย) ครั้งนี้ ก็เฝ้าเข้ากอดกันได้พูดคุยถามไถ่ทุกข์สุขว่าอยู่อย่างไรอยู่ที่ไหน ได้รื้อฟื้นพูดคุยเรื่องอดีตร่วมกันทั้งในด้านทุกข์และสุข แล้วนายชาวทานได้เรียกลูกหลานมาแนะนำให้รู้จักและนายชาวทานก็ได้เอายาสมุนไพรมาฝากเช่นต้นติ่มนุชยี่มันทำให้คนสองคนได้มีโอกาสกลับมาพบเจอกันในรอบ 30 ปีอีกครั้ง และการลงไปฝั่งกัมพูชาครั้งนี้ทำให้นายโชติได้เจอกับคนที่เคยอาศัยเห็นร้านค้าที่เคยซื้อเคยพักทำให้นายโชติได้นึกถึงความหลังเก่าก่อนที่เคยไปมาหาสุกันว่าอดีตที่เราผูกพันแต่ความห่างไม่สามารถทำให้นายโชติลืมอดีตได้เลยคิดถึงช่วงเวลาที่ใช้ชีวิตร่วมกันเห็นจุดที่เคยมีกิจกรรมร่วมกันเห็นรอยรอยที่เราเคยใช้ร่วมกันแต่ก่อน

4.1.4) สามารถเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนมัธยมปักดองกับโรงเรียนมัธยมคุ่มเปรี๊ยะปลาย โรงเรียนประถมในคุ่มเปรี๊ยะปลายที่จะมีการสานต่อความสัมพันธ์กันในการช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกันในการศึกษาข้ามแดน และสามารถเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างทีมวิจัยชุมชนตำบลปักดองกับวัดในตำบลหรือ

คุ้มเปรี้ยะปลาย กับผู้นำชุมชน หน่วยงานรัฐท้องถิ่นกัมพูชาในระดับตำบลได้ เช่นระดับกรรมการพัฒนาบ้าน และตัวแทนหน่วยงานระดับอำเภอ

บทกลอนเล่าเรื่องผ่านงานวิจัย

ผ่านโชดหินเขาเงินเนินไศล ผ่านแมกไม้ทั้งป่าพนาสนธ์
ผ่านทางเลี้ยวแลกรดวกวน ผ่านพันจนถึงหมายของปลายทาง
ช่องผ่านแดนพละพลัยในอดีต ไม่มีเขตหรือเส้นขีดให้กีดขวาง
ลูกข้ามมาพ่อข้ามไปในเส้นทาง ขอทุกอย่างจงได้ฟื้นคืนกลับมา
(ผู้แต่ง นายสหศักดิ์ ศิลารักษ์)

ข้ามไปมาหาสู่กันฉันท์พี่น้อง มีข้าวของติดมือเพื่อซื้อขาย
ต่างแบกขนสินค้ามากมาย ทั้งค้าขายและวนเวียนแลกเปลี่ยนกัน
(ผู้แต่ง นายสหศักดิ์ ศิลารักษ์)

ถึงภูสูงเสียดฟ้ามาขวางกั้น สายสัมพันธ์ของเราแต่เก่าก่อน
เคยแผ่แผ่หว่านหาเอื้ออาทร ยังอาวรณ์ในญาติมิตรสนิทกัน
เส้นเขตแดนภูเสียดฟ้าจะมาขวาง ตามเส้นทางที่วางไว้ในใจฝัน
อุปสรรคนานามากีดกัน จะฝ่าฟันไปจนจนพบประสบเจอ
(ผู้แต่ง นายสหศักดิ์ ศิลารักษ์)

ระดมพลังร่วมถกจนตกผลึก ร่วมผลึกตรึกตรองมองเหตุผล
หาจุดร่วมหาจุดต่างอย่างแยบยล ปรากฏผลของงานการวิจัย
(ผู้แต่ง นายสหศักดิ์ ศิลารักษ์)

ดิเรกขับสหศักดิ์นั่งมินตราถ่าย อัครวิสบายนั่งหน้าพาไปไหน
บุรินทร์บอกช่องสง่าทำวิจัย ที่พระพลัยช่องผ่านแดนเขมร-บักตอง
(ผู้แต่ง นายสหศักดิ์ ศิลารักษ์)

แสนปลื้มใจเมื่อได้พบ ประสบพัคตร์ เพื่อที่รัก และญาติมิตร สนิทมัน
นานกว่าสี่ ทศวรรษ พลัดพรากกัน ไม่นึกฝันว่าจะพบประสบเจอ
(ผู้แต่ง นายสหศักดิ์ ศิลารักษ์)

ไปคราวนี้ไม่มีปราณด้วย แต่คนสวยไซ่เพียยังนั่งเคียงข้าง
พี่บุรินทร์เป็นผู้ใหญ่ได้นั่งไถ่ถาม ซึ่งแถวกลางนั่งพอดีได้สี่คน
ส่วนด้านหลังฝากระโปรงยังโล่งอยู่ จึงคุ้ยคุ้ยนอนไปไม่มีบ่น

ทนเปียดเสียดยัดเยียดไปได้แปดคน ฟังเสียงพ่นบุรินทร์โนโวตามเคย555
(ผู้แต่ง นายสหัสศักดิ์ ศิลารักษ์)

หิ่งห้อยเอยรู้แล้วหนว่าหิ่งห้อย แสงมันน้อยยากจะเปล่งให้แรงกล้า
แต่หิ่งห้อยก็ร่อยหรอหรือซีว่า แสงโรยราหรือจะดับทับพาไฟพร
(ผู้แต่ง นายสหัสศักดิ์ ศิลารักษ์)

ไปก็ครั้งยังต้อนรับประทับจิต ความเป็นมิตรสนิทกันฉันทพิ่มน้อง
ความพันผูกปลูกฝังตั้งใจปอง สายเลือดน้องสายเลือดพี่นี้มั่งคง
(ผู้แต่ง นายสหัสศักดิ์ ศิลารักษ์)

นึกอยากเปลี่ยนที่ใหม่ใจสงบ จึงหลีกหลบเร้นการให้หายวุ่น
ณ ตอนนีไ้แน่เลยแม่คุณ เรื่องวุ่นๆกันจนจบพบตัวตน
(ผู้แต่ง นายสหัสศักดิ์ ศิลารักษ์)

เคยบ่นท้อหนอแสงน้อยหิ่งห้อยเอย คราวนี้เลยมุ่งมั่นกันอีกครั้ง
สามัคคีร่วมส่องแสงแห่งพลัง ความหวังสำเร็จตามความตั้งใจ
(ผู้แต่ง นายสหัสศักดิ์ ศิลารักษ์)

ในท่ามกลางป่าใหญ่ไฟดวงน้อย คือหิ่งห้อยตัวนิตคิดเปล่งแสง
รวมพลังส่งเสริมเพิ่มเรี่ยวแรง มินานแสงคงเจิดจ้ากลางป่าไฟพร
(ผู้แต่ง นายสหัสศักดิ์ ศิลารักษ์)
เมื่อหิ่งห้อยตัวน้อยนิตคิดเปล่งแสง รวมพลังร่วมเรี่ยวแรงแสงจึงกล้า
ก่อนริบหรี่ก็พราวพรางกลางพนา บ่งบอกว่า “สำเร็จจริง”แล้วหิ่งห้อย
(ผู้แต่ง นายสหัสศักดิ์ ศิลารักษ์)

จะขอกล่าวลุลพคนต้นเรื่อง	ได้จากเมืองกัมพูชามาสยาม
หนีสู้รบภายในภัยสงคราม	จึงติดตามหลวงพ่อมาราคัยไทย
พ่อแม่อยู่กับพู่ชาไม่มาด้วยแต่แทบม้วยด้วยพี่ชาย-พี่สะใภ้	
ไม่ทราบหนีไปแห่งหนตำบลใด	อยู่หรือตายร้ายหรือดีผีหรือคน
ผ่านมากกว่าสี่สิบปีไม่มีข่าว	ของเรื่องราวที่ได้ฟังยังสับสน
ภายในทีมต่างคิดเห็นเป็นกังวล	จะเริ่มค้นคว้าอย่างไรที่ไหนดี
จึงข้ามแดนลงไปเบื้องต้น	ที่ตำบลเปรี๊ยะปลายใช้พื้นที่
ในที่สุดก็ได้เค้าเป็นข่าวดี	คงเจอพี่และสะใภ้ไม่ไกลกัน
แสนปราบปลื้มเมื่อได้พบประสบพัคตร์	พี่ที่รักพร้อมญาติมิตรสนิทมัน
นานกว่าสี่ทศวรรษพลัดพรากกัน	ไม่นึกฝันจะได้พบประสบเจอ

โอรลาคูลคือภูมิที่ฟ้าอาศัย อยู่ในคัมเปรี๊ยะปลายไผ่ฝนเพื่อ
 นับเป็นบุญหนุนนำพาให้มาเจอ น้ำตาเอ่อร่ำร่ำพันกอดกันกลม
 จากวันนั้นถึงวันนี้สองปีกว่า ได้นำพาความสัมพันธ์อันสุขสม
 ความอบอุ่นความสดชื่นรื่นอารมณ์ ต่างชื่นชมข้ามไปมาหาสู่กัน
 เดอมปะกาชลองแดนสี่ล่ำสุด ทำให้หยุดความสงสัยไม่เชื่อมั่น
 นำไปสู่ความรักภักดีสัมพันธ์ มีให้กันและกันอย่างมั่นใจ
 จากรอยยิ้มที่สดใสช่างใหญ่ยิ่ง ด้วยใจจริงที่ไร้ทุกข์สุขสดใส
 สามัคคีร่วมพลังรวมแรงใจ จะคงไว้มิตรภาพตราบนานาน
 (ผู้แต่ง นายสหศักดิ์ ศิลารักษ์)

จากรอยยิ้มพมิพใจไม่ตรีจิต ยิ่งเพิ่มความเป็นมิตรสนิทมัน
 สายใยรักพันผูกปลุกสัมพันธ์ มาช่วยฉันท้นองสองฝั่งเอย

(ผู้แต่ง นายสหศักดิ์ ศิลารักษ์)

ความรู้สึที่ดีที่มีให้ งานวิจัยให้คุณค่ามหาศาล
 ร่วมรำลึกนึกจิตจิตวิญญาณ จึงก้าวผ่านความระแวงกลางแคลงใจ
 พบพี่น้องเชื้อไขสายโลหิต อีกทั้งความใกล้ชิดในมิตรใหม่
 คือคุณค่าแห่งความภาคภูมิใจ ส่งผลให้ร่วมมือกันอย่างมั่นคง
 (ผู้แต่ง นายสหศักดิ์ ศิลารักษ์)

กว่าสองร้อนสองฝนพันสองหนาว ผ่านเรื่องราวดี ๆ สองปีกว่า
 ทั้งทุกข์สุขคลุกเคล้าเศร้าอุรา หรือบางครั้งก็สดชื่นรื่นเริงใจ
 ขอขอบคุณท่านที่มีไมตรีจิต สิ่งมีอมิตรก็ผ่านพ้นจนสดใส
 ต่างร่วมมือร่วมแรงช่วยจื๋อวยชัย งานวิจัยคงผ่านครบจบโครงการ
 (ผู้แต่ง นายสหศักดิ์ ศิลารักษ์)

มองขุนเขาแลขุนเราตั้งตระหง่าน เป็นช่องผ่านในอดีตสับสน
 เขมรขึ้นบักตองลงผ่านไปมา ผ่านธารนามเปรี๊ยะปลายไปพบพาน
 จากนั้นไปคงขึ้นลงได้คล่องขึ้น เพราะจุดยืนสองฝั่งหวังสืบสาน
 ช่องผ่านแดนธรรมชาติผ่านตำนาน นี่คือน่านช่องพระพลัยใช้ดังเดิม
 (ผู้แต่ง นายดิเรก ปัญญาเหลือ)

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการรื้อฟื้นความสัมพันธ์ผ่านช่องทางแดนธรรมชาติช่องพระพลัยของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา กรณีศึกษา: ตำบลบักตอง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทย กับ คุ่มเปรียะปลาย เชราะตะเปรียงปราสาท เขตอุดรรัมย์ ราชอาณาจักรกัมพูชา ครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือที่หลากหลาย เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและเพื่อให้ได้ข้อมูลข้อเท็จจริงตามขอบเขตวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยทีมวิจัยเพื่อท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา (ตำบลบักตอง -คุ่มเปรียะปลาย) เรียนรู้ร่วมกันผ่านกระบวนการวิธีการวิจัยเพื่อท้องถิ่นประกอบด้วย เริ่มตั้งแต่กระบวนการเรียนรู้การพัฒนาโจทย์วิจัย การเตรียมทีมวิจัยและชุมชน การศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การประชุมกลุ่ม การสำรวจพื้นที่จริง การสัมภาษณ์ผู้รู้ การปฏิบัติการทดลองจากฐานข้อมูลความรู้ผลการวิจัย การจัดเวทีนำเสนอผลการวิจัย และการสื่อสารสาธารณะผ่านเครื่องมือการวิจัยแบบมีส่วนร่วมประกอบด้วย การแตกกรอบการศึกษา ประเด็นคำถาม แบบบันทึกภาคสนาม เส้นประวัติศาสตร์ รูปภาพ แผนที่ภาพถ่าย แผนผังทรัพยากรแหล่งน้ำ แผนวาทลักษณะภูมิศาสตร์ช่องพระพลัย และนักวิจัยท้องถิ่นไทย-กัมพูชาสามารถสรุปผลการวิจัยในเชิงของความรู้และในเชิงของการพัฒนาได้ ดังนี้

5.1 สรุปผลในเชิงความรู้ คือ ได้ชุดความรู้ กระบวนการวิธีการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ความรู้บริบทของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา (ตำบลบักตอง-คุ่มเปรียะปลาย) ความรู้พื้นที่ชายแดนจังหวัดศรีสะเกษที่ติดกับกัมพูชา ความรู้ความสำคัญและความเปลี่ยนแปลงช่องทางแดนธรรมชาติช่องพระพลัย ปัญหาข้อจำกัดและศักยภาพของช่องทางแดนธรรมชาติช่องพระพลัย ความเปลี่ยนแปลงของความสัมพันธ์ของคนในชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย -กัมพูชา (ตำบลบักตอง-คุ่มเปรียะปลาย) ความรู้การปฏิบัติการรื้อฟื้นความสัมพันธ์ผ่านช่องทางแดนธรรมชาติช่องพระพลัยของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยและกัมพูชา “เดอมปะกาชลองแดน” พื้นความสัมพันธ์ชุมชนไทย-กัมพูชา (บักตอง – เปรียะปลาย)

5.2 สรุปผลในเชิงการพัฒนา จากผลการวิจัยสามารถรื้อฟื้นความสัมพันธ์ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยตำบลบักตอง กับชุมชนท้องถิ่นกัมพูชาคุ่มเปรียะปลาย ได้ ดังนี้

5.2.1) สามารถรื้อฟื้นความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ทำให้พี่น้องเครือญาติที่ได้พลัดพรากจากกันมานานนับสิบกว่าปีที่ได้มาพบเจอกันเกิดการติดต่อกันกลับพื้นถิ่นมาอีกครั้งอย่างเช่น กรณี นายพล รุ่งคำ กับ ยายจัน เขียร มีความผูกพันกันขยายวงไปถึงญาติพี่น้องลูกหลานทั้งในฝั่งประเทศไทยและประเทศกัมพูชาช่วยเหลือกันและกันมากขึ้น

5.2.2) สามารถรื้อฟื้นความสัมพันธ์เสีย (เกลอ) ที่เคยไปมาหาสู่กันผ่านช่องพระพลัยในอดีต อย่างเช่น กรรณายไชยศรี ศรีสุภาพ กับ นายชาวทาน จากเดิมที่มีความห่างเหินกันมานาน กว่า 30 ปี การวิจัยครั้งนี้ได้ทำให้เสียเกลอได้พบเจอกันได้เข้ากอดกันได้พูดคุยถามไถ่ทุกข์สุขว่าอยู่อย่างไรอยู่ที่ไหน ได้รื้อฟื้นพูดคุย เรื่องอดีตร่วมกันทั้งในด้านทุกข์และสุข ขยายวงความสัมพันธ์ไปถึงลูกหลานได้เรียกลูกหลานมาแนะนำให้รู้จักกัน เพื่อได้ช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกัน ทำให้นายไชยศรี ศรีสุภาพ และนายชาว ทาน มีความสุขที่ได้พบเจอกันอีกครั้งและได้มีการแลกเปลี่ยนเบอร์โทรศัพท์กันไว้เพื่อเวลามีข่าวสารหรืองานอะไรให้โทรแจ้งข่าวกันได้เพื่อจะได้ช่วยเหลือกัน

5.2.3) สามารถรื้อฟื้นความรู้สึกร่วม “ความสัมพันธ์ผ่านช่องพระพลัย” กรณีนายโชติ นิลดำ กับนายชาวทาน นายวันกระซอล นายอำเภอเจียด จุม และจำสืบเอกคำพอง ผบ.ร้อยทหารพรานชายแดนช่อง พละพลัย ที่เคยไปมาหาสู่กันในครั้งเก่าก่อน ด้านช่องพระพลัยถูกปิดทำให้ถูกตัดขาดจากกัน แต่พอได้เข้าร่วม กิจกรรมปฏิบัติการวิจัย “เดอมปะกาชลองแดน” ฟื้นความสัมพันธ์ชุมชนไทย-กัมพูชา (ปักดอง – เปรี๊ยะปลาย) ทำให้ได้พบเจอกันดีใจมากจนน้ำตาคลอ นึกถึงความหลังเก่าก่อนที่เคยไปมาหาสู่กันว่าอดีตที่เราผูกพันแต่ความ เหนห่างไม่สามารถทำให้นายโชติลืมอดีตได้เลยคิดถึงช่วงเวลาที่ใช้ชีวิตร่วมกันเห็นจุดที่เคยมีกิจกรรมร่วมกันเห็น ร้อยรอยที่เคยใช้ร่วมกันแต่ก่อน เช่น บริเวณซื้อขายสินค้าวัวควาย ร้านค้า บ้านที่เคยพักโดยการข้ามไปมาหา กันผ่านช่องพระพลัย

5.2.4) สามารถเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนมัธยมปักดองกับโรงเรียนมัธยมคัมเปรี๊ยะ ปลาย โรงเรียนประถมในคัมเปรี๊ยะปลายที่จะมีการสานต่อความสัมพันธ์กันในการช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกันใน ด้านการศึกษาข้ามแดน และสามารถเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างทีมวิจัยชุมชนตำบลปักดองกับวัดในตำบลหรือ คัมเปรี๊ยะปลาย กับผู้นำชุมชน หน่วยงานรัฐท้องถิ่นกัมพูชาในระดับตำบลได้ เช่นระดับกรรมการพัฒนาบ้าน และตัวแทนหน่วยงานระดับอำเภอ

5.2.5) สามารถเชื่อมความสัมพันธ์ใหม่ระหว่างทีมวิจัยเพื่อท้องถิ่นตำบลปักดองกับทีมวิจัยเพื่อ ท้องถิ่นคัมเปรี๊ยะปลายที่มีความแน่นแฟ้นไว้วางใจ เชื่อมั่นซึ่งกันและกันมากขึ้น นับถือกันเป็นพี่เป็นน้องกันและ เป็นพลังสำคัญที่จะนำไปสู่

5.3 บทเรียนและสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการวิจัยของคณะผู้วิจัย สามารถประมวลสรุป ได้ดังนี้

ความคิดแรกเริ่มในการทำวิจัยของคณะผู้วิจัยมีความเข้าใจว่าการทำวิจัยเป็นเรื่องของผู้ที่มีความรู้สูง เป็นผู้ที่จบปริญญาขึ้นไป ถึงจะทำวิจัยในเรื่องต่างๆ ได้ อาจจะเข้าใจว่าเป็นเรื่องที่ซับซ้อนและละเอียดอ่อน แต่อย่างไรก็แล้วแต่การวิจัยในบางเรื่องก็ไม่ได้หมายความว่าการศึกษาสูงจะรู้ถึงขั้นสูงสุด ในฐานะที่เป็นคนในท้องถิ่น ในการวิจัยท้องถิ่นพวกเราที่เป็นชาวบ้านความรู้พื้นๆ ก็สามารถทำวิจัยท้องถิ่นได้ และในขณะที่ทำวิจัยเราก็ได้เรียนรู้อะไรหลายอย่าง โดยเฉพาะกระบวนการวิจัยที่จะต้องเริ่มต้นอย่างไร มีการเตรียมทีมงาน การประชุม สรุป ตลอดจนออกปฏิบัติงาน ซึ่งก่อนหน้านี้ที่จะทำวิจัยเราไม่มีความรู้ในส่วนนี้ จึงนับได้ว่าเราได้เรียนรู้จากการวิจัยในครั้งนี้เป็นอย่างมาก ดังนี้

- 1) ได้เรียนรู้ขั้นตอนการเตรียมทีมงาน ผู้ร่วมทีมวิจัย ขั้นตอนการวางแผนงานโครงการ การวางแผนจัดการเวลา สถานที่ บุคคล และเรียนรู้การแก้ไขปัญหา
- 2) ได้รู้ เป็นความแตกต่างของการเดินทางเข้าออกช่องผ่านแดนไทย กัมพูชา ประเพณี วัฒนธรรม อาหารการกิน ตลอดจนความเป็นอยู่ของผู้คนชาวบ้าน
- 3) ได้รู้จักทีมงานวิจัยเป็นประสบการณ์ได้กำไรชีวิต ยิ่งได้มาทำแผนเครือญาติ มีความสุขมากที่ได้รู้ว่าญาติคนนี้ ครั้งหนึ่งคุณยายเคยให้ไปตามเวลา มีงานสำคัญหลายๆ อย่างที่แท้เป็นเครือญาติกัน
- 4) มีความสุขที่ได้เพื่อนใหม่ ทั้งคนไทยกัมพูชา และได้รับรู้เครือญาติเราในวงกว้างมีใครบ้าง ส่วนความทุกข์ได้เห็นสภาพความเป็นอยู่ของคนกัมพูชา และยังเป็นทุกข์เกิดความสงสารที่ได้เห็นเด็กๆ ความเป็นอยู่อยากให้เรามีโอกาสดีๆ บ้าง
- 5) ได้มาเจอญาติที่พรากกันมาหลายปี มาพบเจอกันได้พูดคุยกันเรื่องราวที่ผ่านมา และมีการติดต่อกันที่สะดวกขึ้น ได้ความสัมพันธ์ ได้ภาษา และได้โอกาสที่ดีหางานวิจัยสำเร็จลุล่วงไปได้ตามระยะเวลาที่กำหนด
- 6) จากการทำวิจัยได้ ประสบการณ์ความรู้ องค์ความรู้ ความสัมพันธ์ หลายมิติ รู้ภาษามากขึ้น การนำเครื่องมือและอุปกรณ์ในการวิจัย การแก้ปัญหา
- 7) ได้ประสบการณ์จากการเข้าร่วมทีมวิจัย ได้แลกเปลี่ยนความรู้ เรียนรู้หลากหลายและได้รับ

ประสบการณ์จริง ได้ความรู้เพิ่มเติมจากสิ่งที่ไม่เคยรู้มาก่อน รู้สึกภูมิใจในตัวเอง

8) มีความสุขที่ได้ลงพื้นที่จริง ณ ช่องพระพลัย ดีใจที่ได้ไปร่วมประเพณีขึ้นบ้านใหม่ของพี่น้อง
กัมพูชา ณ โอลร่าตวน มีความสุขที่ได้ไปเยี่ยมเยียนพี่น้องกัมพูชา

5.4 การเปลี่ยนแปลงของตัวเองของคณะผู้วิจัย มีดังนี้

- 1) การวิจัยสามารถทำให้มีความรับผิดชอบมากขึ้น ทำให้รู้จักการแบ่งเวลาในการทำงาน
- 2) มีความสุขในการทำวิจัย เพราะทำงานเป็นทีมได้ทำงานร่วมกับเพื่อนกับพี่น้อง
- 3) รู้จักและเข้าใจผู้อื่นได้เพื่อนใหม่ ทั้งฝั่งไทยและกัมพูชา
- 4) สามารถวิเคราะห์ตนเอง วิเคราะห์บุคคลอื่น ทำให้เกิดการรู้จักตนเองรู้ว่าตนเองมี
ความสามารถด้านไหนและรู้จักทีมว่าใครมีความสามารถด้านไหน
- 5) ทำให้ตนเองและทีมมีความกระตือรือร้นมีความเข้าใจในการทำงานวิจัย
- 6) รู้สึกมีพลังรักและหวงแหนทรัพยากร จากการถูกทำลายจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

5.5 ประโยชน์/ผลของงานวิจัย มีดังนี้

- 1) การทำวิจัยเพื่อท้องถิ่นข้ามแดนไปฝั่งกัมพูชาทำให้ทีมวิจัยและชุมชนได้สืบเสาะหาญาติพี่น้องไทยที่เคยไปมีครอบครัว หรือเคยอาศัยอยู่ในกัมพูชา ทำให้เราทราบว่าญาติพี่น้องที่เป็นคนไทยที่อาศัย
หรือมีครอบครัวอยู่ทางกัมพูชาหลายคน และหลายคนก็มีญาติพี่น้องอยู่ทางฝั่งไทย แสดงว่าไทย เขมรมีสาย
สัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้นมาอย่างช้านาน เพียงแต่ระยะหลังมีปัญหาในเรื่องความมั่นคง และนโยบายของประเทศ
ทั้งไทยและกัมพูชา ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงเป็นผลดีทั้งทางไทยและกัมพูชาเป็นอย่างยิ่ง
- 2) การทำวิจัยส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-กัมพูชา พี่น้องเราได้มีความเกี่ยวเนื่องกัน
เอื้อเพื่อระหว่างทั้งสองฝั่ง โดยการสานสัมพันธ์สืบสานประเพณี วัฒนธรรมที่คล้ายๆกัน

3) การทำวิจัยมีผลให้พี่น้องไทย กัมพูชาได้เชื่อมความสัมพันธ์อันพี่น้องกัน ซึ่งการสืบสานประเพณีวัฒนธรรมของเราไม่ได้แตกต่างกัน ส่งผลให้พี่น้องชายแดนมีความรักใคร่ มีความสุข เสมือนพี่น้องกัน

5.6 ปัญหาข้อจำกัดในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นข้ามแดน

1) ปัญหาข้อจำกัดด้านภาษา ภาษาไทยกับภาษาเขมรมีความแตกต่างกันมากทั้งภาษาเขียนและภาษาพูดบางครั้งสื่อสารไม่เข้าใจต้องใช้เวลา ภาษาที่สื่อสารฟังแล้วเข้าใจยาก จะต้องอธิบาย ทั้งของฝั่งไทยและกัมพูชา และต้องมีล่ามช่วยแปลภาษา

2) ปัญหาข้อจำกัดการประสานงานข้ามแดน ในระยะแรกทีมวิจัยยังไม่เข้าใจกฎระเบียบวิธีการของหน่วยงานรัฐบริเวณชายแดนทั้งสองประเทศที่มีความเข้มงวดทำให้มีข้อติดขัดหลายประการ ในการข้ามแดนคณะผู้วิจัยจึงต้องใช้วิธีการข้ามไปเยี่ยมญาติโดยใช้หนังสือเดินทาง(Passport)

3) ปัญหาข้อจำกัดเรื่องกฎระเบียบบริเวณพื้นที่ชายแดน การทำงานวิจัยข้ามแดนต้องมีการทำหนังสือแจ้งหน่วยงานในทุกระดับทั้งในฝั่งประเทศไทยและประเทศกัมพูชา เพื่ออนุญาตให้เดินทางเข้าออกได้ และทำการศึกษาวิจัยได้ ซึ่งทีมวิจัยใช้เวลาในการรอหนังสือเป็นระยะเวลาที่นาน ทำให้การศึกษาวิจัยในช่วงที่ 1 ต้องหยุดชะงักและมีความล่าช้า เนื่องจากต้องรอการประสาน รับทราบและอนุมัติการทำงานจากหน่วยงานความมั่นคงของไทย และในขณะเดียวกันการศึกษาค้นคว้าข้อมูลในช่วงต้น มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาตามความคิดเห็นของผู้นำในฝั่งกัมพูชา บางครั้งสามารถลงไปในพื้นที่ชุมชนได้ แต่บางครั้งทางฝั่งกัมพูชามีข้อระแวงไม่ไว้วางใจทีมวิจัยเกรงว่าจะเป็นการศึกษาที่กระทบกับทางฝั่งกัมพูชา จึงต้องใช้เวลาในการสร้างความไว้วางใจ และต้องรอคอยจังหวะเวลาที่ทางฝั่งกัมพูชาพร้อม

4) ปัญหาข้อจำกัดความไม่เนิ่งด้านการเมืองภายในประเทศ ทำให้การดำเนินงานวิจัยในระยะที่ 2 มีความล่าช้า สืบเนื่องจากการดำเนินงานในระยะที่ 1 ที่หยุดชะงัก ใช้เวลาในการประสานงาน และรอให้ความไม่เข้าใจบางอย่างในระดับบุคคลได้คลี่คลายลง โดยทีมวิจัยใช้ระยะเวลาและการพูดคุย ประสานกับกลุ่มคนทำงานด้วยกันอย่างไม่เป็นทางการเพื่อให้เกิดความเข้าใจ และไว้วางใจกัน และการทำงานในระยะที่ 2 ต้องชะลอการทำกิจกรรมการศึกษาข้อมูลไปช่วงหนึ่งเนื่องจากในพื้นที่คุ้มเปรี้ยะปลายได้มีการเปลี่ยนแปลงผู้นำท้องถิ่น ซึ่งในช่วงนี้ทำให้กิจกรรมวิจัยได้หยุดชะงักไปอีกครั้ง และต้องสานต่อการทำงานภายในทีมวิจัยทั้งสองฝั่งอีกครั้ง เนื่องจาก เมื่อต้องชะงักกิจกรรมไประยะหนึ่ง ความรู้สึกในการทำงานมีความย่อท้อ หหมดกำลังใจในการทำวิจัย

5.7 ข้อเสนอแนะ

การทำงานวิจัยเป็นกระบวนการที่ต้องทำอย่างต่อเนื่อง เมื่อมีการหยุดชะงักในการทำงาน หรือ การศึกษาข้อมูล การทำกิจกรรมวิจัยร่วมกันแล้ว ความเข้าใจในเป้าหมาย วัตถุประสงค์ก็จะแตกต่างกัน แต่การทำงานวิจัยข้ามแดนนี้ เป็นเรื่องละเอียดอ่อนที่ต้องใช้เวลาในการทำการศึกษาค้นคว้า เนื่องจากเก็บข้อมูล และการประสานงานข้ามแดนต้องมีความระมัดระวังเพื่อไม่ให้กระทบต่อความรู้สึก ความไว้วางใจต่อกันและกัน โดยในระยะแรกของการทำงานวิจัยต้องมีการสร้างความเข้าใจร่วมที่ตรงกันของทีม ผู้นำชุมชน หน่วยงานในระดับพื้นที่และระดับบนทั้งสองประเทศ และในการรื้อฟื้นความสัมพันธ์ข้ามแดนระหว่างประเทศขั้นตอนแรกๆ ที่ละเลยไม่ได้คือ การรื้อฟื้นความรู้สึกที่เคยมีมาร่วมกัน เพื่อให้เกิดความไว้วางใจ เชื่อมั่น และเป็นพลังสำคัญในการร่วมมือร่วมใจดำเนินการวิจัยให้ประสบผลสำเร็จ ทีมวิจัยจึงได้เรียนรู้ทั้งการทำวิจัยและการเชื่อมประสานการทำงานร่วมกับผู้นำ ชุมชนในระดับชุมชนท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

การรื้อฟื้นสายใยความสัมพันธ์ผ่านช่องทางแดนธรรมชาติ ช่องพระพลัย ของพี่น้องชุมชนท้องถิ่นไทย-กัมพูชาเพื่อนำไปสู่การสร้างความมั่นคงของชุมชนท้องถิ่นในเขตพื้นที่แดนต่อแดนนี้ร่วมกัน จะช่วยทำให้ความตึงเครียดในพื้นที่ลดลง หากการจัดการอย่างยืดหยุ่นที่เกิดจากความเข้าใจ และหน่วยงานระดับพื้นที่และระดับสูงขึ้นไปของทั้งสองประเทศเปิดโอกาสและสนับสนุนการทำงานของชาวบ้านระดับท้องถิ่นให้ได้ทำและเรียนรู้ด้วยตัวเองจะทำให้เกิดการพัฒนาทั้งในระดับคน ระดับท้องถิ่น ซึ่งจะเป็นแกนนำ เป็นพลังในการพัฒนาท้องถิ่นชายแดนร่วมกันได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้โดยใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการสร้างการเรียนรู้ร่วมกันแบบมีส่วนร่วมจะเอื้ออำนวยให้ทั้งชีวิตของพี่น้องแดนต่อแดน และความสัมพันธ์ระหว่างรัฐโดยรวมดีขึ้น

ภาคผนวก ก ตารางกิจกรรมในการดำเนินโครงการวิจัย

โครงการวิจัยเรื่องการรื้อฟื้นความสัมพันธ์ผ่านช่องทางแดนธรรมชาติของพระพลัยของชุมชนท้องถิ่น
ชายแดนไทย-กัมพูชา กรณีศึกษา ตำบลบักดอง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ (ประเทศไทย)
และคัมเปี๊ยะปลาย เซราะตะเปรียงปราสาท เขตอุดรมีชัย (กัมพูชา)

วัน / เดือน / ปี	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	สถานที่
16 ธันวาคม 2558	ลงพื้นที่หาหนักวิจัยเพื่อ ท้องถิ่นฝั่งกัมพูชา เป็นทีมวิจัย	เพื่อหาหนักวิจัยเพื่อท้องถิ่นฝั่ง กัมพูชาเป็นทีมวิจัยกับฝั่งไทย ในการทำวิจัยร่วมกัน	ภูมิห้วยลำดวน (โอรรา ดูล) คัมเปี๊ยะปลาย ชรก ตะเปรียงปราสาทเขตอุดร มีชัย
5-7 กุมภาพันธ์ 2559	เวทีฝึกอบรมออกแบบ เครื่องมือการเก็บ ข้อมูลงานวิจัยเพื่อ ท้องถิ่นข้ามแดนไทย- กัมพูชาแบบมีส่วนร่วม	1. เพื่อเตรียมความพร้อมทีมวิจัยให้ มีความรู้หลักการทำวิจัย และ เครื่องมือ วิธีการทำวิจัย 2. เพื่อให้ทีมวิจัยสามารถออกแบบ เครื่องมือการเก็บข้อมูลงานวิจัย เพื่อท้องถิ่นข้ามแดนไทย – กัมพูชา แบบมีส่วนร่วมในโครงการวิจัย ตนเองได้	ศูนย์พัฒนาการเกษตร อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ
27 กุมภาพันธ์ 2559	สำรวจเส้นทางช่อง พระพลัย	1. เพื่อสำรวจเส้นทางสัญจรจาก ช่องพระพลัย กัมพูชา 2. เพื่อประสานงานการทำวิจัยกับ หัวหน้าชุดฐานปฏิบัติการฝั่งไทย และชุดฐานปฏิบัติการฝั่งกัมพูชา	ฐานปฏิบัติการช่องพระ พลัย
4-6 มีนาคม 2559	ลงพื้นที่จัดเก็บข้อมูล บริบทและวิถีชีวิต ชุมชนฝั่งกัมพูชา	1. เพื่อจัดเก็บข้อมูลบริบทชุมชน และเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนฝั่งกัมพูชา 2. เพื่อสานสัมพันธ์นักวิจัยและชน ชนฝั่งกัมพูชาและทำความเข้าใจ เกี่ยวกับโครงการให้ชุมชนได้รับ ทราบ	ภูมิโอรราดูล คัมเปี๊ยะ ปลาย ชรกตะเปรียง ปราสาท เขต อุดรมีชัย
12 มีนาคม 2559	ลงพื้นที่สำรวจและ สัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไป ตำบลบักดองและช่อง พระพลัย	เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของ ช่องพระพลัยวิธีการสัญจร การค้า ขายข้ามแดนและกลุ่มเครือญาติ	หมู่ 3 และหมู่ 4 ตำบล บักดอง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ

วัน / เดือน / ปี	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	สถานที่
29 มีนาคม 2560	สรุปวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อทำรายงาน ความก้าวหน้าครั้งที่ 1	1. เพื่อสรุปข้อมูลจัดทำรายงาน ความก้าวหน้าร่วมกัน 2. เพื่อเรียบเรียงข้อมูล ภาพ จัดทำ รายงานความก้าวหน้า	บ้านหัวหน้าโครงการ อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ
22 เมษายน 2560	ลงพื้นที่ประสานงาน เพื่อศึกษาเก็บข้อมูล ระยะที่ 2	1. เพื่อประสานงานการลงพื้นที่ฝึ กัมพูชา 2. เพื่อเยี่ยมเยือนนักวิจัย คุ่ม เปรียะปลาย	คุ่มเปรียะปลาย อ.ตะเปียงปราสาท จ. อุดรรัมย์
3 พฤษภาคม 2560	วางแผนกิจกรรม ระยะที่ 2	1. เพื่อวางแผนการทำกิจกรรมวิจัย ระยะที่ 2 ร่วมกัน 2. เพื่อทบทวนข้อมูลและเติมเต็ม ข้อมูลระยะที่ 1	ศูนย์ประสานงานการ วิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.ศรีสะเกษ
6 พฤษภาคม 2560	ประชุมจัดทำรายงาน ก้าวหน้า 2	1. เพื่อสรุปข้อมูลจัดทำรายงาน ความก้าวหน้าร่วมกัน 2. เพื่อออกแบบโครงสร้างรายงาน ความก้าวหน้าร่วมกัน	บ้านหัวหน้าโครงการ บ้านบักตอง อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ
12 มิถุนายน 2560	เก็บข้อมูลพระพลัย	1. เพื่อศึกษา เก็บข้อมูลคุณค่า ความสำคัญของช่องพระพลัยจาก คนในชุมชนตำบลบักตอง	อบต.บักตอง อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ
6 และ 13 มิถุนายน 2560	สรุปข้อมูลทำรายงาน ก้าวหน้า 2	1. เพื่อสรุปข้อมูลจัดทำรายงาน ความก้าวหน้าร่วมกัน 2. เพื่อเรียบเรียงข้อมูล ภาพ จัดทำ รายงานความก้าวหน้า	บ้านหัวหน้าโครงการ อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ
22-23 มิถุนายน 2560	เก็บข้อมูลคุ่มเปรียะ ปลาย	1. เพื่อศึกษาบริบทชุมชนคุ่มเปรียะ ปลาย 2. เพื่อสร้างความสัมพันธ์ เรียนรู้ ร่วมกันของนักวิจัยไทยและกัมพูชา	คุ่มเปรียะปลาย อ.ตะเปียงปราสาท จ. อุดรรัมย์

วัน / เดือน / ปี	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	สถานที่
11 กรกฎาคม 2560	สัมภาษณ์ผู้รู้พระพลัย	1. เพื่อสัมภาษณ์เก็บข้อมูลคุณค่า ความสำคัญของช่องพระพลัยจากผู้รู้ในชุมชนตำบลบักดอง	บ้านผู้รู้ บ้านบักดอง อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ
3 สิงหาคม 2560	ประชุมเตรียมนำเสนอ ผลการวิจัย	1. เพื่อออกแบบการนำเสนอ ผลการวิจัยร่วมกัน 2. เพื่อเตรียมเนื้อหา นิทรรศการ นำเสนอผลการวิจัยของโครงการ ร่วมกัน	ศูนย์พัฒนาการเกษตร อันเนื่องมาจาก พระราชดำริฯ อ.ภูสิงห์ จ.ศรีสะเกษ
30 สิงหาคม – 1 กันยายน 2560	เวทีนำเสนอ ผลการวิจัย “ความสัมพันธ์ข้าม แดนบนฐานชุมชน ท้องถิ่นชายแดนไทย และกัมพูชา” ในงาน การประชุมวิชาการ ระดับชาติ ครั้งที่ 5 “มนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ บริบท และทิศทางประเทศไทย 4.0”	1. เพื่อนำเสนอ สื่อสาร สร้างการ รับรู้ผลการวิจัยเพื่อท้องถิ่นข้าม แดนไทยและกัมพูชาต่อสังคม 2. เพื่อแลกเปลี่ยน เติมเต็ม เสริม กำลังใจการทำงานวิจัยให้กับ นักวิจัยไทยและกัมพูชา	คณะมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ อุบลราชธานี
15 ตุลาคม 2560	ลงพื้นที่เตรียม ปฏิบัติการ	1. เพื่อสานความสัมพันธ์ นักวิจัยไทยและกัมพูชา 2. เพื่อหารือกิจกรรม รูปแบบ ปฏิบัติการบูรณงานวิจัยเพื่อ ท้องถิ่นร่วมกัน	คุ้มเปรี๊ยะปลาย อ.ตะเปียงปราสาท จ. อุดรรัมย์
17 พ.ค. 2561	ประชุมทบทวนสรุป ผลการวิจัยจัดทำ รายงานฉบับสมบูรณ์	เพื่อประชุมสรุปการดำเนิน โครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น จัดทำ รายงานฉบับสมบูรณ์	ภูมิโหล่าตุลคุ้มเปรี๊ยะ ปลาย อ.ตะเปียง ปราสาท จ.อุดรรัมย์

วัน / เดือน / ปี	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	สถานที่
4 กรกฎาคม 2561	ประชุมสรุปผล กิจกรรมปฏิบัติการ และผลการวิจัยเพื่อ จัดทำรายงานฉบับ สมบูรณ์	1. เพื่อสรุปกิจกรรมปฏิบัติการ โครงการเพื่อเขียนรายงาน 2. เพื่อสรุปการเงินโครงการจัดทำ รายงานการเงิน	บ้านหัวหน้าโครงการ ณ บ้านบักดอง

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
THE THAILAND RESEARCH FUND

ที่ นร ๖๒๑๐/๐๖๓๙/๒๕๕๙

๒๖ เมษายน ๒๕๕๙

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์สนับสนุนการดำเนินงานวิจัยในพื้นที่ชายแดน

เรียน ผู้บัญชาการกองกำลังสุรนารี

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารโครงการวิจัยจำนวนทั้งสิ้น ๖ โครงการ

เนื่องด้วย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ในกำกับของภาครัฐ คือสำนักนายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นองค์กรที่มีบทบาทหน้าที่สนับสนุนการดำเนินงานวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศ และได้ดำเนินการสนับสนุนทุนวิจัยประเภท “งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น” (Community Based Research) ที่เป็นการวิจัยฐานชุมชนท้องถิ่นเพื่อการแก้ปัญหาของชุมชนท้องถิ่นเองซึ่งเป็นงานวิจัยที่เน้นให้คนในชุมชนท้องถิ่นตามภูมิภาคต่างๆใช้ความรู้ในการพัฒนาตนเอง พัฒนาชุมชนท้องถิ่นเป็นหลัก ปี๒๕๕๙ นี้ สกว. โดยฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้สนับสนุนทุนวิจัยให้กับชุมชนท้องถิ่นดำเนินงานโครงการวิจัยในอำเภอตามแนวชายแดน ในพื้นที่ จ.ศรีสะเกษ เพื่อเป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีของกลุ่มชุมชนท้องถิ่นตามแนวชายแดนไทยและกัมพูชา จำนวนทั้งสิ้น ๖ โครงการ ประกอบด้วย

๑.โครงการฟื้นฟูความสัมพันธ์กลุ่มเครือญาติข้ามแดนของชุมชนชายแดนไทย-กัมพูชา กรณีศึกษา:บ้านด่านกลาง ตำบลภูผามอก อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทย กับบ้านเวียลโป ตำบลจอมกระสานต์ อำเภอจอมกระสานต์ จังหวัดพระวิหาร ราชอาณาจักรกัมพูชา

๒.โครงการประเพณีแซนโฎนตากับการฟื้นฟูความสัมพันธ์ข้ามแดนของชุมชนไทย-กัมพูชา กรณีศึกษา: ชุมชนบ้านกันทรอม ตำบลกันทรอม อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทย กับชุมชนบ้านโคกวัด ตำบลไสรน้อย อำเภวาริน จังหวัดเสียมเรียบ ราชอาณาจักรกัมพูชา

๓.โครงการการจัดกระบวนการเรียนรู้การทำกิจกรรมอินทรีย์เพื่อสร้างความสัมพันธ์ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา กรณี : ชุมชนโคกใหญ่-โคกสามัคคี ต.หน่วยดีกู่ อ.ภูสิงห์ จ.ศรีสะเกษ ประเทศไทย กับ ชุมชนโอเกะกือลือ ต.ลุมไธง อ.ฮัลลองเวง จ.อุดรธานี ราชอาณาจักรกัมพูชา

๔.โครงการเชื่อมมะม่วงกับการรื้อฟื้นความสัมพันธ์ทางสังคมวัฒนธรรมข้ามแดนของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา กรณีศึกษา: บ้านจองกอ-บ้านโนนทองกลาง ตำบลกันทรอม อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทย กับ ภูมิลองเวง คุ่มกันตรวง เชราะจอมกระสานต์ เขตพระวิหาร ราชอาณาจักรกัมพูชา

๕.โครงการการรื้อฟื้นความสัมพันธ์ผ่านช่องทางแดนธรรมชาติช่องพระพลัยของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา กรณีศึกษา: ตำบลบักดอง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทย กับ คุ่มเปรี๊ยะปลาย เชราะตะเปรี๊ยะปราสาท เขตอุดรธานี ราชอาณาจักรกัมพูชา

/...๖.โครงการชาวปลิง

"ถ้าคุณต้องการทำวิจัย...biodata ให้โอกาส เสิมลงทะเบียนรับทราบโจทย์วิจัย ที่ <http://biodata.trf.or.th>"

ชั้น 14 อาคาร เอส เอ็ม ทาวเวอร์ 979/17-21 ถนนพหลโยธิน แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพฯ 10400
14th Floor, S M Tower, 979/17-21 Phaholyothin Road, Samsennai, Phayathai, Bangkok 10400, Thailand
Tel : +66 (0) 2278-8200 Fax : +66 (0) 2298-0476 <http://www.trf.or.th> E-mail : callcenter@trf.or.th

๖.โครงการฮาวปลั่งจองใดกับการรื้อฟื้นความสัมพันธ์ข้ามแดนชุมชนท้องถิ่นไทย-กัมพูชา กรณีศึกษา: บ้านไพรพัฒนา ตำบลไพรพัฒนา อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทย กับภูมิเจิงพนม คุ่มตะเปียงไปร เซราะอัลลองเวง เขตอุดรมีชัย ราชอาณาจักรกัมพูชา

ทั้งนี้ การดำเนินงานโครงการวิจัยจะต้องมีการเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ อาทิ ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ ชุมชนท้องถิ่น ข้อมูลด้านประเพณีวัฒนธรรม ข้อมูลด้านการประกอบอาชีพและการทำมาหากิน เป็นต้น ในการเก็บข้อมูลตามกระบวนการวิจัย ถือเป็นการฝึกให้ชาวบ้านได้รู้จักการใช้ข้อมูลมาสร้างเป็น “ความรู้” เพื่อนำไปสู่การวางแผนและร่วมทำงานกับกลุ่มภาคีหน่วยงานในพื้นที่เพื่อพัฒนาพื้นที่ชุมชนท้องถิ่น และพัฒนาความสัมพันธ์ร่วมกันของกลุ่มชาวบ้านตามแนวชายแดน

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน และหน่วยงานในกำกับดูแลของท่านระดับภาคและระดับจังหวัดที่กำกับดูแลพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานวิจัยตามแนวชายแดนประเทศไทย ได้อำนวยความสะดวกในการดำเนินงานโครงการวิจัยฯ ด้านการเก็บข้อมูล การจัดทำกิจกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องในแผนงานโครงการวิจัย ที่อยู่ในพื้นที่ชายแดนครั้งนี้ เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนงานในพื้นที่ชายแดนด้วยข้อมูลความรู้ เชื่อมร้อยองค์ความรู้แนวทางการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานความมั่นคงระดับพื้นที่และระดับประเทศต่อไป

โดยท่านสามารถสอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ ผศ.ดร.บุญชร แก้วส่อง ผู้อำนวยการฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น โทรศัพท์ ๐-๒๒๗๘-๘๒๐๐ ต่อ ๘๓๑๓ หรือ ๐๘๕-๐๐๘๘๔๘๒

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์และสนับสนุนการดำเนินงานวิจัยฯในครั้งนี้ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ศาสตราจารย์ นายแพทย์สุทธิพันธ์ จิตพิมลมาศ)

ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ภาคผนวก ค

หนังสือขออนุญาตข้ามแดนปฏิบัติการฝ่าป่าเดอมปะกาชลองแดน พื้นที่ความสัมพันธ์ชุมชนไทย-กัมพูชา
(ปักดอง – เปรียะปลาย)

ที่ พิเศษ/2561

99 หมู่ 22 บ้านบักดอง ตำบลบักดอง
อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ 33150

เรื่อง ขออนุญาตเดินทางข้ามแดนทอดผ้าป่าสามัคคี

เรียน นายอำเภอขุนหาญ

สิ่งที่ส่งมาด้วย

1. กำหนดการผ้าป่าสามัคคี
2. รายชื่อคณะผู้เดินทาง
3. รายการทะเบียนรถยนต์เดินทาง

ด้วยชุมชนบ้านบักดอง ตำบลบักดอง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ได้ดำเนินโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น โครงการการรื้อฟื้นความสัมพันธ์ผ่านช่องทางผ่านแดนธรรมชาติของพระพลัยของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา กรณีศึกษา ตำบลบักดอง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ (ประเทศไทย) และคุ้มเปรียะปลาย เซราะตะเปรียง ปราสาท เขตอุดรมีชัย (กัมพูชา) โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ทั้งนี้โครงการวิจัยดังกล่าวกำลังอยู่ในช่วงระหว่างการนำองค์ความรู้และข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยในโครงการฯ มาทดลองปฏิบัติการเพื่อรื้อฟื้นสร้างสัมพันธ์ที่ดีร่วมกันระหว่างชุมชนตำบลบักดอง ประเทศไทยกับ คุ้มเปรียะปลาย ประเทศกัมพูชา ซึ่งทีมวิจัยเพื่อท้องถิ่นบ้านบักดองจะเป็นเจ้าภาพทอดผ้าป่าสามัคคี “เดอมปะกาชลองแดน” ฟื้นฟูความสัมพันธ์ชุมชนไทย-กัมพูชา (บักดอง-เปรียะปลาย) ในวันที่ 21-22 เดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2561 ณ โรงเรียนอนุวิทยาลัยเปรียะปลาย โดยมีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อเปิดโอกาสให้กลุ่มคนที่เคยรู้จักกันได้รื้อฟื้นความหลังผ่านกิจกรรมผ้าป่าสามัคคีฯ 2. เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชุมชนชายแดนไทยตำบลบักดองกับตำบลเปรียะปลายฟื้นฟูสายใยความสัมพันธ์ชุมชนท้องถิ่นข้ามแดนไทย-กัมพูชาด้วยกัน

ในการนี้ เพื่อให้การเดินทางเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ทีมวิจัยเพื่อท้องถิ่นบ้านบักดอง ใคร่ขออนุญาตเดินทางข้ามแดน ณ ด้านชายแดนถาวรช่องสะง่า อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ และขอเรียนเชิญ ท่าน เข้าร่วมเป็นเจ้าภาพทอดผ้าป่าสามัคคี “เดอมปะกาชลองแดน” ฟื้นฟูความสัมพันธ์ชุมชนไทย-กัมพูชา (บักดอง-เปรียะปลาย) ตำบลบักดอง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ (ประเทศไทย) และคุ้มเปรียะปลาย เซราะตะเปรียงปราสาท เขตอุดรมีชัย (กัมพูชา) ในวันที่ 21-22 เดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2561 ตามกำหนดการรายละเอียดตามเอกสารแนบ

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(นายดิเรก ปัญญาเหลือ)

หัวหน้าโครงการวิจัย/ผู้รับผิดชอบโครงการฯ

นายดิเรก ปัญญาเหลือ ติดต่อ 098-120-8567

093-3285754

กำหนดการผ้าป่าสามัคคี

“เดอมปะกาชลองแตง”พื้นความสัมพันธ์ชุมชนไทย-กัมพูชา (บักคอง – เปรี๊ยะปลาย) ตำบลบักคอง
อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ (ประเทศไทย) และคุ้มเปรี๊ยะปลาย เขาระตะเปียงปราสาท เขตอุดรมีชัย
(กัมพูชา)

ทอด ณ โรงเรียนอนุวิทยาลัยเปรี๊ยะปลาย คุ้มเปรี๊ยะปลาย เขาระตะเปียงปราสาท เขตอุดรมีชัย (กัมพูชา)

ระหว่างวันที่ 21 – 22 เดือนกรกฎาคม พ.ศ.2561

วัน /เดือน/ปี/ เวลา	กิจกรรม
21 กรกฎาคม 2561	
07.30 - 08.30	คณะผ้าป่าสามัคคีรวมตัวกันที่วัดบักคอง ต.บักคอง อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ และออกเดินทางไปด้วยแดนถาวรช่องสะง่า อ.ภูสิงห์ จ.ศรีสะเกษ
10.00	คณะผ้าป่าสามัคคี เดินทางถึงด่านชายแดนถาวรช่องสะง่า อ.ภูสิงห์ จ.ศรีสะเกษ
10.30 - 14.00	คณะผ้าป่าสามัคคีเดินทางถึง โรงเรียนอนุวิทยาลัยเปรี๊ยะปลาย
14.00 - 16.00	พักผ่อนตามอัธยาศัย และ คณะผ้าป่าสามัคคีพบปะเยี่ยมยามถามข่าวญาติพี่น้อง
16.00 - 17.30	กิจกรรมแลกเปลี่ยนการละเล่นพื้นบ้านร่วมกัน
17.30 - 18.30	รับประทานอาหารเย็นร่วมกัน
18.00 - 20.00	พิธีบายศรีสู่ขวัญผูกแขนคณะผ้าป่า
20.00 - 21.00	กิจกรรมเล่าความหลังพื้นความสัมพันธ์ชุมชนไทย-กัมพูชา (บักคอง – เปรี๊ยะปลาย) ร่วมกัน
21.00	พักผ่อนตามอัธยาศัย
22 กรกฎาคม 2561	
08.00 - 09.00	รับประทานอาหารเช้าร่วมกัน
09.00 - 11.00	พิธีทอดผ้าป่า มอบอุปกรณ์การเรียน ให้กับ คณะครู และนักเรียน โรงเรียน ณ โรงเรียนอนุวิทยาลัยเปรี๊ยะปลาย และมอบเครื่องสังฆทานบรรพชา
12.00 - 13.00	รับประทานอาหารกลางวันร่วมกัน
13.00	คณะผ้าป่าเดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ

รายชื่อผู้เข้าร่วมผ้าป่าสามัคคี

“เดอมปะกาชลองแตน”พื้นความสัมพันธ์ชุมชนไทย-กัมพูชา (บักตอง – เปรี๊ยะปลาย) ตำบลบักตอง
อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ (ประเทศไทย) และคุ้มเปรี๊ยะปลาย เขาระตะเปียงปราสาท เขตอุดรมิชัย
(กัมพูชา)

ทอด ณ โรงเรียนอนุวิทยาลัยเปรี๊ยะปลาย คุ้มเปรี๊ยะปลาย เขาระตะเปียงปราสาท เขตอุดรมิชัย (กัมพูชา)

ระหว่างวันที่ 21 – 22 เดือนกรกฎาคม พ.ศ.2561

ลำดับที่	ชื่อ – สกุล	ตำแหน่ง
1	พระครูปัญญาธรรโสภา	พระวัดบักตอง
2	พระมหาพุทธกิจ ปัญญาโร	พระวัดบักตอง
3	นายติเรก ปัญญาเหลือ	ทีมวิจัย
4	นายสหัสศักดิ์ สิลารักษ์	ทีมวิจัย
5	นายอัศวิน บุญสูง	ทีมวิจัย
6	นายสถิต ไชยทอง	ทีมวิจัย
7	นายบุรินทร์ รุ่งคำ	ทีมวิจัย
8	นายพล รุ่งคำ	ทีมวิจัย
9	นายสำเนียง ทองแย้ม	ทีมวิจัย
10	นางสำเนียง นันทสิงห์	ทีมวิจัย
11	นายอนุฒิ สอดแก้ว	ทีมวิจัย
12	นายสุนันท์ สุขพันธ์	ทีมวิจัย
13	นายวิรัช ทองแย้ม	ทีมวิจัย
14	นายวิฑูรย์ กะตะศิลา	ทีมวิจัย
15	นางประกาย สิงห์คำ	ทีมวิจัย
16	นายอะเด็น สมัครพงษ์	ผู้อำนวยการโรงเรียนบักตอง
17	นายประยนต์ บุญเฟื่อง	ครูโรงเรียนบักตอง
18	นางวราภรณ์ สมัครพงษ์	ครูโรงเรียนบักตอง
19	นายสุทิน จันทร์จำนงค์	ชาวบ้าน
20	นายไส ไสว	ชาวบ้าน

ลำดับที่	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง
21	นางบัวไข ปัญญาเหลือ	ชาวบ้าน
22	นางสาวอารยา ปัญญาเหลือ	ชาวบ้าน
23	นายกฤติน ปัญญาเหลือ	ชาวบ้าน
24	นายกังสตาล บุญสูง	ชาวบ้าน
25	เด็กหญิงกานชนก บุญสูง	ชาวบ้าน
26	นายพันธ์ จันทรเภา	ชาวบ้าน
27	นายยุพิน ศิลารักษ์	ชาวบ้าน
28	นายไชยา ศิลารักษ์	ชาวบ้าน
29	นางสาวฉวีวรรณ พานจันทร์	ชาวบ้าน
30	นางสาวจันทิมา พานจันทร์	ชาวบ้าน
31	นางสาวอินดดา ศิลารักษ์	ชาวบ้าน
32	นายสังคม สามสี	ชาวบ้าน
33	นายสำเภา ศิลารักษ์	ชาวบ้าน
34	นางดาว เกิดกล้า	ชาวบ้าน
35	นางเจริญ มิ่งเมือง	ชาวบ้าน
36	นางลาม มิ่งเมือง	ชาวบ้าน
37	นางจันทร์รา ทองแย้ม	ชาวบ้าน
38	นางสะเอียต แถมบุญ	ชาวบ้าน
39	นางชิต รุ่งคำ	ชาวบ้าน
40	นางพิกุล มิ่งเมือง	ชาวบ้าน
41	นายผา นันทะสิงห์	ชาวบ้าน
42	นางรัตนะ เกิดกล้า	ชาวบ้าน
43	นางสุพัตรา แก้วนาทะ	ชาวบ้าน
44	นายประหยัด ศรฤทธิ์	ชาวบ้าน
45	นายสะอึ้ง นพพันธ์	ชาวบ้าน
46	นายชัยสิทธิ์ อุปสุข	ชาวบ้าน
47	นางสกล จันทรจำนงค์	ชาวบ้าน

ลำดับที่	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง
48	นายโชติ สอดโคต <i>นิคม</i>	ชาวบ้าน
49	นางสุภาพ ไชยทอง	ชาวบ้าน
50	นายสมอง เกิดกล้า	ชาวบ้าน
51	นายนิตย นาคศรี	ชาวบ้าน
52	นางเพ็ญฟ้า นาคศรี	ชาวบ้าน
53	นางสุทธิรัตน์ พิมพ์สอดแก้ว	ชาวบ้าน
54	นางสำเร็จ สอดแก้ว	ชาวบ้าน
55	นายสืบ บุญเพ็รื่อง	ชาวบ้าน
56	นางมะลิวัลย์ คำพินิจ	ชาวบ้าน
57	นายทองคำ นันทะสิงห์	ชาวบ้าน
58	นายชม เทศมาตร	ชาวบ้าน
59	นางวันดี จานงค์	ชาวบ้าน
60	นายสุพัฒน์ ธรรมศิริ	ชาวบ้าน
61	นางเพ็ญศรี เพิ่มดำนกลาง	ชาวบ้าน
62	นายสมยศ เพิ่มดำนกลาง	ชาวบ้าน
63	นายยัง หงษ์วิเศษ	ชาวบ้าน
64	นายเจริญ บุญรอง	ชาวบ้าน
65	นางมณีรัตน์ พูลทา	ชาวบ้าน
66	นางประทุมมา อินทรีทอง	ชาวบ้าน
67	นางวัลลภา อุตอมาตร	ชาวบ้าน
68	นางจิตานัน ศรีภิรมย์	ชาวบ้าน
69	นางรัตนา พันธุมาศ	ชาวบ้าน
70	นายนเรน จิตภักดี	ชาวบ้าน
71	นางทักษิณา อินทะพันธ์	ครูโรงเรียนมัธยมบักดอง
72	นางเสาวรีย์ วงชาลี	ครูโรงเรียนมัธยมบักดอง
73	นายทินกร สิ้นศิริ	ช่างแต่งหน้า
74	นายชวลิตย์ พานจันทร์	นักเรียน

ลำดับที่	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง
75	นายมงคล อัจฉิยม	นักเรียน
76	นางสาวปาริตา หอมหวาน	นักเรียน
77	นางสาววินิทรา บุญศรี	นักเรียน
78	นางสาวทิตยา จารัตน์	นักเรียน
79	นางสาวจิรวรรณ พรหมรินทร์	นักเรียน
80	นายณภัทท์ ใจเครือ	ผอ..ม.ช.ว.
81	คนขับรถพระครูปัญญารโสภณ	ชาวบ้าน
82	ร.ต.ท.สุริยา นามมนตรี	ชาวบ้าน
83	นางเปรมศรี นามมนตรี	ชาวบ้าน
84	นายไชยศรี ศรีสุภาพ	ชาวบ้าน
85	นางสาวชัชชนันท์ เนียมจันทร์	ชาวบ้าน
86	พระฉัตรชัย	พระวัดบักคอง
87	นายรุ่งวิจิต คำงาม	ศูนย์ประสานการวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.ศรีสะเกษ
88	นางปราณี ระจับภัย	ศูนย์ประสานการวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.ศรีสะเกษ
89	นายประมวล ดวงนิล	ศูนย์ประสานการวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.ศรีสะเกษ

รายชื่อ/รถ/ทะเบียนรถ/ผ้าป่าสามัคคี

“เดอมปะกาชลองแตน” ฟื้นฟูความสัมพันธ์ชุมชนไทย-กัมพูชา (บักดอง – เปรี๊ยะปลาย) ตำบลบักดอง
อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ (ประเทศไทย) และคุ้มเปรี๊ยะปลาย เขาระตะเปียงปราสาท เขตอุดรมีชัย
(กัมพูชา)

ทอด ณ โรงเรียนอนุวิทยาลัยเปรี๊ยะปลาย คุ้มเปรี๊ยะปลาย เขาระตะเปียงปราสาท เขตอุดรมีชัย (กัมพูชา)

ระหว่างวันที่ 21 – 22 เดือนกรกฎาคม พ.ศ.2561

ลำดับที่	ประเภทรถ	สี	ยี่ห้อ	ทะเบียน	ชื่อคนขับ
1	รถตู้	บรอนซ์เงิน	โตโยต้า	นข6110 อุบล	นายกฤติน ปัญญาเหลือ
2	กระบะ	บรอนซ์ทอง	โตโยต้า	บต 2355 ศรีสะเกษ	นายดิเรก ปัญญาเหลือ
3		บรอนซ์เงิน	อิชูซูMUX	กพ 7742 อุบลฯ	นายสหศักดิ์ ศิลารักษ์
4	รถล้อ	ขาว	อิชูซู	40-0302 ศรีสะเกษ	นายไส ไสว
5	กระบะ	บรอนซ์เงิน	นิสสัน	ตจ 7376 กทม.	นายบุรินทร์ รุ่งคำ
6		บรอนซ์เงิน	อิชูซูMU7	1ต 1759 กทม.	นายสุทิน จันทร์จำนงค์

ศาลากลางจังหวัดศรีสะเกษ

เลขรับที่ ๓๕๓

วันที่ 9 ก.ค. 2561

ที่ ศก ๐๗๑๘/๑ จ.๕๖๑

ที่ว่าการอำเภอขุนหาญ

หมู่ที่ ๑๒ ตำบล สี ศก ๓๓๑๕๐

๖ กรกฎาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตข้ามแดนไปยังราชอาณาจักรกัมพูชาเพื่อทอดผ้าป่าสามัคคี

เรียน ผู้ว่าราชการจังหวัดศรีสะเกษ

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการผ้าป่าสามัคคี

จำนวน ๑ ชุด

๒. รายชื่อคณะผู้เดินทาง

จำนวน ๑ ชุด

๓. รายการทะเบียนรถยนต์

จำนวน ๑ ชุด

ด้วยอำเภอขุนหาญ ได้รับหนังสือจากชุมชนบ้านบักดอง ตำบลบักดอง อำเภอขุนหาญ ได้ดำเนินโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นโครงการการรื้อฟื้นความสัมพันธ์ผ่านช่องทางแดนธรรมชาติของพระพลัยของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา กรณีศึกษา ตำบลบักดอง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทย และคุ้มเปรี้ยวปลาย เปรี้ยวปลายปราสาท เขตอุตรมัยย์ ราชอาณาจักรกัมพูชา โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ทั้งนี้โครงการวิจัยดังกล่าวกำลังอยู่ในช่วงระหว่างการนำองค์ความรู้และข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยในโครงการ มาทดลองปฏิบัติการเพื่อรื้อฟื้นสร้างสัมพันธ์ที่ดีร่วมกันระหว่างชุมชนตำบลบักดอง ประเทศไทย กับ คุ้มเปรี้ยวปลาย ราชอาณาจักรกัมพูชา ซึ่งทีมวิจัยเพื่อท้องถิ่นบ้านบักดองจะเป็นเจ้าภาพทอดผ้าป่าสามัคคี “เดอมปะกาชลองแดน” ฟื้นความสัมพันธ์ชุมชนไทย-กัมพูชา (บักดอง-เปรี้ยวปลาย) ในวันที่ ๒๑-๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑ ณ โรงเรียนอนุวิทยาลัยเปรี้ยวปลาย โดยมีวัตถุประสงค์ ๑. เพื่อเปิดโอกาสให้กลุ่มคนที่เคยรู้จักกันได้รื้อฟื้นความหลังผ่านกิจกรรมผ้าป่าสามัคคี ๒. เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชุมชนชายแดนไทย ตำบลบักดอง กับตำบลเปรี้ยวปลาย ฟื้นฟูสายใยความสัมพันธ์ชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา ร่วมกัน

เพื่อให้การเดินทางออกนอกประเทศของทีมวิจัยเพื่อท้องถิ่นบ้านบักดอง เป็นไปตามระเบียบและกฎหมาย อำเภอขุนหาญ ขอส่งเอกสารหลักฐานเรียนมาเพื่อดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(นายคมป์ สังข์วงศ์)

นายอำเภอขุนหาญ

ที่ทำการปกครองอำเภอ

ฝ่ายความมั่นคง

โทร. ๐-๔๕๖๗-๙๒๑๖

สำนักงานจังหวัดศรีสะเกษ

ด่วนที่สุด

ที่ ศก ๐๐๑๗.๓ / ๑๑๖๔๒

ศาลากลางจังหวัดศรีสะเกษ
ถนนเทพา ศก ๓๓๐๐๐

๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อำนวยความสะดวกในการเดินทางข้ามแดน

เรียน ผู้ว่าราชการจังหวัดอุดรธานี ราชอาณาจักรกัมพูชา

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ

จำนวน ๑ ชุด

๒. รายชื่อคณะ

จำนวน ๑ ชุด

ด้วยจังหวัดศรีสะเกษ ได้รับแจ้งจาก อำเภอขุนหาญ ว่า ทีมวิจัยเพื่อท้องถิ่นชุมชนบักตอง ตำบลบักตอง อำเภอขุนหาญ ได้ดำเนินโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นโครงการรื้อฟื้นความสัมพันธ์ผ่านช่องทางแดนธรรมชาติของพระพลายของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย - กัมพูชา กรณีศึกษา : ตำบลบักตอง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทย กับตำบลเป็รียะปลาย อำเภอตะเปียงปราสาท จังหวัดอุดรธานี ราชอาณาจักรกัมพูชา ซึ่งทีมวิจัยเพื่อท้องถิ่นบ้านบักตอง เป็นเจ้าภาพทอดผ้าป่าสามัคคี “เดอมปะกาซสองแดน” ในระหว่างวันที่ ๒๑ - ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑ ณ โรงเรียนอนุวิทยาลัยเป็รียะปลาย โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อเปิดโอกาสให้กลุ่มคนที่เคยรู้จักกันได้อธิบายความสัมพันธ์ผ่านกิจกรรมผ้าป่าสามัคคี และเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชุมชนชายแดนไทย ตำบลบักตอง กับตำบลเป็รียะปลาย พื้นที่สายใยความสัมพันธ์ชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย - กัมพูชา โดยคณะจะเดินทางข้ามแดน ในวันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๐.๐๐ น. และเดินทางกลับ ในวันที่ ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๓.๐๐ น. ณ จุดผ่านแดนถาวรช่องสะง่า อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ

เพื่อให้การเดินทางเป็นไปด้วยความเรียบร้อย จังหวัดศรีสะเกษ จึงขอความอนุเคราะห์อำนวยความสะดวกในการเดินทางข้ามแดนให้แก่คณะเดินทาง จาก ตำบลบักตอง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ไปยังโรงเรียนอนุวิทยาลัยเป็รียะปลาย ตำบลเป็รียะปลาย อำเภอตะเปียงปราสาท จังหวัดอุดรธานี ราชอาณาจักรกัมพูชา ในวันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๐.๐๐ น. และคณะดังกล่าวเดินทางกลับ ในวันที่ ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๓.๐๐ น. ณ จุดผ่านแดนถาวรช่องสะง่า อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ รายละเอียดตามสิ่งที่ส่งมาด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(นายรัช สุระบาล)

ผู้ว่าราชการจังหวัดศรีสะเกษ

สำนักงานจังหวัด

กลุ่มงานอำนวยการ

โทรศัพท์ ๐-๕๕๖๑-๑๑๓๙

สำนักงานจังหวัดศรีสะเกษ

ด่วนที่สุด

ที่ ศก ๐๐๑๗.๓/๑๑๖๒๓

ศาลากลางจังหวัดศรีสะเกษ
ถนนเทพา ศก ๓๓๐๐๐

๑๑ กรกฎาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตในการเดินทางข้ามแดน

เรียน ผู้บัญชาการกองกำลังสุรนารี

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ

จำนวน ๑ ชุด

๒. รายชื่อคณะ

จำนวน ๑ ชุด

ด้วยอำเภอบุณฑล จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อทูลเกล้าฯ ถวายสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงชัยเฉลิมพลของหน่วยราชการและประชาชนชาวไทย - กัมพูชา กรณีศึกษา : ตำบลบักคอง อำเภอบุณฑล จังหวัดบุรีรัมย์ ประเทศไทย กับตำบลเบรียะปลาย อำเภอดงเจริญปราสาท จังหวัดอุดรธานี ราชอาณาจักรกัมพูชา ซึ่งทีมวิจัยเพื่อท้องถิ่นบ้านบักคองจะเป็นเจ้าภาพทอดผ้าป่าสามัคคี “เดอมปะกาชลองแดน” ในระหว่างวันที่ ๒๑ - ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑ ณ โรงเรียนอนุวิทยาลัยเบรียะปลาย โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อเปิดโอกาสให้กลุ่มคนที่เคยรู้จักกันได้อธิบายความหลังผ่านกิจกรรมทอดผ้าป่าสามัคคี และเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชุมชนชายแดนไทย ตำบลบักคอง กับตำบลเบรียะปลาย พื้นที่สายใยความสัมพันธ์ชุมชนท้องถิ่นข้ามแดนไทย - กัมพูชา โดยคณะจะเดินทางข้ามแดน ในวันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๐.๐๐ น. และเดินทางกลับ ในวันที่ ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๓.๐๐ น. ณ จุดผ่านแดนถาวรช่องสะง่า อำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ

เพื่อให้การเดินทางเป็นไปด้วยความเรียบร้อย จังหวัดศรีสะเกษ จึงขออนุญาตในการเดินทางข้ามแดนของคณะเดินทางดังกล่าว จาก ตำบลบักคอง อำเภอบุณฑล จังหวัดบุรีรัมย์ ไปยังโรงเรียนอนุวิทยาลัยเบรียะปลาย ตำบลเบรียะปลาย อำเภอดงเจริญปราสาท จังหวัดอุดรธานี ราชอาณาจักรกัมพูชา ในวันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๐.๐๐ น. และคณะดังกล่าวเดินทางกลับ ในวันที่ ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๓.๐๐ น. ณ จุดผ่านแดนถาวรช่องสะง่า อำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ รายละเอียดตามสิ่งที่ส่งมาด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(นายสันติธร อัมละมัย)

รองผู้ว่าราชการจังหวัด ปฏิบัติราชการแทน

ผู้ว่าราชการจังหวัดศรีสะเกษ

สำนักงานจังหวัด
กลุ่มงานอำนวยการ
โทรศัพท์ ๐-๔๕๖๑-๑๑๓๙

สำนักงานจังหวัดศรีสะเกษ

ด่วนที่สุด

ที่ ศก ๐๐๑๗.๓/๑๑๖๒๕

ศาลากลางจังหวัดศรีสะเกษ
ถนนเทพา ศก ๓๓๐๐๐

๑๑ กรกฎาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ประสานการปฏิบัติเพื่ออำนวยความสะดวกในการเดินทางข้ามแดน

เรียน นายอำเภออุบลรัตน์/ นายด่านศุลกากรช่องสะง่า/ หัวหน้าหน่วยประสานงานชายแดนไทย - กัมพูชา ประจำพื้นที่ ๑/
ผู้กำกับการตรวจคนเข้าเมืองจังหวัดศรีสะเกษ/ หัวหน้าด่านควบคุมโรคติดต่อระหว่างประเทศด่านพรมแดนช่องสะง่า

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ
๒. รายชื่อคณะ

จำนวน ๑ ชุด

จำนวน ๑ ชุด

ด้วยอำเภออุบลรัตน์ แจ้งว่า ทีมวิจัยเพื่อท้องถิ่นชุมชนบักตอง ตำบลบักตอง อำเภออุบลรัตน์ ได้ดำเนินโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นโครงการการรื้อฟื้นความสัมพันธ์ผ่านช่องทางแดนธรรมชาติของพระพลีของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย - กัมพูชา กรณีศึกษา : ตำบลบักตอง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทย กับตำบลเปรียะปลาย อำเภอตะปึงปราสาท จังหวัดอุดรธานี ราชอาณาจักรกัมพูชา ซึ่งทีมวิจัยเพื่อท้องถิ่นบ้านบักตองจะเป็นเจ้าภาพทอดผ้าป่าสามัคคี “เดอมปะกาชลองแดน” ในระหว่างวันที่ ๒๑ - ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑ ณ โรงเรียนอนุวิทยาลัยเปรียะปลาย โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อเปิดโอกาสให้กลุ่มคนที่เคยรู้จักกันได้รื้อฟื้นความสัมพันธ์ผ่านกิจกรรมผ้าป่าสามัคคี และเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชุมชนชายแดนไทย ตำบลบักตอง กับตำบลเปรียะปลาย พื้นที่สายใยความสัมพันธ์ชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย - กัมพูชา โดยคณะจะเดินทางข้ามแดน ในวันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๐.๐๐ น. และเดินทางกลับ ในวันที่ ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๓.๐๐ น. ณ จุดผ่านแดนถาวรช่องสะง่า อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดศรีสะเกษ

เพื่อให้การเดินทางเป็นไปด้วยความเรียบร้อย จังหวัดศรีสะเกษจึงประสานการปฏิบัติมายังท่านเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับคณะเดินทาง จาก ตำบลบักตอง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดศรีสะเกษ ไปยังโรงเรียนอนุวิทยาลัยเปรียะปลาย ตำบลเปรียะปลาย อำเภอตะปึงปราสาท จังหวัดอุดรธานี ราชอาณาจักรกัมพูชา ในวันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๐.๐๐ น. และคณะดังกล่าวเดินทางกลับ ในวันที่ ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑ เวลา ๑๓.๐๐ น. ณ จุดผ่านแดนถาวรช่องสะง่า อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดศรีสะเกษ รายละเอียดตามสิ่งที่ส่งมาด้วย

จึงเรียนมาเพื่อทราบและพิจารณาดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(นายจิรศักดิ์ อึ้งน้อย)

รองผู้ว่าราชการจังหวัดศรีสะเกษ

ผู้ประสานงานจังหวัดศรีสะเกษ

สำนักงานจังหวัด

กลุ่มงานอำนวยการ

โทรศัพท์ ๐-๔๕๖๑-๑๑๓๙

ภาคผนวก ง

โครงการวิจัยการรื้อฟื้นความสัมพันธ์ผ่านช่องทางแดนธรรมชาติของพระพลัยของชุมชนท้องถิ่นชายแดน
ไทย-กัมพูชา กรณีศึกษา ตำบลบักดอง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ (ประเทศไทย) และ คุ่มเปรี้ยะปลาย
เซราะตะเปรียงปราสาท เขตอุดรรัมย์ (กัมพูชา)

ลำดับ	ชื่อ – นามสกุล	ข้อมูล การติดต่อ
1	นายดิเรก ปัญญาเหลือ	ที่อยู่ 99 หมู่ 22 ต.บักดอง อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ ตำแหน่งในชุมชน เลขานายก อบต. ต.บักดอง การศึกษา ปริญญาตรี เบอร์โทรศัพท์ 087-2577976
2	นายสหศักดิ์ ศิลารักษ์	ที่อยู่ 33 หมู่ 3 ต.บักดอง อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ ตำแหน่งในชุมชน ที่ปรึกษานายก อบต. บักดอง / ปราชญ์ ชาวบ้าน การศึกษา ป.4 เบอร์โทรศัพท์ 084-916722
3	นายจำรูญ นิลทอง	ที่อยู่ 237 หมู่ 8 ต.บักดอง อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ ตำแหน่งในชุมชน อดีตประธานสภา อบต.บักดอง /ปราชญ์ ชาวบ้าน การศึกษา มศ.5 เบอร์โทรศัพท์ 087-8779756
4	นายชัยศรี ศรีสุภาพ	ที่อยู่ 55 หมู่ 3 ต.บักดอง อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ ตำแหน่งในชุมชน อดีต สจ.ศรีสะเกษ เขตขุนหาญ การศึกษา ปวส.
5	นายบุรินทร์ รุ่งคำ	ที่อยู่ 65 หมู่ 3 ต.บักดอง อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ ตำแหน่งในชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน การศึกษา ป.4 เบอร์โทรศัพท์ 084-9109312
6	นายประยูร วรรณทอง	ที่อยู่ 37 หมู่ 22 ต.บักดอง อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ ตำแหน่งในชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน การศึกษา ป.4 เบอร์โทรศัพท์ 088-1271832

ลำดับ	ชื่อ - นามสกุล	ข้อมูล การติดต่อ
7	นายสมิง รุ่งคำ	ที่อยู่ 107 หมู่ 22 ต.บักดอง อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ ตำแหน่งในชุมชน กำนัน ตำบลบักดอง การศึกษา ป.7 เบอร์โทรศัพท์ 087-1069597
8	นางประกาย สิงห์คำ	ที่อยู่ 190 หมู่ 4 ต.บักดอง อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ ตำแหน่งในชุมชน รองนายก อบต. บักดอง การศึกษา ม.6 เบอร์โทรศัพท์ 085-6378306
9	นายวิฑูรย์ กะตะศิลา	ที่อยู่ 1 หมู่ 20 ต.บักดอง อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ ตำแหน่งในชุมชน รองนายก อบต. ต.บักดอง การศึกษา ม.6 เบอร์โทรศัพท์ 085-7666114
10	นางประดับ สุขเกษม	ที่อยู่ 109 หมู่ 22 ต.บักดอง อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ ตำแหน่งในชุมชน อดีตสารวัตรกำนัน การศึกษา ปริญญาตรี เบอร์โทรศัพท์ 086-2503967
11	นายสำเนียง ทองแย้ม	ที่อยู่ 23 หมู่ 18 ต.บักดอง อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ ตำแหน่งในชุมชน ราชการครูโรงเรียนบ้านบักดอง การศึกษา ปริญญาตรี เบอร์โทรศัพท์ 086-2487749
12	พระมหายุทธกิจ ปัญญาวิโร	ที่อยู่ วัดบ้านบักดอง ตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดบ้านบักดอง การศึกษา ปริญญาโท เบอร์โทรศัพท์ 089-0159521
13	นายสุนัน สุขพันธ์	ที่อยู่ 25 หมู่ 5 ต.บักดอง อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ ตำแหน่งในชุมชน ราชการบำนาญ การศึกษา ปริญญาตรี เบอร์โทรศัพท์ 089-0683123
14	นางสำเนียง นันทะสิงห์	ที่อยู่ 3/1 หมู่ 4 ต.บักดอง อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ ตำแหน่งในชุมชน ผู้รู้ในชุมชน การศึกษา มศ.3

ลำดับ	ชื่อ - นามสกุล	ข้อมูล การติดต่อ
		เบอร์โทรศัพท์ 080-8989414
15	นายอัศวิน บุญสูง	ที่อยู่ 100 หมู่ 22 ต.บักดอง อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ ตำแหน่งในชุมชน สมาชิก อบต. การศึกษา ปริญญาตรี เบอร์โทรศัพท์ 081-068-5662
16	นายสถิต ไชยทอง	บ้านบักดอง หมู่ 6 ต.บักดอง อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ ตำแหน่งในชุมชน ผู้รู้ในชุมชน การศึกษา ป. 4 เบอร์โทรศัพท์ 081-065-0771
17	นางมินตรา สายจันทร์	ที่อยู่ 169 หมู่ 3 ต.บักดอง อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ ตำแหน่งในชุมชน สมาชิก อบต. การศึกษา ม. 6 เบอร์โทรศัพท์ 093-462-6787
18	นายทองดี รุ่งคำ	บ้านบักดอง หมู่ 6 ต.บักดอง อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ ตำแหน่งในชุมชน ชาวบ้าน
19	นายวุฒิ สอดแก้ว	ที่อยู่ 46 หมู่ 3 ต.บักดอง อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ ตำแหน่งในชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน การศึกษา ป. 4

ทีมวิจัยผึ่งกัมพูชา

ลำดับที่	ชื่อ - สกุล	ข้อมูล การติดต่อ
1	นายตุจกิม หรือ นายจันทน	ภูมิล (บ้าน) โอลำดูล คุ้ม (ตำบล)เปรี้ยะปลาย โทริก (อำเภอ) ตะเปียงปราสาท เขต (จังหวัด)อุดรมีชัย ราชอาณาจักรกัมพูชา ตำแหน่ง กำนันตำบลเปรี้ยะปลาย เบอร์โทร 071-868-0200
2	นายประ ชามน	ภูมิล (บ้าน) โอลำดูล คุ้ม (ตำบล)เปรี้ยะปลาย โทริก (อำเภอ) ตะเปียงปราสาท เขต (จังหวัด)อุดรมีชัย ราชอาณาจักรกัมพูชา ตำแหน่ง อดีตกำนันตำบลเปรี้ยะปลาย เบอร์โทร 097-614-8736

ลำดับที่	ชื่อ – สกุล	ข้อมูล การติดต่อ
3	นางจัน เขียน	ภูมิ (บ้าน) โอลำตุล คุ่ม (ตำบล)เปรียะปลาย โทริก (อำเภอ)ตะ เปียงปราสาท เขต (จังหวัด)อุดรมีชัย ราชอาณาจักรกัมพูชา ตำแหน่ง ชาวบ้าน
4	นายเอ็น เอือน	ภูมิ (บ้าน) โอลำตุล คุ่ม (ตำบล)เปรียะปลาย โทริก (อำเภอ) ตะเปียงปราสาท เขต (จังหวัด)อุดรมีชัย ราชอาณาจักรกัมพูชา ตำแหน่ง ชาวบ้าน เบอร์โทร 088-550-8998
5	นายวัน กุซอล	โทริก (อำเภอ) ตะเปียงปราสาท เขต (จังหวัด)อุดรมีชัย ราชอาณาจักรกัมพูชา ตำแหน่ง อดีตนายอำเภอตะเปียงปราสาท
6	นายจิง ชำอาน	ภูมิ (บ้าน) โอลำตุล คุ่ม (ตำบล)เปรียะปลาย โทริก (อำเภอ) ตะเปียงปราสาท เขต (จังหวัด)อุดรมีชัย ราชอาณาจักรกัมพูชา ตำแหน่ง ชาวบ้าน เบอร์โทร 097-467-9597
7	นายเซา ทาน	ภูมิ (บ้าน) เปรียะปลาย คุ่ม (ตำบล)เปรียะปลาย โทริก (อำเภอ) ตะเปียงปราสาท เขต (จังหวัด)อุดรมีชัย ราชอาณาจักรกัมพูชา ตำแหน่ง ชาวบ้าน เบอร์โทร 097-741-7605
8	นางลอย สว่าง	ภูมิ (บ้าน) โอลำตุล คุ่ม (ตำบล)เปรียะปลาย โทริก (อำเภอ) ตะเปียงปราสาท เขต (จังหวัด)อุดรมีชัย ราชอาณาจักรกัมพูชา ตำแหน่ง ชาวบ้าน
9	นางมู มัด	ภูมิ (บ้าน) ตรำจาน คุ่ม (ตำบล)เปรียะปลาย โทริก (อำเภอ) เปรียะปลาย เขต (จังหวัด)อุดรมีชัย ราชอาณาจักรกัมพูชา ตำแหน่ง ชาวบ้าน
10	นางนี แดน	ภูมิ (บ้าน) โอลำตุล คุ่ม (ตำบล)เปรียะปลาย โทริก (อำเภอ) ตะเปียงปราสาท เขต (จังหวัด)อุดรมีชัย ราชอาณาจักรกัมพูชา ตำแหน่ง ชาวบ้าน

ลำดับที่	ชื่อ – สกุล	ข้อมูล การติดต่อ
11	นายเนื่อม ลัย	ภูมิ (บ้าน) เปรียะปลาย คุ่ม (ตำบล)เปรียะปลาย โทริก (อำเภอ) ตะเปียงปราสาท เขต (จังหวัด)อุดรมีชัย ราชอาณาจักรกัมพูชา ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้านเปรียะปลาย เบอร์โทร 097-450-5565
12	นายเฮ้ง วิ	ภูมิ (บ้าน) โอลำตุล คุ่ม (ตำบล)เปรียะปลาย โทริก (อำเภอ) ตะเปียงปราสาท เขต (จังหวัด)อุดรมีชัย ราชอาณาจักรกัมพูชา ตำแหน่ง ชาวบ้าน เบอร์โทร 097-877-0006
13	นายรั้ว รุน	ภูมิ (บ้าน) ตรำจาน คุ่ม (ตำบล)เปรียะปลาย โทริก (อำเภอ) ตะเปียงปราสาท เขต (จังหวัด)อุดรมีชัย ราชอาณาจักรกัมพูชา ตำแหน่ง สารวัตรกำนันตำบลเปรียะปลาย เบอร์โทร 097-685-2895
14	นายเมา มอน	ภูมิ (บ้าน) โอลำตุล คุ่ม (ตำบล)เปรียะปลาย โทริก (อำเภอ) ตะเปียงปราสาท เขต (จังหวัด)อุดรมีชัย ราชอาณาจักรกัมพูชา ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้านโอลำตุล
15	น.ส.ไซเฟีย อิง	ภูมิ (บ้าน)อลองเวง คุ่ม (ตำบล)อลองเวง โทริก (อำเภอ)อลองเวง เขต (จังหวัด)อุดรมีชัย ราชอาณาจักรกัมพูชา ตำแหน่ง ชาวบ้าน เบอร์โทร 097-665-4494
16	น.ส.มีเรีย เป็ก	ภูมิ (บ้าน)อลองเวง คุ่ม (ตำบล)อลองเวง โทริก (อำเภอ)อลองเวง เขต (จังหวัด)อุดรมีชัย ราชอาณาจักรกัมพูชา ตำแหน่ง ชาวบ้าน เบอร์โทร 091-850-8134

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

กนกวรรณ มะโนรมย์ (2554). ชายแดนอีสานกับเพื่อนบ้าน ข้อค้นพบทางวิชาการและนโยบาย การณศึกษา กัมพูชาของไทย คนไร้รัฐ และเมืองคูมิตร์. เชียงใหม่ : ศูนย์วิจัยสังคมอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

คาร มนตรีวงศ์ และคณะ. (2560)รายงานวิจัยเรื่องประเพณีแซนโถงกับการฟื้นความสัมพันธ์ข้ามแดนของชุมชนไทย-กัมพูชา การณศึกษา: ชุมชนบ้านกันทรอม ตำบลกันทรอมอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทย กับชุมชนบ้านโคกวัด ตำบลแสน้อย อำเภวาริน จังหวัดเสียมเรียบ ราชอาณาจักรกัมพูชา. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น.

บัญญัติ สาลี. (2553). การปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรบริเวณพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชาและนัยเพื่อการบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนของประเทศไทย การณศึกษา : จุดผ่านแดนช่องจอม จังหวัดสุรินทร์. หน้า 124. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ยศ สันตสมบัติ.(2551). อำนาจ พื้นที่ และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์: การเมือง วัฒนธรรมของชาติในสังคมไทย.กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์กรมหาชน).

รุ่งวิจิต คำงาม และคณะ. (2560) รายงานการปฏิบัติงานโครงการวิจัยชุดความสัมพันธ์ข้ามแดนบนฐานชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย – กัมพูชาจังหวัดศรีสะเกษ.ศูนย์ประสานงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดศรีสะเกษ. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น.

สุเป็น รสชาติ และคณะ (2560)รายงานวิจัยเรื่องการฟื้นฟูความสัมพันธ์กลุ่มเครือญาติข้ามแดนของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย – กัมพูชา การณศึกษา : บ้านด่านกลาง ตำบลภูพานอก อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทย กับบ้านเวียลโป ตำบลจอมกระสานต์ อำเภอจอมกระสานต์ จังหวัดพระวิหาร ราชอาณาจักรกัมพูชา. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

เสาวภา พรศิริพงษ์. (2556). รายงานวิจัย เรื่อง การทูตภาคประชาชน จากพรมแดนรัฐชาติ สู่มุมมองวัฒนธรรม. วารสารคนลุ่มน้ำโขง ปีที่ 9 ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม 2556

โสภี อุณหะยา. (2553). โครงการวิจัยเรื่องการให้ความหมายและกลไกการสร้างความสัมพันธ์บนพื้นที่ชายแดนไทย - ลาว : จังหวัดมุกดาหาร – แขวงสะหวันนะเขต. หน้า 68 กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.